

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
Yayın Organı

Para ile Satılmaz

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Yıl 4, Sayı 14
Eylül - Ekim - Kasım 2020

Eğitim, Bilgi ve Bilişim

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
Adına Sahibi

Zekeriya Arslantürk

Genel Yayın Yönetmeni

Bayram Yılmaz

Yayın Kurulu

Prof. Dr. M. Ali Büyükkara

Prof. Dr. Mustafa Özel

Dr. Hüseyin Korkut

Hasan Uyar

Mehmet Dağ

Abdullah Taşkıran

Zekeriya Arslantürk

Kamil Ergenç

Bekir Dilekçi

Tasarım

Ertan Akbulut

Adres

Bahariye Mevlevihanesi Eyüp Merkez
Mah. Silahtarağa Cad. No:12
EYÜP / İSTANBUL

İletişim

Tel: 0212 501 31 71

enderdergi@gmail.com

Baskı - Cilt

Çağlayan Basım

Sarıncı Yolu Üzeri No:7 Gazimeir-İZMİR

Tel: +90 232 274 22 15

Fax: +90 232 274 22 84

İstanbul, Mat 2020

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
"İnsan ve Medeniyet Hareketi" Kurumudur

Kıymetli Dostlar, Daha önce İnsanlığın bu yaygınlıkta hiç yaşamadığı pandemi sürecini tecrübe etmekteyiz. Fiziksel mesafenin arttığı bu süreçte öğrencilerimizin eğitim gündeminden ve sürecinden uzak kalmamaları için de MEB ve tüm eğitim çalışanlarımız teknolojik imkânları kullanma yoluna gitmişlerdir. İlk defa olarak tecrübe edilen tüm süreçlerde olduğu gibi bu isteğin sahada ne kadar karşılık bulduğu ve anlam ürettiği ilgili tüm insanlarımızın önemseddiği bir durumdur. Yine "eğitim süreçlerinin yönetilebilmesinde teknolojinin işimizi ne kadar kolaylaştırabileceği..." sorusunun cevabı da bu sürecin en dinamik gündemlerindedir.

Eğitimi veriyor olmak o eğitimin verilmiş olduğunu yani birinci dereceden muhatabı olan öğrencinin o eğitimi almış olduğunu göstermemektedir. Her insanın kapasitesi ve yönelimleri, kişilik özellikleri, öğrenme biçimlerinin farklı olduğu bir gerçektir. Bu gerçeği kabullenmeden de zaten iyi bir eğitimci değil eğitimci bile olunamaz. Her insanın kişilik ve öğrenme farklılıkları kişiselleştirilmiş öğrenme süreçlerini dayatırken buna bölgesel ve ekonomik farkları, lokasyon olarak bilişim altyapılarının farklılığı gibi yüzlerce farklı değişken içerisinde bir standart oluşturmaya çalışmak bu süreçte dünyanın en zor işleri olsa gerek. Bu süreçte eğitimin zorluğu kadar eğitim yönetiminin zorluğu da ortadadır.

Ülkemizin teknik altyapı olarak bazı ülkelere göre iyi durumda olması sürece yönelik hızlı çözüm önerilerini gündeme getirmiş ve uygulayabilme konusunda hızlı refleks gösterilmiştir. Fakat toplumsal yapı ve kültürümüz, yüzyüze iletişim/ etkileşim kurma tercihlerimiz, eğitim anlayışımızın; ilkokuldan itibaren öğrenmeyi öğrenci merkezli olmaktan çıkarıp öğrenmeyi öğretmenin sorumluluğuna vermesi, "talebe" olma iradesi yerine "öğrenci" kavramsallaştırmasının ürettiği kültür, sınıflar ve kademeler arasındaki geçişlerin ülke düzeyinde standardının oturtulamaması, eğitim ve öğrenme süreçlerinin sertifikalaştırma, standart yeterlikleri oluşturup belgelendirme anlayışından uzaklaştırılıp, ilkokuldan üniversiteye kadar çoğunlukla istihdam odaklı olarak planlanması... gibi yapısal sorunlarımız, yıllardır bu işleyişin ürettiği bürokratik kültür tüm teknik altyapımıza rağmen hem eğitim bürokrasisinin hem de insanımızın bu sürece uyumlu olmasını zorlaştırmıştır.

FATİH projesi, EBA uygulamaları, TRT üzerinden ders anlatım konusundaki imkânlar olmasına rağmen eğitim sistemimizin öğretmen odaklı olması, süreçte öğrencilerimizin bireysel öğrenme ve ders takiplerini verimli olmasını engellemiştir. Özellikle ülkemizde batı toplumlarında olduğu gibi "ödev ahlakı"nın tam oturmamış olması gibi nedenlerden, uzaktan verilen ödevlerin, ortaya konan çabaların sahada yeterli düzeyde faydalı olamadığını görmekteyiz.

Bugün eğitime yönelik kararlar alınırken sağlığı önceleyen, Sağlık Bilim Kurulu'nun tavsiyeleri merkezli alınan kararlar bulaşım riskini ne kadar azaltır bilemeyiz. Lakin eğitim gibi ülkenin coğrafi ve ekonomik olarak farklı olan kesimleri arasındaki sosyo-kültürel farklar bu süreçte çok daha fazla açılmaktadır. Süreç "Aman okullarımızda çocuklar hastalığı birbirlerine bulaştırmasın." yaklaşımı ile birbirinden uzaklaştırdığımız çocuklarımızda yönetemediğimiz psikolojilerin oluşmasına, çok daha fazla dijital/sanal ortamlarda, insani ilişkilerden ve duygulardan uzak vakit geçirmelerine sebep olmaktadır. Bunun bugün dahi gözlemediğimiz davranışsal sıkıntılarının süreç uzayıp yönetemediğimizde kalıcılışaacağı ve kökleşeceği endişesini taşımaktayız...

Bizler yaşanan süreci doğru okumak ve sürecin sıkıntılılarına yönelik anlamlı cevaplar üretilmesine katkıda bulunmak istiyoruz. **Tüm dostlarımızı da bu anlamlı gayretin bir parçası olmaya davet ediyoruz.**

- > 03
BİZ KİMİZ
REYHAN CANTÜRK
- > 04
AİLENİN TEKNOLOJİYLE İMTİHANI
İLKAY CAN
- > 06
CİNSİYETSİZ İNSANA DOĞRU
PROF. DR. AHMET AKIN
- > 08
MÜTEVAZİ BİR DERVİŞİN, GÜZEL BİR
DOSTUN ARDINDAN...
SİNAN ÖZYURT
- > 10
AYASOFYA
UMUT DİRİÖZ
- > 22
GENÇLER NE İSTİYOR?
BAYRAM YILMAZ
- > 26
BİLGİNİN KAYNAĞI VE DEĞERİ ÜZERİNE
YUSUF YAVUZYILMAZ
- > 30
BİLGİ EKONOMİSİ VE EĞİTİM SEKTÖRÜNDE
DÖNÜŞÜM
PROF. DR. İBRAHİM GÜRAN YUMUŞAK
- > 34
BİLGİ VE GÜVEN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MÜCAHİT GÜLTEKİN
- > 36
EĞİTİM TEKNOLOJİSİNİN TARİHİ SÜRECİ VE
TÜRKİYE'DEKİ DURUMU
DR. ÖĞR. GÖR. MUSTAFA NURİ URAL
- > 44
TEKNOLOJİ, BİLİŞİM VE EĞİTİMİ
MESUT ÇELİKKOL

- > 48
DEĞİŞEN KUŞAK DEĞİŞMEYEN DOĞRULAR
AHMET FURKAN ONAT
- > 50
TÜRKİYE'DE SOSYAL MEDYA KULLANIMI
YUNUS BERK
- > 54
YAPAY ZEKÂ: FIRSAT MI, TEHDİT Mİ?
DOÇ. DR. MURAT KIRIŞCI
- > 60
HUKUK MEVZUATIMIZDA İNTERNET
FATİH TALHA BOYRAZ
- > 66
KORONAVİRÜS KRİZİ VE EĞİTİM
YÖNETİMİNDE PARADİGMA DEĞİŞİMİ
PROF. DR. ENGİN ASLANARGUN
- > 70
ALTERNATİF BİR EĞİTİM METODU OLARAK
İZCİLİK
MÜCAHİT SÜLEYMAN AYDEMİR
- > 80
HÜMANİZM TUTMADI(!) POST-HÜMANİZM
VERELİM(!)
KAMİL ERGENÇ
- > 86
KUTSAL İNSAN VE TOPLUM
ALPASLAN ARSLAN
- > 93
NUMÛNE-İ İMTİSÂL BAŞKA KİM OLUR Kİ
DERDİM HEP: AKİF BABALI'NIN İZİNDE
PROF. DR. MEHMET ALİ BÜYÜKKARA
- > 95
AKİF BABALI'NIN VEFATININ 14. YILI
ANISINA SARI SALTUK BABANIN İZİNDE
YILDIZLI BİR DAVETÇİ; AKİF BABALI
HASAN UYAR

BİZ KİMİZ?

▲ REYHAN CANTÜRK

Sarsılan bu âlemin manası çevirir yaşını can'ın. Karanlık koşulların karantinasında dünya bir başkadır o namütenahi tebessümün ötesinde. Yüklenen ahların katili olur yeni hallere kıyam durur, göğün kocamanlığında perçinleriz hayatı. Biz kimiz. Kimi sorarız.

Bazen dar gelen afakın kadrinde hikmetler vardır. Lâkinine kalmadan sürülür aşk can pazarından. Olağan bir kıyametin secdesinde boyun eğmiş kullar doluşurlar mahşer meydanına. İdam etmeden kendini merhamet Sîna dağından belki kalbi ibadetlerin hürmetine yaşar insan. Bilemediğimiz sevdaların peşinden koştuğumuz anların yerini sürur kaplamış yıllar sarar. Nedendir bu acı sorgulamadan belkide bilerek sebebinin kelimeleri şahit getirmeden yok olanı bekleriz var olanın mevzilinde

Bu sermest melanetin silsilesi, düşeceği yarınların bağrında boğar yeni yetme çağrılarını. Bir direnişin sancısıdır ki dirilir dağların ovuklarından. Tüccar bakışlı vesveselerin henüz teslim alamadığı bu diyarın nöbetini, bedendeki ruhun mühlüm'ü tutar. Biz kimiz. Kime kadar coşar mertebelerden bu ilhakın veczi. Durup sorduğumuz, durup durup sorgulanacağımız hesabın dünyasında kim kadar yaşarız.

Ölümün kollarında salladığı, kan kırmızı bakışlarıyla anasız'ın üstüne çöken göğün altında çingirak tutar keder. Kaybetmez zilletini bu yangının bendini eyler. Biz kimiz. Beden-i sadıkanın hürmetine dönen dünyada biz kimi sorarız.

Bilinmemekte ısrarcı bu şiirin bahtında kaleme düşmek, âlemi çözmek belki de eğitmek vardır kalpleri. Olmak diye bir mısra mırıldanır şair. Dağlardan yükselir rüzgârlarla taşınan rahman. Birkaç kifayetten sonra söneceğimiz o gücü görür ve koca bir kıyama dururuz. Biz kimiz.

"Gece çöker âlemin üzerine

Yıldızlar hariç yok hiçbir kamber

Sıkışmışken gafletin kuytularında

Bir nur ile aydınlanır mahşer "

Dirlik ile var olmak ve sarmak imanı sarsılmadan ya da her fırtınada kopmadan dalından, bir veçhi makul sebep kıldık. Varlığımız bir andın esiri, bir adanışın temsili oldu.

Bizler yokluğu düşünülemez gençlerin ardı, olmasına gün yattığımız çocukların analarıyız. Yüreğimiz esaretten kabarmış ahların sözcüsüdür. Kaldığımız yollar devrin yarısı kadar devrim içerir. Göklerde dizilmiş yıldızların kekre vücudunda mağmum şiirler yankılanır. Susmadan fakat istikrarlı bir amel ile bazen de susarak ve durarak kıyamda sapasağlam bir mücadele verir nefis-i telaşımız. Kirpiklerimizden kardeş uçurumumuza kadar acı çeker, günlerin, hatırına kandiller bağlarız.

Çehremizden bellidir ne deyip ne eylediğimiz. Korku beşikte bıraktıklarımızın canını Allaha emanet edişimizle uçup gitmiştir sinemizden. Eylem atar yüreklerimizde, sura dayanır gecelerimiz. Sitemi yüzünden belli olan, kıyametin habercisi cesetlerin velisi, esen rüzgârda kokusunu aldığımız yetimin, derdi umut dolu yiğitler ve adanmış Meryemler olan, bir damla sudan okyanusları aşan, kendi ile bendini es geçip, dağları yüreğine siper eden mücahitleriz.

Yeşeren memleketin bağrındaki ateşi göğüsleyen, her Bilal de Musab' da ümmet gören, depremden depreme yüreği sarsılan, ayet ayet şahit tuttuğumuz, zalimin kıydığı evlatların yanı yarınıyız.

"Susma; dargın yalçınlar eser tepelerinde görmez misin?

Mahlûkat yamaçlarından surlar örmüş kendine

Kaldır başını merhamet dile

İnsanlık; dağların da dile geldiğini bilsin"

AİLENİN TEKNOLOJİYLE İMTİHANI

▲ İLKAY CAN

İnsanlık dağılmış tesbih taneleri gibi, çuvallar dolusu bilgi ve malumatla muhatap. Allame Google sağ olsun. Fakat onları anlamlı bir bütün haline getirip dizecek bir ipimiz ve anlam bahşedecek paradigmanın merkezini oluşturacak bir imamemiz bulunmakta mıdır?

Yeni bilgi teknolojileri hayatımıza girdiğinden bu yana, insanlar hiç bu kadar yalnız kalmamış ve birbirlerinden uzak noktalara savrulmamıştır. Aileden başlamak üzere komşu ve akrabalara uzanan yakın toplumsal bağların gün geçtikçe zayıflamasında teknolojinin elbette etkisi vardır. Bu sistem öylesine büyük ki, dünyayı bütüncül bir şekilde idrak etmemizi imkansızlaştıran parçacılığı besliyor. Bizi ailevi bütünlükten de uzaklaştıran bu tuzak, **her bireyin kendi ilgi alanına hitap edebildiğinden, bir evde kişi sayısınca yabancı dünyalar oluşturabiliyor. En kötüsü her birimizi bağımlı hale getirip, psikolojideki "kendini aldatma" girdabına sürüklüyor.**

Kendini aldatma, bireyin imajını korumak için içsel önyargılarını içeren hatalı bir benlik tanımını yansıtmaktadır. Bu bağlamda, teknolojinin kullanımı hakkında kendini aldatan aile üyeleri kendine göre haklı ve mağdur rolü üstlenmiş durumda. Sonuç olarak çocuklarımızla aynı dili konuşmuyoruz. Biz onlardan, (maalesef) onlar da bizden şikayetçi... Sosyal, kültürel ve mesleki etkinliklerden uzaklaşarak başlayan bu süreç, insanlarla yüzyüze konuşmaktansa ekran üzerinden

iletişim kurmayı tercih eder hale getirdi. Yemek öğünleri bireyselleşti. En yakınımızdaki insanlarla sosyallikten uzaklaşma; uykusuz gergin, suçluluk hissi ile beraber, eşi ve çocukları başta olmak üzere çevresiyle sorunlar yaşayan, agresif ama yine de ortak ağı kullanan aile(!) üyelerine dönüştürmektedir.

Bununla birlikte öyle bir genç jenerasyonla muhatapız ki; "Görünmek var olmaktır" a inanan ve ebeveynlerine karşı önyargılar besleyen genç bir nesil... Öncelikli Sorunumuz; Onların kulaklarını hakikate açmaları hususunda nasıl ikna edeceğimiz. Unutmamamız gereken **gerçek ise aynı yanlışla iç içe yaşayan biz ebeveynlerin nasihatleri ne kadar kulaklarına gidecek.**

Kanaatimce yaşanan dram teknolojiye karşı yaşanan bağımlılıkla alakalı. **Litaretürde bağımlılık:** kişinin zararlarını gördüğüve bir çok kez bırakma girişiminde bulunduğu halde bir maddeyi bırakamaması, giderek bu maddenin dozunu arttırması kullanmayı bıraktığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, zamanın büyük bir bölümünü bu maddeyi arayarak ve kontrolsüz bir biçimde kullanarak geçirmesi şeklinde tarif ediliyor. Özelde **teknoloji bağımlılığı:** insanda zihinsel işlev bozukluklarına, düşünme ve hatırlama güçlüklerine neden olduğu söyleniyor. Her bağımlılığın kişiye ve içinde yaşadığı aileye getirdiği çeşitli düzeyde sorun alanları vardır. Diğer bağımlılıklarda olduğu gibi, kişinin bağımlısı olduğu teknolojik ürüne ulaşamadığında, yoksunluk yaşadığı durumlardaki ruh hali, bize bağımlılığın derecesini söyler. Bu bağımlılığın zararlarını her birimiz biliyoruz aslında. En önemlisi internette geçirdiğimiz zamandan suçluluk duymuyorsak ve bunu normalleştirmişsek, işte o zaman köklü bir tedaviye ihtiyacımız var demektir.

Biraz istatistikî verilerden örnek verecek olursak; dünyada sekiz milyar insan var, bunların beş milyarının telefonu var, dörtbuçuk milyarının internet erişimi var ve bunların üç milyarı da sosyal medyada aktif kullanıcısı. Bizim ülkemizde seksen üç milyon nüfusumuz var, bunların yetmiş yedi milyonu cep telefonu kullanıyor, altmış iki milyonun interneti var ve yaklaşık ellidört milyon insanda sosyal medyada aktif kullanıcı. Ortalama

bir insan günlük yedi buçuk saat internette vakit harcıyor. Buna ek olarak da üç saat televizyon izliyor. Aynı zamanda ellisekiz milyon insan da dört saat mobil internet kullanıyor. En çok kullanılan youtube 'da bir günde bütün dünya olarak bir milyar saat saat geçiriyoruz. -Oranlar artmakta olup güncel durum.- Bu verilerden yola çıkarak, kendimizin bu verilerin neresinde olduğumuzu sorgulamalıyız.

Şu ayeti hep birlikte düşünelim; Tekasür suresi 8. Ayet: "Nihayet o gün nimetlerden elbette sorguya çekileceksiniz". Teknoloji büyük bir nimet ve bizim kullanma ve tasarruf etme sebeplerimiz ve niyetlerimiz sorgulanacak deniliyor. Bu bağımlılığın çözümüne buradan başlanabilir. Kendi niyetlerimizi sorgulayarak başlamak ve evlatlarımıza da "**Herkes kendi seçimlerinin sonuçlarını yaşayacak, hesabını kendi verecek,**" mesajını verebilmek hayati bir önem arz ediyor. Bir şeyi 'yapma' derken yerine başka bir şey sunmamız da, olayın ikinci çok önemli boyutu... **Bilgisayarın başından kalkmasını istediğimiz çocuğa, çok cazip bir teklif sunabilmeliyiz.** Kanaatimce, her türlü maddi doyumdan uzak, muhabbetin ve anlayışın hakim olduğu ortak alanlar oluşturmalıyız. Bunun için kişisel rahatlığımızdan ödün verip, eşimiz için "Kendileri ile HUZUR bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet varetmesi" de O'nun varlığının ve kudretinin delillerindendir. Her birimiz kendimize şunu sormalıyız: Bizler eşlerimizin huzurlu bir ortamda yaşayabilmeleri için ortaya nasıl bir fedakarlık koyuyoruz. Bu konuda hiçbir şey yapmadan sürekli karşımızdakinden bizi memnun etmesi için beklenti içerisinde mutsuzluğumu tercih ediyoruz?

Şunu unutmamak gerekir, aile içerisinde eşler birbirine nasıl davranırsa, çocuklarda davranış şekillerini modellerken gördüğünü yapacaktır.

"Ey iman edenler kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun." Bu bir emir cümlesi ve bu cümleyle biz ebeveynler muhatapız. Lütfen nelere öncelik verdiğimizizi ve neleri ertelediğimizi şöyle bir düşünelim...

"Biz nasıl bu hale geldik?" dediğinizi duyar gibiyim. Hiç bir şey için geç değil ve aynı zamanda **teknolojiden uzak durmak da çözüm değil. Mesele sınırlarımızı belirleyebilmek ve yavrularımızla ortak bir alan ve dil oluşturabilmek için mücadele vermek.** Bu teknolojiyi tanımamız ve onların hoşlandıkları bir alanda vakit geçirebilmeyi öğrenmemiz çok önemli. Ortak bir dizi,

film, belgesel, bir yarışma programı belirlememiz, 'medya okur-yazarlığını' bizzat internet ortamında birlikte deneyimlememiz şart.

Eğer bu bir imtihansa ki öyle, yaşadığımız çağın ürettiği 'ÜST İNSAN' tasavvuru 'KAMİL İNSANI' yeryüzünden kovar hale gelmiştir. Hâlbuki birey aile ve toplumun temeli ahlaklıdır. Toplum olarak, ahlakı ve huzuru temin edecek bir paradigma değişikliğine ihtiyacımız var. Refah, uyum ve huzur üreten bir tasavvur. Aile bireylerinin farklılığını bir zenginlik kabul edip, fitrata ters düşmeden, çatışmaktan uzak ve birbirinin hayatını kolaylaştıran niyetlere sahip aile bireylerine ihtiyacımız var.

Tam da burada önce kendi nefislerimizden başlamalıyız. Eğer aile bireylerinin değişmesini istiyorsak, bu değişimi kendimizden başlatarak Rabbimizin o eşsiz rahmetinin üzerimize yağmasını sağlayabiliriz.

Yaşadığımız çağda, teknolojinin aynı zamanda büyük bir nimet olduğunu da unutmamak gerekir. Duha Suresi 11. Ayette "Rabbinin nimetini anlat da anlat" buyruluyor. Kendi adıma bu ayeti düşündüğümde, yaptığım araştırmalarda dünyanın öbür ucundaki kütüphaneyi kullanıp, katılmadığım konferansları canlı olarak izleyebiliyorum. Arşivden istediğim tüm program içeriklerine ulaşabiliyorum. Hele şu pandemi döneminde eğitim hayatımıza teknoloji üzerinden devam edebilmemiz, tebliğ amaçlı yapılan çalışmalarda evinden çıkmadan insanlara ulaşabilmemiz... Saymakla bitiremeyeceğimiz faydalarından yararlanmayı tercih edebilmeyi, "bu gerçeklikle nasıl kendi İnsani/İslami çizgilerimiz içerisinde muhatap oluruz"u değerlendirebilmeliyiz. Sınırlarımızı koymak, tamamen kişisel alanımızla alakalı.

Şunu akıldan çıkarmamak çok önemli Allah'ın isimlerinden biri de Rakib'dir. Yani takip eden Allah. Hayatımızı güzelleştirmek için bizim niyetlerimizi ve tercihlerimizi takip ediyor. Ve bunun için sağımıza ve solumuza iki melek yerleştirmiş. Şimdi kendimizde oluşturacağımız bir farkındalık sayesinde her anımızı gören ve bizle beraber olan bir yaratıcıyla yaşadığımızı, **iki meleğin şahitliğini aklımızdan çıkarmayarak, edeb ile sosyal medyada dolaşmalıyız. Teknoloji, dinden bağımsız bir alan değil.** Eğer bu gerçekle yüzleşebilirsek, çok şey değişecektir.

Bir yerden başlamalıyız. Bir sıkıntı olduğu kesin. Mesele sorunla yüzleşebilme cesaretine sahip olmak ve başta kendimizde yapacağımız değişiklikleri tespit etmek. Ve bu değişikliklerin ailemize yansımalarına şahit olmak...

Selam ve dua ile

CİNSİYETSİZ İNSANA DOĞRU

▲ PROF. DR. AHMET AKIN

Son yıllarda tüm dünyada giderek artan bir akımın, günlük yaşamdaki etkilerini son derece hızlı bir biçimde müşahade etmekteyiz. Arkasına güçlü bir sermaye desteğini, dünyanın en güçlü vakıflarını ve siyonizmi alan bu akımın- insan türünü ifsad ederek ve erkek-kadın ayrımını ortadan kaldırarak insanoğlunu tek bir cinsiyete, bir makineye, ailesi olmayan, anlam ve toplum kaygısı taşımayan bir varlığa, adeta bir android, huminoid, cyber ve avatar bir varlığa, robota veya bunlardan herhangi birisine çevirme- projesi tahminlerinden daha hızlı bir yaygınlıkta ve daha kısa bir sürede alcısını bulmuş ve hedefe daha hızlı ulaşacaklarının göstergeleri ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu gidişata kim dur diyebilecektir, bence bu sorunun doğru cevabı başımızı zonkladır: Hızlı önlem alınmazsa neredeyse hiç kimse ve hiçbir kurum, devlet veya millet.

Şeytan, iç güdü, haz, dürtü bu çağda çok kazanıyor, çünkü hiçbir devirde olmadığı kadar hızlı ve peşin ödüyor, Rahman ise daha uzun vaatler de bulunuyor, bu nedenle peşin ve defaten ödeyen şeytanın vaatleri- anlam, dert, dava şuuru olmayınca, anne baba da part-time ebeveyne dönüşünce, evler otele, ebeveynler helikoptere, çocuklar da anahtar çocuğa dönüşünce yani çocukların evle bağları dini, milli, manevi, kültürel bir bağ yerine bir anahtar ile girip çıkılan bir bağdan

ibaret olunca- daha cazip ve albenili oluyor, kısa sürede insan hazzının sınırlarını zorlayacak testler yapıyor sosyal yaşamda. Son 10 yılın fotoğrafı budur.

Artık birkaç yıllık yordamalarda bile bulunamıyoruz çünkü her an kolektif ve köklü bir değişim olabiliyor, 3 yıl önce instagramın bu kadar rezilleşeceğini düşünemez iken bugün mahremiyet ve insaniyet çizgilerini çoktan aşan tiktok mecrasının daha ne kadar farklı gayri ahlaki ve milli noktalara geleceğini tartışmayı bile çoktan geride bıraktık. İşi akışına bıraktık. Netflixteki eşcinsellik ve pedofili içeren, youtubeda çocuk cinselliğini ve ensesti çağrıştıran yayınları konuşmaktan yorulduk. Yediğini içtiğini paylaşmadan duramayan histrionik yani teşhirci bir toplum olma yolunda hızla ilerliyoruz. Giyim kuşamda kadın erkek farkı nötürlendi, artık kadın erkek, erkek de kadın elbisesini rahatça giyebiliyor. Gelelim asıl konuya.

Nötr cinsiyet, quer, akışkan cinsiyet, sorgulayan cinsiyet, üçüncü cinsiyet, unisex kıyafetler, eşcinsellik vb. kavramları duymadan gün geçirmiyoruz. Bu da izlenim yönetmenin bir parçası. Geçenlerde bir delikanlı telefonla aradı "hocam sizce ben erkek miyim, çok şüpheleniyorum" dedi. Ben de neden şüpheleniyorsun deyince K-pop müziklerindeki erkekler ilgimi çekmeye

başladı, rüyalarım da onları görüyorum dedi. Ben de olayı anladığım için rahatlasın diye bir doktora gidip hormon testi yaptırmasını istedim, yaptırmış ve erkek çıkmış. Ne güzel işte rahatladın değil mi deyince, hocam hala şüphelerim var dedi. İşte size toplumsal cinsiyet eşitliği, yani öğretilen eşcinsellik, ya da bilinçaltına enjekte edilen eşcinsellik şüphesi. İnsanoğlu ne düşünürse onu hisseder, ne konuşursa onu düşünür, gündeme yoğun olarak getirilen bir şeyin davranışa dönüşme olasılığı çok yüksektir. Yine yakın zamanda mütesettir bir anne din eğitimi alan ergen kızı için benden kızına erkek arkadaş bulmamı istedi. Bunun şokunu atlatamadan nedenini sorunca bana, hocam kızımın kızlara mı erkeklere mi yönelimi olduğundan emin değilim, çıldırmak üzereyim telefonunda devamlı eşcinsellikle ilgili aramalar görüyorum. Bunu test etmenin tek yolu bir erkek arkadaş bulmak ve ondan hoşlanıp hoşlanmadığını gözlemlemek dedi. Gidişat bu yönde örnekleri gün be gün giderek artıyor, anormal olmaktan çıkıp norma dönüşüyor, her gün kızlaşan erkekleri ve erkekleşen kızları sosyal hayatta daha yoğun biçimde görmeye başlıyoruz.

Oğlunuz veya kızınız 10 yıl sonra baba ben kız olmak veya erkek olmak istiyorum dediğinde hazır bir cevabımız yok. Üstelik bunu yapmak istediğinde siz bir engel çıkarırsanız yasal olarak sözleşmeye bağlı olduğumuz için çocuğa psikolojik şiddet uygulamış olabilirsiniz (İstanbul sözleşmesine göre). Bunlara hazırlıklı olmamız gerektiğini düşünmek bile yeterince konforumuzu bozmaya yetse de gerçeklerin eninde sonunda ortaya çıkma bir huyu vardır. Biz insanın ifsadından, yok edilmesinden söz

ettiğimiz için flört yaşının 13'e inmesi, evlilik yaşının 29'a çıkması ve bu aradaki 16 yıllık evlilik öncesi ilişki süresinde de çocuklarımızın ortalama 1,5 yılda bir partner (bu da İstanbul sözleşmesinin bir kavramı ve meşruiyet kazanıyor) değiştirme oranını düşünmeye vaktimiz bile yok.

Uzun yazabilirdim ama acil ve gündeme alınması zaruri olan noktalara dikkat çektim. Bu arada K-pop hayranı, fanı değil ama army'si yani ordusu veya askeri olan yarım milyon gencimiz var, hepsi eşcinsellik tuzağının pençesinde. İstanbul sözleşmesini gözünüze fazla yaklaştırırsanız arkadaki bu ormanı göremeyebilirsiniz. Sözleşmenin suçu yok, suç anne babalarda. Mekke sözleşmesi de yapsanız önce anne sonra anne sonra baba evde olmadıktan sonra 3-5 yıl sonra çok farklı şeyleri konuşacağız. Bugün İskandinav ülkelerinde "10 yılda bir cinsiyet değiştir, kendini sınırlama, özgür ol" akımı oldukça fazla ilgi görüyor. Sonra bana da kızıyorlar yazdıklarımın dolay, unutmayın bu işte onuncu köy hiçbirimiz için yok maalesef. Aklımızı devlet, millet ve ebeveynler olarak başımıza almazsak bu işin şakası da affı da yok. Bir kavim kendisini değiştirmeden Allah onlar hakkındaki hükümlerini değiştirmez. İlahi hüküm budur. Selametle...

MÜTEVAZİ BİR DERVİŞİN, GÜZEL BİR DOSTUN ARDINDAN...

▲ SİNAN ÖZYURT

Bazı insanlar vardır ki sadece varlıkları bile size güven verir. Onun her an ulaşılabilir bir yakınlıkta olduğunu bilmek içinizi ferahlatır. Böylesi güzel insanların bu dünyadan ayrıldığını haber almak da bir o kadar içinizi yakar. Hayatınızda doldurulamayacak bir boşluk oluşturur. İşte Asım Gültekin de benim için böylesi güzel dostlardan biriydi. Vefatını haber aldığım da inanmadım. Daha birkaç gün önce kendisiyle yazışmış, kısa bir süre önce de canlı yayında katıldığı bir sohbeti dinlemiştim. Hayat dolu, etrafına umut saçan bir can uçurmuştu aramızdan. Bize düşen, takdir-ilahiyeye boyun eğip ona rahmet dilemekti.

Rabbim ona rahmetiyle muamele eylesin, onu çok sevdiği Resulullah Efendimize ve seçkin Müslümanlara komşu eylesin.

Bizim Asımla tanışıklığımız üniversite yıllarına dayanır. 90'lı yıllarda aynı üniversitenin farklı fakültelerinde öğrenciydik. Marmara Üniversitesinin Göztepe kampüsünde yayınlanan MGV bülteni "Biat" adında bir dergi olarak çıkmaya başlamıştı. Derginin yazı işleri sorumlusu Asım idi. Canlı,

dinamik bir dergiydi Biat. Hele Sezai Karakoç'a armağan olarak çıkarılan özel sayı çok kıymetliydi hepimiz için. Eskilerden arşiv olarak sakladığım birçok dergiyi yer sıkıntısı nedeniyle zamanla bir şekilde elimden çıkarsam da o özel sayıyı hep saklamaya devam ettim. Asım'la tam da Biat dergisini çıkardıkları dönemde tanıştık. 98'in sonlarında 28 Şubat karanlığının yoğunlaştığı günlerde biz de farklı üniversitelerden arkadaşlarımızla Yürüyüş dergisini çıkarmaya başlamıştık. Bu vesileyle muhabbetimiz daha da arttı. Çünkü onun nezdinde dergilerin ve dergicilerin ayrı bir yeri vardı. Çıkan her yeni dergi onu heyecanlandırırdı. O yıllardan itibaren muhabbetimiz hep artarak devam etti.

Asım tam anlamıyla öncü bir şahsiyetti. Birçok derginin yanında farklı güzelliklere de hayatı boyunca öncülük etti. Müslümanları hep sevdi, grup veya meşrep ayrımı yapmaksızın bütün Müslümanları kardeş bildi. Onun ümmetçiliği sadece bir söylemden ibaret değildi, o her haliyle tam bir ümmetçiydi. Kuruluşuna öncülük ettiği Dünya Dergiler Birliği bunun en önemli kanıtıdır. Müslümanların bütün renklerini bir araya

getirmişti orada. Her ay düzenli toplantılarla farklı görüşleri, bakış açıları olan Müslüman dergiciler bir araya geldiler ve bir ülfetin, muhabbetin ocağına dönüştü bu birlik. On yıl boyunca farklı ülkelerden dergilerin de katılımıyla dergi fuarları düzenledi. Dergin varsa derdin vardır derdi. Dergilerimizin ortak dertleri olsun isterdi. Tematik dergilerin varlığını önemserdi. Kendisi de bizzat böyle dergiler çıkardı. Kitap Postası ile kitap dergiciliğinde, Cafcaf ve Hacamat ile de mizah dergiciliğinde güzel

örnekler ortaya koydu. Dünya Bizim internet sitesi de onun öncülük ettiği önemli kültür atılımlarından biri oldu. Yüzlerce gencin elinin kalem tutmasına vesile oldu bu site aracılığıyla. Zaten onun en önemli işi insanları okumaya ve yazmaya teşvik etmesiydi. En ufak ışık gördüğü birini bir noktaya vardırılmadan bırakmazdı. Kabiliyet avcısıydı bu anlamda. Belki yüzlerce gencin ilk yazılarını yazmalarına, ilk dergilerini çıkarmalarına vesile olmuştur. Bizden birilerinin kaybolup gitmelerine içerler, elinden geldiğince bu tür insanların ellerinden tutmaya, onlara yardımcı olmaya çalışırdı.

Gençlerin Asım abisiydi o. Gençleri güzel kitaplarla, iyi yazarlarla, öz kültürümüzle, değerlerimizle buluşturmak için adeta çırpınıyordu. Bu anlamda da birçok önemli çalışmaya ön ayak oldu. Bazılarında birlikte çalışma fırsatı bulduk. İmam Hatiplerin sayılarının artmasıyla birlikte öğrencilerin niteliklerini arttırmaya yönelik bir çalışma olarak "Cevher Konuşmalar"ı organize etti. Biz de bulunduğumuz okulda bu çalışmaya katıldık. Onlarca genç cevher, önemli yazarlarımızla ve sanatçılarımızla tanışma imkânı buldular bu vesileyle. Ayrıca çok önemseydiği "Okuma Halkaları" çalışmasında da birlikte olduk. Türkiye çapında hatta yurt dışında yüzlerce okuma halkasında haftalık buluşmalarla önemli eserler derinlemesine okunarak tahlil edildi. Belki binlerce genç de bu vesileyle çok kıymetli kitaplarla ve yazarlarla buluşmuş oldu. Yine onun öncülük ettiği "Hadis Halkaları", "Safahat Halkaları" da binlerce gencin nebevi iklimle ve Kur'an şairi Mehmet Akif'in dünyasıyla tanışmasına vesile oldu. "Hızır Kırk Saat Okuma Eylemi" de onun ürettiği orijinal eylemlerden biriydi. Kırk hafta boyunca insanlar hayatın akışının bütün hızıyla devam ettiği mekânlarda buluşarak birlikte şiir okudular.

Kimi yazar ve edebiyatçılarda görülebilen kibrin ve "yanına yaklaşamaz" halin zerresi yoktu onda. Mütevazı bir dervişti adeta. Aynı zamanda hamiyet-i diniye sahibi, başı dik bir İslamcı ve onurlu bir Müslümandı. Gâvurun karşısında eziklik duyan tiplerden hiç hazzetmez, bunu ifade etmekten de geri durmazdı. Bulduğu ortamda haddi aşan genellemelerle Müslümanların suçlanmalarına tahammül edemez, mutlaka tavrını

ortaya koyardı. Marşlarla büyüyen bir kuşağın temsilcisi olarak kendisinden sonrakilere de bu kültürü aktarmaya çalışırdı. İyi edebiyatçılarımızı, iyi yazarlarımızı el üstünde tutup tanıttığı gibi iyi müzisyenlerimizi ve sanatçılarımızı da öyle sahiplenir ve anlatırdı.

O kelimenin tam anlamıyla bir muallimdi. Öğretmen ve eğitim kelimelerini sevmez bunların yerine talimi, terbiyeyi, muallimi tercih ederdi. Unutulan bazı gelenekleri diriltmek için çaba harcar, kim var, kaç kişiyiz diye düşünmeden doğru olanı yapmaya gayret ederdi. Yıllarca "Yunus Emre Divanı" okumaları yaptı. En son "Muhammediyye" okumalarına başlamıştı. Ayrıca beyit ezberlemeyi çok önemsiyordu. Bunun için başlattığı bir proje kapsamında gönüllü öğretmenlerle birlikte binlerce öğrencinin edebiyatımızın seçkin beyitlerini ezberlemelerine vesile oldu. Onun muallimliği zamanla, mekânla, okulla sınırlı değildi. Beyit ezberleme çalışmasına katılmak isteyenlerle gruplar kurarak haftada bir beyit ezberlemeleri için gayret sarf etti. Telefonuma baktığımda onun kurduğu altı grupta var olduğumu görüyorum. Kim bilir daha kaç grupta nice güzellikler paylaşmıştı.

Asım'ın öncülük ettiği ve içinde yer aldığı güzellikler saymakla bitmez. O benim için ve belki yüzlerce arkadaşı ve dostu için her

şeyden önce istişare ehli bir insandı. Başımız dara düştüğünde, bir işi nasıl yapmanın daha doğru olacağına karar veremediğimizde danışmak için aklımıza ilk gelen dostlardan biriydi. Kendisini aradığımda zamanımı ayırmaktan imtina ettiğine hiç şahit olmadım. Bazen saatlerce konuştuğumuz bile oldu. İnsan kumbarasıydı. Çok sayıda kıymetli insanla onun vesilesiyle tanıştım. Şimdi onun gibi biri daha var mı çevremde diye baktığımda maalesef olmadığını görüyorum. Fakat başka birçok güzel hasletin sahibi dostlarımız var hamdolsun. Her vefat haberi o dostların kıymetini de hatırlatıyor bize. Asım'ın vefatı da bir kez daha dostlarımızın kıymetini bilmemiz ve onlara vakit ayırmamız gerektiğini hatırlattı. **Bundan sonra bize yani Asım'ın dostlarına düşen onun başlattığı güzellikleri sürdürmeye çalışmak ve onun mirasına sahip çıkmaktır. Rabbim ona rahmetiyle muamele eylesin, bizlere de cennetinde onlarla buluşmayı nasip eylesin... Amin.**

AYASOFYA

▲ UMUT DİRİÖZ

"Bismillahirrahmanirrahim. Hak dinin bağlarını parıltılı ve açık harfli ayetlerle ve keskin ve parlak kılıçlarla güçlendiren yüce Allah'a hamd olsun. Salat ve selam, en güzel fasih sözlerle vafedilen Hazret-i Muhammed ve ehli beytine olsun. Allahı'm! Dinin erkanlarını yüceltmek için mücadele eden gazi ve mücahitlerin sultanı, cihat için çekilen keskin kılıç olan Sultan Murad Han'ın oğlu Mehmed Han'a güç kuvvet ver ve kılıcının kınını şeriat düşmanlarının boynunda, kaleminin mürekkebinin de alemlerin rabbinin inayetinde eyle. O, Sultan Osman Han'ın oğlu Orhan Han'ın oğlu Murat Han'ın oğlu Bayezid Han'ın oğlu 2.Murad Han oğlu Mehmed Han'dır. Allah onların mezarlarının toprağını, gazilerin kılıçlarından akan saf su ile sulasın ve kılıçların gölgesi altında olan cenneti de mekanları eylesin, amin YâRabbelalemin." (Fatih Sultan Mehmet'in kılıcının üstündeki yazı)

Bizans sanatının en büyük eseri olan Ayasofya'nın yerinde daha önceki paganizma dönemi mabetlerinden birinin bulunduğu sanılır. İlk yapıldığında büyük kilise olarak adlandırılan Ayasofya'ya ancak IV. Yüzyılda sadece sopia denilmeye başlanmıştır. Fakat Bizans halkı buraya uzun süre büyük kilise demeye devam etmiştir. Aynı ad fetihten sonra Ayasofya biçimini alarak günümüze kadar yaşamıştır. Fetihden sonra büyük mabet Ayasofya adıyla fethin sembolü olarak camiye çevrilmiş ve ilk Cuma namazıda burada kılınmıştır. Bu sebeple daha sonra fethedilen diğer şehirlerde ki kiliseler camiye çevrildiklerinde en büyüğünün Ayasofya adıyla anılması adeta bir gelenek haline gelmiştir.

Bizans imparatoru I.Constantinus (324-337) Hıristiyanlığı yasaklanan bir inanç olmaktan resmen çıkardıktan sonra imparatorluğun her tarafında büyük kiliseler yapımına başlandı. Costantinus'un bu hoşgörüsünden dolayı birçok kilisenin kurucusu olduğu iddia edilmiştir.

Ayasofya'nın ilk binası İlk çağ İstanbul'un merkezi yerinde birinci tepe üzerinde IV. Yüzyılda ahşap çatılı bir bazilika biçiminde imparator Costantius (337-361) tarafından inşa edilmiştir. Ayasofya'nın ilk açılış töreni 15 Şubat 360'da yapıldı. İlk Ayasofya'nın açılış merasiminde, İmparator, altın ve gümüşten yapılmış

kaplar, altın, gümüş ve sırmalı, üzerleri kıymetli Taplarla süslü masa örtüleri, kilisenin iç ve dış kapıları için gene altın ve gümüş sırmalı rengarenk perdeler hediye etti. Bütün rahiplere, bakirelere, dullara ve acizlere, birçok ihsanlarda bulundu. Bunların, aynı zamanda yoksulların, yetimlerin ve mahpusların, babası, Büyük Konstantin tarafından ayrılan işlerini arttırdı. Kısacası herkes maddi ve manevi bir nimete kavuştu.(1)

İstanbul patriğinin eşinin Ayasofya önüne gümüş kaplamalı bir heykelinin dikilmesi yüzünden çıkan tartışmada patrik 20 Haziran 404 'te İç Anadolu'ya sürgün edildiğinde meydana gelen ayaklanmada ilk yapılan Ayasofya kısmen yandı. Onarım II.Teodosios döneminde tamamlandı ve açılış 10 ekim 415'te yapıldı. Bu ikinci Ayasofya'da tahmin edildiğine göre yine ahşap çatılı bazilika tipinde bir yapıydı.

İkinci kez yapılan bu kilise de Justinyanus (527-565) ve karısı aleyhine 532 yılında 13-14 Ocak gecesi çıkan nika ayaklanmasında sarayın bir kısmı ve başka umumi binalarla birlikte yandıktan sonra imparator evvelki binalardan daha büyük ve daha muhteşem bir şekilde yeni bir kilise yaptırmayı tercih etmiştir. Ayasofya'nın yapımı için Batı Anadolu'lu iki mimar görevlendirilmiştir. 532 yılında başlayan inşaat 537 yılına kadar sürmüştür. Justinyanus geniş imparatorluğun her tarafından malzeme istemiş, bunun için daha eski yapıların işlenmiş malzemesi de toplanmıştır. Böylece Mısır'dan sekiz büyük kırmızı porfir sütun, Batı Anadolu Efes Artemis mabedinden ve Suriye'den sütunlar getirildiği gibi başka yerlerden de değişik renk ve cinslerden mermerler de temin edilmiştir. Justinyanus inşaatla bizzat ilgilenerek yapıda çalışan yüz ustabaşının idaresinde on bin işçiyi gayretlendirmiş Ayasofya altı yıl içerisinde tamamlanarak 27 Aralık 537 günü büyük bir törenle açılmıştır.

Ayasofya'nın Ağustos 553'te ve 14 Aralık 557'de ki depremlerde büyük kubbesi ile doğudaki yarım kubbesinde çatlaklar belirmesi üzerine onarımına geçildi. Fakat 558'de kubbenin doğu tarafının çökmesi üzerine önceki mimarlardan isidoros'un yeğeni genç

isidorus tarafından kubbe evvelkinden yirmi kadem kadar yükseltip geçici pandantiflerle temin edilerek yeniden yapılan kilise bu defa 24 aralık 562'de ibadete açılmıştır.

Bizans tarihinde önemli bir akım olan ikonoklazma (tasvirkırıcılık) döneminde (726-842) Ayasofya'daki bütün figürlü resimleri yok edilmiştir. Ayasofya 859'da büyük bir yangın geçirmiştir. 869 yılında meydana gelen depremde batıdaki yarım kubbelerden biri yıkıldı. Hemen onarımı yapıldı. 26 Ekim 989'da ki depremde kilisenin birçok kısımlarıyla büyük kubbe önemli ölçüde çöktü. Altı yıl süren Ermeni asıllı bir mimarın yürüttüğü çalışmalar ile Ayasofya eski haline getirildi. 13 Mayıs 994'te kilise yeniden ibadete açıldı.

IV. Haçlı seferi 1203'te Byzantion'a geldiğinde, onlara borçlu olan IV.Aleksios, Ayasofya'nın değerli bazı eşyasını Latinlere bağışlamak zorunda kalmıştı. Kısa bir süre sonra 1204'te batılı şövalyeler şehri ele geçirdiklerinde Ayasofya ciddi bir şekilde yağmalandı gibi, ilk kargaşa günlerinde bir dini bina için yakışıksız bazı çirkin olaylarda oldu. Meryem sunağı parçalandı, dini ayın kupalarında şarap içildi, yağmalanan eşyayı taşımak için hayvanlar kilisenin içine kadar sokuldu. Hatta Bizanslı yazar Niketas'a göre bir fahişe kürsüye çıkarak şarkı okudu ve dans etti. Hıristiyanlığın birçok

kutsal eşyası içinde saklandığı değerli mahfazaları ile Ayasofya'dan alınarak, Batıdaki kiliselere yollanmıştır.(2)

Bizans 1261'de şehri Latinlerden geri alıp imparatorluğu ihya ettiğinde Ayasofya oldukça yıpranmış haldeydi. II.Andronikos 1317'de yapının doğu ve kuzey taraflarının tehlikeli durumunu önlemek için bu cephelere destek payandaları yaptırmıştır. 1344 Ekim'indeki şiddetli depremde Ayasofya'nın birçok kısmı çatlamış fakat çöküntü 19 Mayıs 1346'da olmuştur. Kubbenin bir parçası ile doğu kemeri ve bazı bölümler yıkılmıştır. Bu sırada imparatorluk, onarım giderlerini karşılayacak durumda olmadığından, Ayasofya bir süre kapalı kalmış ancak 1354'te özel bir vergi toplamak ve bağışlar almak suretiyle onarımlar yapılabilmiştir.

Bizans imparatorluğunun son döneminde Ayasofya oldukça bakımsız ve perişan bir haldedir. İstanbul'un fethinden kısa bir süre önce Evliya Çelebi'nin Seyahatname 'sinin bir yazmasından öğrenilen fakat başka bir kaynaktan bulunmayan bilgiye göre, İstanbul'un fethinden birkaç yıl önce yine bir depremde zarar gören Ayasofya'nın kuzey tarafını tamir etmek üzere Ali Naccar adındaki Türk mimarı Edirne'den İstanbul'a gönderilmiştir. Gerekli takviyeyi yapan mimar Edirne'ye dönüşünde müstakbel minarenin kaidesini de hazırladığını açıklamıştır.(3)

II. Mehmet 29 Mayıs 1453'te Bizans'ı fethedip şehre girdiğinde doğrudan Ayasofya'ya giderek kubbenin üstüne kadar çıkmıştır. Fatih Sultan Mehmet kilisenin çevresinin harap görüntüsü karşısında meşhur Faşça beytini söylemiştir. Gerekli hazırlık yapıldıktan sonra kilise camiye çevrilmiş, hocası Akşemsettin'in idaresinde ilk Cuma namazı Ayasofya Camii Kebiri olan bu mabette kılınmış, Fatih'in adına ilk hutbe okunmuştur. Bundan sonra Ayasofya için Türk dönemi başlamıştır.

Fatih Ayasofya Camii Kebir'in bakımı için gelir sağlayacak pek çok mülk ayırdıktan başka, caminin hizmetlerini görmek üzere 62 görevli atamıştır. Sultan Fatih batıdaki yarım kubbenin güney köşesindeki ağırlıklı kulesinin üstüne ahşaptan bir minare yaptırmış, kuzey tarafına da bir medrese inşa ettirmiştir. II. Beyazıt döneminde ise medresenin üstüne bir kat ilave edilmiş bir de minare eklenmiştir.

Ayasofya'ya en fazla ilgi gösteren padişah II. Selim'dir. (1566-1574) II. Selim Babı Hümayun tarafındaki gövdesi yivli minareyi yaptırmış, Fatih döneminden kalan ahşap minarenin kaldırılması ve yeni bir minare yapılması, harap kısımların onarılması, duvarların payandalarla desteklenmesi, camiye bitişik ev yapılarının cezalandırılmaları gibi çalışmalarda bulunmuştur. II. Selim Ayasofya'ya iki minare daha ilave edilerek kendisi içinde bir türbe yapılmasını istemiş fakat bunlar ancak onun ölümünden sonra III. Murat'ın (1574-1595) ilk yıllarında tamamlanmıştır. III. Murat döneminde duvarları çini kaplı hünkâr mahfili ile çok zarif bir mermer minber, vaaz kürsüsü ve müezzin mahfili de bu sırada yapıldıktan başka Bergama'da bulunmuş yekpare mermerden oyulmuş antik çağdan kalan iki küp buraya getirilerek caminin içine konulmuştur.

Mimar Sinan Ayasofya'nın güney doğusunda II. Selim için yaptığı türbe ile burası bir hanedan mezarlığına

dönüşmüştür. III. Murat ve III. Mehmet'inde türbeleri buraya yapılmıştır. Buraya Şehzadeler Türbesi olarak adlandırılan küçük bir mezar binası daha yaptırılmıştır. Ayasofya'nın güney batı köşesinde evvelce vaftizhane olan ve burası camiye dönüştürüldüğünde kandil yağları ambarına dönüşen bina akli dengesi yerinde olmadığından sarayın bir dairesine kapatılan I. Mustafa öldüğünde buraya gömülmüştür. On yıl kadar sonra ise Sultan İbrahim idam edildiğinde aynı yere defnedilmiştir.

III. Ahmet döneminde Ayasofya'nın sıvaları yenilenmiş, kubbenin ortasına eski grevürlerde görülen dövme demirden çok büyük bir top kandil asılmıştır. Ancak en önemli onarım ve ek binaların yapımı I. Mahmut (1730-1754) tarafından yapıldı. Türk sanatının şaheserlerinden şadırvan, sıbyan mektebi, imarethane, kütüphane ve yeni bir hünkâr mahfili ile mihrap yapıldıktan başka bu dönemde içerideki mozaiklerin de üstlerinin kalın badana tabakası ile kapatılmıştır.

II. Mahmut döneminde (1807-1839) sekiz yüz kese altın harcanarak Ayasofya onarılmıştır. Fakat bu yeterli olmamış oğlu Abdülmecit tarafından çok büyük çaplı bir onarım gerçekleştirilmiştir. İsviçre asıllı mimar Gaspare T. Fossati 'ye iş havale edilmiştir. Fossati ortalama sekiz yüz işçi çalıştırarak, yapıdaki çatlakları o yılların tekniği ile giderirken, iç ve dış süslemeyi de bütünü ile elden geçirmiş, mozaikleri meydana çıkarmış bunların desenlerini çizdikten sonra yeniden üstlerini örtmüştür. Dökülmüş mozaik tanelerinden, Lanzoni adlı mozaik ustasına Abdülmecid'in bir tuğrası işletilmiştir. Kandiller yenilenmiş, kible duvarındaki renkli alçı pencereler yapılmış, Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin yazmış olduğu muhteşem sekiz büyük levhası asılmış, Ayasofya'nın dış duvarları kırmızı renkli sıva ile sıvanmıştır.

II. Abdülhamit döneminde 10 Temmuz 1894'te meydana gelen büyük çaplı depremde Ayasofya'nın yarım kubbeleri ile tonozlardaki sıvalardan çok büyük parçalar ile mozaikler aşağıya düşmüştür. Cami bu depremin ardından uzun süre kapalı kalmış onarıldıktan sonra tekrar açılmıştır.

Ayasofya cumhuriyetin ilk yıllarında (1926) ufak bir tamir ve takviye görmüştür.

Ayasofya 24 Ekim 1934'te cami olmaktan çıkarılıp Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Bu arada sebepsiz olarak Fatih döneminde yapılan medrese yıktırıldığı gibi içeride bulunan ve camiye ait olan çeşitli eşya ile halılar ve levhalar da kaldırılmıştır. 1931 yılında Amerika Bizans Enstitüsü adına Ayasofya mozaiklerini meydana

çıkarma izni alan Th. Whittemore Atatürk'ün isteği ve bakanlar kurulu kararı ile 1932'de işe başlamıştır. Bu çalışmalar sürerken 1934'te bir akşam Atatürk sofrada Ayasofya'nın müze haline getirilmesi yolundaki düşüncesini ortaya atmış Milli Eğitim Bakanı Abidin Özmen ertesi gün vakıflar idaresine caminin kendi bakanlığına devredilmesini isteyen ilk yazıyı yollamıştır. 24 Kasım 1934'te Bakanlar Kurulu'nda kararın çıkması üzerine 1 Şubat 1935'te Ayasofya resmen müze olmuştur. Amerika Enstitüsü'nün inceleme ve mozaik temizleme çalışmaları ise 1970'e kadar sürmüştür.

İSTANBUL'UN FETHİ VE AYASOFYA

Müslümanların İstanbul'u fetih arzuları çok erken tarihlerde başlamıştır. 672 yılında Hz. Muhammed'in mihrandarı olan Ebu Eyyub el- Ensari ile başlayan fetih hareketi, ancak onuncusunda yani Fatih Sultan Mehmet'in Bizans'a giriştiği son hamle ile neticelenecektir. Böylece İstanbul Müslüman ordularına, Osmanlı askerine kapılarını açacaktır.

Fatih'in Ayasofya ile ilgili en eski vakfiyelerinden birinde "Nice melikler bu işe el uzattılar. Her birinin zafere ulaşmadan geri döndükleri rivayet olunmaktadır. Kuvvet ve azamet sahibi eski sultanlar ve meliklerden 63 kişi bu beldeyi fetih için çok miktarda asker topladılar. Muhkem ve büyük kuvvetlerle geldiler. Kuşatıp zorla ele geçirmek ve halkını esir etmek isteğiyle harp ettiler ise de verdikleri zayıyla birlikte geri çekildiler" kaydı ile bu konuya işaret edilir.

Fatih büyük zafer için hazırlıklarını yaparken Bizans mezhep kavgaları ile meşgul idi. İstanbul'un sukut edeceği bilindiği halde, mezhep ihtilafı sönmemişti. Bizans Tarihi yazarı Dukas diyor ki; ... İstanbul'un aleyhine toplanmış olan sayısız Türk askerini gören halka hitaben bu büyük duka Latinler aleyhine şunları söylemeğe cesaret etti: "İstanbul'un içinde Türk sarığını görmek, Latin serpuşunu görmekten daha iyidir". Dukas'ın büyük duka dediği şahıs Bizans Devleti'nin en saygın kişilerinden LeonNotaras idi.

Dukas'ın anlattıklarına bakılırsa, İstanbul'un fethinin yaklaştığını ve şehrin düşeceğini anlayan yerli halk, bütün kadın ve erkekler, rahip ve rahibeler "Büyük Kiliseye yani Ayasofya'ya sığınmışlardı. Zira uzun zamandan beri, şehir halkına, bazı yalancı falcılar, istikbalde şehrin Türklere teslim olunacağını, bunların askeri kuvvetle şehre gireceklerini, Bizanslıları keseceklerini ve Türklerin bu yürüyüşlerinin büyük Konstantin'in sütununa (Çemberlitaş) kadar varacağını, ondan sonra gökten bir meleğin elinde kılıç olarak ineceğini ve bu

melek, sütunun yanında bulunacak olan ismi meçhul sadedil ve fakir bir adama imparatorluğu ve kılıcı vererek ona; "Bu kılıcı al ve Allah'ın kavminin intikamını al diyeceğini", o zaman Türklerin geri gideceklerini, Bizanslıların bunları takip ve telef edeceklerini, bunların şehirden, garptan ve şark yerlerinden İran hudutlarında bulunan bir yere kadar kovulacaklarını söylüyorlardı. Bazı kimseler yukarıda bahsedilenlere inanarak bunların vaki olacağı kanaatiyle koşuyorlar ve başkalarını da koşmağa teşvik ediyorlardı. O gün vuku bulmakta olan hadiseler, esasen eskiden beri kafalarında yer etmişti. Yani Stavros (Çemberlitaş) sütununu geçecek olursak, gelecek felaketi atlatırız diyorlardı. İşte bu sebepten halk Ayasofya'ya sığınıyordu. Bir saat içinde o muazzam mabet tamamıyla erkek ve kadınlarla dolmuştu. Mabedin alt ve üst katları, avluları ve her bir yeri sayısız halk tarafından işgal edilmişti. Mabet dolduktan sonra, içeridekiler kapıları kapadılar. Kurtuluşlarını mabedin kerametinden bekliyorlardı.

Türkler İstanbul'u zapt ettikleri zaman (29 Mayıs 1453) buradaki müdafaasız halk kiliseye sığınmıştı. Burada cebren içeri girmek mecburiyetinde kalan Türk askerleri hiç kimsenin hayatına dokunmamış ve yalnız esir almakla yetinmişlerdir. Türk ordusu değil Ayasofya'ya sığınanları öldürmek, İstanbul'a girdiği vakit FernandGrenard'ın ifadesiyle yalnız silahla mukavemet gösterenleri ve vaziyetleri şüpheli görülenleri öldürmüşler, teslim olmayan diğerlerini esir etmişlerdi. Bizans halkı katliama maruz kalmamıştır.

Rus müelliflerinden Uspenski sanat ve kültür eserlerine karşı Müslüman Türklerin, 1204 Haçlılarından bin kat insafı ve insanca davranmış olduklarını söyler. Birçok batılı tarihçi de Müslümanların Kudüs'e girdiklerinde orada ki Hristiyanlara, kendilerini İsa'nın askerleri sayan İstanbul'u talan eden bu adamlardan (latinlerden) daha

insanca davrandıklarını yazarlar. Ortaçağda yaşamış Fransız tarihçi Villehardouin, 1204 Haçlı yağmasını "Dünya yaratıldı yaratılalı bir kentten bu kadar çok ganimet kazanılmamıştır" diye anlatır. AndreClot, Fatih Sultan Mehmet adlı eserinde 1204 yılındaki Latin yağmasına değinirken barbarlarınkinden çok daha korkunç katliama ve yağmaya giriştiklerini, yüzyıllardır biriktirilen hazinelerin yağmalandığını; kilise, manastır ve evlerin, soyulup soğana çevrildiğini; Ayasofya'nın tamamen soyulup boşaltıldığını; kutsal vazoların içki kadehleri olarak kullanıldığını, mihrabı yaktıklarını, kilisede değer taşıyan ne varsa parça parça edip aralarında paylaştıklarını, aldıkları bu değerli eşyayı yüklemek için atlarını ve katırlarını kilisenin içine kadar getirdiklerini, hayvanlar gibi davranıp bütün kadın ve kızların, rahibelerin ırzına geçtiklerini belirtir. Oysa AndreClot, Fatih'in akşam sivillerin tutuklanmasının durdurulmasını ve yağmalamaya son verilmesini emrettiğini, orduya mensup her kişiye, her askere kent halkını, kadınları ve çocukları öldürmeyi veya köle almayı ve bunlara karşı kötü davranılmasını yasakladığını; bu emre karşı gelen herkesin öldürüleceğini söylediğini nakleder. Türklerin Ayasofya'ya girişlerine şahit olanlardan hiçbiri, o vakit bir katliamdan ve mabede karşı bir hürmetsizlik ve tecavüz yapıldığından bahsetmezler. Osmanlılar merhametli davranmayı kan dökmeye tercih etmişlerdir. Ayasofya sahasını hiçbir katil veya idam lekesi kirletmemiştir. Zaten harap ve perişan bir halde olan İstanbul'u alan Fatih, derhal imar faaliyetlerine başlamıştır. Türk fethi Bizans'ı yıkmış ama İstanbul'u kurtarmıştır.

Fatih düzenlenen tören alayı ile şehre girince kuvvetli rivayete göre doğruca Ayasofya'ya gitmiştir. Osmanlı Türklerinde bir gelenek olarak devam eden, asırlardır tatbik edilen bir kural vardır. Bu kural, bir memleket veya kale fethedildiği vakit ordu içeriye girip burçlara bayrak çekerken surların üstünde ezan sesleri yükselmesi ve şehrin en büyük kilisesinin derhal camiye tahvil edildikten sonra ilk Cuma namazının bu camide kılınmasıdır. Bu tarihi ve millî anane gereği Fatih vakit geçirmeden Ayasofya'yı camiye çevirmek gayesiyle Ayasofya'ya yönelmiştir. Fatih buraya gelince atından inip yaya olarak içeriye girmişve müezzine ezan okutarak maiyeti ile beraber secde-i şükranı kapamış, iki rekât namaz kılmıştır. İlk ezanın da bu sırada okunduğu rivayet edilmiştir.

Fatih, mabedin azametini görünce hayran kalmıştır. O sırada bir Türk askerinin mabedin mermerlerinden birisini kırmakta olduğunu görünce Fatih, bu tahribatı

neden yaptığını sormuş, o asker de din için yaptığını söylemiştir. Fatih bu askerinin tahribatına mâni olmuş, askeri yakın koruma dışarı çıkarmıştır. Fatih burada "servet ve esirler size yeter, şehrin binaları bana aittir" demiştir.

Ayasofya, İstanbul'un fethinde usulden olduğu üzere şehrin büyük kilisesi olarak camiye çevrildi. Tursun Bey'in ifadesine göre kubbeye kadar çıkan Fatih Sultan Mehmet binanın ve çevresinin harap görüntüsü karşısında meşhur Farsça beytini söylemiştir. Tursun Bey, Fatih Ayasofya'ya girdiğinde "Vaktâ ki bu binâ-yıhâsisüntevâbi ve levâhikinharâb u yebâb gördü" der ve Sadî'nin şu meşhur Farsça beytini söylediğini rivayet eder;

Perde-dârîmiküned der tâk-ı kisrâankebütBüm-i nevbet mîzened der kal'a-ı Efrâsiyâb

Yani; örümcek Kisrâ'nın penceresinde perdedarlık yapıyor, baykuş Efrasiyab'ın kalesinde nevbet vuruyor / bekliyor.

Fethin üçüncü günü olan cuma günü Fatih, Ayasofya'ya gelerek ilk Cuma namazını askerleriyle beraber kılmıştır. İmamete İstanbul'un fethinin manevî mimarı Akşemseddin geçmiş, ilk olarak Fatih namına hutbeyi de bu nurânî zat okumuştur. Hutbenin Fatih tarafından irad edildiği de yazılmaktadır. Diğer bir rivayette ise Fatih Ayasofya'nın camiye tahvil edildiği gün askerine bir hutbe irad etmiştir. Fatih'in iradesiyle bu Cuma gününden evvel Ayasofya'daki tasvirlerle heykeller ve ikonlar kaldırılıp, kible tarafına mihrap yapıldığı ve minber konulduğu, bütün hazırlıkların cuma gününe kadar ikmali için mimarlarla ustaların gece gündüz çalıştıkları rivayet olunur. Bu arada üç gün zarfında bir de tahtadan minare yapılmıştır.

Okunan bu hutbe Osmanlılar içinde okunan hutbelerin belki de en sevinçlisi, en büyük şan ve şerefe sahip olanı idi. Fethin komutanı ve gazileri, sahabe-i kirâmın bile şiddetle arzu ettikleri büyük bir saadete ve Hz. Peygamberin "ne güzel komutan ve ne güzel asker" övgüsüne mazhar olmuşlardı.(4) Böylece Ayasofya yeni bir kimlik kazanmış bundan sonra artık Müslümanlara hizmet edecek duruma gelmiştir. Fatih Sultan Mehmet bu durumun ebediyen devam etmesi için de aşağıdaki vakfiyeyi yazmıştır.

Fatih Sultan Mehmet Han'ın 1463 Yılında Yazılmış Ayasofya Vakfiyesinden Bir Bölüm

"Eğer bu hayır müesseseleri yıkılacak olursa, ikinci defa, üçüncü defa ila ahir yeniden inşa oluna... Bütün

bu şerh ve tayin eylediğim şeyler, tespit edilen şekilde ve vakfiyede yazılı haliyle vakıf olmuştur; şartları değiştirilemez, kanunları tağyir edilemez; asılları maksatları dışında bir başka hale çevrilemez; tespit edilen kuralları ve kaideleri eksiltilemez, vakfa herhangi bir şekilde müdahale Allah'ın diğer haramları gibi haramdır.

Kim ki, bozuk teviller, hurafe ve dedikodudan öteye geçmeyen bâtil gerekçelerle, bu vakfın şartlarından birini değiştirirse veya kanun ve kurullarından birini tağyir ederse; vakfın tebdili ve iptali için gayret gösterirse; vakfın ortadan kalkmasına veya maksadından ve gayesinden başka bir gayeye çevrilmesine kast ederse, vakfın temel hayır müesseselerinden birinin yerine başka bir kurum ikame eylemek ve vakfın bölümlerinden birine itiraz etmek dilerse veya bu manada yapılacak değişiklik veya itirazlara yardımcı olur yahut yol gösterirse veya şer'-i şerife aykırı olarak vakıfta tasarruf etmeye az meylerse, mesela şeriata ve vakfiyeye aykırı ferman, berat, tomar veya talik yazarsa veyahut tevliyet hakkı resmi yahut takrir hakkı resmi ve benzeri bir şey talep ederse, kısaca bâtil tasarruflardan birini işler yahut bu tür tasarrufları tamamen geçersiz olan yazılı kayıtlara ve defterlere kaydeder ve bu tür haksız işlemlerini yalanlar yumağı olan hesaplarına ilhak ederse, açıkça büyük bir haramı işlemiş olur, günahı gerektiren bir fiili irtikâp eylemiş olur. Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların la'neti

üzerlerine olsun. Ebediyen Cehennemde kalsınlar, onların azapları asla hafifletilmesin ve onlara ebediyen merhamet olunmasın. Kim bunları duyup gördükten sonra değiştirirse, vebali ve günahı bunu değiştirenlerin üzerine olsun. Hiç şüphe yok ki, Allah her şeyi işitir ve her şeyi bilir." (5)

AYASOFYA'YA TAPILAN TÜRK-İSLAM ESERLERİ

Ayasofya Fatih'in emaneti ve fethin sembolü olarak her dönemde ilgi ve saygı görmüştür. Hemen hemen her padişah bu ulu mabede hizmet etmek, onda kalıcı bir iz bırakmak için ellinden geleni yapmışlardır. Bu sayede Ayasofya hem İslami bir kimlik kazanmış hem de bakımsızlıktan harabeye dönmesi engellenmiştir. Eseri Bizans yapmış Osmanlı ise yaşatmıştır. Osmanlı yapmış olduğu eklemelerle mabedi sadece cami olmaktan çıkarıp büyük bir külliyyeye dönüştürmüştür. Ayasofya denince artık akla cami, medrese, imarethane, sıbyan mektebi, kütüphane gibi kurumlar gelmeye başlamıştır. Kısaca yapılan eklemeler aşağıdaki gibidir.

1-Mihrap: Ayasofya ya yapılan ilk eklemelerden biridir. Fatih döneminde mihrap yapılmıştır. Bu günkü mihrabın Fatih devrinden kalma mihrap olduğu kuvvetle muhtemeldir.

2-Minber: Fatih döneminde ahşap bir minber yapılmış sonra III. Murat döneminde eskisinden de istifade edilerek yenisi yapılmıştır. Mihrap Ayasofya'nın en değerli eserlerinden biri olmuştur.

3-Hünkâr Mahfilleri: Ayasofya camii olduğu devirlerde padişah ve saray halkının çok önem verdiği bir mabet olmuştur. Kadir geceleri, kandiller, mühim mevlitler, çoğu zaman padişahların iştirakleri ile icra edilirdi. Dolayısıyla mabette sultanlara mahsus bir daire ve cami içine bakan mahfil vardı. Bugün mabette iki tane mevcuttur. Birincisi mihrabın solunda bulunan XVI. yüzyıla ait olduğu düşünülen eski mahfilidir. Diğeri ise XIX. Yüzyılda mimar Fossati tarafından yapılandır. Minberin önünde olan ise XVI. yüzyıl müezzın mahfilidir. Bunlardan başka üç tane mabedin içinde bir tane de nartekste (avlu) olmak üzere dört tane mermer mahfil bulunur.

4-Vaaz Kürsüsü: XVII. Asırda Sultan V. Murat tarafından yaptırılıp şimdi bulunduğu yere konulan kürsüdür. Türk klasik taşçılık sanatının en güzel örneklerinden biri olduğu muhakkaktır.(6)

5-Bergama Küpleri: Mabedin iç orta kapısının sağında ve solunda Marmara adalarından çıkma mermerden yapılmış iki büyük küp vardır. Bunlar III. Murat tarafından Bergama'dan getirtilerek mabede vakfedilmiştir.

6-Alçı Pencereleer: Mabedin bütün pencere ve renkli camları Osmanlı devrine aittir.

7-Yazılar: Mabedin Osmanlı devri eserleri arasında en göz alıcı çeşitlerinden biri hiç şüphesiz büyük yazı levhaları ile büyük kubbenin ortasındaki göbek celi yazıdır. Bu kubbe yazısı ile iç kubbe kemerlerinin kasnakla birleştiği kısımlarda yuvarlak büyük sekiz tane cami levhası Kazasker Mustafa İzzet Efendi'ye 1849'da Ayasofya'nın onarılması esnasında hazırlanmıştır. Câmii içerisinde iç kubbe kemerlerinin kasnakla birleştikleri noktalara asılmış olan bu levhalar; 7,5 m çapında olup yerden yükseklikleri 13 m, ana yazıların kalem genişliği

35 cm, hareketlerin kalem genişliği 10 cm, çerçeve kalınlığı ise 12cm'dir. Levhaların kaba işçiliğinin Ayasofya dışında yapıлып, parçalar halinde camiye gelerek burada kumaşla birlikte monte edildiği anlaşılmaktadır. Levhaların yapımını öncesinde daha küçük bir ebatta hazırlayan İzzet Efendi, câmii içerisine uygun büyüklüğe gelmesi için kareleme metodunu kullandığı belirtilmektedir. Çeşitli padişahlar tarafından farklı zamanlarda mabedin içine birçok yazılar yazdırılmıştır.(7)

8-Çiniler: Mabedin en eski çinileri XVI. Yüzyıla aittir. Farklı dönemlerde çini süslemeleri yaptırılmıştır.

9-Kütüphane: Sultan I: Mahmut tarafından 1740'ta inşa ettirilip camiye vakfedilmiştir. 5112 cilt kitaptan oluşmaktadır. 22 kişiden oluşan oldukça geniş bir personele sahipti. Kütüphaneye tayin edilen dersiam, muhaddis ve şeyhülkurra haftanın belli günlerinde öğrencilere ders okutmaktaydılar. 1968 de tüm kitaplar Süleymaniye kütüphanesine nakledilmiştir.

10-İmaret: Bugün Ayasofya imareti olarak bahsedilen yer, külliye'nin aşhanesidir. Mahmut döneminde mabedin kuzey tarafına yapılmıştır. İmarette fodla denilen ekmeklerin yanı sıra fakirlere her gün çorba veriliyor, perşembe günleri ayrıca zerde ve pilav çıkıyordu. İmaretin kapatılmasından sonra Vakıflar İdaresi Baş Müdürlüğü deposu olarak kullanılan bina, daha sonra kurşun levha atölyesine dönüştürüldü.

11-Muvakkithane: Abdülmecit döneminde (1839-1861) camide yapılan köklü tamirattan hemen sonra Fossati kardeşler tarafından 1853'te inşa edilmiştir. Namaz vakitlerinin düzenli şekilde tespit edilebilmesi ve saatlerin muhafazası için yapılmıştır.

12-Sebiller: Ayasofya külliyesinde iki tane sebül bulunmaktadır. Birincisi mabet avlusunun giriş kısmının sol tarafındadır. İkinci sebül ise mabedin dışında olup caddeye bakmaktadır.

13-Şadırvan: I.Mahmut tarafından yaptırılmıştır. Klasik Osmanlı izlerini taşımaktadır. Oldukça güzel hat yazısı örnekleri mevcuttur.

14-Sıbyan Mektebi: Ayasofya avlusuna girişte solda, müstakil bir bina olan Sıbyan mektebi, I. Mahmut tarafından 1742'de yaptırılmıştır. İki katlıdır. Caminin müze çevrilmesinden sonra bir süre büro olarak kullanılmış bir süre de müze müdürüne lojman olarak tahsis edilmiştir.

15-Türbeler: Ayasofya külliyesinin en güzide parçaları şüphesiz türbeleridir. Üç tanesi Osmanlı mimarisinin en güzel eserlerindedir. Mimar Sinan'ın yaptığı II. Selim türbesi, mimar Davut Ağa'nın yaptığı III. Murat türbesi, mimar Dalgıç Ahmet'in yaptığı III. Mehmet türbesidir. Şehzadeler türbesi çok mühim olmamakla beraber sultan İbrahim ve Mustafa türbeleri evvela vaftizhane sonra da yağhane olarak kullanılan kısımdadır.

16-Alemler: Büyük kubbenin ve türbelerin alemleri devirlerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Ayasofya'ya Müslüman kimliği kazandıran önemli işaretlerdir.

17-Minareler: İstanbul fethedilince Fatih doğrudan Ayasofya'ya gidip iki rekât namaz kıldıktan sonra hemen bir minare yapılmasını söylemiştir. İlk minare tahtadan yapılmıştır. II. Beyazıt yeni bir minare yaptırtmıştır. II. Selim Fatih'in yaptırttığı tahta minareyi yıktırıp taştan yeni bir minare yaptırtmıştır. Selim, İki minarenin daha yapılmasını istemiş minarelerin yapımına başlanmış ancak bitirilememiştir. III. Murat iki minareyi bitirtmiştir. Böylece dört minare dört farklı padişah tarafından yapılmıştır.

18-Medrese: Ayasofya Medreseleri Fatih sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Fakat Fatih Camii ve manzumesi yapıldıktan sonra bir süre boş kalmış, II. Beyazıt devrinde tekrar açılmıştır. Medresenin iki katlı olduğu anlaşılmaktadır. Alt katında on dört, üst katında on sekiz olmak üzere otuz iki odası, her iki katta helası, genişçe bir avlusu ile ortasında bir şadırvanı, gusülhane ve çamaşırlığı bulunmaktadır. Bünyesinde 80-90 talebeyi barındırarak İstanbul'un en kalabalık medresesi olduğu anlaşılmaktadır. Müderrisleri arasında Molla Hüsrev, Ali Kuşçu vardır. Akşemseddin'in medresenin yanında bir halvethanesi vardır. Ayasofya Medresesi 1924 yılına kadar bu şekilde kullanıldıktan sonra İstanbul belediyesince öksüzler yurdu haline getirilmiş, 1934'te Ayasofya Camii'nin vakıflar idaresinden alınarak Müzeler Genel Müdürlüğüne devredilmesinden sonra kısa bir süre daha yurt olarak kullanılmış 1935 yılında tamamen boşaltılmıştır. Bu tarihte Ayasofya'nın etrafını açmak gayesi ile Medrese Müzeler idaresi tarafından tamamen yıktırılmıştır.

AYASOFYA'NIN ÖNEMİ VE MÜZEYE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

Fatih Sultan Mehmet 29 Nisan 1453'te İstanbul'u fethettiğinde aslında İstanbul'u Latin işgalinden kurtarmıştır.

"Türk fethi Bizans'ı yıkmış, İstanbul'u kurtarmıştır" sözü oldukça manidardır. Gerçekten böyledir. Latinler IV.Haçlı

seferi sırasında İstanbul'a girip doğrudan Ayasofya'ya giderek büyük bir yağmaya başlamışlardı. Mabet içindeki kıymetli eşyaları taşımak için at arabalarıyla saygısızca içeri girmiş tonlarca ağırlığında altın ve gümüşten yapılmış kıymetli eşyaları yağmalayıp Avrupa'ya kaçırmışlardı. Bununla da yetinmeyip mabedin içinde dansöz bile oynatmışlardı. İstanbul, Bizans halkı bunların çirkefliklerinden o kadar bıkmışlardı ki Latin şapkası görmektense Osmanlı sarığı görmek daha evladır, diyecek duruma gelmişlerdir.

Oysa Fatih İstanbul'u fethettikten sonra atıyla Ayasofya'ya kadar gelmiş atından inerek Ayasofya'ya gezip iki rekât namaz kıldıktan sonra mabedin harap haline çok üzülmüştür. Kilisenin kubbesinde hüznü dolu beytini okumuş, hemen çalışmalara başlanmasını söyleyerek üç gün içerisinde kilise onarılıp Cuma namazı kılınacak hale getirilmiştir. Tahtadan bir minare, minber ve mihrap eklenmiştir. Hemen vakfiye kurulmuş onlarca dükkân, han, hamam, arazi gelirleri buraya bağışlanmıştır. Fetihle birlikte Ayasofya Camii Kebiri artık kutsal meşitlerle anılmaya başlanmıştır. Mescidi Haram, Mescidi Aksa, Mescidi Nebevi ve sonra Ayasofya.

Fatih Sultan Mehmet, Camilerin ve meşitlerin önemini belirten şu ayetlere göre hareket etmiştir: "Allah'ın meşitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namaz kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar ederler. İşte hidayet üzere oldukları umulanlar bunlardır". (Tevbe 18) Bu ayet sonraki dönemlerde de padişahların buraya ve diğer mabetlere gereken önemi vermelerinin sebebi ve teşvik edicisi olmuştur. Aynı şekilde Bakara suresi: "Allah'ın meşitleri içinde Allah'ın isminin anılmasını men eden ve o meşitlerin harap olmasına çalışandan daha zalim kim vardır? İşte o zalimler yok mu, onların bu meşitlere korka korka girmekten başka hakları yoktur. Bunları yapan o zalimlere, dünyada büyük bir felaket ve mahrumiyet, ahirette de büyük bir azap vardır." (Bakara 114) Ayetleri de meşitlerin ihmal edilip bakımsız olmalarını engelleyici ilahi bir uyarı olmuştur.

Ayasofya artık protokol camiidir. Padişahlar Cuma namazlarını, kandil ve kadir gecesi namazlarını burada kılmaşlardır. Birçok önemli tören burada yapılmıştır. Yavuz Sultan Selim Mısırı alıp halifeliği İstanbul'a getirdiğinde halifelik kılıcını burada kuşanmıştır. Her yıl Hicaza gönderilen sürre alayı duası buradan yapılmaktadır. Şehzade sünnet merasimlerinin yapıldığı yerdir. Birçok padişah kendi adına çok güzel cami yapmalarına rağmen asla Ayasofya'dan vazgeçmemişlerdir. Dedelerinin yadigarı, fethin sembolü olan bu mabede hep gereken

saygıyı göstermişlerdir. II. Selim Edirne'de Ayasofya ile yarışan muhteşem bir cami yaptırmasına rağmen kendi türbesini Ayasofya'nın haziresine yaptırmıştır. Birçok padişahta Ayasofya'nın içine ve dışına medrese, sıbyan mektebi, kütüphane, muvakkithane, sebil, aşhane yaptırtarak buranın bir külliye olmasını sağlamışlardır. Hatta buraya yakın olmak için kendi türbelerini de Ayasofya haziresine yaptırmışlardır. Çünkü onların gözünde Ayasofya İstanbul demektir, İstanbul ise peygamberimizin övgüsüne mazhar olmak demektir. Haç ile hilalin savaşında hilalin galibiyeti, ilayı kelimetullahın hakimiyeti demektir. Bu yüzden Ayasofya önemli, sahip çıkılması gereken bir yerdir. Avrupalılarında hiçbir zaman unutmadıkları bir mekandır.

Balkan savaşları (1912-1913) Osmanlı için bir yıkım olmuştur. Birinci balkan savaşında Edirne Bulgarlar tarafından işgal edilmiş Bulgar çarı şehre girip doğruca Edirne Selimiye camiine gitmiştir. Camiyi Edirne'yi işgal etmenin gururu ile gezerken yanındaki danışmanı: Çarım şu an Osmanlı'nın kalbinin üstünde geziyorsunuz demmiştir. Çar, hayır biz İstanbul'daki Ayasofya'yı alırsak Osmanlı'nın kalbinin üstünde gezmiş oluruz der. Demek ki Ayasofya unutulmamış, Bulgar içinde Yunan içinde Ayasofya kara sevdadır. Bizim için ise Ayasofya aşktır, tutkudur, ardır, namustur, kızıl elmadır, İstanbul'dur, Mekke'nin kapısıdır, Binlerce kilometre uzaklardan gelipte İstanbul surları önünde şehit olmuş Eyüp Sultan'a (Halit Bin Zeyt), Sahabeye, Yıldırım Beyazıt'a, Fatih'e on binlerce kahraman şehit askerlerimize saygıdır.

Osmanlı devleti birinci dünya savaşına girmiş (1914-1918) ve savaşı kaybetmiştir. İtilaf devletleri Osmanlı'nın başkenti Olan İstanbul'u hemen işgal etmişler, haliç ve saray burnu işgal gemileriyle dolmuştur. İngiliz, Fransız, İtalyan askerleri şehrin çeşitli bölgelerine yerleşmişlerdi. Fransızlarda Sur içini işgal edip Ayasofya'ya ya yönelmişlerdi. Fransızlar Hürrem sultan hamamını işgal edip karargahlarını buraya kurmuş Ayasofya'nın kendilerine teslim edilmesini istemişlerdi. Bunun üzerine padişah kendi koruma birliklerini Tefvik Efendi komutasında Ayasofya'ya göndermiş asla Fransızlara teslim edilmemesini söylemişti. Türk birlikleri mitralyözleri Ayasofya içine kurup savunmaya geçmiş, Ayasofya'nın çeşitli yerlerine de dinamitler yerleştirerek, eğer bir saldırı olur da bizde burayı koruyamazsak dinamitleri patlatır cami ile birlikte bizde yok oluruz düşüncesiyle hareket etmişlerdir. Günlerce böyle bu şekilde Camiyi savunmuş ve Fransızlara teslim etmemişlerdir. Bu oldukça ilginç bir olaydır. Osmanlı yenilmiş, orduları terhis edilmiş,

İstanbul'un ve Anadolu'nun her karışı işgal edilmiş, kendini savunacak hiçbir gücü olmamasına rağmen ne pahasına olursa olsun Ayasofya'yı savunma kararı alınmıştır. Ve Fransızlara Ayasofya teslim edilmemiştir.

Savaş bittikten sonra barış döneminde, 1931 yılında Amerika Bizans Enstitüsü adına Ayasofya mozaiklerini meydana çıkarma izni alan Th. Whittmore Atatürk'ün isteği ve bakanlar kurulu kararı ile 1932'de işe başlamıştır. Bu çalışmalar sürerken 1934'te bir akşam Atatürk sofrada Ayasofya'nın müze haline getirilmesi yolundaki düşüncesini ortaya atmış Milli Eğitim Bakanı Abidin Özmen ertesi gün vakıflar idaresine caminin kendi bakanlığına devredilmesini isteyen ilk yazıyı yollamıştır. 24 Kasım 1934'te Bakanlar Kurulu'nda kararın çıkması üzerine 1 Şubat 1935'te Ayasofya resmen müze olmuştur. Bu dönemde çok ilginç bir o kadar da utanç verici olaylarda yaşanmıştır. Murat Bardakçığazetede köşe yazısında bu konuları şöyle yazmıştır:

1930'lu seneler, İstanbul'un büyük camileri hakkında daha başka bazı "tuhaf" tekliflerin yapıldığı veya kararların alındığı dönemdir. Ayasofya'nın restorasyon maksadı ile kapatılıp ardından da müze haline getirilmesinden önce Sultanahmet Camii'nin resim galerisi yapılması istenecek, derken Amerika'dan bir talep gelecek ve Ayasofya'nın "dünyanın en büyük caz kulübü" yapılması teklif edilecektir.

"Amerikan Caz Orkestraları Birliği", 1926 Aralık'ında Türkiye'ye başvurarak o senelerde cami olarak kullanılan Ayasofya'yı "dünyanın en büyük caz kulübü" hâline getirmeyi önermiş ve dünyanın en büyük caz orkestraları ile beraber en kalabalık ve en güçlü saksafonlarını getirmeyi vadetmişti.

...Ayasofya'da neyse ki böyle bir rezalet yaşanmadı

Aynı senelerde yapılan ve "Lüküs Hayat" Opereti'nin bestekârı Cemal Reşit Rey'in hatıralarında geçen bir başka teşebbüs, Sultanahmet Camii'nin resim galerisi hâline getirilmesi girişimi ...Cemal Reşid iki önemli ressamın, Namık İsmail ile Çallı İbrahim'in Sultanahmet Camii'nin resim galerisi hâline getirilmesi ve mekânın iyi ışık alabilmesi için "kubbesinin delinmesi" tekliflerinden bahsediyor...

Hatıraların ilgili kısmını okuduktan sonra, bu çılgınlığa son anda engel olan Mimar Kemaleddin Bey'i hayırla yâd edelim...

Bu encümenimizin reisi rahmetli Namık İsmail ile rahmetli Çallı İbrahim, Necati Bey'e bir dilekçe sundular. Bu dilekçede ressamın eserlerini teşhir

edecek bir galeriden mahrum bulunduğu belirtiliyor ve hükümetten bu iş için bir mahal isteniyordu. İstenilen mahal neydi biliyor musunuz? Sultanahmet Cami. Ancak ilâve ediliyordu ki, camide yukarıdan gelen ışığın az oluşu resimlerin en iyi şerait (şartlar) altında teşhirine mâni idi. Bunun için kubbede delikler açılması teklif edilmişti. Necati Bey muvafakatini vermek üzere iken, rahmetli Mimar Kemalettin Bey'in pür hiddet yerinden kalkarak söylediği sözlerden sonra bu karardan vazgeçildi.(8)

Ayasofya'nın caz kulübü yapılması teklifi ve Sultan Ahmet'in resim galerisi yapılmak istenmesi gerçekten tüyler ürperticidir. İşgal döneminde bile bu mabetlere dokunulmaz iken namusunu, vatanını, kutsalını kurtarmak için milli mücadeleyi gerçekleştiren bir ülkede bu tür çılgınlığın konuşulması hayret edicidir.

Ayasofya'nın başına gelenler bunlarla sınırlı değildir. Bir de minarelerinin yıkılması meselesi vardır. Bunu da Yavuz Bahadıroğlu'nun köşe yazısında dinleyelim:

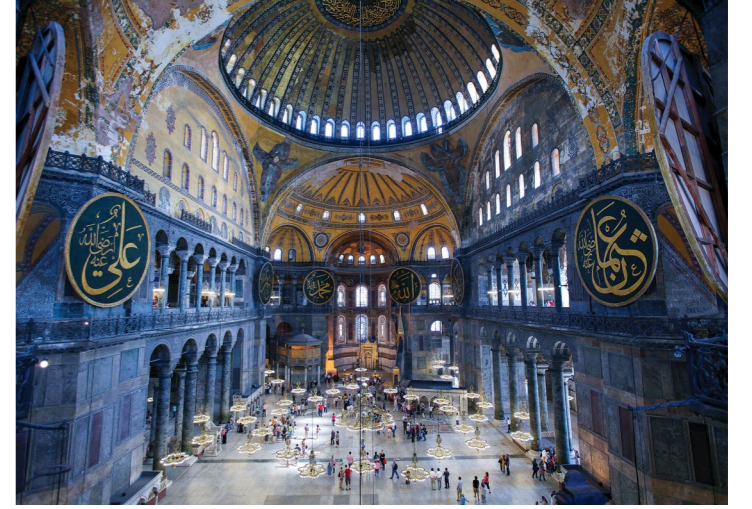
Ayasofya minarelerinin nasıl yıkılmak istendiğini, önemli arkeologlarımızdan ve tarihçilerimizden rahmetli İbrahim Hakkı Konyalıdan bizzat dinlemiştim

"Bir gün İstanbul Müzeler Müdürü Kemal Altan bana geldi, iki gözü iki çeşme ağlıyordu. Hayretler içinde kaldım. Türk-İslâm eserleri üzerinde fevkalade hassasiyete sahip, ecdadını cidden seven insan olan Kemal Bey'in böyle ağlaması için çok önemli bir sebep olmalıydı. 'Nedir, ne oldu?' diye sordum.

'Yıkıldılar, bu gece yıkıldılar! Sülün gibi minareyi bir gecede yerle bir ettiler' dedi ve kırık bir sesle devam etti: 'İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdürü Aziz Ogan, evvelki gün beni çağırırdı. Ayasofyaların, Büyük ve Küçük Ayasofya minarelerini yıkacağız dedi. Dün gece sabaha kadar Kadırga civarındaki Küçük Ayasofya Camii'nin şerefe altı istilastikli, muntazam kesme taşlarla yapılmış, Türk mimarisinin şaheser bir örneği olan minaresi temeline kadar yıkıldı, yok oldu. Bu gece de Büyük Ayasofya'nın minareleri yıkılacak bir Bizans kilisesi haline getirilecek.'

Kemal Altan'ın yanan kalbine teselli suyu serptim: 'Otur' dedim. 'Büyük Ayasofya'nın minarelerini yıkamazlar. Bir rapor hazırlayalım. Ben söyleyeceğim, sen yaz.'

Merhum Kemal Bey'e dikte ettirdiğim rapor şu idi: 'Bizans İmparatoru Justinyen'in miladi 537 senesinde ibadete açtığı Ayasofya, Bizans'ın çökme ve çözülme devrinde

çok haraptı. Bizans'ta bunu tamir edecek kudrette mimar yoktu. İmparator Sultan II. Murad'a müracaat ederek bir mimar istemişti. Padişah da Neccar vasfı ile anılan Ali isminde bir mimarı göndermişti. Mimar Ali, çökmek üzere olan mabedin etrafına payandalar ve göğüsleme duvarları yaparak ömrünü uzattı. Rivayete göre, Bizans'ın Türkler tarafından alınacağına inandığı için kible tarafının sağındaki bir payandayı minare temeli ve kaidesi olarak yapmıştı.

Fatih, İstanbul'u aldıktan sonra bu mabedi esaslı bir surette tamir ettirdi. Daha sonraları ilk tahta minarenin yerine tuğla minareler yapıldı. Hâsılı her Osmanlı padişahı, bu ilk fetih yadigarını ayakta tutmak için tamirat yaptırmıştır.

II. Selim zamanında mâbed 1037 yaşını dolduruyordu. Bir tarafına bir buçuk arşın kadar eğilmişti. Bina dört tarafına karlangıç yuvaları gibi evler yapılmıştı. Padişah, Mimarbaşı Koca Sinan Ağa'yı çağırırdı. Beraberce mabedi incelediler. Ve esaslı bir tamir yapılmasına karar verildi. Sinan, derhal işe başladı. Etrafı saran köhne yapılar yıkıldı. Mâbed, kalın payandalarla desteklendi. Ana kubbeyi desteklemek için kubbe ile mütenasib olarak kuzey ve batı tarafına iki kalın minare yapıldı.

Şimdi bu ihtiyar mabedin yaşı daha da ilerlemiştir. Minareler, ana kubbenin dayandığı son payandalardır. Eğer minareler yıkılacak olursa, kubbe tamamıyla yere serilecektir. Ve tetikte bekleyen Hristiyanlık âlemi de Türkler Ayasofya'yı yıktılar diye feryadı basacaktır.

Merhum Kemal Altan, aşağı yukarı bu mealdeki raporu ilgililere verdi ve minarelerin yıkılmasından vazgeçildi."(9)

İşgal dönemin de bile en azılı işgalcilere teslim edilmeyen Ayasofya neden sonradan hiçbir sebep yokken Batılı ve Yunanlıları memnun etmek için teslim edilmiş, müzeye çevrilmiştir? Fethin sembolü, ata yadigarı 481 yıl cami olmuş, uğrunda tüm imkansızlıklara rağmen tekrar savaş göze alınmış bu Mabet neden 1934'te müzeye çevrilmiştir? Bu soruların açık cevabı olmamakla birlikte dönemin şartlarına bakarak birkaç öngörülede bulunmak mümkündür.

Türkiye birinci dünya savaşından yenik çıkınca Batı Anadolu'yu işgal eden devlet Yunanistan'dı. Yunanistan'ın başında ise Venizelos bulunmaktaydı. 15 Mayıs 1919'dan 9 Eylül 1922 yılına kadar Batı Anadolu Yunan işgali altında kalmıştı. Anadolu halkına zulümler, işkenceler, tecavüzler bu ordu tarafından yapılmıştı. Sonra Kurtuluş savaşı ile binlerce şehit vererek bu işgalciler yurdumuzdan çıkarıldı. 1930'lu yıllara gelindiğinde Yunanistan ile yakınlaşma dönemi başladı. Yunan başbakanı Venizelos Türkiye'yi ziyarete geldi. Dostluk o kadar ilerledi ki Venizelos Mustafa Kemal'e Nobel barış ödülünün verilmesini teklif etti. Daha önce savaşın sonradan dost olan bu iki siyasetçinin dostluk anısına Yunanistan'ı memnun etmek amacıyla müzeye çevrilmiş olabilir.

Bir diğer sebep ise, İtalya ile Almanya birinci dünya savaşının sonuçlarından memnun değillerdi. Kısa sürede derlenip toparlandıktan sonra İtalya Ak Denizde yeniden etkin olmak Almanya'nın ise hayat sahasını genişletmek istemesi yeni bir dünya savaşının yaklaştığını göstermekteydi. Bu iki devletin bu tutumu Başta Yunanistan olmak üzere birçok devleti tedirgin etmişti. Bu amaçla Yunanistan, Türkiye, Yugoslavya, Romanya aralarında Balkan Antantı'nı imzaladılar. Büyük ihtimalle bu antlaşmanın uğruna Yunanistan'a jest olsun diye Ayasofya müzeye çevrildi. Ancak bu antlaşma ne ikinci dünya savaşını engelledi ne de Yunanistan ile kalıcı bir barış sağladı. Antlaşma kısa süre sonra etkisini yitirdi. İlerleyen zamanda Yunanistan ile Kıbrıs meselesi yüzünden çok ciddi sorunlar yaşadık ve hatta birinci dünya savaşından sonra yaşadığımız tek devlet Yunanistan oldu. Görüldüğü gibi Ayasofya dönemin koşulları içinde siyasete alet edilmiştir.

Ayasofya'nın oldu bittiye getirilerek müzeye çevrilmesinin bir diğer sebebi, Ayasofya'nın Osmanlıyı Osmanlı'nın da tüm İslam coğrafyasını temsil ediyor olması etkili olmuş olabilir. Eskiye ait ne varsa dit, tarih, arşiv, mabetler, tekkeler, medreseler kapatılabilir veya kaldırılabilir. Bu düşüncenin tezahürü olarak bir yükten daha kurtulduk diyerek Camiyi Kebir müzeye çevrilmiş olabilir. Ancak aradan yıllar geçmesine rağmen (86 yıl) neden Ayasofya'nın camiye yani aslına çevrilmesine Türkiye'de bir kısım

insanlar hala karşı çıkıyorlar?

Ayasofya Müslümanların onurudur, sevdasıdır, sorumluluğudur. Biz Ayasofya'yı müzeye değil de kilise 'ye çevirsek kimi memnun edeceğiz? Avrupa İslam'a hoş mu bakacak? Şu açık biz Müslümanlar Avrupa'nın gözünde hep potansiyel tehlikeyiz. Ne yaparsak yapalım onlar bizi hep öteki olarak gördüler, görecekler. En laik, ateist bir Avrupalı için bile her zaman Hristiyan biri Müslüman birinden çok daha makbuldür. Son on yılda Türkiye'de seksen civarında kilise onarılarak ibadete açıldı. Acaba Avrupa'da veya Avrupa basınında hiç yer buldu mu? Veya Türkiye'ye, İslam'a karşı bakış açılarında bir değişiklik oldu mu? Elbette hiçbiri olmadı, olmayacaktı. Balkan ve Birinci dünya savaşından sonra balkanlardan çekildikten sonra hemen hemen bu coğrafya da ibadete açık cami kalmadı. Türkiye'nin birçok yerinde çanlar çalarken, Rusya'da ne kadar cami varsa hepsi yıkıldı, Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan, Macaristan da cami kalmadı. 18 farklı ülkede 329 cami ya kiliseye çevrildi ya da iş yeri, kafeterya, sinema oldu. Hatta Selanik Hamza Bey camiinde erotik filimler oynatıldı. Oysa Osmanlı döneminde hiç kimsenin aktif olarak kullandıkları ibadet hanelerine karışılmadı. Kilise, Havra, cami yan yana yapıldı. Avrupa mezhep savaşlarıyla kendi içlerinde birbirlerini katlederken zulme uğrayan toplumlar Osmanlı'dan yardım istemiş, Osmanlı'da bunlara yardım etmişti. Osmanlı topraklarında yaşayan Rumlar, Ermeniler ve diğerleri yüz yıllar geçmesine rağmen inançlarından, kültürlerinden hiçbir şey kaybetmediler. Bugün bile Gökçeada'ya gidip Rum köylerini gezdiğinizde bunu görebilirsiniz. Acaba Girit'te ve diğer adalarda Müslümanlara ait ne kaldı?

O halde neden Ayasofya'nın camiye, aslına çevrilmesine Türkiye'de bir kesim hala karşı çıkıyor? Bunu sebebi laik-anti laik kutuplaşmasının devam ettirmeye çalışılmasıdır. Birtakım insanların laiklik adı altında batının sözcülüğünü yapıyor olmalarıdır. Bu konuda da Mustafa Kemal Atatürk'ün hatıratına sahip çıkılmadığını söyleyerek te kendilerine haklılık gerekçeleri bulmaya çalışmaktadırlar. Oysa O dönemin şartlarında birçok şey değiştirilmiş ilerleyen zamanda değiştirilen şeylerde değiştirilmiştir. Ekonomide devletçilik ilkesinden liberalizme geçilmiş, uluslar arası ilişkilerde köklü değişiklikler olmuş, yaşadığımız ülkelerle dostluk antlaşmaları yapılmış, kurtuluş savaşını gerçekleştiren A kadro ilerleyen zamanda bir birlerinin muhalifi olmuşlar, ezan Türkçeye sonra tekrar Arapçaya çevrilmiş vb.. Yani bu dönemde yapılanları tabulaştırmanın bir anlamı yoktur. Mustafa Kemal'in hayata bakışı değişim üzerinedir. Ayasofya'ya karşı çıkanlar Türkiye'yi Avrupa'ya şikâyet etmektedirler.

Avrupa'nın yüksek sesle Türkiye'yi uyarmasına çanak tutmaktadırlar. Bu kesim tarihine, geçmişine, kültürüne, inançlarına yabancı olduğu için batı seviciliği yapmakta, Ayasofya ile birlikte batılı değerlerden uzaklaşılacağı düşüncesine kapılmaktadırlar. Zaten Ayasofya'nın minarelerinin yıkılmasını ve Sultanahmet camininin resim galerisine çevrilmesini isteyenlerde Avrupalılar değil içimizdeki bu zihniyetti. Bir başka neden ise, ülkemizde insanlarımızın birçoğunun aşırı derecede siyasallaşmalarıdır. Eğer tuttukları parti bir şeye karşı çıkıyorsa bu insanlar hiç düşünmeden karşı çıkıyorlar. Bu tutum dini ve milli konular içinde geçerli. Bu yanlış davranış ülkemizin en büyük hastalıklarından biridir. Bu düşünceden kurtulup dini ve milli konularda daha hassas olup kendi aklımızı kullanmamız doğruları bulmada daha akıllıca olacaktır.

Nihayet 24 Temmuz 2020'de içteki ve dıştaki tepkilere aldırış edilmeden, büyük bir kararlılıkla Zincirler kırıldı Ayasofya açıldı. Yüz binlerce insan ilk Cuma namazını kılmak için ülkenin ve hatta dünyanın farklı yerlerinden gelerek Sultanahmet meydanını ve çevresini doldurdular. Sanki İstanbul yeni fethedilmiş coşkusu ve heyecanı yaşandı. Minarelerden ezanlar, salalar, Kur'an tilavetleri yükselince coşku zirveye ulaştı, insanlar hıçkırıklara boğuldu. Ayasofya'nın açılışında emeği geçen Başta Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere herkesten Allah razı olsun. Bu millet bunu unutmayacak.

Ayasofya Camiye dönüştürülünce Yunanistan'da yas ilan edildi. Kiliselerde bayraklar yarıya indirildi. Kilise çanları yas çanı çaldı. İstanbul'un fethinde düzenledikleri özel ayini düzenlediler. Birçok Avrupa ülkesi Türkiye'ye tepki gösterdi. Müslüman ülkelerden ise olumlu tepkiler geldi. Afganistan'da iki rekât şükür namazı kılındı. Cezayir'de, Özbekistan'da şükür secdesi yapıldı. Devlet televizyonlarında yüzyılın en önemli olaylarından biri diye haber geçildi. Diğer Müslüman devletlerinde de de buna benzer sevinç gösterileri yapıldı. 916 yıl patrikhane, 481 yıl cami, 86 yıl müze olan Ayasofya nihayet tekrar camiye çevrilerek özgürleştirildi.

Ayasofya'nın açılması, özellikle Osmanlı'nın yıkılmasından sonra darmadağın olan sonra fetret devrine giren Müslümanların yeniden dirilişi olacağına sinyalini verdi. Mescidi Aksa'nın zincirlerinin de kırılacağına duygusunu canlandırdı. Ülkemiz üzerinde kötü emeller besleyen emperyalist güçlere ciddi bir mesaj verdi. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u alarak bir çağ kapayıp bir çağ açtı, Ayasofya'nın açılışı da Müslümanların ufkunu açan, uyanışını sağlayan yeni bir çağ başlangıcı olabilecek fikri doğdu. Bundan sonra gönüller fethedilerek camiler

doldurulmalıdır. Ayasofya yeni bir başlangıç olmalı, özenilen toplumu oluşturacak yeni Ayasofyalar açılmalıdır. İmam Hatiplerin, Başörtülü insanların önleri açıldı ama şuurlu insan yetiştirebildik mi, dünyayı ve ülkemizi saran ahlaksızlıkların önüne bir nebze de olsa geçebildik mi, deizm gibi insanlara musallat olan inançlara karşı set oluşturabildik mi, Büyük camileri doldura bildik mi, Kültürel emperyalizmin, yozlaşmanın önüne geçebildik mi, O halde yeni açılması gereken Ayasofya'lar sırada bekliyor. Diniyle, milletiyle, kültürüyle gurur duyan, geçmişinden utanmayan, tüm insanlığa karşı kendini sorumlu hisseden, tarihine ve coğrafyasına dost olan bireyler yetiştirmek yeni Ayasofya'lar açmaktır. Şimdi sıra bunlarda.

KAYNAKÇA

- 1-Kandemir İsmail, Ulu Mabet Ayasofya, İstanbul 2004
- 2-Eyice Semavi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Ayasofya cilt 1, s.448
- 3-Eyice Semavi, Türk Diyant Vak İslam Ansiklopedisi, Ayasofya, cilt 4, s.211
- 4-Öztürk Sait, İstanbul'un Fethinden Sonra Ayasofya Kilisesinin Camiye Çevilişi
- 5-Akgündüz Ahmet, Öztürk Sait, Baş Yaşar. 2005. Üç Devirde Bir Mabet Ayasofya. İstanbul: Osmanlı Araştırmalı Vakfı Yayınları.
- 6-Akar Azade, Ayasofya'da bulunan Türk Eserleri ve Süslemelerine Dair Bir Araştırma
- 7-Sönmez Yasemin Ayasofya Külliyesinin Hat Levhaları Ve Kitabeleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi Konya 2018
- 8-<https://www.gazeteoku.com/yazar/murat-bardakci/ayasofya-muze-haline-getirilmeden-once-sultanahmed-camiinin-kubbesini-deli-modern-resim-galerisi-yapilim-demislerdi/154916>
- 9-<https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/yavuz-bahadiroglu/ayasofyanin-minarelerini-yikmaya-tesebbus-ettiler-32873.html>

GENÇLER NE İSTİYOR?

▲ BAYRAM YILMAZ

Eğitim, toplum, siyaset ve ülke geleceği ile ilgili olan herkesin toplumun nereye gittiğini okuyabilmesi önemlidir. Bu okuma hem geleceğe yönelik sağlıklı öngörülerde bulunmak için önemli olduğu kadar, geleceği daha iyi biçimlendirebilmek niyetiyle doğru yaklaşım ve politikalar geliştirmek için de önemlidir. Batılı bir eğitimcinin bu bağlamda söylediği bir sözün içinde hatırlatmak isteriz. "Geleceği tahmin etmenin en iyi yolu onu yaratmaktır" der Peter Drucker...

Başlıktaki soru çok eski zamanlardan itibaren sorulmasına rağmen biz yakın bir zamanda, **Yeditepe Üniversitesi ve MAK Danışmanlık İş Birliği ile 13 Temmuz-20 Ağustos tarihleri arasında 18-29 yaş grubu gençlerle gerçekleştirilen 'Gençlik Araştırması'nın sonuçlarını** sizlerle paylaşmak istiyoruz.

Araştırmada gençlerin, din, siyaset, aile, toplum ile ilişkilerinin yanı sıra internet alışkanlıkları mercek altına alındı. Ankette, aynı zamanda ülkenin geleceğini

de yakından ilgilendiren gençlerle ilgili çarpıcı sonuçlar bulunmakta. Bizlerde yaşadığımız güncelin tarihini not etmek, araştırmanın örneklem gurubu olan 18-29 yaş arasındaki gençlerin ülkemizin geleceği olması ve beklentilerini bilmenin her alanda doğru politika ve yaklaşımlar üretilmesi için önemine binaen öğretmen ve tüm eğitimci arkadaşlarımızla paylaşmak istedik. İşte anketten çıkan çarpıcı sonuçlar...

Gençlerin yüzde 50,5 mutlu değil

Yapılan araştırmadan öne çıkan bazı çarpıcı sonuçlar şu şekilde; "Hayatınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlu ya da mutsuz olduğunuzu söyler misiniz?" şeklinde soruya gençlerin yalnızca yüzde 18,2'si 'mutluyum' cevabını verirken, yüzde 23'ü 'hiç mutlu değilim', yüzde 27,5'i ise 'mutlu değilim' cevabını verdi. Araştırmaya katılan gençlerin yüzde 23,5'i 'ne mutlu ne mutsuz sayılırım' cevabını verirken, yüzde 7,8'i ise 'çok mutluyum' cevabını verdi.

Gençlerin yüzde 26,2'si mutluluğu parada arıyor

Araştırmanın dikkat çeken sonuçlarından diğeri ise gençlerin 'Mutlu olmak için öncelikli neye sahip olmak gerekir?' sorusuna verilen cevaplar oldu. Gençlerin yüzde 26,2'si mutlu olmak için öncelikle paraya sahip olunması gerektiğini belirtirken, yüzde 16,6'sı statü/kariyer cevabını verdi. Gençlerin sadece yüzde 12,4'ü maneviyat ve yüzde 11,3'ünün ise aile yanıtını vermesi dikkat çekti.

Gençlerin yüzde 90'nına yakını büyüklerin kendilerini anlamadığını düşünüyor

Yetişkinlerin kendilerini anlayıp anlamadığı konusunda düşüncesi sorulan gençlerin yüzde 42,5'i anlamıyorlar cevabını verirken, yüzde 38,8'i ise az anlıyorlar cevabını verdi. Gençlerin sadece yüzde 9,4'ü yetişkinlerin kendilerini anladığını söylüyor.

Uyuşturucu sorusuna 'arkadaş ortamı' yanıtı

"Size göre gençler arasında sigara, alkol ve uyuşturucu vb. alışkanlıkların artmasında en önemli etkenler nelerdir?" şeklindeki soruya araştırmaya katılan gençlerin yüzde 62,3'ü 'arkadaş ortamı' cevabını verirken, yüzde 13,9'u 'merak' yüzde 10,4'ü ise 'aile ortamı' cevabını verdi.

Yüzde 82'si kendini bir dini inanca sahip olarak tanımlıyor

Araştırmada 18-29 yaş grubundaki gençlerin yüzde 82'lik kısmı kendini bir dini inanca sahip olduğunu söylerken, yüzde 7,7'si ise hiçbir dine mensup olmadığını ifade ediyor. "Sahip olduğunuz dini inancınız; Davranış/tutumlarınızı etkiliyor mu?" şeklinde soruya ise gençlerin yüzde 69,5'i 'bazen/ara sıra' cevabını verirken, yüzde 15,4'ü ise 'her zaman' yanıtı verdi. Sahip olduğu dini inancın davranış ve tutumları üzerinde etkili olmadığını belirten gençlerin oranı ise yüzde 15,1 olarak öne çıkıyor. Arkadaş tercihinde din ya da mezhebin etkili olup olmadığı ile ilgili soruya gençlerin yüzde 88,7'si 'Hayır, arkadaş tercihimde bunlar asla önemli değil' cevabını verirken, tercihlerinde etkili olduğunu söyleyenlerin oranı ise sadece yüzde 5,2 oldu.

Yüzde 11,7'sinde inanç yok

Araştırmada, ahiretin varlığına ve yapılan her şeyden hesaba çekileceğine inanan gençlerin oranı yüzde 72,2 olarak karşımıza çıkarken, yüzde 11,7'lik bir kısım ise ahiretin varlığına inanmıyor. "Namaz kılıyor musunuz?" sorusuna gençlerin yüzde 39'u 'haftada bir kere Cuma Namazı' cevabını verirken, yüzde 26,7'si ise 'Bayram Namazı veya başka çok özel günlerde yılda birkaç kere' cevabını verdi. 'Hayır, hiç namaz kılmıyorum' cevabını

verenlerin oranı yüzde 17,8 olurken, '5 Vakit namaz kılıyorum' diyenlerin oranı ise yüzde 14'de kaldı.

Gençlerin yüzde 74'ü siyasetle ilgili

"Türkiye'deki siyasi partilerden herhangi birinin gençlerin sorunlarını çözme konusunda yeterli politikalar üretebildiğini düşünüyor musunuz?" sorusuna gençlerin yüzde 77,9'u 'Hayır hiçbir parti yeterli politika üretmiyor sadece üretiyormuş gibi görünüyor' cevabını verdi. Siyasetle ilgisi sorulan gençlerin sadece yüzde 19'u ilgisiz olduğunu belirten, yüzde 60,6'sı ara sıra yüzde 14,1'i ise her zaman ilgili olduğunu ifade ediyor.

Gençlerin yüzde 64'ü başka ülke vatandaşlığı istiyor

"Bu ülkeyi yönetiyor olsanız öncelikle çözeceğiniz sorun ne olurdu?" sorusuna gençlerin 46,7'si gibi büyük bir oran işsizlik/istihdam sorunu cevabını verirken, yüzde 8,8 hayat pahalılığı yüzde 7,6'sı ise adalet cevabını verdi. "Eğitim veya iş amaçlı bir başka ülkede geçici süreli yaşama fırsatı tanınsa yurt dışına gitmek ister misiniz?" sorusuna gençlerin yüzde 76,2'si 'evet kesinlikle giderim' cevabını verirken, yüzde 14'ü ise 'Evet ama ülkemde aynı şartları bulursam gitmem' cevabını verdi. Kalıcı olarak bir başka ülkenin vatandaşlığı verildiğinde 'evet terk eder giderim' diyenlerin oranı yüzde 64 olurken, sadece yüzde 14'ü 'ülkemde kalırım' cevabını verdi.

Daha iyi bir gelecek için yurtdışını istiyorlar

"Hangi ülkede yaşamak istersiniz?" sorusuna yüzde 43 ile Avrupa ülkeleri başı çekerken, yüzde 39,8 ile ABD/Kanada yüzde 14,8 ile de İskandinav ülkeleri takip ediyor. "Neden başka bir ülkede yaşarsınız" sorusuna ise gençlerin yüzde 59'ü 'daha iyi bir gelecek' cevabını verirken, yüzde 14,6'sı 'Daha huzurlu hayat' yüzde 6'sı 'adalet/eşitlik' ve yüzde 20,4'ü ise 'diğerleri' cevabını verdi.

En çok Instagram kullanıyorlar

Yapılan araştırmaya göre gençler yüzde 34 ile en çok Instagram kullanıyor. Instagramı yüzde 30 ile twitter, yüzde 15 ile facebook takip ediyor. Gençlerin yüzde 58,6'sı haberi sosyal medyadan takip ederken, bunu yüzde 21 ile TV kanalları, yüzde 15 ile basılı gazeteler takip ediyor.

Yüzde 77,6'sı torpilin yetenekten daha etkili olduğunu düşünüyor

Araştırma kapsamında sorulan "sizce Türkiye'de işe girebilmek için liyakat mi daha etkili yoksa torpil mi?" sorusuna yüzde 77,6'sı torpilin liyakatten daha etkili olduğu yönünde cevap verdi.

Gençliğin yüzde 86'sı borçlu

Gençliği yüzde 86'sı borçlu En çarpıcı sonuçlardan birisi de, "şu an itibariyle borcunuz var mı?" sorusu oldu. Gençlerin yüzde 86'sı bu soruya 'evet, var' cevabı verdi. 5 bin ile 10 bin TL arası borçlu olanların oranı yüzde 27 ile ilk sırada yer aldı.

M. Zahit Kotku Hz.lerinin "İnsan geleceğini 15 ila 25 yaşları arasında kazanır." Dediği rivayet olunur. Birçok eğitimci insanın kişilik ve karakterinin 11 yaşlarından itibaren oturmaya başladığı ifade etmektedirler. Anadolu irfanı "Bir insan 7'sinde neyse 70'inde de odur..." diyerek huy ve mizacın erken dönemlerde şekillendiğini ifade etmeye çalışır. Son yıllarda eğitim mottosu olarak ifade edilen "7 yaş çok geç" ifadesi de daha erken yaşlarda eğitim sürecine başlanması gerektiğini modern kavramlarla söyler.

En güncel araştırma olarak "**Gençler Ne İstiyor**" başlığı ile sonuçları kamuoyu ile paylaşılan araştırmanın ilk dikkatimizi çeken kısmı örneklem gurubunun yaş aralığı; 18-29 yaş. Yani artık fikir ve yaklaşımlarının çok da esnemeyeceği, mutlaka belli değişimler, farklılaşmalar olmakla beraber kalan yaşamsal döngüde o yaşlarına kadar oturmuş düşünme kalıpları ile düşünecek, görececek, değerlendirecektir. Öncelikle bizi ürküten sonuçlara bakıp nerde yanlış yapıyoruz kısmını bir daha, bir daha düşünmemiz gerekmektedir. Açıklayıcı olmasını umduğumuz bir örnek olarak FATİH projesi adı altında 10milyonlarca dolarlık eğitim yatırımı yaptığımızda elde olanın akıllı tahtalar, bedava internet, gibi teknolojik ürünlerden fazla olmasını insan arzu ediyor. Eğitim sistemimizle ilgili yapılan tüm iyileştirmelerle ilgili değerlendirmelerin fiziksel koşulların, sınıf içi donanımlar, öğretmen ve öğrenci sayıları üzerinden ifadelendirilmesi biraz eksik kalmış gibi...

Bir çaba ve planlamanın ne kadar başarılı olduğunu değerlendirmek en başından ortaya konulan hedeflerin doğruluğu kadar süreçte bu hedeflere ne kadar yaklaşılabilirliği üzerinden yapılmalıdır.

- ✓ Eğitim camiası ve kamuoyu olarak Tekrar tekrar kendimize soralım; ahlak ve teknik yeterlilikleri bakımından nasıl bir toplum, nasıl bir nesil, istiyoruz?
- ✓ Ortaya koyduğumuz hedeflere nasıl bir altyapı, ekip ve süreç planlaması ile ulaşmak istiyoruz?
- ✓ Yetki ve sorumluluğunu taşıdığımız süreler içerisinde politika ve uygulamalarımız bizleri amaçlarımıza ne

kadar yaklaştırdı,

✓ Hedeflerimize ulaşmada tüm iyi niyetimize rağmen sapmalar oluştuysa, hatta belli alanlarda olumsuz manada gerilemeler varsa bu sapma ve hataların kaynakları/sorumluları kimler? Bu sorun(mlu)lara yönelik düzenleyici yaklaşımlarımız neler olacaktır? Konusu gençler olan bir yetkilendirme emanetinde işin hakkı verilemediyse bunun bedeli ve vebali nasıl ödenecektir. Çünkü yaptırımı olmayan bir başarısızlığın sürekli tekrar etmesi kaçınılmazdır.

Sorularımızı, sorunlarımız kadar artırabiliriz.

Toplum olarak genelde tüm yaklaşımlarımıza sirayet eden bir çözüm önerisinin sonunu, sonuçlarını, etki halesini üzerinde detaylı düşünmeyen yaklaşımlarımız var. Basit bir örnek olarak "ne olursa olsun bu çocukları sınıfta tutalım" yaklaşımı ile düzenlenen sınıf geçme ve disiplin yönetmeliklerinin sınıfın büyük çoğunluğunu oluşturan öğrenci davranış kalıplarına etkileri üzerinde düşünülmüş müdür?

Kırklareli'nin Vize ilçesinde emekli öğretmen çift Aykut Küçükkesin (72) ve Vesile Küçükkesin (73), tek katlı evlerine mutfak camını kırıp öldüren, Çifte ait otomobili alıp Tekirdağ'a kaçan şüpheli, polis ve jandarmayla yaşadığı kovalamaca sırasında kaza yapınca yakalanan Caner Y. İsimli pisikopat katilin 30 adet suç kaydının olması, (bilinen) 31. Sucunda bir emekli öğretmen karı kocayı öldürdüğünde acaba suç ve ceza kavramları üzerinde bir kez daha düşünme zahmetine girmekte miyiz?

Tekrar araştırma sonuçları üzerinden sorularla "kapılar ve köprüler" açarak ilerleyebilmek isteriz. Araştırma gençlerin ne düşündüğünü sorarken niye öyle düşündüğünü çok fazla irdelemiş. Başta siyaset kurumu olmak üzere ilgili kamuoyuna "gençler böyle düşünüyor... bilginiz olsun." Pozisyonunda kendini bırakmış. Bizim öyle bir lüksümüz olmadığı için bir eğitimci olarak bizler her koşulda "Niçin?" sorusunu sormak durumundayız. Sonuçlar üzerinde istediğimiz etkiyi oluşturmak ve sonuçları düzeltebilmek istiyorsak işe önce "niçin/neden" sorusuna doğru/gerçek cevapları bulabildikten sonra "nasıl?" sorusunun hakkını verebilmeyiz.

İnsanın gençlik olarak tanımlanan dönemi fiziksel, psikolojik ve sosyal erişiminin tamamlandığı, çocukluktan çıkıp yetişkinliğe geçiş dönemidir. En güzel hayallerin kurulduğu, geleceğin planlandığı, eğitim sürecinin yoğun yaşanıp sonuçlandığı hayata hazırlanma dönemidir gençlik. Vucudunun en yüksek performansa ulaştığı, ağrıların sızılarının gündeme gelmediği, yaşam sevincinin

en yükseklerde olması beklenen dönemdir gençlik dönemi.

Araştırmamızın sonuçlarına göre gençlerimizin yarından fazlası %50.5 mutlu değil, mutluym ve çok mutluym cevabını verenlerin toplamı %25.9. Niçin? Bizim bir fikrimiz var. Bizce temel sorun gelecek kaygısı. İlginçtir bu kaygı yükseköğrenim öğrencilerinde ve mezunlarında daha çok çıkmakta...

Araştırmaya göre gençlerimizin çoğunluğu mutluluğu parada ve kariyer gibi maddi olanaklarda görmekteyiz. Niçin? Gençlerimizin mutlu olmayı para ile birebir ilişkilendirmesinin üreteceği duygu ve davranışların gelecekte (ve bugün) nasıl bir toplum oluşturur? Öngörülerimiz ve önlemlerimiz neler?

Araştırmaya göre gençler ile ebeveynleri arasında çok bariz iletişim ve anlama/ anlaşılma sorunu bulunmaktadır. Nasıl bir eğitim sistemimiz var ki bir kuşakta nesiller arası çok farklı değerler paradigması inşa olunuyor. Kültürel farklılıklar aidiyet de dahil olmak üzere farklı referanslar üzerinden tanımlanıyor. **Niçin?**

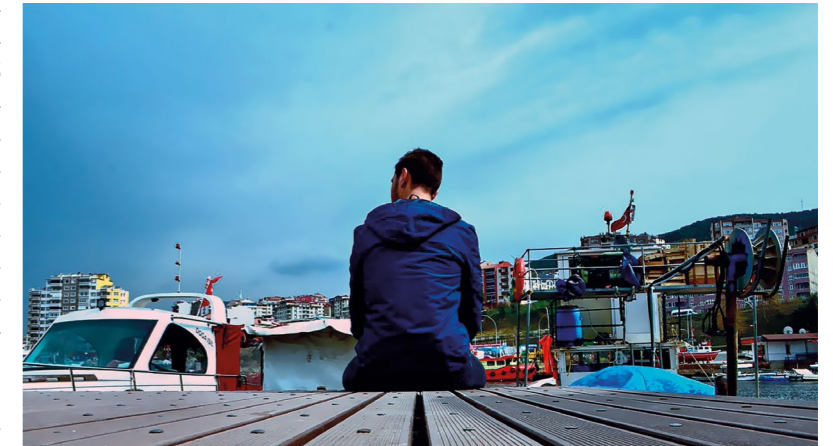
Biz abartıldığını yada tanımlama olarak deizm olarak tanımlanmasına itiraz etsek de çok bariz olarak gençlerimiz dini referansları zayıflamakta, inancın davranışlarını belirleme düzeyi azalmaktadır. Bu kanaatimizi salt güncel bir araştırma sonuçlarına dayandırmıyoruz. Özellikle insanımızın harcama kalemlerine baktığımızda, rakamlar ciddi analizlere tabi tutduğumuzda sonuçlar bizlere insanımızın hangi önceliklerle ne kadar harcama yaptığını göstermektedir. Araştırma Bir duygu olarak inancın etkisini, gençler özelinde inanma düzeyini ölçmeye çalışsa da araştırma insanların İslam başta olmak üzere insanların inançlarının bilgi kaynaklarına ne kadar sahip olduğunu göstermiyor. Bu alanda sivil toplum faaliyeti yapan birçok insanımız inancın zayıflığı kadar eksik ve yanlış bilginin üreteceği sıkıntı ve krizler konusunu da önemsememizi söyleyecektir. Maalesef ülke gündemimiz eksik ve yanlış bilgi konusunun ürettiği çirkin gündemlerle doludur. Niçin sorusu kadar nasıl oluyor da Özellikle son yıllarda özellikle İmam Hatip okullarımızın sayı olarak da, fiziksel imkânları bakımından da iyileştirmeler yapılmasına rağmen Dini eğitimin önündeki her türlü engel kaldırılmasına rağmen yukarıda ifade edilen istemediğimiz sonuçlar çıkmaktadır. Acaba yöntem ve kadro konusunda sıkıntılar mı var? Detaylı

analizlere ihtiyacımız bulunmaktadır.

Gençlerin siyasete ve ülke yönetimine yönelik ilgisi ve yaklaşımlarının da sorulduğu ankete verilen cevaplardan anladığımız gençlerimizin pek memnun olmadıkları gibi pek umutlu da olamadıkları sonucu çıkmaktadır. Bunun tezahürü olarak ülkeye aidiyet konusunda da bizce acil tedavi edilmesi, onarılması gereken duygu kırıkları bulunmaktadır. Bu konuda ülkenin imkânları kadar önemli olan mesele bu imkânların doğru önceliklerle kullanılmasıdır. Özellikle adalet duygusunun zedelenmemesi, hakkaniyetli yaklaşımlarla güven duygusunun sağlanmasıdır. Bir eğitimci olarak bizim altını çizmek istediğimiz çözümlerin kısa ve orta vadeli politik kazanımlara endekslenmeden, kısa ve uzun vadeli toplumsal faydaya yönelik olarak politikaların geliştirilmesidir. Özellikle eğitim söz konusu olduğunda bazen "bugünün çözümleri yarının sorunları olabilmektedir."

Araştırmada bizim büyük harflerle "niçin?" sorusunu sormak istediğimiz bir veri de gençlerimizin %77,6 sının bir işe girmek için torpilin liyakatten daha etkili olduğunu düşünmeleri. **NİÇİN?** Belki (bizce de) bu oran (torpilin bu kadar etkin olması) doğru değil. (bu kadar etkili değil) ama GENÇLERİMİZ TORPİLİN NİYE BU KADAR BELİRLEYİCİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR?

Gençlerimizi anlamak sadece bir araştırma verileri üzerinden değerlendirilmesi doğru değil. Anlama ve anlaşılma çabası sürekli dinamik bir süreç olmalıdır. Bizler dergimizin sınırlılıkları içerisinde güncel bir araştırma üzerinden faydalı sorular üretmeye çalıştık. Yoksa ne sorular /sorunlar bu kadar sınırlı ne de cevaplar bu kadar kısa. **İnsan ve toplum söz konusu olduğunda da sorulara cevap bulmanız değil cevapları üretmeniz gerekir. Hadi hep beraber...**

BİLGİNİN KAYNAĞI VE DEĞERİ ÜZERİNE

▲ YUSUF YAVUZYILMAZ

Epistemoloji, bilginin kaynağı, değeri ve imkanı ve sınırlarını konu alan felsefe dalıdır. Bu anlamda epistemoloji felsefenin varlık (ontoloji) ve değer (etik-estetik) ile beraber en önemli alanlarından biridir. **Bilgi felsefesi, bilginin kaynağı nedir, doğru bilgi var mıdır, doğruluğun ölçütü nedir, gibi sorunları ele alır.**

Bilgi felsefesinin en önemli sorunu, doğru bilginin imkanı sorunudur. Burada temel sorun, doğru bilginin mümkün olup olmadığı sorunudur. Felsefe tarihinde, doğru bilginin olamayacağını savunan yaklaşım Şüphecilik (Kuşkuculuk- Septisizm) olarak bilinir. Şüphecilik akımının ilk temsilcileri, İlkçağ Yunan düşüncesinde Sofistler olarak bilinen düşünürlerdir. En önemli temsilcileri olan Gorgias ve Protogoras, duyuların yanıltıcılığını öne sürerek herkesin anlaşabileceği

evrensel bilgilerin olamayacağını savunmuşlardır. Gorgias; "Bir şey yoktur, olsa bile bilinemez, bilirse bile anlatılamaz, anlatılsa bile anlaşılabilir", Protogoras ise, "İnsan her şeyin ölçüsüdür." diyerek bilginin göreceliğini savunmuştur.

Sofistleri temel alan Pyyron ve Timon gibi düşünürler, sadece duyuların değil, aklın da yanıltıcı olduğunu savunarak, insanı doğruya götüreceği hiçbir ölçüt yoktur. Bu durumda yapılacak olan hükmün askıda bırakılması, yani kesin hükümlerden kaçınılmasıdır. Kuşku yok ki, böyle bir anlayışla bilim üretmek mümkün değildir.

Kuşkuculuk bu dönemde sadece bilgi alanında sınırlı kalmamış ve felsefenin diğer alanlarına da sıçramıştır. İnsanlar doğru bilgi üzerinde anlaşmaları mümkün değil ise, benzer şekilde, varlık, ahlak, din ve sanat alanında da var olan bilgiler üzerinde anlaşmak mümkün değildir. Kuşkuculuk, varlığın olmadığını savunan nihilizme, evrensel ahlakın olmadığını savunan bireyci, anarşist ahlak anlayışlarına, siyasal anlamda devlet ve düzen kavramına karşı çıkan anarşizme, din alanında ise, Tanrı'nın bilinemeyeceğini savunan agnostisizme yol açacaktır.

Kuşkuculuğun kabul edilen türü ise Descartes'in savunduğu Metotik kuşkuculuktur (Bilimsel kuşkuculuk). Descartes, kuşkuyu doğru bilgiye ulaşmak için bir araç olarak kabul eder. Oysa ilk çağ kuşkuculuğu için doğru bilgiye ulaşmak mümkün değildir.

Bilgi felsefesinde "doğru bilgi var mıdır?" sorusuna, doğru bilgi vardır, cevabını veren anlayışa dogmatizm denir. Dogmatizm, bilginin göreceli olmadığını, insanların anlaşabileceği doğru bilginin olduğunu iddia ederler.

Burada ortaya çıkan tartışma konusu şudur: Doğru bilgi varsa, bu bilginin kaynağı nedir?"

Doğru bilginin varlığı konusunda ortaya çıkan akımlar şunlardır.

1. Rasyonalizm (akılcılık)
2. Empirizm (Deneycilik)
3. Kritisizm (Eleştiricilik)
4. Pozitivizm (Bilimcilik)
5. Analitik Felsefe (Çözümleyici felsefe)
6. Pragmatizm (Faydacılık)
7. Entüsyonizm (Sezgicilik)
8. Fenomenoloji (Öz bilimi)

Rasyonalizm, doğru bilginin kaynağının akıl olduğunu, aklın doğuştan bilgi getirebileceğini, aklın evrensel ve objektif bilgiler üretebileceğini savunur. Platon, Aristoteles, Descartes, Farabi, Hegel gibi düşünürler doğru bilginin akıl yoluyla elde edileceğini kabul ederler.

İslam dünyasında doğru bilgini kaynağını akıl olduğunu kabul eden akım **Meşailer olarak bilinen akımdır.** Bu akım Platon ve Aristoteles gibi Yunan düşüncesini izlemesine karşın akıl üstü bir bilgi kaynağı olan vahyi de kabul ederler. Ancak batı rasyonalizmi aklın üstünde, dışında, ötesinde vahiy gibi bir bilgi kaynağı kabul etmez. Bu bakımdan Müslüman düşünürlerin akla yükledikleri işlevle batı rasyonalistlerin akla yüklediği işlev birbirinden farklıdır. İslam düşüncesinde akılcılar olarak bilinen düşünürler El-Kindi, Farabi, İbn Sina, İbn Rüşd gibi felsefeciler, Ebu Hanife ve İmam Maturidi gibi alimler ve Mutezile düşünürleridir.

Empirizm, doğru bilginin deney, duyum ve tecrübeden kaynaklandığını savunur. Empirizm anlayışının en önemli temsilcisi olan J.Locke'a göre insan zihni doğuştan boş bir levha gibidir. Bütün bilgilerin kaynağı deneyimlerdir. Empirizmin diğer önemli bir temsilcisi D.Hume'a göre ise nedensellik ilişkisinin alışkanlıklarımızın ürünü olduğunu savunarak nedensellik düşüncesine itiraz eder. Bu yönden D. Hume, İslam düşünürlerinden Gazali'nin izinden gider. Bilindiği gibi Gazali, mucizelere zemin hazırlamak için sebep ve sonuç arasındaki katı zorunluluğu reddeder. Sebep ve sonuç arasındaki zorunluluğun ötesinde Allah'ın iradesi vardır.

Rasyonalistler, doğru bilginin salt akıl yoluyla elde edileceğini savunduklarından, matematiği öne çıkarırlar. Deneyciler ise matematiğe karşılık fiziği öne çıkarırlar.

Rasyonalizm (akılcılık) ile Empirizmi (deneycilik) uzlaştıran Kant, Kritisizm (eleştiricilik) akımını kurmuştur. Kant'a göre bilgi duyularla başlar, zihinde bulunan kategorilerden (zaman ve mekan gibi) geçerek düzenli ve sistemli bilgilere döner.

Pozitivizm, doğru bilginin deney ve gözlemlerle ortaya çıkan bilimsel bilgi olduğunu savunur. En önemli temsilcisi A. Comte'tur. Pozitivizm, akıl ve deneyin verilerini aşan hiçbir bilgi yoktur. Bu yüzden her tür metafizik bilgi ve din reddedilir. Pozitivizme göre bilim, insanların sorunlarını çözeceği için bilim dışındaki düşünceler (din) ortadan kalkacaktır. A.Comte'un bu düşünceleri özellikle modernleşmeyi resmi politika olarak kabul eden ülkelerde benimsenmiştir. Bu anlamda Türk modernleşmesinin önemli aktörleri de felsefi anlamda pozitivizm felsefesini izlerler. Bu anlayışın en belirgin ifadesi, "hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir" ifadeleriyle ortaya çıkan zihniyettir. Türk modernleşmesi, pozitivizmin etkisiyle dini, geri kalmanın nedeni saymış ve devlet hayatından tamamen, toplumsal hayattan ise olabildiğince dışlamaya ve uzak tutmaya çalışmıştır.

Analitik felsefe, doğru bilginin kaynağını bilimsel bilgiyle sınırlandırmış, bilginin kaynağını dil çözümlemelerine bağlamıştır. Dil çözümlemesi yargıları mantık diline tercüme ederek anlamlandırmaktır. Bu anlamda bir önerme ya doğru ya da yanlıştır. Doğru ya da yanlış değerli alan önermeler ancak bilimsel olabilirler. En önemli temsilcisi Wittgenstein'dir.

Pragmatizm (faydacılık) anlayışına göre doğru bilgi yaralı olan bilgidir. Bu anlayışa göre, bir bilgi karşılaşılan sorunun çözümüne katkıda bulunduğu ölçüde doğrudur. Daha açık anlamıyla sonuçta fayda sağlayan bilgi doğrudur. Dolayısıyla değişmez bilgi ve değerler yoktur. Fayda sürekli değiştiği için, doğru bilgi ve değer de sürekli değişken halindedir. Pragmatizm, Amerika ve İngiliz felsefesi olarak bilinir. İngiltere parlamentosunun duvarında yazan şu söz pragmatizmin en önemli mottosudur: "İngiltere'nin dostu yoktur; çıkarları vardır."

İslam'a göre bilgi ya da değer sadece elde edilen sonuca göre değerlendirilemez. Sonucu elde ederken yapılan davranışlarda önemlidir. Yani "sonuç, aracı meşru kılar" anlayışı kabul edilemez.

Bilginin kaynağı konusundaki bir diğer anlayış da Entüsyonizm anlayışıdır. Entüsyonizm, doğru bilginin kaynağını sezgiye dayandırır. Entüsyonizm, akıl ve deneyin bilgi etmede yetersiz olduğunu savunur.

Akıl eleştirisini temele alan anlayışa göre doğru bilgi, varlığı bütün halinde kavrayan sezgidir. Bu anlayışın en önemli temsilcisi H. Bergson'dur.

İslam dünyasında sezgici akımın temsilcisi Gazali'dir. Gazali'ye göre akıl ve deney bize bazı doğru bilgiler vermesine karşın hakikati anlama konusunda yetersizdir. Gazali, felsefede bilgi türlerini inceledikten sonra hakikate kalbine atılan bir ışıkla kurtulduğunu söyler. Gazali'nin sistemleştirdiği "Kalp gözü" kavramlaştırması, akıl bilgisinin ötesinde bir bilgiye işaret eder. Gazali, hakikati arayanları sınıflandırır ve bunları dört sınıfa ayırır.

1. Felsefeciler,
2. Batıniler,
3. Kelamcılar,
4. Tasavvuf Ehli.

Gazali bu sınıflandırmada tavrını tasavvuftan yana koyar. Gazali, tasavvuf üzerine yaptığı araştırmalarından şu sonuçlara ulaşır: "Anladım ki büyük mutasavvıfların elde etmek istedikleri gaye öğrenmekle değil; tatmak, yaşamak, hal ve sıfatları değiştirmek suretiyle elde edilir... İyice anladım ki mutasavvıflar iyi hallere sahipler, kuru sözlerden uzaktırlar. Bu meslekte ilim yoluyla öğrenilmesi lazım geleni tahsil ettim. Benim için işitmek ve öğrenmekle elde edilmeyip ancak tatmakla, o yolun adamı olmakla elde edilebilenden başka bir şey kalmamıştı... Bende şu kanaat hasıl olmuştu ki ahirette saadete kavuşmak için tek yol takva ile yaşamak, nefsi hava ve hevesinden menetmek yoludur. Bu hareketin başı da bu gurur diyarından uzaklaşmak, ahrete bağlanmak, bütün varlığımla Allah'a yönelmek

suretiyle dünyadan kalbin ilgisini kesmektir... Şüphe götürmeyecek surette anladım ki mutasavvıflar Allah yolunu tutan kimselerdir. Onların gidişi, gidişlerin en iyisidir. Yolları yolların en doğrusudur. Ahlakları, ahlakların en temizidir... Akıl insanların hallerinden bir haldir. Bu hal içinde kendisine manevi bir göz açılır. Onunla his kuvvetlerinin idrakten uzak kaldığı makulat çeşitlerini görür. Bunun gibi nübüvvet de bir haldir ki o hal içinde insanda yine manevi bir göz hasıl olur. Bu gözde bir nur vardır ki o nur ile gaybı ve aklın idrak edemeyeceği şeyleri görür."(1)

Bilginin kaynağı konusundaki bir diğer akım da fenomenolojidir. Fenomenoloji bir yöntem bilimidir. Varlıkların görünüşlerinin değil, özünün doğru bilginin kaynağı olduğunu savunur. Bu anlayışa göre varlıkların görünüşü değil, içeriği gerçek bilginin kaynağıdır. Bir şiirin sözleri değil, anlamı gerçek bilgidir. Bu anlamda fenomenoloji sezgiciliğe yaklaşır. En önemli temsilcisi E. Husserl'dir.

İslam'da Bilgi Anlayışı

İslam bilginin göreceli olduğu ve insanların bir doğru üzerinde anlaşamayacağını temel alan sofizmi kabul etmez. İnsan bilgisinin sınırlı, yanılıya açık olması ihtimaline karşı, yanılmaz bir kaynaktan gelen vahiy bilgisini, doğruluğundan asla kuşku duyulmayan bir kaynaktan gelen hakikatin bilgisi olarak değerlendirir. İslam bilgi anlayışına göre hakikatin bilgisi deneysel formlarla sınırlandırılmaz. Bu yüzden gerçek bilginin olduğu teziyle İslam sofistlerin kuşkuculuğuna, doğru bilgiyi sadece aklın sınırları içine hapseden akılcılığa, duyum ve deneyin bilgisini tek doğru bilgi kabul eden deneyciliğe, bilimsel bilgiyi tek doğru bilgi yerine koyan pozitivizme, bilgiyi mantık ve dil çözümlemeleri ile sınırlayan analitik felsefeye, doğruluğu yarar ile eşitleyen pragmatik felsefeye karşıdır.

İslam bilgi anlayışına göre akıl başta olmak üzere bilginin bütün formları üstünde ve ötesinde vahiy bilgisi gibi kesin bir bilgi vardır. Bu bilginin kaynağı yanılması mümkün olmayan bir kaynaktır. Akıl bilginin kurucu ve inşa edici bir kaynak değil, verili hakikati anlayan ve onun üzerinde araştırmalar yapan bir bilme yetisidir. İslam, aklın dışında, üstünde ve ötesinde, onu aşan bir bilgi kaynağı kabul etmeyen rasyonalizme karşıdır. Ancak akıl insanın en değerli ve temel özelliklerinden biridir. İslam alimleri duyular, akıl, mütevatir haber ve ilham gibi bilgi kaynaklarını kabul ederler.

İslam bilgi anlayışına göre yaratılış ile bilgi arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Bilginin en üst formu ilahi bilgi yani hakikatin bilgisidir. Kur'an hakikatin bilgisini içeren ve insanı hakikatin bilgisine yönelten bir bilgi kaynağıdır. Kuşku yok ki, diğer bilgi kaynakları da insan için değerli bilgi edinme araçlarıdır. Ancak bu bilgi kaynakları tek başına varlığın hakikatini açıklamakta yeterli değildir. Varlığın görünen yüzü hakikatin sadece bir parçasıdır. "Varlık aleminde ilk gözleyebildiğimiz gerçeklik, her şeyin bir bütün içinde ve birbiriyle bağlantılı olarak belli bir düzen içinde yerini almış olmasıdır. Hiçbir şey sadece görünürdeki şekillerden, formlardan ve durumlardan ibaret değildir."(2) Kuşku yok ki, aklın ve duyumların ve buna dayalı olarak ortaya çıkan insan bilgisinin belirli sınırları vardır. Bu sınırlar içinde kalmak varlığın hakikatini ve bütünlüğünü anlamak konusunda bir engel oluşturur.

İslam inancında Allah, evreni yaratan ama onu kendi işleyişine terk eden deist bir anlayış değildir. Oysa durum tam tersine olup, yaratıcı varlık düzeniyle sürekli bir ilişki içindedir. Allah'ın bilgisi yaratılmış olanların tümünü kapsar. Bu yüzden insan fitratı bu ilahi bilginin saklanma zeminidir. İnsan fitratının kendisinde ilahi özün saklandığı bir mekan olması iyi ve kötünün bilgisinin zeminini oluşturur.

İslam bilgi geleneğinde bilgi konusundaki anahtar kavramlardan birisi de 'gayb'tır. İnsan bilgisinin ulaşamayacağı alanı ifade eder. İşte tam bu noktada varlığı yaratan kaynağa ihtiyaç vardır. Çünkü hatasız bilginin kaynağı odur. İnsan hangi bilgi düzeyine ulaşmış olursa olsun, mutlaka bir gayb alanı olacaktır. Modern bilim paradigması gayb alanını kabul etmez. Bu anlamda modern bilgi anlayışı hakikati akıl ve duyumlara hapsedtiğinden, ürettiği bilgi ile varlığın bütünlüğünü kavrayamaz.

Modern bilimin, hakikati akıl ve duyumlara hapsedmesi, geleneksel bilgi ile modern bilgi arasındaki en önemli kopuş noktasıdır. "Modern akıl ve bilgi kavramları da büyük ölçüde Yunan düşüncesinin mirası durumundadır. Bu anlayış da temelde dış dünya ile bizim aramızda özel türden bir ayrılık olduğunu öngörür."(3)

İslam bilim anlayışı üzerine araştırmalar yapan Seyyid Hüseyin Nasr, İslam bilimini, modern bilimden özellikle ayırır; onu geleneksel veya kutsal bilim olarak adlandırır.

Modern bilim, bilimin nesnesi olan varlığı bütünlükten koparmıştır. "Bilgiyi bir bütün olarak ele alan İslam biliminin çatısı altında bilginin parçalara ayrılması kabul edilemez. Bilgi yekpare olarak kavranmalıdır ve bir bilgi

türü diğerlerinin aleyhine gelişme göstermemelidir."(4)

Modern bilim anlayışı ile İslam bilim anlayışı arasındaki farklılık dayandıkları düşünce sistemlerinden kaynaklanmaktadır. "Çağdaş bilim, en başından beri nesnelerin birbirinden bağımsız olarak meydana geldiğini onaylayan bir felsefeden doğmuş ve gelişmiştir. Bu felsefeye göre, varolan her şey ezeli/ebedi madde içinde gizli olarak yatan bir ilerleme, bir gelişme ya da evrimdir. Bu bakış açısına göre dünya bağımsız, ebedi bir alemdir; kendi yasalarına göre gelişen, kendi-kendini idare eden bir sistemdir." (5) Oysa İslam bilim ve bilgi anlayışı farklı bir paradigmadan hareket eder. Fazlur Rahman'a göre "Bir doktrin ya da kurum, Kur'an ve Sünnetin bütününden kaynaklandığı ölçüde gerçek anlamda İslamidir"(6) İslam biliminin dayandığı temel anlayış, Kur'an ve Sünnetin çizdiği çerçevedir. Bu anlamda İslam bilimi, varlığın birliğini esas alan tevhit anlayışı temel alır. Evrende hiçbir şey anlam ve amaçtan yoksun, birbirinden bağımsız ve bağlantısız değildir. İslam bilgi anlayışına göre, bilgi, varlık ve ahlak birbiriyle bağlantılı alanlardır. Çünkü bilgi, yaratılmış olan varlık ve değerler alanı ile sıkı bir bağlantı içindedir. Varlığın birliği olan tevhit, bilgi, ahlak ve varlığı aşkın bir varlığa bağlar. Hakikatin bilgisi de bu anlayış içinde anlam kazanır.

KAYNAKLAR

- 1- El- Munkızu Min- Ad- Dalal, Gazali, Çev. Hilmi Güngör, MEB yayınları.
- 2- Bilgi Neyi Bilmektir, Ali Bulaç, Akademi yayınları
- 3- İslam ve Bilim Tartışmaları, Etkileşim yayınları.
- 4- İslam ve Bilim Tartışmaları, Etkileşim yayınları içinde "İslam Bilimi Ne değildir?", Münevver Ahmed Enis
- 5- İslam ve Bilim Tartışmaları, Mustafa Armağan, Etkileşim yayınları içinde, İslam ve Bilim, Seyyid Hüseyin Nasr
- 6- Bilgi Felsefesi, Alparslan Açıkgenç, İnsan yayınları.

BİLGİ EKONOMİSİ VE EĞİTİM SEKTÖRÜNDE DÖNÜŞÜM

▲ PROF. DR. İBRAHİM GÜRAN YUMUŞAK

Giriş

Teknolojik gelişmelerin ve buluşların ekonomik ve sosyal hayatı yoğun biçimde etkilemeye başladığı XIX. Yüzyıl'da, telgrafın icadından sonra artık yeni buluşların yapılamayacağı ve teknolojik gelişmenin durduğu iddia edilmiştir. Bu iddianın temelinde teknolojik gelişmeler ile yeniliklerin ekonomik ve sosyal yapıyı dönüştürmesinde yaşanan şaşkınlık yatmaktadır. XX. Yüzyıl ise teknolojinin hızla geliştiği bir dönem olmakla kalmamış aynı zamanda yaygın etkisini artırdığı bir dönem olmuştur. Günümüzde, teknolojik gelişmeler ve yenilikler, insan aklının algılayabileceği sınırları zorlamaktadır. XXI. Yüzyılın, teknolojik gelişmelerin katlanarak arttığı, yenilik ve buluşlara verilen önemin yükseldiği, araştırma ve geliştirmeye yönelik yatırımların geliştiği ve sonuç olarak bilginin her alandaki egemenliğinin yaygınlaştığı "Bilgi Yüzyılı" olarak isimlendirilmesi gerekecektir. (Yumuşak, 2000:1). Makale, bilginin iktisadi analize konu edilme süreci ile bilgi ekonomisinin temel unsurlarını açıklamakta ve eğitimdeki dönüşüme etkisini incelemektedir.

Bilgi Ekonomisi Kavramı ve Serencamı

Bilginin, beşeri sermayenin, eğitimin ve teknik gelişmelerin önemini vurgulayan görüşler oldukça eski tarihlere dayanmakla birlikte, bu konuların iktisadi analize konu edilmesi oldukça yenidir. Bunun temel nedenleri arasında bilginin iktisadi etkilerinin ölçülmesine yönelik

yeni yöntemlerin geliştirilmesi ve ikinci dünya savaşı sonrasında iktisadi gelişmedeki etkinliğinin fark edilmesi yer almaktadır. **Nitekim savaşın kaybedenleri arasında yer alan Almanya ile Japonya'nın işgücü, doğal kaynak ve sermaye açısından yetersiz olmasına rağmen savaş sonrasında gösterdikleri yüksek performans, dikkatleri beşeri sermayeye olgusuna çekmiştir.** Beşeri sermaye kavramının iktisat literatürüne girmesindeki gecikmelerin diğer bir nedeni ise, insana yatırım yapmanın daha doğrusu onu bir sermaye formu olarak kabul etmenin insanın saygınlığını zedeleyeceği düşüncesinin hâkim olması ve iktisatçıların sermaye konusundaki tutucu tavrıdır. Nitekim Marshall, beşeri sermayenin bir piyasasının olmayışı ve etkilerinin ölçülemeyeceği nedeniyle iktisadi analize konu edilmesinin faydalı olamayacağını savunmuştur. "Marshall tarafından söylenmeyen hiçbir söz, söylenmeye değer" ilkesine sıkı sıkı bağlı Cambridge iktisatçılarının bu tavrı, iktisadi faaliyetlerle ilgili olarak insanlarda oluşan bilgi, beceri ve diğer niteliklerin toplamı olarak tanımlanan beşeri sermaye ile ilgili akademik çalışmaların gecikmesine neden olmuştur. Şüphesiz bunda dönemin sosyal ve iktisadi şartların uygun olmamasının önemli bir payı vardır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygın olmadığı, üretimde kol kuvvetinin kullanıldığı ve emek birimleri arasında nitelik farkının bulunmadığı bir dönemde bilgidan, eğitimden ve beşeri sermayeden bahsetmenin bir anlamı olmasa gerekir (Yumuşak, 1997:8)

Schultz, 1960 yılında Amerikan İktisatçılar Birliği'nde sunduğu makalesinde; insan kaynaklarını sermaye formu olarak ele alınmasındaki başarısızlığı, tüm emek birimlerini eşit olarak gören ve çok az bilgi beceri gerektiren, kol kuvvetinden oluşan klasik emek anlayışının hâkim olmasına dayandırarak, bu yaklaşımın yanlış olduğunu vurgulamıştır. Schultz, en gelişmiş toplumsal yapı olarak kabul edilen bilgi toplumunun ve bilgi temelli ekonomilerin temelini oluşturan beşeri sermaye kavramının gelişmesindeki rolü nedeniyle bir anlamda bilgi ekonomisinin kurucuları arasında sayılabilir ki; bu çalışmalarının bir neticesi olarak 1979 yılında Nobel Ekonomi Ödülü'ne layık görülmüştür (Yumuşak, 2010:233-234). Böylelikle çalışanların sahip olduğu bilgi ve tecrübe ile diğer niteliklerin iktisatçıları tarafından incelenmesinin önü açılmış ve bu çalışmalar 1990'lı yıllara kadar devam etmiştir.

1990'lı yılların başında hızlı bir büyüme trendine giren ABD ekonomisinin bu trendi uzun süre koruması, dikkatleri bu büyümenin temel kaynağının enformasyon ve iletişim teknolojilerine yapılan uzun süreli yatırımların sonucunda oluşan verimlilik artışlarına yöneltmiştir (Yumuşak, 2000:5). Bu dönemde ekonomide sürekli bir gelişme ve ilerleme yaşanmıştır. Dolayısıyla ekonomik yapıda köklü değişimler meydana gelmiştir. Ekonomide yaşanan bu köklü değişim sürecine farklı kesimlerce "bilgi ekonomisi", "bilgi temelli ekonomiler", "yeni ekonomi", "internet ekonomisi", "sanayi ötesi toplum", "tüketim toplumu" ve "dijital ekonomi" gibi farklı isimlendirmeler verilmiştir (Landefeld and Fraumeni, 2001:23). Bilgi ekonomisi kavramı, diğer tanımlamalara göre daha sık kullanılan ve özellikle iktisat literatüründe genel kabul gören bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Drucker'ın bilginin ekonomik hayattaki etkinliğinin artmasıyla ilgili şu ifadeleri konunun önemini açıkça belirtmektedir (Drucker, 1997:256-257): "Bilginin bir ekonomik kaynak olarak davranışını bu gün için tam kavrayamamış durumdayız. Henüz bir teori geliştirip onu sınavacak kadar tecrübe sahibi olmadık. Şu an için tek söyleyebileceğimiz şey böyle bir teoriye ihtiyacımız olduğudur. Bilgiyi servet üretme sürecinin merkezine yerleştiren bir ekonomik teori gereklidir. ... Şu ana kadar, bilgi konusunda bir Adam Smith yada David Ricardo belirmiş değildir. Ancak bilginin ekonomik davranışıyla ilgili ilk çalışmalar, yavaş yavaş belirmeye başlamıştır." Drucker'ın beşeri sermaye ve teknolojik gelişmenin büyüme üzerindeki etkilerini ele alan içsel büyüme modellerine atıf yaptığı bu tespitle birlikte, literatürde yer alan bilgi ekonomisi ve bilgi toplumu üzerine yapılan çalışmaların sayısında büyük bir artış

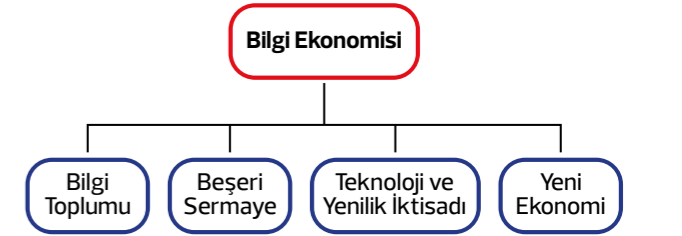
meydana gelmiştir.

Bilgi Ekonomisinin Unsurları

Günümüzün iktisadi ve sosyal açıdan en gelişmiş toplumları "Bilgi Toplumu", onların sahip oldukları ekonomik anlayış ise "Bilgi Temelli Ekonomiler" olarak isimlendirilmektedir. Bilgi temelli ekonomiler, her biri bilginin üretilmesi, kullanılması, yayılması ve geliştirilmesiyle ilgili dört temel ayak üzerine oturmaktadır (Aubert and Reiffers, 2003:11):

1. Refah artışını, büyümeyi destekleyen bilginin kullanımını, yayılmasını ve etki yaratmasını teşvik eden ekonomik ve kurumsal model
2. Bilgiyi kullanan ve yaratabilen eğitilmiş ve becerili bir nüfus
3. Büyüyen global bilgi stokundan beslenebilen, onu yerel ihtiyaçlarına adapte edebilen ve piyasaların ürettiği değere dönüştürebilen firmaların, araştırma merkezlerinin, üniversitelerin, danışmanlıkların ve diğer kurumların oluşturduğu bir yenilik sistemi
4. Etkili iletişime imkân tanıyan dinamik bir enformasyon altyapısı.

Bilgi Ekonomisinin Temel Unsurları

Bilgi toplumunun ekonomik, sosyal ve kurumsal yapısı, sanayi toplumundan tamamen farklı bir yapı arz etmektedir. Refah artışını ve büyümeyi destekleyen, bilginin kullanımını, yayılmasını ve etki yaratmasını teşvik eden ekonomik ve kurumsal model; bilgi toplumunun temel özelliklerini yansıtmaktadır. **Bilgi toplumları, enformasyonu tanımlayan, üreten, işleyen, dönüştüren, yaygınlaştıran ve aynı zamanda bilgiyi insani gelişme için inşa eden ve kullanan bir yapıya sahiptir. Bu da çoğulcu, katılımcı, dayanışmacı ve şeffaf bir sosyal vizyona sahip olmayı gerektirir. Söz konusu vizyonun temeli ise, insan haklarına dayalı bir beşeri kalkınma sürecine dayanmaktadır** (Unesco, 2005: 27). Bilgiyi kullanabilen ve geliştirebilen eğitilmiş ve becerili nüfusu, beşeri sermaye kavramıyla açıklamak mümkündür. Beşeri sermaye yatırımlarının;

büyüme, gelir dağılımı, istihdam, bölgesel kalkınma ve demografik gelişmeler üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik çalışmalar oldukça fazladır. İktisatçılar, beşeri sermaye formu olarak eğitimin ekonomik ve sosyal boyutunu, iktisadi büyüme muhasebesi ve kişisel gelir denklemleri yardımıyla, mikro ve makro açıdan incelemektedirler (ILO, 2003: 67). Literatürde, kişisel gelir denklemleri aracılığıyla eğitimin ekonomik yönünü inceleyen araştırmalara, veri elde etme ve ölçmedeki kolaylıklar nedeniyle daha fazla rastlanmaktadır. Aynı zamanda, eğitimle ortaya çıkan pozitif dışsallıklar da, sosyal getiri kavramıyla tanımlanmakta ve ölçülmeye çalışılmaktadır. Bilgi stokundan beslenebilen, onu yerel ihtiyaçlarına adapte edebilen ve piyasaların ürettiği değere dönüştürebilen bir yenilik sistemi ise, Ar-Ge faaliyetlerini ve bu faaliyetlere ilişkin kurumsal yapıyı kapsamaktadır. Başta üniversiteler olmak üzere kamu ve özel sektörün yürüttüğü Ar-Ge çalışmaları, bilgi ekonomisinin teknik ve kurumsal altyapısını oluşturmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen faaliyetler veriden enformasyona, enformasyondan bilgiye ulaşmaya yönelik çabalar ile bilginin ekonomik refah oluşturmaya yönelik çalışmalardır. Yenilik sistemi, mevcut bilgilerin fonksiyonel biçimde kullanılması, piyasaların değer üretmesine olanak sağlandığı dinamik bir bilgi edinme sürecidir. Ar-Ge sürecinin ekonomik refah oluşturmaya yönelik çalışmalar, yeni (içsel) büyüme modelleri olarak isimlendirilmektedir. Bu çalışmalarda teknolojinin pozitif dışsallıkları "taşma etkisi (spillover effects)" olarak tanımlanmaktadır. (Kibritçiöglü, 1998:210). Ayrıca teknolojik gelişmelerin ekonomik yapı ve performans üzerindeki etkilerini inceleyen "teknoloji iktisadi"ni da bu kapsama dâhil etmek mümkündür.

Bilgi ekonomisi, en geniş tanımıyla bilgi toplumunun ekonomik yapısını inceleyen bir iktisat dalıdır. Bu dalın bileşenlerinde ise, bilginin üretilmesi, kullanılması ve yayılmasını teşvik eden bir "toplumsal yapı (bilgi toplumu)" ile "beşeri sermaye" ve araştırma-geliştirme faaliyetleri ile teknolojik gelişmenin ekonomik etkilerini inceleyen ve yeni büyüme modellerini de içerecek biçimde "teknoloji iktisadi" yer almaktadır. Bilgi ekonomisinin bir diğer temel unsurunu da enformasyon ve iletişim teknolojilerinin ekonomik performans üzerindeki etkilerini ve e-ticareti ele alan "yeni ekonomi" oluşturmaktadır. Bilgi ekonomisi her ne kadar bu dört sütun üzerinde yükseliyorsa da, sütunlar arasındaki duvarlardan da destek almakta ayrıca bu sütunlar temelde birbirleriyle bağlanmaktadır.

Bilgi Teknolojileri ve Eğitimde Dönüşüm

Bilginin iktisadi öneminin yoğun şekilde hissedildiği bu yüzyılda, eğitim ve öğretimin niceliği ile niteliğinde de önemli dönüşümler yaşanmaktadır. **Eğitim ve öğretim kurumlarının yaygınlaşması, okullaşma oranlarının artması ve zorunlu eğitimin on iki yıla kadar yükseltilmesinin altında yatan en önemli neden, yüksek bilgi ve beceriye sahip nüfus sayesinde elde edilmesi beklenen ekonomik performans ve pozitif dışsallıklardır.** Bunun sonucunda ülkelerin gelişmişlikleri de sadece gelir miktarıyla değil eğitim düzeyi ve yaşam süreleriyle ölçülmeye başlanmıştır. 1990 yılından itibaren UNDP tarafından hesaplanmaya başlanan İnsani Gelişme Endeksi'nin (Human Development Index) üç bileşeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Kişi Başına Düşen Milli Gelir, ikincisi Okullaşma Oranı, üçüncüsü ise Ortalama Yaşam Süresi'dir. Bu göstergelerden oluşan endeksi göre Türkiye, (SAGP'ne göre hesaplanmış) yaklaşık 24 bin USD dolar kişi başına milli gelir, 77.4 yıl ortalama yaşam süresi ve 7.7 ortalama eğitim yılı ile (beklenen ortalama eğitim yılı 12.8) 189 ülke arasında 59. sırada yer almaktadır (UNDP, 2020). Türkiye'nin verileri diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında benzer gelir seviyesindeki ülkelere göre daha düşük eğitim seviyesine sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bunun temel nedeni ise eğitimin bölgeler ve cinsiyet arasındaki eşitsiz dağılımıdır.

Eğitim ve öğretimde yaşanan diğer bir dönüşüm ise niteliğiyle ilgilidir. Sanayi toplumunun standart ürünler için ihtiyaç duyulan standart işgücü yerine farklılaşmış ürünler için belirli bir alanda uzmanlaşmış işgücü ön plana çıkmıştır. Bunun neticesinde ise müfredat farklılaştırılarak her bir öğrenci için spesifik hale getirilmiştir. Öğrencilerden de sınıf ortalamasını tutturmadan ziyade belirli derslerde yüksek performans sağlanması beklenmektedir. **Bu çerçevede öğrencinin tüm dersleri için yüz üzerinden elli ortalama ile mezun olması yerine, seçtiği derslerden geçer not alması veya yeteneği olan derslerden yüksek not olması daha fazla tercih edilmektedir.** Bu durum eğitim kademeleri yükseldikçe daha belirgin hale gelmekte birlikte öğretim kurumlarının buna adaptasyonu ise genellikle yükseköğretimden, orta öğretime ve sonrasında ise ilköğretime doğru gerçekleşmektedir. Bu dönüşümde eğitim politikalarının ve öğretmenlerin stratejik bir rol üstlendiği ve eşgüdüm içerisinde hareket edilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Eğitim ve öğretimin dönüşüm yaşadığı diğer bir alan ise genel olarak teknoloji özel olarak ise dijital teknolojilerinin kullanımudur. Pandemi süreci dijitalleşmeyi tüm alanlarda

en az on yıl ileri taşımakla kalmamış özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki eğitim kurumlarının en azından bir kısmını gafil avlamıştır. Bu süreçte uzaktan öğretim platformlarına ve bu hizmetlerin milli bir altyapı ile sunulmasına duyulan ihtiyaç artmıştır. Yazılım ve donanım konusunda dışa bağımlı ülkelerde gerekli altyapının sağlanmasında sorunlar yaşanmış, bu durum eğitim ve öğretimin aksammasına neden olmuştur. **Geleneksel eğitimdeki içeriğin uzaktan öğretim teknolojileri ile öğrencilere verilmeye çalışılması, başta öğrencileri ve yöneticileri zorlamış, öğrencilerin motivasyonunu sağlamada önemli sıkıntılar yaşanmıştır.** Üniversitelerin öğretime başlamasına birkaç hafta kalmasına rağmen birçok üniversitenin yüzyüze, yüzyüze+uzaktan ve uzaktan tercihlerini belirlemede zorlanmaktadır. Üniversitelerin **Pandemi Bilim Kurulu'nun önerileri dikkate alarak güz yarıyılındaki öğretimi uzaktan vermeyi tercih etmesinde dijital altyapıdan ziyade sorumluluk almadaki isteksizlikleri yatmaktadır.**

Eğitim ve öğretim sektörünün dijital teknolojileri içselleştirmesiyle beraber işgücü piyasasının yerel ve bölgesel düzeyden, ulusal hatta uluslararası ölçeğe dönüşmesi de mukadderdir. Eğer dersler dijital teknolojiler yoluyla uzaktan verilebilecekse yerel piyasadaki öğretmenler yerine uluslararası piyasadaki daha uygun koşullarda hizmet alınması mümkün olacaktır. Bu durumda başta yükseköğretim sektöründeki işgücü piyasası olmak üzere ciddi bir rekabet yaşanabilecektir. İşgücü piyasasında rekabetin artmasına neden olan bu dönüşümün global dijital teknoloji sektöründe ise tekelleşmeye neden olması da mümkün olabilir. Ölçekten kaynaklanan avantajlar ile patent ve telif hakları ile ilgili kısıtlamaların global firmaların lehine sonuçlar üretirken, ulusal ve yerel firmaların piyasada kalmasını zorlaştıracaktır.

Sonuç

Bilginin iktisadi analize konu edilmesinin arkasında fiyatlandırılması ve piyasasının varlığı yatmaktadır. İnsanların ihtiyacını karşılayan bir mal veya hizmetin herhangi bedel ödenmeden sahip olunması (serbest mal) onun toplam faydasını artırırken, bunun üretimi için gerekli yatırımları olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla bilginin üretimi, geliştirilmesi, dağıtımı ve kullanımı artırılsın isteniyorsa, ya piyasa fiyatından satın alınması ya da kamu tarafından üstlenilmesi gerekmektedir. Yarı kamusal mal olarak nitelendirilen bilginin, veri ve enformasyondan farklı olarak insana bağlı olması, beşeri sermayenin günümüzdeki önemini artırmıştır (Yumuşak-Aydın, 2005:120).

Tarım toplumunda zenginliğin kaynağını verimli topraklar, sanayi toplumunda doğal kaynak ve sermaye oluştururken, bilgiye sahip nitelikli işgücü yani beşeri sermaye refahın yegâne kaynağı konumuna gelmiştir. Günümüzde bilginin oluşumu için gereken araştırma geliştirme, elde edilen bilginin yaygınlaştırılması için eğitim ve öğretim, kullanımı için de bilgi teknolojileri stratejik bir öneme sahip unsurlardır. Bu unsurların tümünde insan faktörü merkezi bir konumda yer almaktadır. Pandeminin olumsuz etkilerinden kurtulmak için ülkelerin milli imkânlarını seferber ettiği dönemde, eğitim ve öğretim sisteminin teknolojik olarak dışa bağımlılığını azaltmak kadar, hatta daha da önemli olarak beşeri sermayesini güçlendirmesi zorunludur. Bunun sağlanabilmesinin yolu ise eğitim öğretimin nicelikte birlikte niteliğinin de artırılmasından geçmektedir. Üstelik bu yol, aşamalı, meşakkatli ve oldukça uzundur.

KAYNAKLAR

- AUBERT, J. and Jean-Louis Reiffers. Knowledge Economies in the Middle East and North Africa: Toward New Development Strategies, Washington: The World Bank, 2003.
- DRUCKER, P., F. Kapitalist Ötesi Toplum, çev. B. Çorakçı, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1997.
- ILO. Investing in Every Child: An Economic Study of the Costs and Benefits of Eliminating Child Labour, Geneva: IPEC, 2003.
- KIBRİTÇİOĞLU, A., "İktisadi Büyümenin Yeni Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:53, No:1-4, 1998.
- LANDEFELD, J. S. and Barbara M. Fraumeni. "Measuring the New Economy", Survey of Current Business, 2001. UNESCO. Toward Knowledge Societies, Paris: Unesco Publishing, 2005.
- UNDP, Human Development Index, <http://www.hdr.undp.org/> 18.09.2020
- YUMUŞAK, İ.G., Y.BAYRAKTAR, C. ERARSLAN, Küreselleşme Sürecinde Yeni Ekonomi ve İktisat Politikaları, Ankara: Nobel Yayınları, 2000.
- YUMUŞAK, İ.G., M.AYDIN, "Bilgi Kamusal Bir Mal mıdır?" Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:5, Sayı:10 2005.
- YUMUŞAK, İ.G., "Beşeri Sermayenin İktisadi Önemi ve Türkiye'nin Beşeri Sermaye Potansiyeli, Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul Üniversitesi, 2007
- YUMUŞAK, İ.G., "Theodore W. Schultz", Nobel'in İzinde İktisat Kuramının Gelişimi, Editörler: Tahir Büyükakın-Yaşar Bülbül, İTO Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2010

BİLGİ VE GÜVEN*

▲ DR. ÖĞR. ÜYESİ **MÜCAHİT GÜLTEKİN**

Ulrich Eberl, yapay zekâyı incelediği kitabında dünyanın adeta veriye boğulduğu bir dönemi yaşadığını anlatırken dikkat çeken istatistikler aktarır. Bilim adamlarının yaptığı tahminlere göre, insanoğlu 2 bin yıl içinde toplam 2 eksabayt (2 milyar gigabyte) bilgi üretmiş. Günümüzde bu veri tek bir günde üretiliyormuş. Uluslararası Data Merkezi'nin verdiği bilgilere göre 2015 yılında dijital evrenin kapsamı 8,6 zettabayta çıkmış; yani 8 bin 600 eksabayta! Bugün için bu rakamın 44 zettabayta çıkması tahmin ediliyormuş. 2000-2015 arasındaki 15 yılda, insanlığın başlangıcından bugüne kadar üretilen bilgiden 4 bin kat daha fazla bilgi üretilmiş.

Bugün hâlâ bilgi teknolojilerine yatırım yapan şirketler daha çok veriyi, daha hızlı bir şekilde toplamak ve yaymak için birbiriyle yarış halinde. Nesnelerin de internete bağlanmasıyla (Internet of Everything; Nesnelerin interneti) ortaya çıkacak durumu "bilgi

patlaması", "enformasyon bombardımanı" gibi tabirlerle tanımlamak da mümkün olmayacak. **Bilginin/verinin adeta sel olup aktığı, çığ olup yuvarlandığı bu dönemde basit bir soru hâlâ cevapsız olarak orta yerde duruyor: Bu bilgi insanlığa nasıl bir katkı sağlıyor? Hangi derdimize deva oluyor?**

Dijital teknolojinin kendini takdim ederken dayandığı "daha çok veri, daha çok bilgi" argümanını hikmetli bir şekilde kritik eden Neil Postman şöyle der: "Bilgisayar teknolojileri hakkındaki bir konferansa katılırsanız, daha uygun şartlarda ve daha hızlı bir biçimde daha fazla bilgi üreten, depolayan ve dağıtan bir makinenin kutlama törenine katılmış olacaksınız... Kendinize şunu sormalısınız: Ortadoğu'daki, G.Afrika'daki ya da Kuzey İrlanda'daki problem nedir? Milyonların açlık sınırında yaşaması, yiyecek yetiştirme hakkındaki bilgi eksikliğinden mi kaynaklanıyor? Suç oranının hızla yükselmesinin ve şehirlerimizin maddeten bozulmasının sebebi bilgi eksikliği mi? Yüksek boşanma oranlarının ve akıl hastanelerinin dolup taşmasının sorumluluğu bilgi eksikliği mi?"

Gerçekten de kulaklarda çınlayıp durması gereken soru budur: "Sorunumuz bilgi eksikliği mi?"

Birkaç yıl önce Jean Twenge ve arkadaşlarının ABD'de yaptığı bir çalışma önemli sonuçlar ortaya koymuştu. Bu araştırmada 2005'ten 2017'ye kadar 12-17 yaş, 2008'den 2017'ye kadar 17-25 yaş arası kişilerden 400 bin kişinin verileri incelenmiş. Veriler, Ulusal Uyuşturucu Kullanımı ve Sağlık Araştırması'ndan elde edilmiş. Yapılan incelemeye göre 12-17 yaş arasında son 12

ayda majör depresyon semptomları 2005'ten 2017'ye % 52 artmış. 17-25 yaş arasında ise artış oranı % 63. 2008-2017 arasında 17-25 yaş grubunda ciddi psikolojik sorun yaşayanların oranında ise % 71'lik bir artış olmuş. Yine yetişkinlerde intihar düşüncesi ve intiharla ilişkili sonuçlar % 47'lik artmış. Buna benzer pek çok araştırma bulmanız mümkündür. 1950'lerden itibaren neredeyse bütün psikolojik sorunlarda ciddi artış oranları kaydedilmektedir.

Diğer taraftan bu süre içinde modern psikoloji bilimi muazzam oranlarda bilgi üretmiştir. Bugün modern psikolojide sağlık psikolojisinden askeri psikolojiye; trafik psikolojisinden adli psikolojiye kadar, Amerikan Psikologlar Birliği'nin (APA) tanımladığı 56 alt alan bulunmaktadır. Her bir alt alanın dergilerinde, enstitülerinde o alanda çalışan uzmanlar tarafından her ay binlerce makale yayınlanmakta ve bu makaleler veri tabanlarına kaydedilip uzmanların kullanımına sunulmaktadır. Üretilen bunca bilgiden sonra, insanoğlunun en temel psikolojik problemleri artış göstermeye devam ediyor. Dahası kimse de "Bunca araştırmaya, bilgiye, veriye rağmen niçin bu sorunlar artmaya devam ediyor?" sorusunu sormuyor.

Peki neden bu soru sorulmuyor? Niçin bu uzmanlar birkaç dakikalığına durup, kendi yaptığı işi sorgulamıyor? Bunun en temel sebebi, uzmanların da içinde bulunduğu epistemolojik düzenin bu soruyu sormasına izin vermemesidir. **Akademisyenlerin içine hapsediği bu epistemolojik düzen "skor" merkezli bir düzendir. Bilgi günümüzde bir rekabet konusu; yükselmenin, büyümenin, kazanmanın, kontrol etmenin, güçlü olmanın bir aracıdır.**

Modern bilimin kurucusu kabul edilen Sir Francis Bacon, bu epistemolojik düzenin kurucu ilkesini yaklaşık 400 yıl önce "bilgi güçtür" diyerek ifade etmişti: "Bilgi güçtür!" İki kelimedenden oluşan bu mottoyu defalarca duymuşuzdur.

Bilgiye ihtiyacımız var! Neden? Güçlü olmak için. Doğruya, hakikate, adalete, huzura, mutluluğa ulaşmak için değil, güçlü olmak için bilgiye ihtiyacı olduğuna inandırıldı insanoğlu.

O yüzden bilginin devasa boyutlarda üretilmesiyle insanın, hayvanın ve tabiatın tahribatı arasında doğrusal bir ilişki olması şaşırtıcı değildir; modern bilimin sembol ismi Einstein'ın ABD Başkanı Roosevelt'e "atom bombası

mektubunu" yazması, bomba atıldıktan sonra da atom bombasını savunması; zamanın fizikçilerinin ABD'ye gidip dünyayı sürekli tehdit edecek "Manhattan Projesi"nde çalışmalarını şaşırtıcı değildir.

Nitekim Ralph Keyes'in Hakikat Sonrası kitabında da ifade ettiği gibi, artık doğrunun, gerçeğin, hakikatin bir önemi kalmamıştır. Her şey güç, kontrol ve işgal için mübahdır. Bilginin doğru olup olmaması değil, "işe yarayıp yaramaması" önemlidir. Trol çağında yaşıyoruz artık. İlmin-irfanın, hikmetin bir önemi yok; dinlemek yok, anlamak yok, araştırmak yok. Bakılan tek şey şu: Bu bilgi benim işime yarıyor mu? Yaramıyorsa at gitsin, vur gitsin, salla gitsin; doğruymuş değilmiş kimin umurunda ki! Bilgi artık kutsal bir şey değildir; kullanılıp atılacak, işe yarar hâle gelmesi için verniklenecek, tesviye edilip makyajlanacak bir aldatma aracıdır.

Düşünebiliyor musunuz, 1 günde neredeyse insanlık tarihi boyunca üretilen bilgiyi üretiyoruz ama kime güvенеceğimizi bilmiyoruz. Bilgi ve ahlak arasındaki İlahi bağ kopartılmış durumda çünkü. Bilimin, bilim adamlarının nesnellüğünden, objektifliğinden bahsedenlerin kendilerinin bile buna inandığını zannetmiyorum. Herkes şunu sormalı kendine: "Gerçekten ihtiyacımız olan bilgiyi mi üretiyoruz yoksa 'kapitalist-politik' çıkar çevrelerinin ihtiyacı olan bilgiyi mi?" İnsanın ve tabiatın uğradığı yıkıma baktığımızda bunun cevabı açık değil mi?

*

Bu düzen böyle devam edemez, etmemelidir. Bizim daha çok bilgiye, daha hızlı veri üretilip daha hızlı yaymaya ihtiyacımız yok. Bizim dürüstlüğe, eminliğe; doğruyla yanlışla tefrik edecek İlahi bir rehber ihtiyacımız var.

*Bu yazı 08.05.2020 tarihinde Millî Gazete'de yayınlanmıştır.

EĞİTİM TEKNOLOJİSİNİN TARİHİ SÜRECİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

▲ DR. ÖĞR. GÖR. MUSTAFA NURİ URAL

Tüm canlılar ilk var oldukları andan öldükleri ana kadar bir değişim ve gelişim içinde iken, ilahi bir amaç doğrultusunda yaratılmış olan insanın ömrü boyunca bu tekâmülden nasibini almaması düşünülemez. Bu gelişim ve değişimlerin bir kısmı sosyolojik bir kısmı biyolojik bir kısmı ise dış etkilere bağlı olarak (hastalık vb.) geçici süreli olabilirken, **değişikliklerin önceden belirlenmiş bir hedef doğrultusunda sistematik ve planlı bir şekilde gerçekleştirilen türlerine genel olarak eğitim adı verilir.**

Günümüzde önemi daha iyi anlaşılmış ve kabul görmüş olan eğitimin, nasıl daha iyi gerçekleştirilebileceği sorusu halen tam olarak çözülememiş ve üzerinde çalışılan bir alandır. Sanayi devrimi öncesi eğitim şanslı bir azınlığın ulaşabildiği bir ayrıcalıktı. Fakat özellikle sanayi devrimi sonrası kitlesel iletişim, kitlesel üretim vb. kavramların yanında bundan önceki eğitim anlayışından farklı olarak çok sayıda insanı kısa sürede yeni ihtiyaçlara uygun olarak şekillendirmeye yönelik olarak kitle eğitimi ihtiyacı doğmuştur. Bu küçük gruplar içerisinde planlanan ve çok daha sınırlı sayıda eğitmen/öğrenen ile gerçekleştirilen eğitimin daha sistematik ve büyük ölçekte gerçekleştirilmesi zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Bu zorunluluk eğitimle ilgili birçok yeni problemi de beraberinde getirmiştir. **Ayrıca sanayii devrimine kadar dünyada bulunan toplam bilgi miktarı da sanayii devrimi sonrası doğrusal bir artışında çok üstünde bir hızla artmıştır.** Bu kadar çok kişiye bu kadar çok bilginin sınırlı zamanda aktarılması zorunluluğu ise yeni yöntem arayışları içerisine girilmesini zorunlu kılmıştır.

Bu noktada imdada teknoloji yetişmiştir. **Teknoloji, temel bilimler ile üretilen bilimsel bilgilerin günlük hayat problemlerine uygulanmasını ifade eder.** Hem eğitimde hem eğitim dışında teknoloji zaten problemlere çözüm üretmek için bilinen ve kullanılan bir araçtır. Örneğin matbaa ve basılı kaynaklar bilgiye ulaşmak isteyen kişilerin başvuru kaynakları arasında zaten yer almakta idi. Düşünülecek olursa ihtiyaç duyulan bilgilerin, mekanik bir alet olan matbaa da selülozdan üretim teknolojileri yardımı ile üretilen kâğıt üzerine yine belirli bir teknolojik bilgi olmazsa üretilmeyecek olan mürekkebin doğru sırada ve hızlı bir şekilde aktarılması ile oluşan kitaplar olmasa, bu bilgiler belki el yazmaları ile ancak daha sınırlı sayıda kişiye ulaşabilecekti.

Dolayısıyla şeylerin süreç bilgisi olarak adlandırabileceğimiz teknoloji zaten sanayii devrimi öncesinde de eğitimi etkilemişti. Fakat sanayii devrimi, adının neden bu kadar çok anıldığını doğrular nitelikte, insanın hayatında ve hayata bakış açısında köklü değişimlere neden olmuştur. Bu değişimlerin maalesef birçoğu olumsuzdur. Bizim görüşümüze göre sanayii devrimi ve onun ardından gelen ileri teknoloji zaten kendi var ettiği problemleri yine kendisi çözmek iddiasındır (örneğin hava kirliliği, artan kanser vakaları, trafik problemleri ve ekonomik problemlere vb. yine teknoloji yardımı ile çözüm üretilmeye çalışılması gibi). Teknolojik problemleri çözmek için yeni geliştirilen teknolojilerin eskisinden daha fazla probleme neden olacağı yönündeki savımızın doğru olup olmadığını zaman gösterecektir. Fakat teknolojinin sağladığı avantajlar ve bu teknolojileri kullanan toplumların kullanmayan toplumlara karşı mutlak ve açık ara üstünlük sağlamaları (Avrupalı kâşiflerin Amerika'daki teknoloji olarak kendilerinden geride olan toplumlara yaptıkları soykırımlarda da olduğu gibi) teknoloji kullanımını zorunluluğunu geri dönülemez bir pozitif geri besleme döngüsüne sokmuştur. **Bugün ahlaki olarak değil bilimsel, teknolojik ve ekonomik olarak ileri olan toplumların dünyada söz sahibi olmaları bu savın doğruluğunu destekleyen örneklerdendir.**

Bu bakış açısı ile bakıldığında, eğitim teknolojilerinin kullanılmasının gerekip gerekmediği sorusu geçerliliğini

itirmektedir. Toplumsal ayrımlar ortadan kalkıp insanlar bir çatı altında ortak bir gelecek için belirli uzlaşma çerçeveleri dâhilinde bir arada yaşayamadıkları sürece de bu gerçek değişmeyecek gibi gözükmemektedir. Güçlü olmak isteyen ve ezilmeyi kabul etmeyen toplumlar, diğer teknolojilerde olduğu gibi, eğitim teknolojilerini de kullanmak zorunda kalacaklardır.

Nasıl ki hayatta karşılaştığımız problemlere temel bilimler ışığında çözüm üretmek için araç, gereç, materyal, süreç, vb. üretme işlemine teknoloji deniliyorsa **eğitim alanında karşılaşılan problemlere pedagoji, elektronik, bilgisayar, tasarım vb. bilimler ışığında çözüm üretmek için araç, gereç, materyal, süreç, vb. üretme işlemine de eğitim teknolojisi adı verilir.** Eğer aynı eğitimin

- ✓ Daha çok konunun
- ✓ Daha büyük bir kitleye
- ✓ Daha kısa zamanda
- ✓ Daha az maliyetle (iş gücü, ortam vb.)
- ✓ Daha kalıcı ve etkin bir biçimde

Öğretilmesi için bir teknolojiden yararlanıyorsanız eğitim teknolojisi kullandığınız söylenebilir.

Eğitim teknolojisi bir nevi eğitimin endüstri mühendisliği gibidir. Eğitim sürecinin kalitesini arttırmak için hem materyal, araç, gereç hem de metot üretir. Her konuda olduğu gibi eğitim konusunda da kalite vazgeçilmez bir unsur ve sürekli değişmez bir hedef olduğundan eğitimin başlaması ile eğitim teknolojisi arayışlarının başlaması paralel olmuştur. Eğitimin temelde bir iletişim süreci olduğu düşünüldüğünde bu teknolojilerinin çoğunun bu iletişim sürecindeki bazı engelleri ortadan kaldırmak ve iletişim sürecinin kalitesini arttırmak için ortaya kondukları söylenebilir.

Eğitim teknolojisi yeni bir kavram değildir. Çizimlerin

ders kitaplarında ilk kullanışı Asur ve Babil'lilerin M.Ö. 3000 yıllarından kalma kil tabletler halindeki matematik kitaplarında görülmektedir. Yine M.Ö. 4000 – 1300 yıllarında Mısır'da papirüs üzerine yazılmış bazı matematik, tıp ve cerrahi ders kitaplarında renkli çizgi – resimlerin kullanılmış olduğu görülmüştür. M.Ö. 4. ve M.S. 4. asırlar arasında, Eski Yunan ve Roma İmparatorlukları zamanında, papirüs üzerine yazılmış, güzel resimlerle donatılmış ders kitapları bulunmaktadır.

XV. Yüzyılın ortalarında Gutenberg'in matbaayı icat etmesiyle eğitimin doğası, etkileri günümüze kadar sürecek şekilde değişmiştir. Eğitimin programlanmasında, öğrenme-öğretme ortamlarında ve eğitimde uygulanan yöntemlerde ders kitaplarının hakimiyeti başlamıştır. Eğitim teknolojisi açısından önemli bilim adamlarından birisi de Abelard'tır. Abelard kendisine ait bir öğretim yönetimi geliştirmiştir. Bu yönetime göre;

- 1- Bilgiler okunmalı
- 2- Buluş yoluyla bulunmalı ve doğrulanmalı
- 3- Her basamak anlamlı öğrenmeleri oluşturmaları
- 4- Öğrenmeler son olarak kontrol edilip kayıt edilmeli
- 5- Her bir basamak yazıya dönüştürülmelidir.

Eğitim teknolojisi açısından önemli olan ve kendisine ait bir öğretim yöntemi geliştiren bilim adamlarından biri de Comenius'tur. Comenius diğer bilim adamlarının fikirlerinden etkilenmiştir. Comenius'un öğretim yönetimine göre;

- 1- Öğretim yönetimi istekleri takip etmelidir.
- 2- Öğretim doğuştan başlamalı ve her yaşa, ilgiye, kapasiteye göre düzenlenmelidir.
- 3- Bilgiler gerçek yaşantılarda uygulanmalıdır.
- 4- Öğretim faaliyetleri kolaydan zora doğru düzenlenmelidir.
- 5- Kullanılacak olan araç – gereçler konularla ilgili olmalıdır.
- 6- Ardışıklık çok önemlidir.
- 7- Genel prensipler açıklanmalı ve bunlarla ilgili mutlaka örnekler verilmelidir.

Comenius 1658'de basılan ve çocuklar için hazırlanmış ilk resimli ders kitabı olan Resimlerle Dünya adlı eserin de sahibidir. Eğitimciler arasında, gerçek eşya ve resimler kullanılarak yapılacak eğitimin öneminden söz eden ilk bilim adamıdır.

19. yüzyılda ise eğitim teknolojisi alanında Joseph Lancaster tarafından bir öğretim modeli geliştirilmiştir. Bu modele göre; grup öğrenmeleri için notlar planlanmalı, organize edilmeli ve ekonomik olarak yönetilmelidir. Öğretim materyalleri etkili bir biçimde öğrenme – öğretme ortamında kullanılmalıdır. Çünkü bu materyaller bireyleri güdülemektedir.

Fakat eğitim teknolojisi açısından en önemli dönemlerden biri ikinci dünya savaşı olmuştur. Bu önemli aşamanın temelinde iki sebebi olduğu düşünülebilir. Birincisi teknolojik gelişmeler oldukça ilerlediği için eğitim alanında da bu teknolojilerin çıktılarını kullanmak mümkün olmuştur. Bu da farklı araç gereç ve yöntemlerin geliştirilmesinin önünü açmıştır. İkincisi ise ikinci dünya savaşı tarihinin gördüğü en kanlı ve en şiddetli savaş olma özelliğine sahiptir. Birçok ulus varoluş mücadelesi vermiştir. Mevcut askerler yetersiz geldiğinden kısa sürede yetişmiş, askeri yeterlilik ve bilgilere haiz insan gücü ihtiyacı doğmuştur. **Bu insan gücünün zamanında ve kaliteli bir şekilde yetiştirilip yetiştirilememesi bir ulusun tarih sayfasından silinip silinmeyeceğinin belirleyicisi olacak kadar önem arz etmiştir.**

Psikologlar askerlerin eğitimi için materyal ve testler geliştirmişlerdir. Programlı öğretim araçları geliştirilmeye başlandı. Programlı öğretimle beraber bilgisayar destekli eğitimin temelleri atıldı. R. Miller bu dönemde ayrıntılı görev analizini geliştirdi. Hedeflerin belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşmada kullanılacak yöntemlerin belirlenmesi, değerlendirme gibi kavramların üzerinde duran sistematik bir yaklaşım geliştirilmiş oldu.

1900'lü yıllarda eğitim teknolojisinde John Dewey'in etkileri görülmüştür. **Dewey eğitimi yaşantıların yeniden örgütlenmesi ve yenilenmesi olarak tanımlamış, her yaşantının daha önceki yaşantılara dayalı olarak oluştuğunu ve bireylerde değişiklik yaptığı içinde daha sonra edinilecek yaşantıları etkileyeceğini belirtmiştir.** Dewey'e göre öğrenme – öğretme ortamları olan okullar birer deneyimler kazanma laboratuvarlarıdır. Bu ortamların etkili deneyimler kazandırması için en iyi şekilde tasarımı yapılmalıdır.

Dewey'den sonra gelenler onun 1920'lerde ortaya koyduğu görüşlerden etkilenecek eğitimin süreç olarak daha anlaşılır tanımlarını yapmaya çalışmışlardır. Bu bilim adamlarından biride Preston'dur. **Preston; eğitimin görevini "bireyin etrafında, gelişmenin her aşamasında, istenilen tepkileri ve umulan değişimleri en iyi biçimde oluşturabilecek bir çevre düzenlemek" olarak tanımlamıştır.**

Diğer bilim adamı olan Edward Thorndike ise, eğitim alanında bir uygulamalı eğitim bilimi geliştirmek için çalışmış, öğrenme–öğretme kavramlarını etkilemiş, ilk ölçme değerlendirme dersini vermiştir. Thorndike bağlamcı kuramlara göre öğretim teknolojisini geliştirmeye çalışmıştır.

Bu şartlar altında Askere alınacak kitlelere yeterliliklerin kazandırılması için çözüm arayışına gidilmiştir. Bunu için de büyük kitlelere kısa sürede tüm gerekli bilgileri öğretebilecek eğitim otomatları, makinaları, ve materyalleri geliştirme yoluna gidilmiştir. Bu da modern anlamda eğitim teknolojisi atılımını başlatmıştır.

BBC 1920'de Okullar için eğitici radyo programları yayınlamaya başlamıştır. 1969'da ise günümüzde prestijli bir okul olan açık üniversite (OU) kurulmuştur. MIT 2002 yılında derslerini ücretsiz olarak halka açarak OpenCourseWare projesini başlatmıştır.

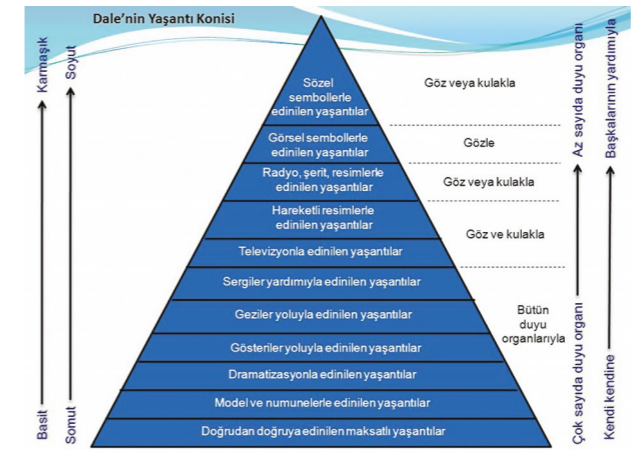
Eğitim teknolojisinde esas devrimin bilgisayarlar ile gerçekleştiği söylenebilir. **Hiçbir cihaz yoktur ki eğitimde bilgisayar kadar derin ve yaygın etki yapmış olsun.** Günümüzde, birazda yanlış bir algı ile Eğitim teknolojisi denince akla bilgisayar gelmektedir. Bilgisayar her ne kadar teknolojik bir cihaz olsa ve eğitimde yoğun kullanılsa da, **onu eğitim teknolojisinin bir parçası yapan kullanım şeklidir. Hangi problemlere çözüm üretmek için ne şekilde işe koşulduğudur. Yanlış anlayışın aksine eğitimde teknolojik cihazların kullanımı ile eğitim teknolojisi farklı kavramlardır.**

Bilgisayarlar her ne kadar ilk başta mühendislik problemleri için karmaşık hesaplayıcılar olarak tasarlanmış olsa da daha sonraları önce askeriye, üniversitelerin araştırma laboratuvarlı ve iş dünyasında, sonra ise daha geniş bir biçimde iletişim, sanat, medya eğitim sağlık kamu hizmetleri, bilgi teknolojileri vb. hemen hemen aklımıza gelebilecek her alanda kullanım bulmuşlardır. Bilgisayarların kullanıma sunulduğu önemli alanlardan biri de eğitim olmuştur

Mühendislik için hesaplayıcılar olarak tasarlanan bu cihazlar çoklu ortam ve iletişim özelliklerinin gelişmesi ile bambaşka bir boyut kazanmışlardır. Özellikle internetin bulunmasından sonra bilgisayarlar vazgeçilmez hala gelmiştir. Bugün televizyondan cep telefonuna, arabadan buzdolabına artık birçok cihaz bilgisayarların ortak yetenek ve özelliklerine sahiptir.

Bilgisayarlar öncelikle yazı resim ses video vb. her türlü farklı ortam türünü sunabilecek özelliklere sahiptirler. BU daha önce eğitim alanında kullanılan tepegöz, slayt

cihazı, kara tahta, Panolar, haritalar, kitaplar, afişler, Radyo, televizyon, Ses kayıt ve ses oynatma cihazları, föyler, fotokopi makinası vb. ürünlerin yaptıkları işlevlerin birçoğu bir arada tek başına bilgisayar ile yapılabilmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde nasıl ki fotoğraf makinası, telefon, mp3 çalar, Not defteri, senkron ve asenkron mesajlaşma platformları ve oyun makinası bugün sadece bir akıllı telefonda bir arada bulunuyor aynı şekilde okulda tüm bu eğitimsel araç gereçleri bulundurmak yerine bir bilgisayar ile tüm bunların fonksiyonlarını ve daha fazlasını yerine getirmek çok akılcı ve etkin bir çözüm olarak gözükmektedir. **Dale'in yaşantı konisi ile somutlaştırdığı ve sistematize ettiği gibi ne kadar çok etkileşim olursa ve ne kadar çok duyu organı eğitime katılırsa o kadar daha etkin bir öğrenme gerçekleşmektedir.** Öğrenme sürecinde giderek artan sözel ifadelerle dayalı olarak ortaya çıkabilecek anlama ve anlatma güçlüklerini içerikte verileni somutlaştırma yoluyla en alt düzeye indirger daha nitelikli bir anlatımı için öğrencinin ve sözcük kullanabilme gelişimine katkı sağlar. Örneğin, birden fazla karmaşık cümle kurarak anlatmada zorlanılacak olan bir içerik ögesinin bir resim, fotoğraf ya da tablo ile somutlaştırarak anlatılması öğrenmeyi kolaylaştıracaktır. **Bilgisayarlar birden fazla duyu organını işe koştugu için çoklu öğrenme ortamı sağlar.**

Bilgisayarların eğitime katkı sunmaları için önemli bir diğer özellikleri iletişim imkânlarıdır. İletişim basit bir kavram gibi görünse de **bugün normalde internete bağlanabilen bir cihazı internet bağlantısından mahrum bıraktığımızda işlevlerinin o kadar önemli bir bölümünü yitirmektedir ki artık neredeyse kullanım amacını kaybetmektedir.** 1991 de internet resmi olarak duyurulduğu yıllarda, interneti geliştiren ekip bile bugün gelinecek noktayı sanırız ki tahmin

edememiştir. Eğitimin temel de bir iletişim süreci olduğu göz önüne alındığında bilgisayarların iletişim imkânlarının genişlemesinin eğitimi de olumlu olarak etkilemesi kaçınılmazdır. Özellikle internetin gelişimi neredeyse tüm dünyanın bilgisinin istenilen tek bir noktadan erişilebilir olmasını sağlamıştır. Tabii bu teknolojinin kıymetini anlayan birçok kişi ve kurum da bu bilgi miktarını arttırmak için her gün internet üzerinde yeni eklemeler yapmaktadırlar.

Bunun dışında bugün bilgisayarların küçülmüş olması ve cep telefonlarının bile bilgisayarların işlevlerini yerin getirebilecek kapasiteye ulaşmış olmaları bilgisayarların taşınabilir olmalarını sağlamıştır. Bu da önemsiz bir özellik gibi gözükülebilir. Ama bilgisayarların taşınamaz olması onları eğitim amacı ile kullanım olanaklarını sadece buldukları mekân ile sınırlandıracaktır. Bununla da kalmayacak kullanım sürelerini de bu fiziksel ortama olan erişim süresi ile sınırlayacaktır. Hâlbuki taşınabilir (mobil) bir cihaz ile hem zamandan hem de mekandan bağımsız olarak bilgiye ulaşmak mümkün olacaktır. Bu ise eğitimin klasik sınırlarından kurtulması ve toplumun derinlerine kök salması, ulaşılabilir olmanın ötesinde engellenemez bir kaynağa dönüşmesi açısından önem arz eder.

Bugünün en popüler kavramları arasında bireyselleştirilmiş öğrenim yaklaşımları gelmektedir. Artık birçok alanda genel bir çözümü tüm kişilere uygulamak yerine (sağlık vb.) her kişiye özel çözümler üretmek anlayışı hâkim olmuştur. Öğrenme stilleri, ön yeterlilikleri, öğrenme hızları, skolastik yetenekleri, sosyoekonomik düzeyleri, vb. birçok faktör açısından farklılaşan bir öğrenen kitlesine aynı çözümü sunmak elbette başarının istenilen düzey ulaşmasına engel olacaktır. Bunun için her öğrenciye istediği içeriği istediği kadar sunmak daha uygun gözükmektedir ama sınıfta yüz yüze gerçekleştirilen ve daha çok düz anlatım yönteminin kullanıldığı klasik sınıf içi eğitim ortamlarında bunu sağlamak pek mümkün gözükmemektedir. Bilgisayarlar sayesinde her bir öğrencinin öğrenme ihtiyacına bıkmadan usanmadan cevap verebilme imkânı doğmuştur. Bilgisayar ortamında geliştirilen materyaller birbirinden farklı ilgi alanlarına sahip birbirinden farklı ihtiyaçları bulunan öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılar.

Zeki öğretim sistemi, neyi öğreteceğini, kime öğreteceğini ve nasıl öğreteceğini bilen yapay zekâ ortak oluşumunda yer alan tekniklerden yaralanarak tasarlanmış bir bilgisayar sistemidir. Günümüzde zeki öğretim sistemleri, geleceğin öğretim sistemi olarak görülmektedir.

Zeki öğretim sistemlerinde yapay zekâ tekniklerini kullanarak içeriği şekillendirmenin başarı düzeyini yükselttiği görülmüştür.

Bu teknolojilerin gelecekte durumu ancak tahmin edilebilir. Bugün sanal gerçeklik gözlükleri ile kişinin kendisini bambaşka bir ortamda hissetmesi ve bu sanal çevre ile iletişime geçmesi mümkündür. Bu teknoloji bundan önce akla gelmeyecek eğitsel imkânların kapısını aralamaktadır. Görsel olarak nükleer bir santralin içinden güneş sisteminin uzak noktalarına kadar sanki bizzat oradaymış gibi bir deneyim yaşaması ve bu deneyim sayesinde birince elden öğrenimin gerçekleşmesi mümkündür.

Ayrıca artırılmış gerçeklik uygulamaları ile kişi bilgisayarla oluşturulmuş bir dünyada kendini görebilir. Bu teknoloji kişilerin kendini bilgisayar ortamında bir karakter gibi görüp bu dünyadaki hareketlerini kontrol edebilmesine olanak sağlamaktadır. Bu şekilde kişiler sanal dünya ile etkileşime de geçebilir. Bir bilgisayar ekranında kendiniz görüp bu sanal dünyanın bir parçası olabilirsiniz. Bu teknoloji günümüzde hali hazırda eğitsel amaçlar ile kullanılmaktadır.

Bilgisayarların tüm bu özellikleri ayrıca öğrencilerde motivasyonu da arttırmaktadır. Birçok öğrenci pasif olarak sınıfta bir dinleyici konumunda bulunduğu klasik öğrenme anlayışından ise, aktif olduğu ve birçok faktörü (zaman, ya da konu sırası gibi) kendisinin belirleme yetkisi bulunan çevrim içi eğitim ortamlarını tercih etmektedirler.

Eğitim ihtiyaçları ve teknoloji her zamankinden daha hızlı değişmektedir. Bugün yaptığımız planlar 20 yıl sonrasının insan ihtiyacını karşılamaya yöneliktir.

Halbuki 20 yıl sonra nasıl bir insana ihtiyaç duyulacağını tahmin etmek giderek daha zorlaşmaktadır. Bu koşullar altında bugünün bilgi beceri ve imkanları ile geleceğin dünyasının ihtiyaç duyduğu nesiller nasıl yetiştirilebilir. Bize göre burada iki temel ilke esas alınmalıdır.

Bunlardan birincisi genellik ya da evrensellik ilkesidir. Hz. Musa'nın kil tabletlerinden İslam'a kadar gelen ortak bazı değerler kümesi mevcuttur.

Değerler eğitimi bugün eğitimcilerin ilgisini çeken popüler bir konudur. **Eğitimde çok bilen ve teorik altyapısı güçlü olan gençlerden önce değer yargıları olan, ahlaklı ve kendini toplumunu ve çevresini iyileştirme ve güzelleştirme amacı taşıyan**

bir nesil yetiştirmek belki de daha önemlidir. Fitne çıkarmayan sulhun daha hayırlı olduğunu bilen kendi çıkarları için başkalarına zarar vermekten kaçınan dini manevi milli değerlere sahip olmak çok bilmekten daha önemlidir.

Bunun için, nebevi usule uygun olarak, uygulamak söylemekten daha etkili olacaktır. Kendimize öncelikle, okulda yanlışlara göz yumarsak hatta ödüllendirirsek (kopya çekenin yüksek not alması gibi) ne kadar çok öğrettiğimiz bir anlamı kalır mı diye sormamız gerekir. Dolayısı ile **bu genel ilkeler 20 yıl öncenin insanının da 20 yıl sonrasının insanının da ihtiyaç duyduğu/duyacağı değişmez özellikler olduğundan her türlü eğitim sisteminin bu evrensel ilkelere göre şekillendirilmesi doğru sonuçlar doğuracaktır.**

İkincisi ise esneklik ilkesidir. Bu ilkeye göre kişilere mutlak tek doğru yerine doğruyu aramanın ve bulmanın yolu öğretilmelidir. Hayata nasıl daha anlamlı bakılabilir? Önemli olan ve olmayan birbirinden nasıl ayırt edilir? Problemlere dair doğru sorular nasıl belirlenir? Sorunumuza uygun bilgiye nasıl ulaşılırız? Ulaştığımız bilgilerden problemimize daha uygun olanlar ile daha az uygun olanları birbirinden nasıl ayırt ederiz? Bu bilgileri nasıl organize etmemiz gerekir? Teorik bilgileri pratikte problemimize nasıl aktarabiliriz? Daha sonra tekrar benzer problem ile karşılaştığımızda tüm bu süreci yeniden yaşamamak için nasıl tedbirler almamız gerekir.

Konuyla ilgili kısaca iki örnek vermek istiyorum. Birincisi çalıştığım üniversitenin fizik mühendisliği bölümünde öğretim üyeliği yapan çok sevgili bir arkadaşımın olan

bir anım. Fizik dersinde hareket hız ivme vb. konuları anlattığını söyleyen bu arkadaşımın sınavda ivme hesabı ile ilgili sorular olup olmadığını sorduğumda öğrencilere bu tip sorular sorduğunu ve sınıfta büyük çoğunluğun bu soruları çözebildiğini bana söylemişti. Ancak ivme eksi çıkarsa bunun ne demek olduğunu sorsan kaç kişi bunu söyleyebilir dediğimde maalesef bunun çok daha az bir öğrenci grubunun yorumlayabileceğini söyledi. Peki ama çıkan sonucun ne anlama geldiğini bilemeyen ve bu sonucu bir problemin çözümünde kullanamayacak olan biri neden böyle bir problemi çözme gereği duysun ki? Kim sonucuna ihtiyaç duymadığı soruyu çözer?

Wolframalfa'nın kurucusu Conrad Wolfram TED de yaptığı "bilgisayarla çocuklara gerçek matematik öğretmek" isimli konuşmasında hem matematiğin ne olduğunu ve neden matematik eğitimin gerekli olduğunu sorgulamakta hem de matematik ile bir problemin çözümünü dört temel adıma ayırmaktadır.

- 1- Doğru soruyu oluşturabilmek,
- 2- Bu soruyu matematik dili ile ifadelendirebilmek,
- 3- Hesaplamak,
- 4- Çıkan sonucu gerçek dünya probleminin çözümünde kullanmak.

Wolfram'ın da konuşmasında belirttiği gibi üzücü olan matematik eğitimi denildiğinde zamanın ve emeğin çoğunun yalnızca 3. adımda yani hesaplamada yoğunlaşıyor olmasıdır. Öğrencilere formüller ezberletilip yalnızca kâğıt kalem ile karmaşık formüllerin sonuçlarını hesaplamaları beklenmektedir. Halbuki bu, bilgisayarların zaten bizden çok daha kısa zamanda çok daha hızlı ve çok daha doğru yapabildiği bir iştir. Günümüzde bilgisayarların bu kadar iyi yaptığı mekanik bir süreç bilgisayarın her matematik öğrenene (örneğin pür matematik çalışanlar bu süre bilgisine yine de ihtiyaç duyabilirler) aktarılmasının gerekip gerekmediği sorgulanmalıdır.

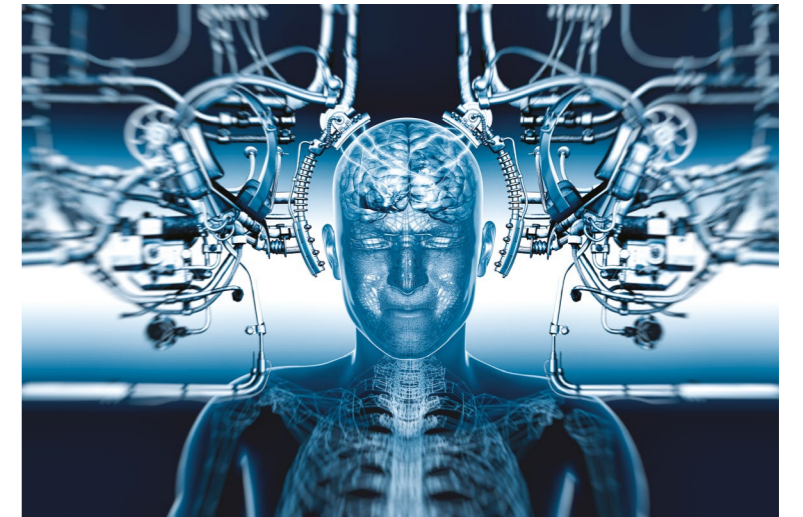
Maalesef bu durum birçok alanda da geçerlidir. Gerçekten öğrencileri bir çok fedakarlıklar da bulunarak geçirdiğimiz eğitim süreci ihtiyaçlara doğru cevap verebilmekte midir? Acaba öğrencileri kitabı bilgilerle doldurmak yerine bilgiye nasıl ulaşacaklarını ve bu ulaştıkları bilgiyi nasıl yorumlayıp kullanacaklarını öğretmek daha mı faydalı olur? Bu şekilde bundan 20 yıl sonra hangi bilgiye beceriye ihtiyaç duyarlarsa duysunlar kendilerini

buna hazırlamak için ellerine her koşulda geçerli maymuncuk gibi bir anahtar mı vermiş oluruz. İşte bu yapılabilirse **ikinci ilke olan esneklik adımı verdiğimiz ikinci ilke, yani her koşula uyabilecek ve ileride ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri kazanma bilgi ve becerisi yerine getirilmiş olur.**

Eğitim teknolojilerinin geleceği ile yapılacak tahminler ancak spekülasyon olabilir. Fakat bu yazının daha önceki bölümlerinde bahsedilen eğitimin kalite faktörleri göz önüne alınacak olursa ulaşılmaya çalışılan ideal hedef bellidir. Herkese bir anda tüm bilgileri neredeyse para insan gücü vb. hiçbir maliyeti olmadan her yerden aktarabilmektir. Son zamanlarda Elon Musk'un ortaya attığı bilgisayar beyin arayüzü belki Matrix filminde hayal edilen teknolojinin başlangıcını teşkil edecektir. Nasıl görüneceği ve hangi teorik altyapı ile çalışacağı şu anda kesin olmasa da bir gün beynin içindeki nöronların dışarıdan etki altına alınarak duyu organlarımızı kullanmaya gerek kalmadan ve kendimiz herhangi bir deneyim yaşamadan, öncelikle bilişsel fakat yüksek ihtimalle zamanla duyuşsal ve psiko-motor becerileri de kapsayacak şekilde tüm kazanımların insan zihnine doğrudan aktarılması mümkün olacaktır. İşte o zaman bilgisayarlar ilk olarak eğitimde kullanılmaya başlandığında öğretmenlerin korkulu rüyası olan eğitimin özneliliğinin değişmesi olasılığı belki de gerçeğe dönüşecektir.

SONUÇ OLARAK;

Türkiye'nin ilk kurulduğu yıllarda köy enstitülerinde verilen eğitim yalnızca kara tahta üzerinde olmakla kalmayıp, öğretilen konular arasında bu tahtaların boyanması da geliyordu. Günümüzde ise Türkiye'nin

durumunu değerlendirdiğimizde bazı açılardan oldukça büyük mesafe kat edildiği söylenebilir. Fatih projesi ile sınıflar akıllı tahtaya kavuşturulmuştur. TÜBİTAK burs ve destekler ile araştırmacılara ve eğitimcilere fırsatlara sunmaktadır. Avrupa birliği iş birliği programı çerçevesinde hem yüksek eğitimde hem de orta öğretimde işbirlikleri desteklenmektedir. Robotik proje yarışmaları, hizmet içi eğitimleri ve çalıştayları yapılmaktadır. Dijital dönüşümle ilgili yükseköğretimde koordinatörlükler tesis edilmiştir. Özellikle korona salgınından sonra çevrimiçi eğitim bir bakıma zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle üniversiteler konuyla ilgili hem altyapı hem personel hem de içerik kapasitelerini arttırmak yoluna gitmişlerdir.

Türkiye'de ODTÜ ilk çevrim içi uzaktan eğitim uygulamalarını ortak dersler ile başlatmıştır. Bu dönemde yalnızca basılı materyalleri dijitalleştirip internet ortamından paylaşmak kaliteli bir çevrimiçi eğitim ortamı için yeterli değildir. Doksanların sonunda ilk uygulamalardabelki mazur görülebilecek bu problemi ortaya çıkaran anlayışın, bugün hala sürüyor olması ve bu tip yanlış uygulamaların birçok eğitim kurumunda halen karşımıza çıkması kabul edilebilir bir durum değildir.

Türkiye'de eğitimin kalitesinin artırılması için eğitim teknolojilerine gerçekten büyük bir yatırım ve emek verildiği yadsınamaz. Ama ana sermayenin insan olduğu unutulmamalıdır. Her işin kalitesi iyi bir planlamaya ve iyi bir ölçmeye dayanır. Hem akılcı ve gerçekçi bir biçimde bulunduğunuz noktadan varmak istediğiniz noktaya olan yol haritanızı doğru planlamanız gerekir, hem de ilerleyişiniz için anahtar ölçüm noktaları tespit edip, doğru yolda ve doğru hızda ilerleyip

ilerlemediğinizi kontrol altında tutmanız gerekir. Ayrıca yolda karşınıza çıkabilecek beklenmeyen tehlikelere karşı sürekli uyanık olmak ve beklenemeyen bu tür aksiliklerin gerçekleşmesi durumunda kayıpları nasıl telafi edeceğinize dair yedek planlarınız olması gerekir. Her gemi kaptanının bildiği bu temel gerçek eğitime yön vermek isteyenler için de bire bir geçerlidir.

Fakat eğitim alanında yapılan gelişmeler konunun tüm taraflarına ele almazsa başarılı olma şansı yoktur. Örneğin fatih projesinde kurulan akıllı tahta altyapısı öğretmenler tarafından ne derece verimli olarak kullanılmaktadır. Akıllı tahtalar eğer sadece büyük bir ekran olarak algılanıp bu şekilde kullanılıyorsa **(mevcut durum buna işaret etmektedir)** bu yapılan yatırımdan tam kapasite faydalanılmadığı anlamına gelir. Desteklenen projeler ne derece tabana yayılmıştır. Öğrenci projesi olarak sunulan çalışmalarda öğrencilerin katkı payı oranı ile danışman öğretmenlerin katkı payı oranı ne ölçüdedir? Çalıştaylar ve hizmet içi eğitimler ne kadar verimli olmaktadır? Bu konuda Michael Hammer ve James Champy'nin değişim mühendisliği kitaplarında da belirttikleri gibi her dönüşüme az ya da çok bir tepki oluşur. **Sadece karar alarak ve altyapı kurarak insanların yeni sistemi benimsemelerini bekleyemezsiniz. Kurulan sistemin tabana yayılabilmesi ve verimli çıktılar üretmesi için iyi tasarlanmış bir süreç, zaman ve emek gerekmektedir.** Bu yüzden öğretmenler öğrenciler okul idarecileri ve il milli eğitim teşkilatının nasıl bu süreçlere dahil edeceği ve bu süreçleri yüksek motivasyon ile nasıl desteklemelerinin sağlanacağı düşünülmeli ve bu yönde çözüm önerileri geliştirilmelidir.

Kalite standartları göz önüne alınmadan ve kalitenin sağlanması için gereken şartları yerine getirilmeden çevrim içi eğitim isteyen sonuçları doğurmayacaktır. Bunun en olumsuz sonuçlarından biri ise eğitilenleri, eğitimcilerin, eğitim yöneticilerinin ve toplumun çevrim içi eğitimin kalitesiz olduğuna dair yanlış bir yargı geliştirmeleri olacaktır. Bu olumsuz yargının esas sebebi çevrimiçi eğitimin yüz yüze eğitimden daha kalitesiz bir eğitim türü olması değil, çevrim içi eğitimin gerektirdiği şartların sağlanamıyor olmasıdır.

Ayrıca altyapı mevcut olsa bile ihtiyaca yönelik içerik geliştirme büyük sorun teşkil etmektedir. Araç gereç ve materyal farklı kavramlardır. Donanım alt yapısı

sağlanmış olsa bile bu donanımın üzerinde kullanılacak materyaller yeterli olmadığı istenilen performansı sağlamak mümkün olmamaktadır. Bu konuda en büyük problem eğitimcilerin kendi becerilerine göre, kazanımlara göre, eğitsel yazılım türü ihtiyaçlarına göre vb. o kadar çok çeşitli materyal ihtiyacı doğmaktadır ki bu özelleşmiş ihtiyaçların hepsini tam olarak karşılamak mümkün görünmemektedir. Bu noktada sunulabilecek çözüm maksimum kalite ve kapsam da materyal üretim mümkün olduğu kadar geniş bir kitleye hitap edebilmek olabilir. Tıpkı basılı materyallerin kişilerin özel ihtiyaçlarını ve tercihlerini tam olarak karşılayamamasına rağmen büyük oranda geniş bir kitleye hitap ediyor olduğu gibi.

Eğitim teknolojilerinin hedeflerinden biri de eğitimde fırsat eşitliğini arttırmaktır. Okullaşma olmayan ya da dağınık küçük gruplara radyo/televizyon yayınları ya da internet üzerinden eğitim yapılabilir. Ya ada dünyanın bir ucundaki bir eğitim kurumunun personelinden tüm dünya ders alabilir ve bu imkânlardan faydalanabilir. Fakat bu imkânlardan faydalanmak da bireysel kullanıcılar için belirli bir altyapı ihtiyacı ve dolayısıyla maddi bir külfeti beraberinde getirmektedir. Eğitimde teknolojiye ulaşma konusundaki fırsat eşitliği/eşitsizliği ve bu imkânların homojen olarak dağılıp dağılmaması eğitim teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilen çevrim içi uygulamaların başarısını etkilemektedir. Şu anda yaşamakta olduğumuz beklenmedik bir şekilde hayatımıza giren pandemi sürecinde maalesef yaşanan aksaklıklar bizim bu duruma ne kadar hazırlıklı yada hazırlıksız olduğumuzun bir göstergesi olmuştur. Düne kadar geleneksel eğitim ortamlarındaki eğitimde fırsat eşitsizliği tartışılırken bunu gidermek amacı gütmeye gereken çevrim içi eğitim sistemleri maalesef yeni bir tür eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olmuştur.

Türkiye geleceğin umut vaat eden ülkeleri arasındadır. **Hızlı bir kalkınma ve teknolojik gelişme hamlesi yapılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu hamlenin başarılı olması için gereken insan gücünü eğitim sağlayacaktır.** Özellikle de dünyanın başka ülkelerinde yapılandan daha iyisini yapmak iddiasında isek onların sahip olduğundan daha kaliteli bir insan gücüne sahip olmamız gerekir.

Siyasal değil objektif karar alma mekanizmaları ile, titiz bir planlama ve bu planların gidişatını kontrol edebilecek doğru sayıda ve doğru noktalara yerleştirilmiş ölçüm noktaları oluşturulmalıdır.

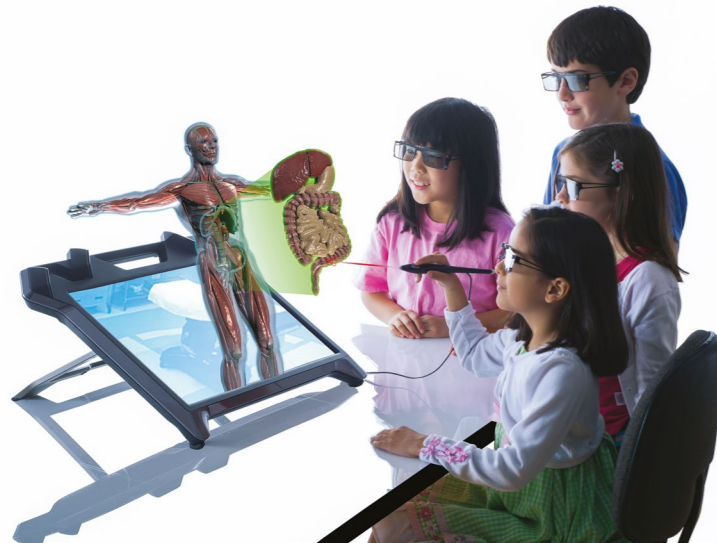

Eğitim teknolojisi sadece maddi kaynaklar ile kolayca elde edilebilecek makine teçhizat olarak değil, tüm paydaşları işin içine katacak ve onların da sistemi destekleyeceği şekilde düzenlenmelidir. Bu maddi kaynaklar tek yönlü değil, minimum girdiler ile eğitimin çıktılarını maksimize edecek şekilde organize edilmelidir. Bugünün değil 20 yıl hatta daha ileri tarihlerin ortam ve ihtiyaçları göz önüne alınmaya çalışılmalıdır. Holistik bir bakış açısıyla tüm sistem göz önünde bulundurulmalıdır. İşin maddi yönüyle uğraşırken maneviyat göz ardı edilmemelidir. Eğitim doğası ve felsefesi, aslında ne için eğitim verdiğimiz hep hatırlanmalıdır.

Kolay olmasa da inanan bir toplum için başarmayacak hiçbir hedef yoktur.

KAYNAKLAR

- ALKAN, Cevat, DERYAKULU Deniz, ŞİMŞEK Nurettin; (1995) Eğitim Teknolojisine Giriş, Disiplin-Süreç-Ürün, Önder Matbaacılık, Ankara.
- ÇİLENTİ, Kâmuran (1988); Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, Yargıcı Matbaası, Ankara.
- Institute of Progressive Education & Learning, A History of Education Technology, <http://institute-of-progressive-education-and-learning.org/a-history-of-education-technology/>, Son erişim: Eylül 2020
- Russell, M. (2006) Technology and Assessment: The Tale of Two Interpretations, Information Age Publishing
- Saettler, P. (1990) The Evolution of American Educational Technology Englewood CO: Libraries Unlimited.
- Saettler, P. (1968) History of Instructional Technology, New York: McGraw-Hill.
- Wesley C. Meierhenry (1984) , "A Brief History of Educational Technology", Educational Media Yearbook, Libraries Unlimited Inc., Littleton/Colorado
- Yalın, H., (2000). Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Yüksel ÖZDEN, (1998) Öğrenme ve Öğretme, Pegem Özel Eğitim ve Hizmetleri, Ankara.

TEKNOLOJİ, BİLİŞİM VE EĞİTİMİ

▲ MESUT ÇELİKKOL

Tüm sanayi alanlarında ve üretim için kullanılan araç ve tekniklere verilen genel bir isim **Teknoloji**. Bu alanlardan bilginin işlenmesi için yapılan çalışmalara da **Bilişim** diyoruz. Yapılan çalışmalarda elde edilen her yeni yöntem ve araç toplumun ürünlere erişimini kolaylaştırdığı gibi yeni toplumsal alışkanlıklarda oluşturuyor.

Özelde bilişim teknolojileri bilginin muhafazası, işlenmesi, iletilmesi, güvenliği gibi pekçok yönü ile diğer tüm teknoloji alanlarına önemli bir altyapı sunuyor. Bilişim serüveni Bilginin muhafazasında; duvar yazıları, deri, parşömen, kağıt, film, bilgisayar diskleri gibi giderken, Bilginin iletimi; duman işareti, güvercin, ulak, posta, telgraf, telks, telefon, radyo, anten, uydu, televizyon, bilgisayar, internet şeklinde devam ediyor. Bunlara bilginin değerlendirilmesi, işlenmesi, sunumu, paylaşımı gibi yönleride eklenebilir.

Bilişimdeki gelişmeler hizmet veren şirketlerin yapısını, çalışma yöntemlerini ve verimliliklerini direk olarak etkiliyor. Herhangi bir ürün dünyanın birçok noktasına kısa sürelerde ulaşabiliyor, Herhangi bir noktadaki küçük bir olay anında dünyanın her noktasına haber olabiliyor. Bir hastanedeki ameliyata görüntülü olarak birçok ülkeden katılım sağlanabiliyor. Bir sosyal durum milyonlarca insanın haberdar olması ile toplumsal bir duruşa imkan sağlıyor.

Sayılarla örnek verecek olursak bir video paylaşım sitesinin aylık ziyaretçi sayısı 1.9 milyar kişi, bir günde izlenen video sayısı 5 milyar, insanlar ortalama hergün 40 dk bu siteye harcıyor, mobil kullanım 16-25 yaş arasında %46, 18 yaş gençlerin %70 i birşeyler öğrenmek için bu servislere giriyor. Yıllık 7 milyar dolar civarında maliyet ödeyen video paylaşım sitesi, yıllık 13 milyar dolar gelir elde ediyor.

Keşke gelişmeler ve rakamlar hep olumlu sonuçları belirtse idi. Oysaki teknoloji ve bilgi güç anlamına güç te bir nevi silah anlamına geliyor. Özellikle emperyal güçlerin sömürü araçları teknolojiye, bilişimdeki gelişmelerle daha çeşitleniyor. Özelde bilgi akışına bakacak olursak;; bir ülkede olmayan bir durumu olmuş gibi gösterebiliyorlar. İşgallerine ve katliamlarına zemin hazırlıyorlar. Kendi kontrol ettikleri terör eylemlerinin faturasını mazlum insanlara fatura ediyorlar.

Allaha kulluk bilinci, müslümanların her devirde karşılaştıkları yeni olaylara veya yeni araçların kullanımına, Allahın sınırlarını gözeterak yaklaşmalarını zorunlu kılıyor. Oluşan yeni durum, imtihanın gereği, ya İslami yaşam tarzına uygun olacak yada cazibesıyla şeytanın yoluna çıkaracaktır. Bu durum aslında insanın yaradılışından beri aynıdır.

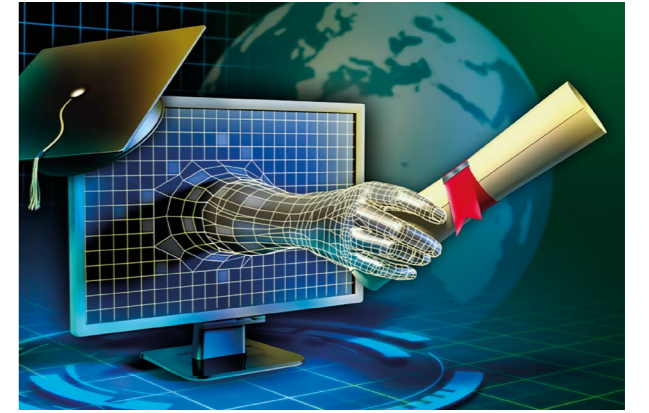
Özellikle vahyin haber yapısı, haberin iletilmesi, Allah rasulünün haberi muhafaza etme psikolojisi, ilk inen ayetlerdeki bilginin doğru iletilmesi ile ilgili ahlaki uyarılar, ilerki dönemlerde asr-ı saadete ait haberlerin sıhhati ile ilgili disiplinlerin hadis ilmini ortaya çıkarması, gibi bize her devirde her konuya ibadi bir gözle bakmamızı öğretiyor.

Teknoloji geliştikçe her alanda refahımız arttı, Daha hızlı arabalar, daha rahat evler, daha az maliyetli inşaatlar, daha kullanımlı mutfaklar, daha net görüntülü ekranlar, daha çok seçenekli haber kanalları, daha yetenekli bilgisayarlar ve uygulamalar, dünyanın her yeri ile daha çok haberleşme ve iletişim, şehirlere daha hızlı ve konforlu ulaşım.

Görünen o ki daha fazla refah daha fazla mutluluk ve sağlık getirmiyor. Her lüks yeni sağlık sorunlarını da beraberinde taşıyor.

Gelişmelere bu gözle baktığımızda, birçok alanda hayatımızın kolaylaştığını, bazı alanlarda ise yozlaşmanın yeni alanlar bulduğunu görüyoruz. Hiç şüphesiz bilgiye erişim ve bilginin paylaşımı hiç bu kadar kolay olmamıştı. Diğer taraftan hareketsizlik, tembellik, anti-sosyallik, teşhircilik, algı oluşturma, yalan kurgu haber, özel hayata müdahale, bireysel özgürlük/özel alanlarının izlenme ve kontrolü, sanal bağımlılıklar, biyo-teknolojik silahlar gibi olumsuzluklar da geniş bir alan buldu.

Son dönem pandemi gelişmeleri bilimsel çalışmaların nasıl toplumları etkilemeye, sürüklemeye gücü

olduğunu önümüze koydu. Birçok kişi bundan sonra ilaç ve aşuların ekonomik ataklarını, insanların hareketlerinin kontrolü gibi sonuçları merakla bekliyor.

Teknoloji geliştirme üretme merkezlerinin Emperyalist sömürgeci güçlerin kontrolünde olduğunu ve bu kolaylıkların hiç düşünmediğimiz anlarda kesintiye uğrayabileceğini biliyoruz. Bu güç odakları ikinci ülkelere sattığı teknolojik ürünler ve bilgi paylaşımını kontrol edilebilir bir düzeyde olmasına özen gösterirler. Karşılığın sorun teşkil edecek bir boyut istemezler. **Akıllı ülkeler ise maliyeti ne olursa olsun yerli imkânlarla teknolojiyi yakalamaya çalışırlar.** Atom bombası ile yanan Japonya'nın teknolojiye geldiği nokta, iki dünya savaşında yerle bir olan Almanya'nın üretim ve finansda geldiği düzey, milyarlar nüfusa sahip Çin'in üretimde yakaladığı başarı gibi. **Burada az daha detaya bakıldığında bilişim teknolojilerinin bu başarıda yerini görebiliyoruz. Sonuçta bugün dünyanın en büyük 10 şirketinden 7'si Bilişim teknolojileri şirketi olması önemli bir gösterge.**

Teknoloji geliştirme son derece stratejik öneme sahip olması bakımından, ülkelerin gücünü ve gelişen olaylarda söz sahibi olmasını etkiliyor. Yoksa haklılık, Uluslararası hukuk gibi kavramlar gücünüz varsa işe yarıyor. Terör devleti İsrail'in Filistinlilere uyguladığı soykırım ve işgalini hala devam ettirebilmesini, arkasındaki teknoloji sahibi emperyal güçlerin desteği dışında açıklayamayız.

Ülkemizde geçmişte yaşanan sıkıntılar teknolojik atılımların zorunluluğunu doğurdu ve son dönemde Kararlılık ve çalışmalara destek, özellikle savunma sanayi alanındaki kazanılan ivme diğer sektörlerle de olumlu yansıdı.

İslam toplumlarının teknolojinin her noktasına hakim olması özgürlüklerimiz için mecburi bir istikamet. Bu çabaların akabinde yeni ortaya çıkan alanların helallik haramlık noktasından değerlendirilmesi de o derece önemli. Toplumun bu alanlardaki problemlerini çözmek ıslah edici salih bir amel olacaktır.

Bu meyanda üzerinde acil çalışılması veya daha çok çalışılması gereken güncel teknoloji noktalarından örnekler verecek olursak;

Stratejik Teknoloji Yatırımları:

Metaller: Madenlerin tespiti, çıkarılması, taşınması, ayrıştırılması, işlenmesi, bileşimleri, alaşımları vs. Konu ile ilgili ARGE çalışmaları geliştirilmeli ve yatırımlar yapılmalıdır. Niye Metaller; Çünkü bilişim ve bilim insanı eğitiminde kullanılan araçların hammadde yapısını oluşturur.

Bilgisayar teknolojileri: İşlemciler, kartlar, depolama araçları, görüntüleme araçları, optik devre yapımı, yarı iletkenlerin yer aldığı teknolojiler çoğunlukla dışa bağımlı olduğumuz yerlerdir.

Yazılım: İşletim sistemleri, güvenlik yazılımları, yönlendiriciler, veri tabanları, yazılım geliştirme araçları, web teknolojileri, yorumlayıcılar, yazım ve çizim yazılımları, sosyal medya araçları. Bilgisayar teknolojileri ile paralel gelişen yazılımda ülkemizde son derece başarılı ürünler ortaya çıkıyor. Ancak özellikle işletim sistemlerini biz üretmezsek üzerinde çalışacak her ürün onlar tarafından sınırlandırılabilir ve durdurulabilir.

İnternet alt yapısı: Fiber optik yapı, uydu çözümleri,

serverlar, - Görünen odur ki iletişim kanallarının daha çok uydu yoluyla gelişecek. Bu da uydu güvenliği gibi daha riskli alanları düşündürüyor. İnternet servis sağlanmasında Server'ların yerelde olması diğer bir ciddi konu.

Teknoloji Eğitimi:

Tüm mühendislik bölümlerinin eğitim sistemlerinin yeniden gözden geçirilip ilgili bilim dalında gelinen noktaya ve ihtiyaca binaen bir üst yönlendirmeye ve organizasyona ihtiyaç var. Aynı mühendislik bölümünün bir üniversitede bir alan üzerinde yoğun çalışması varken diğer bir üniversitede başka bir alan üzerinde uzmanlık geliştirmesinin düzenlenmesi gibi.

Üniversitelerde Fizik, kimya, biyoloji, matematik bölümlerinin bilim insanı üretim merkezleri olabilmesi için Temel Bilimler Fakültesi yapısına dönüşmesi ve "Konu-teknoloji ilişkisi" eğitim sistemine geçilmesi gerekiyor (İlgisi arkadaşlarımızla bu alanın tartışılarak geliştirilmesi gerekir.)

Bir bilim dalı bir konu üzerindeki çalışmada birden fazla ana bilim dalında bilgiye ihtiyaç duyduğunda ilgili bilgileri alabilmelidir. Örneğin bir biyologun elektronik dersleri alabilmesi, keza bir fizikçinin tıp dersleri alabilmesi gibi çapraz ders alabilmeleri düzenlenmelidir.

Üniversite girişimci işbirliği için tasarlanan Teknokent yapısı daha çok girişimci ticareti kolaylığını sağlıyor. Akademisyenlerin projelerinin desteklenmesi yönü yeniden ele alınmalıdır.

İlkokul eğitim yapısında daha çok görsel, daha

çok oyunla öğrenme önemsenmelidir. Teknolojik oyunlar, öğrenci psikolojisine etkisi, insani değerleri yozlaştırma, öğrenmeye kattığı değer, bilgiye merak seviyesini artırma yönlerinden incelenmeli ve kontrolü sağlanmalıdır. Bu yaşta birey, aile, toplum ilişkileri, İslami ahlak zemininde, doğru bilgi ve yönlendirme ile kazandırılmalıdır. Bu anlamda Diyanet işlerinin ilkökul düzeyinde daha fazla proje üretmesi sağlanmalıdır.

Ortaokul yapısı ise öğrencilerin yeteneklerinin tespiti, yeteneklerinin geliştirilmesi ve yeni yetenekler kazandırılması üzerine kurgulanmalı, öğrenci, veli, öğretmen üçlüsü kararı ile ilgili meslek lisesine tercihi sağlanmalıdır. Meslek lisesi öğrencilerinin sahada tecrübesi yeniden gözden geçirilmelidir. Mesleki yetenek ve başarısı ile öğrenci ilgili alandaki fakülteye tercihi geçebilmelidir. Fakülte geçişi sağlanamayan öğrenci o alanda ara eleman olarak sektöre istihdam edilmelidir.

Sivil toplumun katkısı:

Teknolojik alanlarda elde edilecek ürünlerin hayatı kolaylaştırma ve karlılık gibi etkenlerin akabinde, bireye aileye ve topluma İslami bir bakış açısıyla kazandıracakları ve kaybettirecekleri değerlendirerek maddi disiplinlerin yanısıra manevi disiplinlerde üretilmelidir. **Bilgi sorumluluktur.**

Teknoloji değişse de kulluk, imtihan, Ahlak ve örneklik değişmeyecektir. Her imtihan gibi Teknoloji hayatı kolaylaştırırken, şeytanın yaklaşımını çeşitlendirecektir. Konu ile ilgili Teknoloji ve araçların kullanımında toplumsal etkiler ilahiyatçılarımız mütefekkirlerimizce daha çok araştırılmalı ve raporlanmalıdır.

Sivil toplum, camialar eğitime destek alanında epeydir kafa yoruyor. Bu anlamda konunun uzmanlarınca teknoloji eğitimi konusunda alternatif çözümler üretilmelidir. Orta öğretimde bilimsel çalışmalara özendirme imkanları araştırılmalıdır. Teknoloji firmalarının ortaöğretimde özendirici gösterimler yapmaları sağlanmalıdır. Tüm konuların belgesel tadında görsel sunumları hazırlanmalıdır. Yetmiş insan kaynakları güncel projelere yönlendirilmeli ve desteklenmelidir. Birçok alandaki örgütlenme modelleri gibi bir 'teknoloji gurubu' oluşturup, Uzmanlarınca Teknolojide doğru yönlendirme ve Teknoloji rehberliği verilmelidir. Dernek ve vakıflarımız ilgili alanlarında Enstitü tarzı yapılanmalara gidip, hem araştırmalara destek hem de istihdama katkı sağlayabilirler. Tatil veya serbest günlerde bilişim kampları gibi konunun ilgililerini bir araya getirmelidirler. Gönüllü insanların her bilgi paylaşımı, sadece bilgiyi değil, muhabbetin ve kalpten kalbe yolu da ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

DEĞİŞEN KUŞAK DEĞİŞMEYEN DOĞRULAR

▲ AHMET FURKAN ONAT

"Ne olacak bu gençlerin hali?" "Şimdiki gençler sorumsuz?" "Ellerinde telefon önlerini dahi görmüyorlar?"

Bir rivayette zamanın bilge adamı Aristo'nun(MÖ: 385-323) yanına bir grup insan gelip; 'Ne olacak bu gençlerin hali?' diye sormuşlar. Aristo onlara dönerek şöyle demiş; 'Sizlerin de babaları sizler için aynı soruyu sormuşlardı.'

Günümüzde yukarıdaki gibi soruları çok sık duyar olduk. Bu soruları ne ilk duyan bizleriz ne de son duyanlar olacağız. Her neslin kendisinden önceki gençlerin vurduymazlıklarını eleştirmesi normal bir durumdur. Ancak unuttuğumuz bir nokta var ki anlamdan önce yargılıyoruz. En büyük yanlış da burada yapıyoruz. Önce birey olarak gençlere karşı önyargılarımızdan sıyrılmalıyız ki objektif olarak yaklaşabilelim. Her kuşağın kendinden önceki nesli beğenmemek yerine sosyolojinin değişmesini kabul ederek bir sonraki neslin toplumu bir adım öteye götürdüğünü görmek gerekiyor. Unutmamalıyız ki yeni yetişen çocuklar bizim rol modelimizden geçerek kendilerine kimlik kazanıyorlar.

Ebeveynler kendi ideallerini çocuklarının üzerinde gerçekleştirilmeye çalışıyorlar. Bu yüzden birçoğumuz kendi

çocuklarımızı başkalarının çocuklarıyla kıyaslama hatasına düşüyoruz. Her çocuğu kendi imkan ve potansiyelini gözetenek ona özel "misyon"lar geliştirdiğimizde daha başarılı, daha mutlu çocuklarımız olacaktır. Çocuklarımızı başkalarıyla kıyaslamaktan vazgeçip, el-âlem ne der baskısından kurtulduğumuz aynı zamanda daha duyarlı nesiller yetiştirme imkanı da bulacağız.

Çocuğum güzel bir üniversite okusun, iyi bir işi olsun düşüncesi günümüzde eskisi kadar faydalı değil maalesef. Üniversite mezunlarının %40'ı yaptıkları işten iyi para kazansa bile mutlu olamıyor. İletişim çağı, aynı zamanda özentiliği, kolay yoldan para kazanma isteğini ve kişilik bozuklukları gibi sorunları da beraberinde getiriyor. Bu sebeple bizim zamanımızda böyle değildi gibi söylemleri bir kenara bırakıp günümüz teknolojisini anlamaya çalışarak gençlerle aramızdaki köprüyü kurmalıyız. Bu köprüyü kurmak için gerekirse bizzat teknolojiden faydalanabiliriz. Ebeveynler için teknoloji, psikoloji, çocuk doktorları gibi onlarca kanalların internet üzerinde mevcut olduğunu da belirtelim.

Ailelerin en çok endişe etikleri internet gibi devasa bir okyanusta kontrolsüz zaman kullanımı. Bunun bir sebebi de maalesef aileler. Çocuklarının küçük yaşlardan itibaren kendilerini rahatsız etmemeleri için onları ekran(lar)la oyalamayı tercih etmeleridir. Yani şikâyet ettiklerimizin çoğu kendi elimizle yaptıklarımızdandır. Çocuklarımızdan önce ebeveynlerin farkında olması gerekir Çocuklarımız için YouTube bir emzik değildir. "Biraz sessiz olsun ben dinleneyim." diye ellerine tutuşturduğumuz telefonlar çocuk susturma aracı değildir. Çocuk internette vakit geçirirken günü kurtarabilirsiniz; ancak geleceği kurtaramazsınız. Uzun vadede çocuğun duygusal, bilişsel ve sosyal gelişmelerine zarar vermemek adına sınırlandırma getirmemiz gerekebilir. Tamamen ortadan kaldırmak ise çocuğu mağarada yaşamaya mahkûm etmekle aynı şeydir. Çocuklarımızı sosyal medyadan uzak tuttuğumuzda çevresindeki

arkadaşlarından geri kaldıkları algısına kapılıp kendilerini dışlanmış hissedebilirler. Her türlü imkânı önlerine sunduğumuzda ise bu sefer doyumsuzluk yaşayarak ulaşamadıkları bir şey olduğu zaman hırçınlaşabilirler.

13 yaşına kadar ebeveynlerin, çocuklarının ne izleyip ne izlemediğini fark ettirmeden takip etmeleri bu noktada önemlidir. Takip edildiğini bilen çocuk kendisini baskı altında hissedip takip edilmeden nasıl başka içerikler izleyebileceğinin yöntemlerini de bulabilir. Burada sağlam bir ahlaki donanım gerekli ve önemlidir.

Günümüze ve ileriye yönelik bakıldığında artık geleceğin mesleği olarak yazılım, kodlama, dijital pazarlama, bilgisayar uzmanlığı vb. gibi teknoloji içeren sektörler olduğunu görüyoruz. Bu sebeple sadece çocukların değil artık yetişkinlerin de teknolojiyi yakından takip etmesi gerektiğinin altını çizelim. B u bağlamda pandemi sürecinde birçok ailenin internet okulu olan EBA'ya giriş yapmakta zorlandıklarını ifade edebiliriz.

Teknoloji ve sosyal medya tamamen kötü değildir. İnternet ortamında pek çok eğitim materyali ve gençlerin gelişimine destek sağlayacak pek çok uygulama bulunmaktadır. Bazı eğitim kuramlarında bireysel öğrenme teşvik edilerek en kalıcı öğrenmenin kendi kendine öğrenme olduğu vurgulanır. Elbette öğrencinin merak duygusunun seviyesine göre değişkenlik gösterebilir fakat bir öğrenci günde iki, üç saatini internet üzerinden herhangi bir program öğrenmeye adasa piyasaya iş yapabilecek kıvama gelecektir. Nitelikli bireyler yetiştirmek isteyen ebeveynler eğitimin eksik yönlerden yakınmak yerine çağımızın krizini fırsata dönüştürerek bireysel öğrenme yöntemleriyle öğrencilerin hayatta daha başarılı olmalarını sağlayabilir.

Bu durumda yapabileceğimiz en uygun yöntem kontrollü erişim sağlamaya çalışmaktır. Gençlerimizin yeteneklerine göre faydalı, pratik bilgi içerikli kanalları seçip boşa zaman geçirmek yerine kendisine bir şeyler katması gerektiğini, arkadaşlarına da öğrendiklerini paylaşabileceğini söyleyebiliriz. Bunun yanında çocuğun video çekip internete yükleme eğilimi varsa ona karşı çıkmak yerine yanında olduğumuzu hissettirip öncelikle kayıt altına alacağı konu hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini belirterek bir kaç kere denemesine izin verebiliriz. Yalnızca hevesten ibaretse zaten bir süre sonra bu işlerin kolay olmadığını görüp sıkılıp bırakacaktır. Devam etmek isterse ahlaki sınırları aşmaması kaydı ile önce eğitimi almasını sağlayabiliriz.

Günümüzde en çok şikâyet edilen konulardan biri de gençlerin sosyal medya mecralarını aşırı kullanmalarıdır.

YouTube, Netflix, Instagram, Tiktok gibi platformlarda vakit geçiren nesillerin zamanlarını boşa harcadıkları yönünde ciddi eleştiriler olsa da; artık bu durumun önüne geçemeyeceğimizi anlamalıyız. 2015 yılından itibaren sosyal medya platformlarının kullanıcılara para kazandırmaya başlamasıyla beraber artık bu mecraların iş sektörü haline dönüşmesi kaçınılmaz oldu. Daha lise çağında olan bir gencin kendisini paylaşımlarından dolayı takip eden çok sayıdaki kitlesine çeşitli markalardan ürünler tanıtıp yaşına binaen iyi paralar kazanması çevresindeki akranlarını da bu yola teşvik etmesine şaşırılmamalıdır.

Sonuç olarak çok dinamik bir sürecin içinden konuşmak ve tedbirlerimizi almak durumundayız. Geldiğimiz noktada yapay zekâ teknolojisi sanal dünyada paylaşılmış selfie fotoğraflarından yeryüzünde yaşamayan insan portre fotoğrafları oluşturabilmekte. Hatta bu fotoğraflar sahte profil olarak kullanılabilir. Dünya üzerinde dakikada 400 saatlik videoların yüklendiği YouTube platformunda da belki bir kaç yıl sonra yapay zekâ kendi kendine videolar üretip paylaşarak gençlerimizin zihinlerinizi bulandırabilecektir. (bkz. www.thispersondoesnotexist.com)

Eğer bir olguyu değiştirme imkanı bulamıyorsak o zaman onun fikhını geliştirip, o olguyu düzenlemenin, düzeltebilmenin yollarına bakmalı, İnancımızdan ve kültürümüzden aldığımız özgüvenle politikalar geliştirmeliyiz. Bu politikaların ana eksenini de daha iyisini, daha nitelikli ve faydalı olanı popüler hale getirebilmenin yollarını bulmak olmalıdır. Yapabileceklerimizi konuşurken "İnsan insanın kurdudur" anlayışının ürettiklerine karşılık, "İnsan insanın yurdudur." anlayışımızı ve tavrımızı kendimizden başlayarak yaygınlaştırmalıyız.

Selam ve dua ile..

TÜRKİYE'DE SOSYAL MEDYA KULLANIMI

▲ YUNUS BERK

İletişim araçları, enformasyon teknolojileri ve internet erişimiyle ilgili gelişmeler, bilgisayarları gündelik yaşamın vazgeçilmez araçlarından biri hâline getirmiştir. Günlük yaşam aktivitelerimizin birçoğunda internet ve internet teknolojilerinden faydalanarak gündelik işlerimizi hızlı ve daha az çabayla yapabilmekteyiz. Bu teknolojiler bize Castells'in anlatımıyla, küresel ve yerel olarak örülmüş ve birbirine bağlı bir ağ toplumu içinde yaşayan bireyler hâline geldiğimizi göstermektedir.

İnternet teknolojileri yeni medya ve onun uzantısı olan sosyal medyayı hayatımıza sokarak büyük bir fenomen hâline gelmesini sağlamıştır. Sosyal medyanın en önemli özelliği, kullanıcıları hem üretici hem de izleyici konumuna yerleştirmesidir.

Artık herkes kendi içeriğini oluşturup geleneksel ya da klasik medyaya ihtiyaç duymadan kendini ifade edebilmektedir; bu büyük bir güç. İkinci en önemli özelliği anında feedback ya da cevap alabilme özelliğini taşımasıdır. İçeriği oluşturanlarla izleyiciler arasında anında oluşabilen bir iletişim süreci söz konusudur ve bütün bunları yaparken zaman ve mekân uzaklıkları söz konusu olmadan kültürler arasında iletişimi çoğaltan

bir işleve sahip olmuştur. (Prof. Dr. Seçkin Özmen)

Türkiye'de sosyal medya kullanımı son yıllarda artarak önemli bir seviyeye geldi. Yapılan araştırmalar sonucu da Türkiye'deki sosyal medya kullanıcılarının davranışları oransal olarak ortaya çıkıyor. Türkiye'de yaklaşık olarak elli dört milyon kişi sosyal medyayı kullanmakta. Bu rakam da Türkiye nüfusunun %64'üne tekabül ettiği görülmüyor. (Kaynak: SocialBlade)

Yapılan araştırmalarda Türkiye'de kullanılan sosyal medya platformlarında en çok kullanılan web sitesi YouTube. YouTube sonrasında ise Instagram ve Whatsapp gelmekte. Bu sıralamayı ise Facebook ve Twitter takip etmektedir. (Kaynak: SocialBlade)

Sosyal medyanın kişilere sağladığı özgürlük algısı sayesinde öncesinde belirli zümrelerce kontrolü sağlanan tüm yaşam biçimlerinin özerkleştirilerek bireysel çabaların hızlıca sonuca dönüşebildiği bir mekanizma üretmiştir.

Türkiye'de Sosyal Medya Davranışları-Kullanıcı Yaş Analizi

Türkiye'de sosyal medya kullananların yaş analizi de yapıldığında en çok sosyal medyayı kullanan yaş aralığının 25 ile 34 arası olduğu ortaya çıkmakta. Diğer taraftan cinsiyet analizinde her yaş grubunda erkeklerin kadınlara olan oranının daha fazla olduğu görülmekte. Sosyal Medyada kullanıcı Instagram profillerinin %31'ini 18-24 yaş aralığı, %30'unu ise 25-34 yaş aralığı oluşturmaktadır. Twitter'da ise kullanıcı profillerinin %31'ini 18-24 yaş aralığı, %30'unu ise 25-34 yaş aralığı oluşturmaktadır. Facebook kullanıcılarının büyük bir kısmı 18 - 34 yaş aralığındadır. (Kaynak: SocialBlade)

Yapılan araştırmalarda Türkiye'de sosyal medya kullananların %96'sı ay içerisinde en az bir kere sosyal medya hesaplarından arkadaşları ile mesajlaştığını belirtiyor. Aynı zamanda kullanıcıların %88'i ise sosyal medyada yapılan paylaşımlar ile etkileşime

geçtiğini belirtiyor. Ortalama olarak kullanıcılar günde üç saat sosyal medya da vakit geçirirken kişi başına düşen sosyal medya hesabı ise dokuz olarak ortaya çıkmakta. (Kaynak: SocialBlade)

Platformlara Göre Analizler

Facebook kullananların sayısı ülkemizde 37 milyon olarak karşımıza çıkmakta. Bu sayının %64'ü erkek ve %36'ı ise kadındır. Burada bir detaya da yer vermek gerekirse kadın kullanıcıların Facebook kullanma oranında düşüş vardır. Aynı zamanda Türkiye'de Facebook kullananların hemen hemen tamamı mobil uygulama üzerinden Facebook hesaplarını takip etmekte.

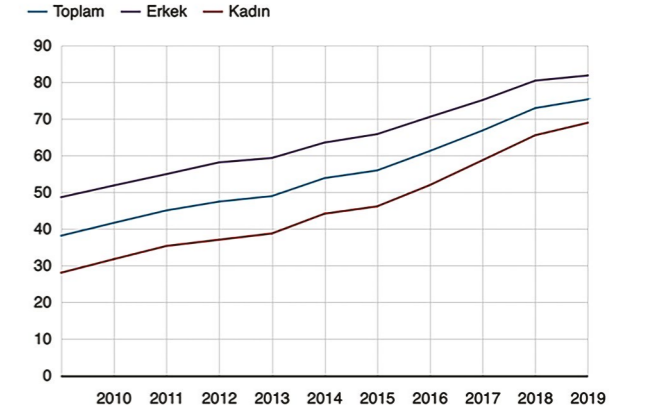
Facebook'un giderek yaşlanması aslında yeni bir konu değil. 2009 yılında yapılan araştırmaya göre; Zamanında sadece üniversite öğrencilerine açık olan Facebook'ta, 2009 senesinde yaşı 35 ve üzeri olan kullanıcıların nüfusu yüzde 23 artış gösterdi ve sayı giderek arttı. Facebook kullanmayan kitle daha çok TIKTOK, Instagram, Twitter gibi daha çok fotoğraf, video gibi uygulamaların bulunduğu yerleri tercih ediyor. Facebook kullanan genç kitlede yavaş yavaş hesaplarını kullanmamaya başlıyor. Sebebi ise Facebook kendini yenilemiyor. Diğer uygulamalar ise interaktif oldukları için akıcı haliyle kullanıcıları etkilemeyi başarıyor.

Instagram kullanıcıları ise 38 milyon olarak karşımıza çıkmakta. Kullanıcıların cinsiyetlerine bakıldığında ise Facebook gibi erkeklerin kullanım oranının daha fazla olduğu gözlemlenmekte.

Twitter kullanıcı sayısı ise 11.8 milyon kullanıcı olduğu görülmekte. Erkek kadın dağılımı yapıldığında erkek kullanıcıların Twitter platformunda daha fazla olduğu görülmekte. Twitter ile Facebook ve Instagram karşılaştırıldığında en çok erkek oranı Twitter'da görülmekte. Buradan anlaşıldığı gibi sosyal medya hesaplarını kullanımda erkek kullanıcıların oranı kadınlara göre oldukça yüksek olarak karşımıza çıkmakta.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2019 verilerine göre ise, Türkiye'de nüfusun yüzde 75,3'ü internet kullanıyor. Erkekler arasında bu oran yüzde 81,8'i, kadınlar arasında ise bu oran yüzde 68,9'u buluyor. Son 10 yıldaki veriler incelendiğinde, internet kullanım oranının yıldan yıla arttığı görülmüyor. (Kaynak: SocialBlade)

Türkiye'de internet kullanımı

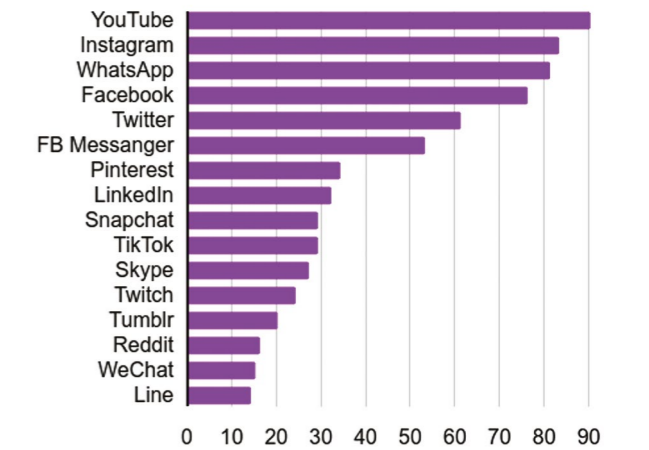
Kaynak: TÜİK

Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya istatistikleri

Ocak ayı verilerine göre, Türkiye'de ise 54 milyon sosyal medya kullanıcısı bulunuyor. Bu, toplam nüfusun yaklaşık yüzde 64'ünün sosyal medya kullandığı anlamına geliyor.

Türkiye'de en fazla kullanılan sosyal medya platformları

16-64 yaş arasında (yüzde)

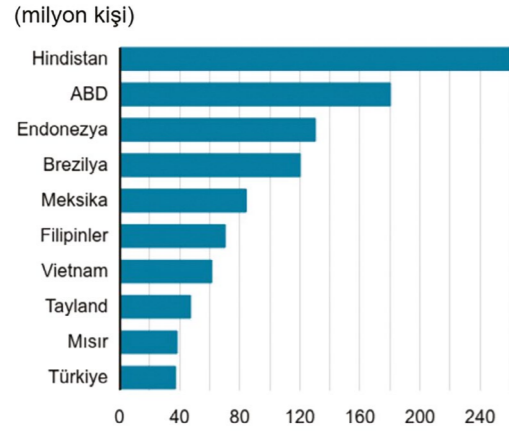
Kaynak: We Are Social ve Hootsuite'in Ocak ayında yayımlanan 'Digital 2020' raporu

Türkiye 16-64 yaş arası grubun sosyal medyada geçirdiği süre açısından 46 ülke arasında 15'inci sırada yer alıyor.

Raporun pazar araştırma şirketi GlobalWebIndex'e dayandığı verilerine göre, Türkiye'de 16-64 yaş arasındaki kullanıcıların yüzde 93'ü internette video izliyor, yüzde 72'si müzik dinliyor, yüzde 45'i vlog izliyor, yüzde 43'ü radyo, yüzde 30'u ise podcast dinliyor.

Türkiye'de 37 milyon Facebook kullanıcısı var. Türkiye, dünya sıralamasında ise Facebook'un en fazla kullanıldığı 10'uncu ülke.

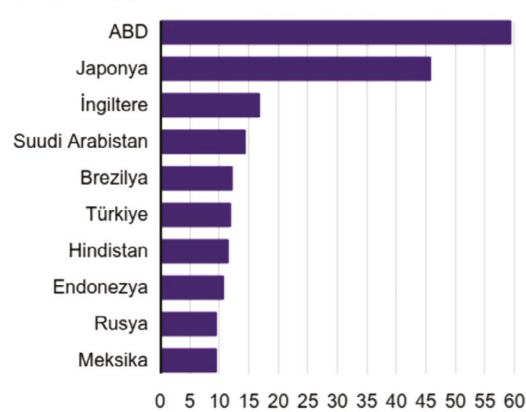
Dünyada en çok Facebook kullanan 10 ülke

Kaynak: We Are Social ve Hootsuite'in Ocak ayında yayımlanan 'Digital 2020' raporu

Twitter'ı ise dünya çapında 339,6 milyon kişi kullanıyor. Türkiye, Twitter'ın en fazla kullanıldığı 6'ncı ülke. (Kaynak: SocialBlade)

En çok Twitter kullanan 10 ülke

Kaynak: We Are Social ve Hootsuite'in Ocak ayında yayımlanan 'Digital 2020' raporu

Pandemi sürecinde kullanım düzeylerindeki değişiklikler?

Virüs süresince sosyal medya ve internet kullanımı arttı. İnsanlar evlerinde vakit geçirdikleri için en çok internet ve sosyal medya ortamlarında vakit geçirdiler. İşlerini sosyal medyadan yönetenlerin sayısı %80 artmıştır. Örneğin STK ve birçok kişiler toplantı vs. çalışmalarını canlı yayın olarak sosyal medyadan devam ettirdi. Doğal olarak COVID-19 süresinde kullanım düzeyleri attığı gözlemlenmektedir.

Sosyal medya ağlarının altyapı hizmetini kimler vermektedir? Bu hizmeti verenlerin sermaye ve güç odakları ile ilişkileri nasıl bir mahiyet arz etmektedir?

Sosyal Medya geniş kapsamlı bir arama ve paylaşım ağı olarak günümüz en yaygın araçlardan birisidir. Facebook, Instagram, Whatsapp gibi sosyal medya hizmetleri Mark Zuckerberg vermektedir. Twitter ağının hizmetini sağlayan kişi ve sahibi ise Jack Dorsey'dir.

Bu sosyal medya şirketlerinin tek gelir kaynakları ise reklam gelirleri ve veri satışları olmuştur. Her kullanıcının bir sahte hesabı bulunmaktadır. Bu kullanıcılar alışverişlerini güvenmedikleri için sahte hesapları üzerinden yürüyorlar. Çünkü milyarlarca kullanıcının yer aldığı bir yer günümüz teknolojisinde bilgilerinin kaydolması demek anlamına geliyor.

İngiliz araştırma şirketi Comparitech tarafından paylaşılan bilgilere göre, sosyal medya fenomenleri ile ilgili verileri satan Hong Kong'a kayıtlı bir şirket, toplanan 235 milyon kullanıcı profilini ifşa etti.

Comparitech'in siber güvenlik araştırma ekibine liderlik eden güvenlik araştırmacısı Bob Diachenko, 1 Ağustos'ta kullanıcıların isimlerini, iletişim bilgilerini, fotoğraflarını ve istatistiklerini içeren bir veritabanının üç özdeş kopyasının bulunduğunu ortaya çıkardı. Comparitech'e göre bu veriler, işletmelerin fenomenleri bulmasına ve web üzerindeki farklı sosyal medya türlerinde fenomenlerin ve kitlelerinin demografik verileri hakkında derinlemesine bilgiler edinmesine yardımcı olan Social Data adlı şirketten alındı.

Verileri çalınan profillerin neredeyse 190 milyonu Instagram kullanıcılarına ait. 42 milyon hesabın Tik Tok kullanıcılarına, 4 milyon hesabın ise Google kullanıcılarına ait olduğu bilgisi paylaşıldı. Çalınan profillerin beşte birinde e-posta veya telefon bilgisi bulunduğu da belirtildi.

Ulus devletlerin bu süreçlere etkisi/dahli mümkün müdür? İstenildiğinde herhangi bir koruma tedbiri alabilirler mi? Ne kadar mümkün?

Sosyal Medyada koruma tedbirleri günümüzde mümkün değil. Artık alışverişler, bilgi girişleri, fatura ödeme gibi birçok yöntem sosyal medya üzerinden yapılıyor. Günümüzde kolaylaştırma yöntemleri olarak birçok yenilik eklendi. İnsanlar tüm bilgilerini kayıt olarak giriyorlar. Buda otomatikman şirketlerin eline bilgileri vermek demek. Kayıtlı olan bilgiler şirket sahibinin elinde olduğu için bir yazılım açığında sızdırılması mümkün. Bu sebeple diyebiliriz ki yazılım açığı olan her uygulamada bilgiler tehlikededir.

Manipülasyon ve Sosyal Medya

Sosyal medya günümüz teknolojisinde yalın çok barındırmaktadır. Olmayan bir çalışma olmuş gibi göstermek, yapılmamış bir çalışma yapılmış gibi göstermek artık günümüz sosyal medyasında mümkün.

Bot hesaplar tarafından ortaya atılan asılsız bir içeriğin daha sonra toplumsal alanda karşılığı bulunan, takipçi sayısı fazla olan siyasetçi veya popüler figürler tarafından paylaşılmasıyla istenilen yönde bir kamuoyu inşası kolaylaşmaktadır.

Son dönemde ortaya çıkan eğilime bakıldığında sosyal medya araçlarının siyaset hayatında önemli bir parametre olduğu görülmektedir. Politik hayatın vazgeçilmez bir fenomeni olan söz konusu araçlar bir yandan demokratikleşme yönünde önemli katkılar sağlarken diğer yandan ise siyaset alanını tehdit edici bir dizi riski içerisinde barındırmaktadır. Sosyal medya mecraları marifetiyle kritik dönemlerde ve özellikle seçimlerde manipülasyon yapılması bu risklerin başında gelmekte ve bu konu özellikle son dönemde Türkiye'de de gündem olmaktadır.

Bu sosyal medya alanlarında içerik üretimi bakımından ülkeler, guruplar, kişiler olarak değerlendirdiğimizde sonuç nedir?

Sosyal Medyada artık içerik üretme yaygın hale gelmektedir. Televizyonda yayınlanmayan bölümleri, küfür ve sansürlü videoları içerik üreterek sosyal medyada paylaşıyor. Diğer bir içerik üretme ürünü ise Youtuberlık. Youtuberlık artık yeni bir meslek haline gelmiş durumda. Oyun oynayarak başlayan Youtube içerik kullanıcıları bir süre sonra bazı şirket ve firmaların desteği ile reklam ve ilginç video çekerek Youtuber olarak rol almaya başlıyor.

Zararı nedir?

Youtuberlık meslek olarak bakıldığında üniversite ve okul okumaların prestijlerini azaltıyor. Daha çok para kazanma hırsı yeni gençler daha çok kolay yoldan para kazanmak için sosyal medya içerik çalışmalarına yöneliyor.

Bu alanlar daha çok hangi amaç için kullanılmaktadır?

Bilgilendirme, öğretici kendi mesleklerini destekleyici olarak, okulu ve mesleğini önemi içerik olarak kullanmaları topluma faydası olacaktır. İçerik üretimini amaç olarak değil mesleklerini de geliştirmede araç olarak kullanılabilir.

Bir Müslüman olarak sosyal medya alanında ve mecrasında bulunmak için ne tür bir savunma hattımız ve ne tür bir ilerleme stratejimiz var bize bu konuda neler söylenebilir?

Günümüzde kullanıcı sayısının her geçen gün katlanarak arttığı sosyal ağlar dönemini yaşıyoruz. Yaygın olarak "Sosyal Medya" adıyla tanımlanan bu ortamlar, geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olarak çok noktadan çok noktaya bir iletişim modeli sunmaktadırlar.

Sosyal medyada ilerleme stratejisi kendi içerimizde olabilir. Ancak tüm kayıtlı bilgiler şirket sahibinde olduğu için savunma duvarımız aslında hiç yok diyebiliriz.

Bunun için her şeyin konuşulacağı ya da özel bilgilerin paylaşılacağı yer asla sosyal medya olmamalıdır. Sosyal medyada yapılan her çalışma bir ifşa değeri taşıdığına asla unutmamamız gerekiyor. Bunun için de stratejik noktalarımızı dikkat ederek belirlememiz gerekiyor.

Son olarak sosyal medyanın zararlı yanları olduğu kadar faydalı alanları çok büyüktür. Sosyal medyada yer almak, gündemden geri kalmamak gibi bir şey diyebiliriz. Örneğin Afrika'da ki kardeşinin su sıkıntısını, komşu Müslüman ülkelerin açlık sıkıntısını öğrenebilir ve yardım elini uzatabilirsiniz. Sosyal medyanın güzel yanlarından biride bu olsa gerek.

YAPAY ZEKÂ: FIRSAT MI, TEHDİT Mİ?

▲ DOÇ. DR. MURAT KIRIŞCI

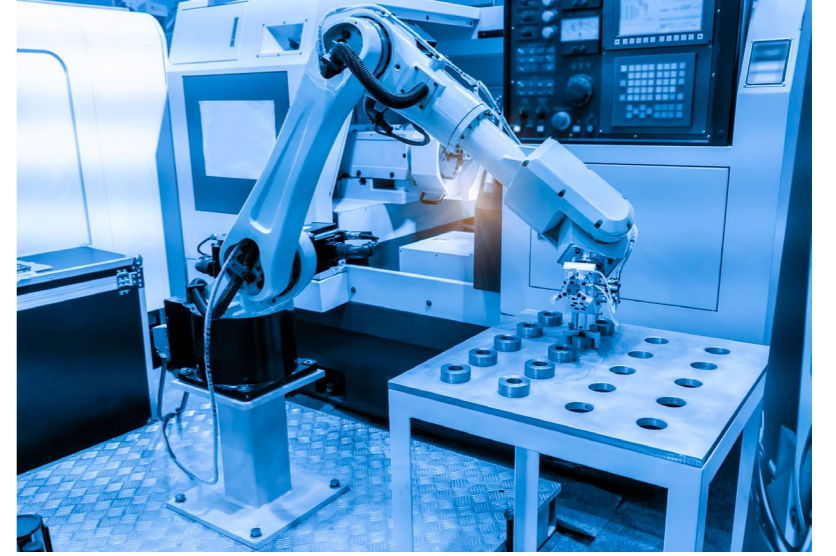
Dünyada hızla ilerleyen ve hayatımızı görünür-görünmeyen her noktada kuşatan yeni bir teknoloji ile karşı karşıyayız: Yapay Zekâ. **En basit haliyle tanımlamak gerekirse yapay zeka, çeşitli görevleri yerine getirmek için insan zekasını taklit eden ve topladığı bilgilere göre yinelemeli olarak kendilerini iyileştirebilen sistemler veya makineler anlamına gelir.** Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi insanı taklit etme dolayısıyla yapay, kendisine verilen ve kendisinin topladığı verileri saklayabilme, ilişkilendirebilme ve karar verebilme dolayısıyla zekaya sahip bir isim tamlamasıdır. **Yapay Zekâ çalışma şekli itibarıyla önce veriye ihtiyaç duyar. Daha sonra bu verileri işler, anlamlandırır, karşılaştırır ve bir süre sonra bu veri dünyasının dışına taşarak kendi başına karar verebilir.** Karar verme bölümüne gelmeden önce çok büyük verilerle sistem kendini eğitir ve bir süre sonra eğitilmiş şekli ile daha geniş bir alanda işlem yapar hale gelir. Örneğin sürücüsüz bir araç (otonom) için önce araç bilgileri, trafik bilgileri, insanlara ait bilgiler vs. verilerek araç eğitiliyor. Eğitim sonrasında yola çıkan araç algoritmalar aracılığıyla trafikte seyir halinde iken elde ettiği tecrübelerle eğitimini devam ettiriyor ve belli bir tecrübeye kavuştuğunda çok rahat bir şekilde sürüş, durma, trafik kurallarına uyum, şerit bilgileri, insanların trafikteki davranışları hakkında kendi

başına karar verebilir hale geliyor. Tıpkı insan gibi önce öğreniyor, sonra uyguluyor, daha sonra bilgisi ve elde ettiği tecrübe ile insandan bağımsız karar verebilir hale geliyor. Buradan şunu anlamamız gerekir ki yapay zeka herhangi bir özel biçim veya işlevden çok aşırı güçlendirilmiş düşünce ve veri analizi yeteneği ve süreci ile ilgilidir. Yani yapay zeka deyince akla gelen dünyayı ele geçiren çok güçlü, çok fonksiyonel, insanı taklit ederek üstün hale gelmiş robotlar akla gelse dahi şu bilinmelidir ki yapay zeka insanın yerine geçmek için tasarlanmamıştır.

Kendisi bir teknoloji olsa dahi hayatı derinden etkileyen; siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel bir değişiklikler zinciri oluşturan bu yeni hayat tarzı; Otonom Sistemler Devrimi olarak tanımlanmaktadır. Bu devrimi dijital dönüşüm olarak ve hatta Endüstri 4.0 olarak da duymuşsunuzdur. Eğer 4.0 varsa bunun öncesinde 1, 2 ve 3 de olmalıdır. Bu numaralandırma günceldir ve Endüstri 1.0 diye adlandırılan tarihte bir dönem yoktur. Bugün gelinen noktadan bakıldığında bu numaralandırmalar ortaya çıkmıştır. Bunlar dünyada yaşanan devrimlere bugünden verilen tanımlamalardır. **Dünyada devrimler üretim şekillerinin değiştiği dönemlerin adıdır.** Tarım toplumunu dönüştüren "Sanayi Devrimi"dir. Sanayi devrimini aşip geçen elektrik devrimi ve 70'lerde hayatımıza giren Bilişim devrimlerinden sonra Otonom Sistemler Devrimi. 21. Yüzyılın dönüştürücü unsuru olarak hayatımıza girmiş bulunmaktadır. **Sanayi devrimine Endüstri 1.0 denilmektedir.** Buharın icadı ile başlayan ve kas gücünün yerine buharın gücünü kullanma fikri üretimde ve dolayısıyla tüketimde devrim niteliğinde değişimlere yol açmıştır. **Endüstri 2.0, buharla çalışan makinelerle elektriğin bağlanmasıyla 1800'lerin sonlarına doğru başlayan süreçtir. Endüstri 3.0 denilen Bilgisayar devrimi, bize çok yakın bir zamanda 1970'lerin başında ortaya çıkmıştır ve makinelerle bu sefer bilgisayar bağlama fikri ile oluşmuştur. İşte bu devrimin**

hızlandığı hayat, 2010 yılından itibaren dünyada yeni bir devrimin önünü açmıştır: **Otonom Sistemler Devrimi. Bu devrimi algortima, yapay zeka, otonom araçlar-makineler, karar verme sistemlerinde köklü değişiklikler ve karar verme işinin makinelerle verilmesi gibi özelliklerle tanımlayabiliriz.** Bizler sanayi devrimini yaklaşık 250 yıl, elektrik devrimini yaklaşık 150 yıl ve IT (bilgisayar) devrimini yaklaşık 25 yıl geriden takip ettik ancak yeni devrim olarak ortaya çıkan Otonom sistemler devrimini zamanında yakaladık ve Türkiye bugün yapay zekâ teknolojilerinde çok iyi bir yerde bulunuyor.

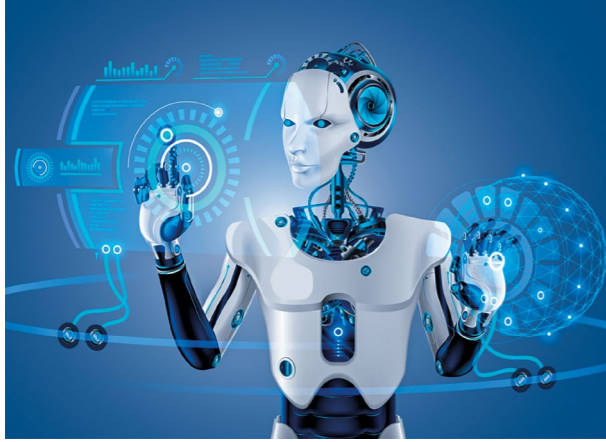

Otonom sistemler devrimini farklı kılan, makinelerin kendi kendilerine karar verebilmeleri ve bu kararlarında insan hatalarından arınmış sonuçlar elde etme yüzdelerinin çok yüksek olmasıdır. Bir diğer önemli özelliği insandan ve tabiatın esinlenerek üretilen algoritmaların işleyişinin taklit edilene çok benzer olmasıdır.

Yeni dönemin tüm özellikleri şimdiye kadar bildiklerimizden, tarihten, gelenekten öğrendiklerimizden çok farklı. Yakın zamana kadar yırtıcı kapitalizmden bahsediliyorken, bugün yeni dönemin ruhu ve yaptıkları yıkıcı kapitalizm olarak tanımlanıyor. Dönüştürücü etkisi var dedik ama aslında dönüştürmüyor, yok ediyor. Önceden olan her ne varsa yıkıp geçiyor ve boşalan her yere kendini yerleştiriyor bu yeni sistem. Bu sistemin en önemli özelliği ise "hızın hızını arttırması"dır. Yani zaten hızlı giden bir işleyişin hızının çok büyük olmasıdır. Örneğin uyguladığımız bir algoritmanın piyasaya girip işlemesi ve sonuç alınmasının ardından yaklaşık üç ay içinde yeterliliğini yitirmesi hızı hakkında bir bilgi veriyor bize. Tarihten bilgi edinip, felsefi bir düşünme tarzına uygun çözümler / sonuçlar üretmek için geçmesi gereken uzun süre bu devrimin içeriğine uygun değildir. Bu sistem tarihi bilgiyi geride kalmak olarak görmektedir. Örneğin yaptığımız teknolojik bir çalışmanın kaynaklarını dahi en çok bir senelik bir zaman diliminde kabul etmektedir. Teknolojik çalışma dediğime dikkat edin lütfen. Çünkü yeni devrim bilimsel bilginin meşakkatli yol alışı, kullandığı geniş süre ve ortaya koyduğu görece küçük sonuçları yeterli görmüyor. En yakın zamanda en kolay yoldan çok büyük sonuçlara ulaşmayı zorunlu görüyor yeni

devrim. Örneğin bir buluşunuza patent için başvuru yapmak istediğinizde hızlı hareket etmezseniz siz daha başvuruyu yapmadan patent fikrinizin en az birkaç farklı versiyonu ortaya çıkıyor ve fikriniz daha devreye girmeden elinizde kalabiliyor.

Yakın zamanda birçok iş kolunun ve işyerinin yerini yapay zekânın alacağı öngörülüyor. Bu insanlık için işsizlik anlamında korkutucu olabilir ama unutulmamalıdır ki insan yeni şartlara uyum sağlayabilecek şekilde yaratılmıştır ve bu işlerin yerini de belki de daha fazla yeni işler alacaktır. Neden bu kadar iş ortadan kalkıyor? Çünkü yeni sistemin üretim şekli değişti. Yeni devrim diğer devrimlerin kullandığı altyapıları kullanmadığı için üretim sistemi değişti. Yeni sistemin üretim altyapısı verilerdir. Yani veriye dayalı bir üretim biçimi mevcuttur. Hatta Lidyalıların insanlığa hediye ettiği para sistemi bile değişmektedir. Değişim aracı olarak para yerine veri kullanılacaktır ve kullanılmaya da başlanmıştır. **Para sisteminin hatta paranın yani değişim aracının değişmesinin dünyayı nasıl şekillendireceğini** anlayacak çok az insanın olması şartı değildir. Çünkü verinin nasıl bir değişim aracı olduğunu anlayabilmek ve binlerce yıldır kullanılan paranın ortadan kalkacağını tasavvur edebilmek çok kolay değildir. Küreselleşme ideolojisini bitiren bir sistemden bahsediyoruz. Küreselleşme ideolojisinin üretim ve ekonomi modellerini yerle bir eden bir sistemden. Küreselleşmenin bittiğini anlamak da dünya toplumları için çok zor ve genel olarak entelektüeller bile bu sistemin ortadan kalktığını, 2008 yılından beri yeni bir üretim modelinin tartışıldığını görmekte zorlanıyorlar.

Makinelerin süper zeki olacağından ve insanlığın sonunu getireceğinden ya da insanları tamamen kontrol edeceğinden bahisle yeni yeni senaryolar giriyor hayatımıza. Konuyla ilgili birçok filme atıf yapılmakta ve bu filmlerin yeni sistemi tanımladığı ifade edilmektedir. Bir zamanlar Kara Şimşek adıyla bir otonom aracın dizisi yapılmıştı. Belki bu dizi yeni devrimi anlatmaya yakındır, ancak şimdiye kadar ortaya çıkan ve teknolojik gelişmeler üzerinden anlatılan gelecek senaryolarının hiçbirinde bu yeni devrim tam olarak anlatılmıyor. Bu yüzden bu devrimi filmler üzerinden anlamaya çalışmak şimdilik mümkün değildir.

Yaşanan süreçlere baktığımızda yapay zekânın insanlığa karşı meydana okuyabilen bir yanı olduğunu da görüyoruz. İnsanlık adına öngörülemez sonuçların varlığı aşikâr olsa da tersine makineler tarafında da öngörüsüzlük mümkün değil midir? Bu üretim sisteminin sahipleri bu kadar öngörüsüz hareket edip kendilerini de bir cenderenin içine sokmaya niyetli olurlar mı? Her ne kadar yapay zekânın gelecekteki gücü konusunda ciddi endişeler varsa da işin bu kadar ileri gitmesine müsaade edemeyecek sahipleri de mevcuttur. Biz makineleri yönetiyoruz, çünkü onlar bizim zihnimizin ürünü, bizim üretimimiz, bize ait algoritmalar ile çalışıyorlar ve biz onlara neler yapmaları gerektiğini anlatıyoruz. **Eğer insanlığı yok etmeye çalışacak bir yapay zeka ortaya çıkarsa, bilin ki bu makinenin böyle karar almasını sağlayacak bilgi, belge, algoritma ve çalışma sistemini makineye yükleyen hedeflerdir bunlar.**

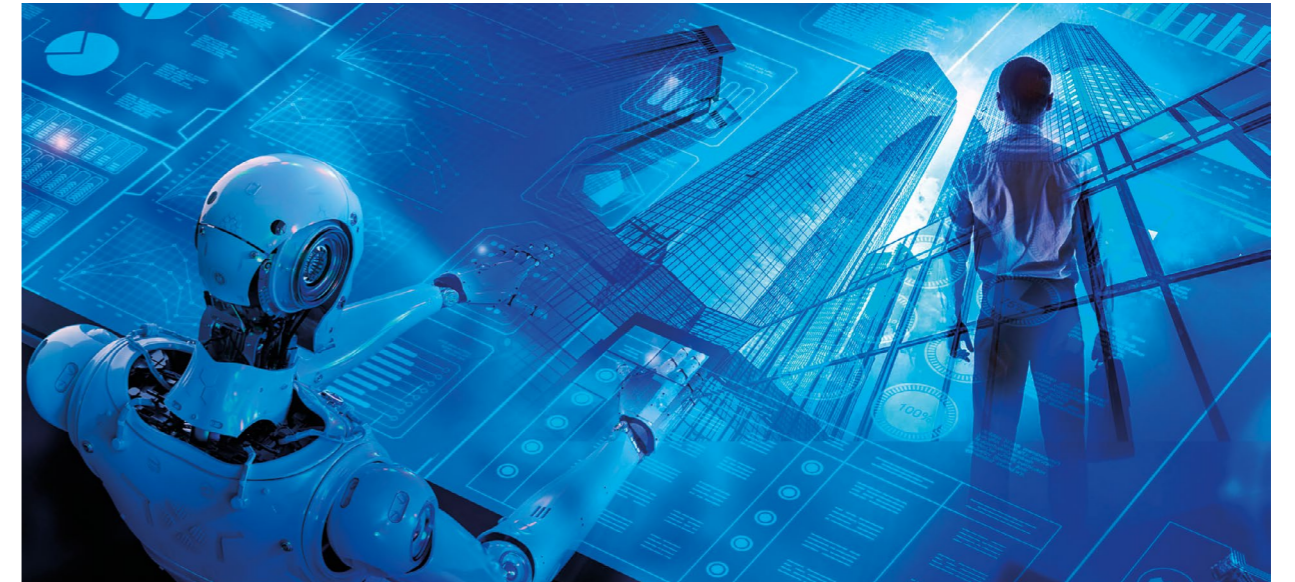
Facebook bir algoritma ile bize sosyal ağ hizmeti sunuyor ki (ne kadar iyiler değil mi, ücretsiz bir hizmet hem de altyapısında milyarlarca dolar yatırım ile) öyle **68 beğeni yaptığınızda sizin ideolojiniz ve cinsel yöneliminiz hakkında bilgi ediniyor. 150 beğenide size**

diyor ki "seni annenden ve eşinden daha iyi tanırım" ve 300 beğenide "seni senden daha iyi tanırım" diyecek iddialı sonuçları var. O halde **soru şu: Beni neden bu kadar iyi tanımak istiyor bu algoritmayı yazarlar?** Ücretsiz dedik ya ücret neyle ödeniyordu eski sistemde? Para ile. Şimdi paranın hükmü kalmadı. **Verilerimiz paradan daha değerli.** Çin'in ürettiği ticaret video sistemi dünyanın her yerinden her çeşit insandan her çeşit bilgiyi topladı ve dünya insanları hakkında o kadar büyük veri oluşturdu ki bu veri sayesinde elde edilen zenginlik (bu zenginliği parasal bir karşılık olarak anlamayın) hesabını tutmaya kimsenin gücü yetmez. Google'ın son zamanlarda ürettiği algoritma ile bilgisayar kullanıcısının internette geçirdiği saatler ve girdiği siteler üzerinden kullanıcı bilgisayarını kapatıp internetten uzaklaştığı andan itibaren bir daha internete girene kadar geçen sürede yani internete off konumundayken bile yaptıklarını %99 oranında doğruluk ile tahmin edebiliyor. Tabii ki manipülasyona açık hale geliyoruz, tabii yönlendiriliyoruz, tabii ki onların (algoritmaların sahipleri) istedikleri hayatları yaşıyoruz, tabii onların istediği gibi saldırgan ya da sakın oluyoruz, tabii ki onların istediği bilgiyi onlara sağlıyoruz. Hem de gönüllü olarak.

Sanayi devriminden günümüze gelene kadar kullanılan her aracın amacı gibi yapay zekânın amacı da insanlığa faydalı olmaktır. Bu faydayı ise algoritmalar ve veriler (data) sayesinde sağlamaktadır. Ancak insanın günün her anında verilerinin kaydedilmesi, bu kayıtlar üzerinden belli öngörülerde bulunulması, kişiler hakkında seçimlik(!) önerilerde bulunulabilmesi, kişilerin takip edilebilmesi bizlerin mahremiyetimizi de ortadan kaldıran bir tehlikeyle bizi karşı karşıya getirmektedir. Devletler, kurumlar ya da işletmeler sizin hakkınızda elde ettikleri bu istihbari bilgilere göre karar almaya kalkarlarsa, bu durum toplumun tüm bireyleri için sosyal bir baskıya sebep olacaktır. Nitekim Çin devletinin uyguladığı sosyal kredi sistemi bu tür bir sosyal baskının en can alıcı örneğidir. Çin'den başka bunu uygulayan yok diyebilmemizin mümkün olmadığını da herhalde tahmin ediyorduk.

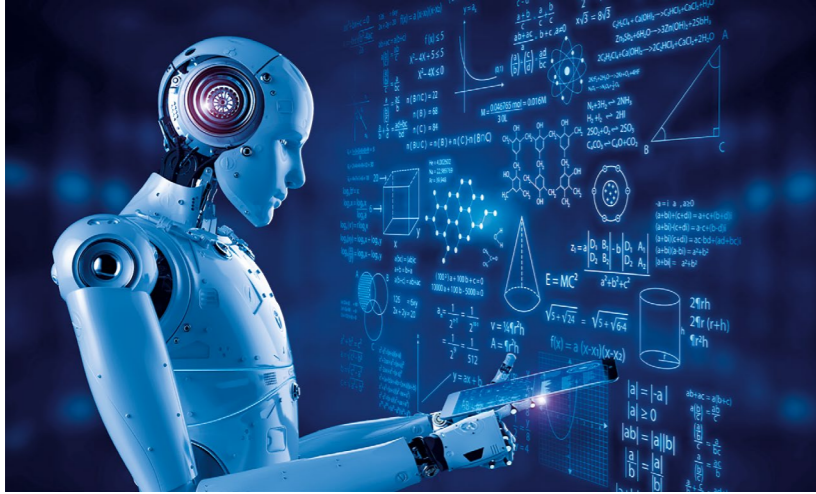
Algoritmalar dedik durduk da nedir bu algoritmalar? **Bir sorunu çözmek veya belirlenmiş bir amaca ulaşmak için tasarlanan yola, takip edilen işlem basamaklarına algoritma denir. Algoritmalar açıkça belirtilmiş bir başlangıcı ve sonu olan işlemler kümesidir.** Amaca ulaşmak için işlenecek çözüm yolları ve sıralamaları belirlenir ve algoritma bu sırayı takip ederek en mantıklı çözüme ulaşır. İlk algoritma, El-Harezmi'nin

'Hisab-el Cebir ve El Mukabala' kitabında sunulmuştur ve algoritma kelimesi de El-Harezmi'nin isminden gelmiştir. Algoritma terimi genellikle matematikte ve bilgisayar bilimlerinde karşımıza çıkmaktadır. Yaptığı işi anladığımızda yapay zekânın biçimsel bir makineden çok algoritmaların meydana getirdiği bir işlev olduğunda anlayabiliriz. Görünüşte tüm dünyada fırsat eşitliğini ortaya koyan ve bu hedefe gidecek insanlığa fayda saplayan bir araçtır, ancak adaleti sağlayabilen bir yapısının olmaması, ve zaten adalet amaçlı tasarlanmadığı için üretilen eşitliğin sosyal faydaları kısmen olsa da sonuçlara baktığımızda doğru kullanılmayacağı, iktidar ve güç sahiplerinin bu sistemden yararlanabileceği aşikârdır. **(Burada iktidar sahipleri, bir ülkenin yönetimini yürüten hükümetlerden çok daha geniş bir yapıyı ifade eder.)** Televizyonlarda, video sitelerinde bazı sözüm ona uzmanların konu hakkındaki bilgileri yok denecek kadar az olduğundan yapay zeka ile küreselleşme ideolojisini aynı potada kullanmakta, küreselleşme ideolojisi sahiplerinin yapay zekayı kullandıklarını, güçlerini bu sistemle sağladıklarını anlatmaktadırlar. Ancak bu tür ifadeler en basit haliyle cahilliktir, bilmezliktir, sistemi tanımazlıktır. Tekrarlıyorum, küreselleşmenin üretim şekliyle otonom sistemlerin üretim şekli farklıdır. Dolayısıyla hayat tarzları da siyaset de, ekonomi de, kültür de, sanat da, tarih de vs. çok ama çok farklıdır. **Ne kadar örneklendirirsek örneklendirelim, veriler üzerinden yaşanan hayatı anlamadan örnekler ile sistemi/devrimi anlamak mümkün değildir.**

İnsanlığa fayda ile mahremiyetin yok olması arasında kalan kişinin yasal durumu, hak ve hürriyetlerini koruyan düzenleyici sonuçların ne olacağı büyük bir sorun olarak ortada durmaktadır. Yine yapay zekâ ile işlenen bir suçun sonucunda kimin suçlu olduğuna karar veren merci neresidir? Ne tür bir mahkemede ve nerenin mahkemesinde yargı süreci yürütülecektir. Bu noktada **dikkat çekici bir durum da sosyal etki olarak yapay zekânın merkezsizliğidir.** Kesinlikle yapılan, oluşan herhangi bir olay veya durumun muhatabını bulmak hiç kolay olmayacaktır.

21. yüzyılın başları olan günümüzde bu yüzyıla ruhunu veren özellik kimliklerdir. Bu yüzyıl kimlikler yüzyılı olacak gibi görünmektedir. Bu dönemde kadın kimliği keskin bir şekilde ortada bulundurulurken, aşırı cinsiyetçi söylemlerin cinsiyetsizliğe doğru toplumları sürüklemeye çalışması yeni kimlik tanımlamalarıyla karşılaşacağımızın da göstergesidir. Özellikle cinsiyetlerin eşitliği gibi soyut bir tartışmanın eşliğinde ortaya çıkan bu tanımlamalar, makinelerin insan gibi karar verirken cinsiyeti çağırıştırmadan "nötr" bir insan tanımı yapmalarının alt yapısını oluşturmaktadır. Aşağıda ifade edeceğimiz aile durumunun bu olumsuzluğu tümünden olmasa bile büyük ölçüde ortadan kaldıracığını düşünüyoruz. Bugün bu cinsiyetsiz, nötr insan tanımı ile toplumların meşgul edilmesinde sistemin meşruluğu için insanların rızalarının imal edilmesi de vardır. Benzer bir konuyu aşırı hassaslaşmış hayvan sevgisinde de görebiliriz. Hayvan severliğin bu kadar yüksek perdeden hayata girişinin içinde insansız bir hayat tasavvuru vardır.

İnsansız hayat=Yapay zekâ mıdır? Elbette bu kadar keskin bir eşitleme söz konusu değildir, ancak insandan arındırılmış, insan sevmeyen insanların(!) hayatta var kalabilmelerinin bir imkânı duygusal olarak kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir canlıda hayat bulabilmelerinde saklıdır.

Olumsuz özelliklerinin yanında yapay zekânın gerçekten insanlığa faydalı gibi görünen durumlarını da konuşmak gerekir. İş süreçlerinde insan hatalarının, insanın mızımızlığının, hastalığının, sorunlarının, yeme-içme, dinlenme ihtiyaçlarının, servis, elektrik, su giderlerinin vs. üretime getirdiği yükü ele alırsak yapay zekânın işlere ve işyerlerine verimlilik getireceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. İnsandan arındırılmış iş süreçleri insandan doğan hata ve sorunları yaşatmayacağı için üretim neredeyse yok denecek kadar az hata ile ilerleyecektir. Bu durumda maliyetler büyük ölçüde azalacaktır. İnsandan arındırılmış iş süreçlerinin doğal olarak patronlara yarayacağını düşünüyor olabilirsiniz. Burada şunu söylemek gerekir ki yapay zekâ teknolojileri insanların kendi kendilerine üretim yapmalarını sağlayacak şekilde tasarlanmaya başlamıştır. 3D yazıcıların üretimlerini incelediğimizde fabrikalarda, atölyelerde üretilen ne varsa hepsini üretebilecek imkâna sahip oldukları görülecektir. Ev bile yapabilen 3D yazıcılarından bahsediyor olmamız sanırım konuyu anlatmaya yeter. Demistik ya yapay zekânın en önemli özelliği merkeziyetsizliktir diye. İşte büyük üretim merkezleri/fabrikalar, dev kuruluşların yerini mini/yerel atölyeler alacak gibi görünüyor. Blockchain teknolojisi ile bankalar ve hatta merkez bankaları bile anlamsız hale gelmektedir. Müesses nizamın büyük kuruluşları(IMF, DSÖ, DTÖ vs.) bu yeni sistemde yer alamayacaklardır. Neden mi yer alamazlar? Çünkü

eski sistemin üretim araçlarının ortaya çıkardığı ve bu araçlara bağlı amaçları yürüten kurumlardır da ondan. Yeni devrimin üretim aracına sahip olsalar dahi yer alamayacaklar. Müesses nizamın kurucularının iktidar /güç anlayışı değişirse kendi güçleri kaybolacaktır ki yeni sistem zaten eski sistemin iktidar /güç imkanlarını ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Yukarıda da ifade ettiğim gibi küreselleşme ideolojisi çöktü. Bugünkü savaş teknoloji savaşlarıyla açıklanamayacak kadar geniş bir fikri yapıya sahip. Para ve teknoloji Çin'de birleştirildi ve bu birleşmeden doğan yeni çocuğa/

yeni kapitalizme Bilgi Ekonomisi/Bilgi Toplumu dendi. Dolayısıyla küresel anlamda yapılan işlerin yönü, şekli, içeriği, hedef kitlesi değişti. Yeni sistem daha yerel, daha küçük, daha kişisel bir hayat sunuyor. O halde bu minik atölyelerde kimler çalışacak? Elbette aile üyeleri, tıpkı tarım toplumunda olduğu gibi. Yeni sistem cinsiyetsizlik gibi kavramlarla hayata müdahale etse bile üretimin yerinde, yerel ve mini olmasının yegâne çözümü ailedir. Bu yüzden yakın zamanda kimlik tanımlarında cinsiyetsizlikten ziyade aile kimliği öne çıkmak zorunda kalacaktır.

Yine yapay zekâ teknolojilerinin sağlık hizmetlerinde önemli ölçüde yer almaya başlaması da önemli bir süreçtir. Tıbbi karar vermelerden tedavi yöntemlerine, işletme maliyetlerinden ilaç kullanımına kadar birçok konuda operasyonların iyileştirilmesi insan hayatının kalitesinden sağlık maliyetlerinin düşünülmesine kadar çok geniş bir alanda hizmetleri olumlu yönde etkileyecektir. Yapay zekâ ile yapılan tahminlerin zamandan ve paradan tasarruf sağlayacağı açıktır. Sağlık hizmetlerinde gerçek etki hastaların tanı, tedavi süreçlerinde görülecektir. Kişiselleştirilmiş tedavi planları ve ilaç protokolleri sayesinde hastalar daha konforlu bir sağlık hizmeti almış olacaktır.

Son dönemde suç faaliyetlerinin takibi, ortaya çıkarılması ve suçların çözümünde yapay zekâdan yararlanma oranı çok artmıştır. Bilinmektedir ki yüz tanıma, parmak izi kadar yaygın hale geliyor. Hatta pandemi sürecinde herkesin maskelerle gezmesi dolayısıyla yüz tanıma sistemleri maske dışında kalan küçük yüzeylerde bile kişiyi tanıyabilir hale gelmiştir. Bu noktada terör eylemleri ve suç işleme esnasında

tanınmamak için yüzlerini örtenleri belirleyebilecek yapay zekâ teknolojileri mevcuttur artık.

Her ne kadar kötücül senaryolarla yapay zekânın insanlığın sonu olacağı gibi değerlendirmeler yapılıyor olsa da toplum için olumlu yönlerinin de olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Yapay zekânın içine doğan alfa neslinin hayata bakışı, alışkanlıkları, beklentileri bizlerin şimdiye kadar karşılaşmadığı bir yönde ilerlemektedir. Z neslinden şikâyet ederken bir de bu alfa nesli nereden çıktı diyorsanız otonom sistemler devriminin tüm dünyada görünür kılındığı 2010 yılından sonra doğan çocukları incelerseniz dediğimi daha iyi anlayacaksınız. Şunu da belirtelim ki 2010'dan itibaren yapay zeka hayatımızın içine girdiğinde bu işleri planlayan, hazırlayan, yürüten ve sonuçlandıranlar bu tarihte artık yapay zeka konusunu kapattıklarını ilan etmişlerdi. Bu kişiler öyle gizli, gizemli, bilinemez birileri de değil üstelik. Davos zirvesine katılanların bu konuyu konuşmayı kapattık dediklerinde tarihler o dönemleri gösteriyordu...

Yapay zekâli makineler insan kapasitesini, imkânlarını, hayat konforunu arttırırken, insanlık tarihini ve o tarihten gelen ne varsa hepsini bozuyor, siliyor, yıkıyor. İnternete bağlanabilirlik arttıkça hayal bile edemeyeceğimiz fırsatlar hemen yanı başımıza gelebiliyor, ama imkânlar bu kadar kolaysa elbette tehdit ve tehlikeler de bu hızla yakınımızda bulunabiliyor. Mahremiyeti yok eden bir "akıllı" sistemlerden bahsedebiliyoruz bugün ve bu sorun ekonomik, yasal ve sosyal olarak çözülmeyi bekleyen devasa bir soruna dönüşmeye devam ediyor. Bilgisayarların karmaşık karar verme, akıl yürütme ve öğrenme, karmaşık analitik ve örüntü tanıma, görsel etkinlik, konuşma tanıma ve dil çevirisi gibi görevleri yaparken insanla eşleştirebileceği ve hatta geçebileceğinden bahsediliyor. Aynı zamanda topluluklarda, araçlarda, binalarda ve kamu hizmetlerinde, çiftliklerde ve iş süreçlerindeki "akıllı" sistemlerin zamandan, paradan ve hayattan tasarruf ettireceğini ve bireylere daha özelleştirilmiş bir geleceğin tadını çıkarma fırsatları sunacağı da ifade ediliyor.

Sağlık sisteminden, yaşlı bakımına kadar insana hizmet eden sistemlerde hayat konforunu arttırıcı etkisi önemlidir. Kişisel genomlardan beslenmeye kadar her şey hakkında büyük miktarlarda verilere dayanan

geniş halk sağlığı programlarına katkıda bulunmada yapay zekânın rolünü de düşündüğümüzde olumlu yanları hakkında da çok şey söyleyebiliriz yapay zekânın. Yine de çoğu uzman(iyimser olsun ya da olmasın) bu yeni sistemin araçlarının insan olmanın temel unsurları üzerindeki uzun vadeli etkisi hakkındaki endişelerini dile getirmeye devam etmektedir. Tabii sadece endişeler paylaşılmıyor, aynı zamanda çözüm önerileri de sunuluyor bu konu üzerine. Bu yüzden bu yeni hayat tarzını öğrenmek, anlamak ve yaşarken etkilerine göre kendimizi düzenlemeye çalışmak şimdilik görünen en alt seviye çözümdür. Bu gelen büyük dalganın üzerimize yüklediği/yükleyeceği büyük sorumluluğa hazırlıklı olmamız gerekir. Ancak **hazırlık için önce sistemi anlamak gerekir. Bu yüzden ne yapmalıyız sorusunu soran herkesin temel olarak yeni devrimi çok iyi anlamış olması gerekir.** Sistemi bilmeyenler için önerilecek somut önerilerin hiçbir anlamı olmayacağı açıktır. Nitekim, Davos Ekonomik Zirvesinde yapay zeka toplantıları yaklaşık 20 yıl önce kapandı. Biz daha yeni konuşuyoruz. **2021 Ocak ayında Davos'ta The Great Reset(Büyük Sıfırlama)** konuşulacak. Biz yapay zeka ile üretilen yeni sistemi bilmeden, öğrenmeden, sonuçları hakkında söz söyleyemeden yeni bir konu çıkıyor karşımıza. Büyük Sıfırlama şimdiye kadar anlatmaya çalıştığımız devrimin tüm dünyada uygulama prensiplerini içerdiği kadar, bu sisteme toplumların, insanların rızasını imal ederek eklememesini de içermektedir. Lütfen bilemeye gayret edelim artık, somut örnekler istemeden önce bilmeye çalışalım. Gelecek gelmiyor bilginiz olsun, gelecek geldi. Bugünden geleceği yaşıyorsak ne hakkında somutlaşacak önerilerimiz olabilir ki?

HUKUK MEVZUATIMIZDA İNTERNET

▲ FATİH TALHA BOYRAZ

Bilgi ve iletişim teknolojileri ve özellikle internetin içinde bulunduğumuz çağı belirlemede etkisi artık tartışmasız bir gerçektir. Artık içinde bulunduğumuz çağ bilgi çağı olarak adlandırılmaktadır. **Hayatın hemen her alanında kullandığımız internet işlerimizi kolaylaştırmak ve bize zaman kazandırmakla birlikte birçok suçun da kolaylıkla işlenebildiği bir ortamdır.** Hukuk bu duruma kayıtsız kalmaz ve kalmamıştır. Çeşitli düzenlemeler ile çevrimiçi ortamlarda suçla ve hak ihlalleri ile mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Hukukun bu mücadeleyi nasıl ve ne şekilde yaptığını bilmek hem teknolojiyi özgürce kullanabilmek hem de teknolojinin getirdiği risklerden korunabilmek için oldukça önemlidir.

Bu yazıda internet ortamında suçla ve hak ihlalleri ile mücadele için getirilen yasal düzenlemeleri aktarmaya çalışacağız. Hiç şüphesiz **bu düzenlemelerin başında 5651 sayılı "İnternet Kanunu" gelmektedir. Bunun yanında özellikle telif hakları ihlalleri ile ilgili Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa eklenen düzenlemeler önemlidir.** Aşağıda söz konusu yasal düzenlemeleri idari ve teknik yanlarını ayıklayarak aktarmaya çalıştık.

A. İNTERNET VE İFADE HÜRRİYETİ

Anayasamızın 26. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesinde düzenlenen ve temel insan haklarından biri olan ifade hürriyeti, içinde bulunduğumuz bilgi toplumunda özellikli bir önemi daha haizdir, bu da çevrimiçi ortamlarda ifade hürriyetidir. İnsan hakları hukukunda bu hususta giderek kabul edilen ilke çevrimdışı olarak geçerli olan her türlü hakkın çevrimiçi ortamlarda da geçerli olmasıdır. Bilgi teknolojileri ve özellikle internet, ifade hürriyetinin ve ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilen bilgi edinme hakkının koruma şemsiyesi altındadır. Bu hususta gerek Anayasa Mahkememizin (AYM) gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) geniş içtihat birikimi de sağlanmış durumdadır. Dolayısıyla internete yapılacak bir müdahale ifade hürriyetini ihlal etmemek zorundadır.

Öte yandan ifade hürriyeti sınırsız bir hak değildir. Elbette ifade hürriyeti AY ve AİHS'in getirdiği siteme uygun olarak sınırlanabilir. Özetle sınırlama kanun ile yapılmalı, hakkın düzenlendiği maddede yazılı meşru amaçlar için yapılmalı ve ölçülü olmalıdır.

B. 5651 SAYILI İNTERNET ORTAMINDA YAPILAN YAYINLARIN DÜZENLENMESİ VE BU YAYINLAR YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARLA MÜCADELE EDİLMESİ HAKKINDA KANUN

Türk hukukunda çevrimiçi ortamların düzenlenmesi denilince ilk akla gelen kanun 04.05.2007 tarih ve **5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun"**dur. Kanun "İnternet Kanunu" olarak da anılmaktadır. Kanun 1. maddesinde belirtildiği üzere amaç internet ortamının aktörlerini tanımlayarak

bunların yükümlülüklerini belirlemek ve internet ortamında işlenen suçlarla bu aktörler üzerinden mücadele etmektir. Aşağıda bu kanun ile getirilen sistem ana hatları ile aktarılmaya çalışılacaktır.

1. İnternetin Süjeleri

5651 sayılı İnternet Kanunu dört internet aktörü / süjesi düzenlemektedir. Bunlar içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıdır. Kanunun 2. maddesinde bu süjelerin kimler oldukları tanımlanmıştır.

Kanuna göre içerik sağlayıcı, "internet ortamı üzerinden kullanıcılara sunulan her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve sağlayan gerçek veya tüzel kişiler" dir. İçerik sağlayıcı adı üzerinde dijital içeriği üretilip çevrimiçi ortama aktaran kişidir. Örnek vermek gerekirse bir sosyal medya platformunda, bir blog, sözlük yahut bir forum sitesinde yazı, resim veya video gibi bir veriyi paylaşan kimse içerik sağlayıcıdır. Aynı şekilde herhangi bir haber veya paylaşımın altına yorum yazan kişi de içerik sağlayıcıdır.

Yer sağlayıcı, "hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişiler" olarak tanımlanmıştır. Bir başka anlamda içerik sağlayıcının ürettiği içeriği barındıran kişi yer sağlayıcıdır. Örneğin her bir sosyal medya platformu, forum sitesi, sözlük sitesi veya içinde blog sitesi barındırma imkânı sağlayan WorldPress gibi kuruluşlar birer yer sağlayıcıdır.

Erişim sağlayıcı ise "kullanıcılarına internet ortamına erişim olanağı sağlayan her türlü gerçek veya tüzel kişiler" dir. Abone olarak internet hizmeti satın aldığımız kişi ve kurumlar erişim sağlayıcıdır.

Son olarak toplu kullanım sağlayıcı ise "kişilere belli bir yerde ve belli bir süre internet ortamı kullanım olanağı sağlayan" kişilerdir. Toplu kullanım sağlayıcılar bilinen adıyla internet kafelerdir. Öte yandan birçok kamuya açık alanlarda ücretli veya ücretsiz internet kullanımı sağlayan kişiler de toplu kullanım sağlayıcısı olacaktır.

2. Süjelerin Yükümlülükleri

Kanun süjelere çeşitli yükümlülükler getirmektedir. Öncelikle kanunun 3. maddesi bütün süjelere ortak bir bilgilendirme yükümlülüğü getirmektedir. Buna göre her süje "**tanıtıcı bilgilerini kendilerine ait internet ortamında kullanıcıların ulaşabileceği şekilde ve güncel olarak bulundurmaya yükümlüdür.**"

İçerik sağlayıcı kanunun 4. maddesine göre "**internet ortamında kullanıma sunduğu her türlü**

İçerikten sorumludur." Buna göre içerik sağlayıcı internet ortamında sunduğu içeriğin hukuki ve cezai sorumluluğuna sahiptir. Örnek vermek gerekirse hakaret içerikli bir paylaşımında bulunduğu bu paylaşımından dolayı içerik sağlayıcının hem cezai hem de tazminat sorumluluğu gündeme gelebilecektir. Öte yandan paylaşım içerik sağlayıcı tarafından doğrudan sunulmak yerine başkasına ait içeriğe bağlantı vermek şeklinde de gerçekleşmiş olabilir. Kanuna göre "**içerik sağlayıcı, bağlantı sağladığı başkasına ait içerikten sorumlu değildir. Ancak, sunuş biçiminden, bağlantı sağladığı içeriği benimsediği ve kullanıcının söz konusu içeriğe ulaşmasını amaçladığı açıkça belli ise genel hükümlere göre sorumludur.**"

Kanunun 5. maddesine göre yer sağlayıcı, "**yer sağladığı içeriği kontrol etmek veya hukuka aykırı bir faaliyetin söz konusu olup olmadığını araştırmakla yükümlü değildir.**" Dolayısıyla yer sağlayıcı, içerik sağlayıcıdan veya başka bir kaynaktan gelen içeriği kontrol etmek zorunda değildir. Yer sağlayıcının yükümlülüğü kendisine içeriğin hukuka aykırı olduğunun bildirilmesi ile başlar. Kanuna göre yer sağlayıcı, "**yer sağladığı hukuka aykırı içeriği bu Kanunun 8 inci ve 9 uncu maddelerine göre haberdar edilmesi hâlinde yayından çıkarmakla yükümlüdür.**" Aşağıda daha ayrıntılı aktarılacağı üzere 8. madde suç teşkil eden içerikleri 9. madde kişilik haklarını ihlal eden içerikleri düzenlemektedir. Öte yandan yer sağlayıcıların bir diğer önemli yükümlülüğü trafik bilgilerinin saklanmasıdır. Kanuna göre yer sağlayıcı, "**yer sağladığı hizmetlere ilişkin trafik bilgilerini bir yıldan az ve iki yıldan fazla saklamak üzere yönetmelikte belirlenecek süre kadar saklamakla ve bu bilgilerin doğruluğunu, bütünlüğünü ve gizliliğini sağlamakla yükümlüdür.**"

Yer sağlayıcıda olduğu gibi erişim sağlayıcı, "kendisi aracılığıyla erişilen bilgilerin içeriklerinin hukuka aykırı olup olmadıklarını ve sorumluluğu gerektirip gerektirmediğini kontrol etmekle yükümlü değildir." Aynı şekilde erişim sağlayıcının yükümlülüğü hukuka aykırılığın kendisine bildirilmesi ile başlar. Kanuna göre erişim sağlayıcı, "herhangi bir kullanıcısının yayınladığı hukuka aykırı içerikten, bu Kanun hükümlerine uygun olarak haberdar edilmesi halinde erişimi engellemekle" ve "erişimi engelleme kararı verilen yayınlarla ilgili olarak alternatif erişim yollarını engelleyici tedbirleri almakla" yükümlüdür. Bununla birlikte erişim sağlayıcı, "sağladığı hizmetlere ilişkin, yönetmelikte belirtilen trafik bilgilerini altı aydan az ve iki yıldan fazla olmamak üzere yönetmelikte belirlenecek süre kadar saklamakla ve bu bilgilerin doğruluğunu, bütünlüğünü ve gizliliğini sağlamakla" da yükümlüdür.

1. Erişimin Engellenmesi ve/veya İçeriğin Çıkarılması Usulü

5651 sayılı kanunun 8. ve 9. maddeleri ile sonradan eklenen 8/A ve 9/A maddeleri dört farklı erişim engelleme tedbiri öngörmektedir. Belirtmek gerekir ki sistematik olmaktan uzak, karmaşık oluşu bunun yanında adli makamlar ile birlikte idari makamlara da bu tedbirlere karar verme yetkisi verilmiş oluşu çokça eleştirilen hususlardır. Ancak bu yazının amacını ve hacmini aşacağından bu eleştirilere yer vermeyip yalnızca kanunun getirdiği sistemi aktarmaya çalışacağız.

a. 8. Maddede Düzenlenen İçeriğin Çıkarılması ve/veya Erişimin Engellenmesi Tedbiri

Kanunun 8. maddesinde içeriğe erişimi engellemeye yönelik bir koruma tedbiri düzenlenmiştir. Belirtmek

gerekir ki koruma tedbiri bir ceza hukuku yaptırım (ceza) değil bir ceza muhakemesi işlemidir. Bu düzenleme ile bir suçun devamlılığına engel olmak amaçlanmıştır.

Düzenlemeye göre "internet ortamında yapılan ve içeriği aşağıdaki suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlara ilgili olarak içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine karar verilir." Görüldüğü üzere bu tedbire bütün suçlar için başvurulamaz. Dolayısıyla yeterli şüphe şu suçlar bakımından gerçekleşmelidir: "26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan; 1)İntihara yönlendirme (madde 84), 2)Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra), 3)Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190), 4)Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194), 5) Müstehcenlik (madde 226), 6)Fuhuş (madde 227), 7) Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) suçları; 25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçlar; 29/4/1959 tarihli ve 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanunda yer alan suçlar."

Söz konusu tedbire soruşturma aşamasında sulh ceza hakimi, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından karar verilir. Bununla birlikte soruşturma evresinde eğer gecikmesinde sakınca bulunan bir hal varsa tedbire cumhuriyet savcısı da karar verebilir, bu durumda cumhuriyet savcısı kararı 24 saat içinde hakim onayına sunacak ve hakim de kararını 24 saat içinde verecektir. Kanunda tedbire belli bir süre sınırı getirilmemiştir, dolayısıyla kovuşturma bitene kadar tedbir devam edebilir. Tedbir kararına Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz etmek mümkündür.

Tedbir kararının bir örneği gereğinin yapılması için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na (BTK) gönderilir. Düzenlemeye göre "içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereği, derhal ve en geç kararın bildirilmesi anından itibaren dört saat içinde yerine getirilir." Eğer içerik veya yer sağlayıcı tarafından "içeriğin yayından çıkarılması halinde; erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından kaldırılır." "Koruma tedbiri olarak verilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereğini yerine getirmeyen içerik, yer veya erişim sağlayıcılarının sorumluları, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, beş yüz günden üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır."

Erişimin engellenmesi kararı yalnızca suç teşkil eden içeriğe yönelik yapılmalıdır. Dolayısıyla web sitesinin bütününe yönelik bir tedbir kararı başta değindiğimiz ölçünlülük ilkesine aykırı olacaktır. Bu nedenle kanun öncelikle ilgili URL vb. web sitesi kısımlarının engellenmesini ancak bu yolla ihlalin giderilemediği durumlarda web sitesinin bütününe tedbir getirilmesi gerektiğini kabul etmiştir.

Buraya kadar Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme gibi adli birimlerin verdiği tedbir kararlarını aktardık. Kanunun 8. maddesinde belli hallerde BTK Başkanı'na da erişim engelleme tedbirine karar verme yetkisi verilmiştir. Buna göre içerik veya yer sağlayıcısı yurt dışında olan içerikle ilgili yahut yurt içinde bulunsa bile Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra), müstehcenlik (madde 226), fuhuş (madde 227), kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) suçları ile 29/4/1959 tarihli ve 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanunda yer alan suçları teşkil eden içerikle ilgili tedbir kararına BTK Başkanı re'sen karar verebilir. "İdarî tedbir olarak verilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının yerine getirilmemesi halinde, Başkan tarafından ilgili içerik, yer ve erişim sağlayıcısına, onbin Yeni Türk Lirasından yüzbin Yeni Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir. İdarî para cezasının verildiği andan itibaren yirmidört saat içinde erişim sağlayıcı tarafından kararın yerine getirilmemesi halinde Kurum(BTK) tarafından yetkilendirmenin iptaline karar verilebilir." Öte yandan "Başkan tarafından verilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının konusunu oluşturan yayını yapanların kimliklerinin belirlenmesi halinde, Başkan tarafından, Cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunulur."

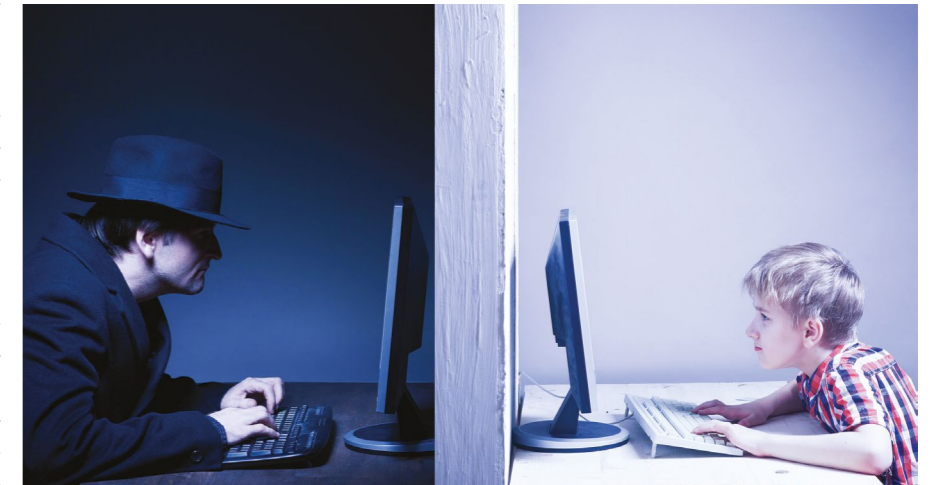
Tekrar etmek gerekir ise koruma tedbiri bir ceza yaptırım olmadığından kovuşturmayla yer olmadığına karar veya beraat kararı ile cumhuriyet savcısı yahut mahkeme tarafından kaldırılır.

Son olarak belirtmek gerekir ki kanunun 10. maddesi ile BTK'ya 8. Madde ve 8/A maddesinde sayılan suçlarla ilgili içeriklerin ihbar edilebilmesi için bir bilgi ihbar merkezi kurma görevi

verilmiştir. BTK da www.ihbarweb.org.tr adresini kurmuştur. Bu web sitesi vasıtasıyla suç teşkil eden içerikler ile karşılaşıldığında internet kullanıcılarına bunları BTK'ya ihbar etme imkanı sağlanmıştır.

a. 8/A Maddesinde Düzenlenen İçeriğin Çıkarılması ve/veya Erişimin Engellenmesi

Kanunun sonradan eklenen 8/A maddesinde belirli durumlarda ve idari makamların da devrede olduğu önleme amaçlı bir tedbir öngörülmüştür. Maddeye göre "yaşam hakkı ile kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi veya genel sağlığın korunması sebeplerinden bir veya bir kaçına bağlı olarak hâkim ... tarafından internet ortamında yer alan yayınlara ilgili olarak içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararı verilebilir." Görüldüğü üzere esas olan kararın hakim tarafından verilmesidir. Bunun yanında eğer gecikmesinde sakınca bulunan bir hal mevcut ise yukarıda sayılan bütün sebepler için Cumhurbaşkanlığı'nın talebi veya millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi veya genel sağlığın korunması sebepleri için ilgili bakanlıkların talebi üzerine BTK başkanı tarafından içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararı verilebilir. Görüldüğü üzere 8. Maddeden farklı olarak bu madde kapsamında BTK başkanı re'sen hareket etmemekte Cumhurbaşkanlığı yahut ilgili bakanlıkların talebi ile hareket etmektedir. "Karar, Başkan tarafından derhâl erişim sağlayıcılara ve ilgili içerik ve yer sağlayıcılara bildirilir. İçerik çıkartılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereği, derhâl ve en geç kararın bildirilmesi anından itibaren dört saat içinde yerine getirilir." "Cumhurbaşkanlığı veya ilgili Bakanlıkların talebi üzerine Başkan tarafından verilen

İçeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararı, Başkan tarafından, yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkiminin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde, karar kendiliğinden kalkar."

Yukarıda değinildiği üzere bu tedbir için engellenmenin öncelikle doğrudan içeriğe yönelik olması, eğer teknik açıdan imkânsız ise web sitesinin bütününe engelleme getirilmesi gerekmektedir. "Bu madde kapsamındaki suça konu internet içeriklerini oluşturan ve yayanlar hakkında Başkan tarafından, Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulur. Bu suçların faillerine ulaşmak için gerekli olan bilgiler içerik, yer ve erişim sağlayıcılar tarafından hâkim kararı üzerine adli mercilere verilir. Bu bilgileri vermeyen içerik, yer ve erişim sağlayıcıların sorumluları, fil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, üç bin günden on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır." "Bu madde uyarınca verilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereğini yerine getirmeyen erişim sağlayıcılar ile ilgili içerik ve yer sağlayıcılara Başkan tarafından elli bin Türk lirasından beş yüz bin Türk lirasına kadar idari para cezası verilir."

b. 9. Maddede Düzenlenen İçeriğin Kişilik Haklarını İhlali Nedeniyle Yayından Çıkarılması ve Erişimin Engellenmesi

Kişilik hakkı; kişinin yaşamı, sağlığı ve vücut bütünlüğünün yanında onur, şeref, isim, görüntü ve şöhret gibi kişiliğine bağlı maddi-manevi değerleri ifade etmektedir. Hem gerçek hem de tüzel kişiler

kişilik hakkına sahiptir. Örnek vermek gerekirse, çevrimiçi ortamlarda sıkça karşılaşılan, bir kişiye yönelik hakaret içerikli bir paylaşım yapılması onun kişilik hakkını ihlal eder. 9. madde ile çevrimiçi ortamlarda kişilik hakkı ihlal edilen kişilere ihlali gerçekleştiren içeriklerin yayından kaldırılması için bir başvuru imkanı sağlanmıştır. Belirtmek gerekir ki bu düzenleme 8 ve 8/A maddelerinde olduğu gibi bir koruma tedbiri olmayıp kişilik hakkı ihlallerine karşı oluşturulmuş bir kurumdur. Maddeye göre "internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi ile içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi doğrudan sulh ceza hâkimine başvurarak içeriğin çıkarılmasını ve/veya erişimin engellenmesini de isteyebilir." Görüldüğü üzere düzenleme hakkı ihlal edilen kişiye iki başvuru olanağı oluşturmuştur. Hakkı ihlal edilen kişi içeriğin çıkarılmasını ya içerik veya yer sağlayıcısından talep edecek ya da doğrudan hakime başvuracaktır. Eğer ilk yol tercih edilirse "internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişilerin talepleri, içerik ve/veya yer sağlayıcısı tarafından en geç yirmi dört saat içinde cevaplandırılır." Eğer ikinci yol tercih edilirse "internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik hakları ihlal edilenlerin talepleri doğrultusunda hâkim bu maddede belirtilen kapsamda içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine karar verebilir." "Hâkim bu madde kapsamında yapılan başvuruyu en geç yirmi dört saat içinde duruşma yapmaksızın karara bağlar. Bu karara karşı 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir."

Hâkim kararını, gereğinin yapılması için Erişim Sağlayıcıları Birliği'ne gönderir. Bu aşamada eğer ilgili içerik yayından kaldırılmış ise hâkim kararı kendiliğinden hükümsüz kalır. Aksi halde Birlik kararı gereğinin derhal ve en geç dört saat içerisinde yerine getirilmek üzere ilgili içeriğin içerik ve yer sağlayıcı ile erişim sağlayıcısına gönderir. Tekrar etmek gerekirse bu madde kapsamında da teknik zorunluluk olmadıkça web sitesinin bütününe değil yalnızca ilgili kısma engelleme getirilir. "Sulh ceza hâkiminin

kararını bu maddede belirtilen şartlara uygun olarak ve süresinde yerine getirmeyen içerik, yer ve erişim sağlayıcıların sorumluları, beş yüz günden üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır."

Çevrimiçi ortamlarda kişilik hakkı ihlalleri ile mücadele edilmesindeki bir zorluk da söz konusu içeriğin hızla yayılmasıdır. Bu durum karşısında kanun aynı içeriğin farklı internet adreslerinde de yayınlanması ihtimalinde hâkim kararının diğer siteler için de geçerli olacağını öngörmüştür. Bu durumda kişilik hakkı ihlal edilen kişi doğrudan Erişim Sağlayıcıları Birliğine başvurarak kararın diğer içeriklere de uygulanmasını isteyebilir.

c. 9/A Maddesinde Düzenlenen İçeriğin Özel Hayatın Gizliliği Nedeniyle Yayından Çıkarılması ve/veya Erişimin Engellenmesi

Çevrimiçi ortamların bir diğer önemli problemi de mahremiyettir. Özel hayatın gizliliği yahut mahremiyet bilgi teknolojilerinin gelişmesi sıkça ihlal edilen değerlerin başında gelmektedir. Çevrimiçi ortamlarda bir yandan ifade hürriyeti korunurken bir yandan da kişilerin mahremiyeti korunmalıdır. Bu noktada hukuktan beklenen adil bir denge kurmaktır.

Kanun çevrimiçi ortamlarda özel hayatının gizliliği ihlal edilen kimselere bir başvuru olanağı oluşturmuştur. Buna göre "internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle özel hayatının gizliliğinin ihlal edildiğini iddia eden kişiler, Kuruma(BTK) doğrudan başvurarak içeriğe erişimin engellenmesi tedbirinin uygulanmasını isteyebilir." "Başkan, kendisine gelen bu talebi uygulanmak üzere derhâl Birliğe bildirir, erişim sağlayıcılar bu tedbir talebini derhâl, en geç dört saat içinde yerine getirir." "Erişimin engellenmesi, özel hayatın gizliliğini ihlal eden yayın, kısım, bölüm, resim, video ile ilgili olarak (URL şeklinde) içeriğe erişimin engellenmesi yoluyla uygulanır." "Erişimin engellenmesini talep eden kişiler, internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiğinden bahisle erişimin engellenmesi talebini talepte bulunduğu saatten itibaren yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkiminin kararına sunar. Hâkim, internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle özel hayatın gizliliğinin ihlal edilip edilmediğini değerlendirerek vereceği kararını en geç kırk sekiz saat içinde açıklar ve doğrudan Kuruma gönderir; aksi hâlde, erişimin engellenmesi tedbiri kendiliğinden kalkar." "Erişimin engellenmesine konu içeriğin yayından çıkarılmış olması durumunda hâkim kararı kendiliğinden hükümsüz kalır." "Özel hayatın gizliliğinin ihlaline bağlı olarak

gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde doğrudan Başkanın emri üzerine erişimin engellenmesi Kurum tarafından yapılır." Bu durumda karar, "yirmi dört saat içerisinde sulh ceza hâkiminin onayına sunulur. Hâkim kararını kırk sekiz saat içerisinde açıklar."

A. 5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU KAPSAMINDA FİKRİ MÜLKİYET HAKKINI İHLAL EDEN İÇERİĞE ERİŞİMİN ENGELLENMESİ

Çevrimiçi ortamlarda yaşanan bir diğer önemli problem ise telif hakkı ihlalleridir. Bilgi teknolojileri telif hakkı ihlallerini hiç olmadığı kadar kolay hale getirmiştir. Her gün onlarca telifsiz içerik internette dolaşmaktadır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa 2001 yılında eklenen Ek Madde 4 ve bu maddeye 2004 yılında eklenen 3. fıkrayla eser sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin fikri haklarının ihlalini önlemek amacıyla bir başvuru imkanı tanınmıştır.

Düzenlemeye göre eser sahipleri veya bağlantılı hak sahipleri öncelikle içerik sağlayıcıya başvurarak üç gün içerisinde ihlalin durdurulmasını talep eder. İhlal devam ettiği takdirde cumhuriyet savcısına yapılan başvuru ile üç gün içerisinde servis (erişim) sağlayıcıdan içerik sağlayıcıya verilen hizmetin durdurulması istenir. İhlalin sonlandırılması ile içerik sağlayıcıya hizmet vermeye devam edilir.

SONUÇ

İnternet hukuku mevzuatını taradığımızda karşılaşılan en dikkat çekici problem mevzuatın karmaşık, dağınık ve anlaşılması zor düzenlenmiş olmasıdır. Hukuk devletinden beklenen yasaları ortalama okur profiline uygun olarak sade ve anlaşılır biçimde oluşturmaktır. İnternet Hukuku mevzuatımız bu idealden oldukça uzaktadır.

Çevrimiçi ortamların toplum hayatında demokrasinin ve özgürlüklerin hayata geçirilebilmesi açısından geniş kullanım alanı vardır. İfade hürriyeti ve bilgiye erişme hakkı bir demokrasi için tartışılmaz sahip olunması gereken değerlerdir. Bu hakların bireyler tarafından kullanımı giderek yalnızca çevrimiçi ortamlarda gerçekleşmektedir. Günümüz dünyasında demokrasi ve çevrimiçi özgürlük doğru orantılı bir seyir izlemektedir. Dolayısıyla internetin düzenlenmesi ve çevrimiçi özgürlük üzerinde oldukça hassas olunması gereken bir meseledir. Mevzuatımız internete müdahalede çoğu kez idari makamlara geniş yetkiler vermektedir. Bu durum hukuki güvenliğe kimi zaman zarar verme potansiyeli taşır.

KORONAVİRÜS KRİZİ VE EĞİTİM YÖNETİMİNDE PARADİGMA DEĞİŞİMİ

▲ PROF. DR. ENGİN ASLANARGUN

Bu yazının konusu koronavirüs salgını nedeniyle zorunlu olarak uygulanan uzaktan öğretimin faydaları, yöntemleri ve normal öğretimle karşılaştırılması değildir. Salgın nedeniyle yüzyüze eğitim yapılamadığı ve başka bir yol kalmadığı için “*bari zararın neresinden dönülürse*” mantığı ile zorunluluktan başvurulmuş bir yol olmasına karşın bazı eğitimciler ile öğretmenlerin uzaktan öğretimin yüzyüze öğretimden daha faydalı olduğuna yönelik akla ziyan açıklamalarını tartışmak hiç değildir. Olağanüstü bir zorunluluğun gereği olarak uygulanan uzaktan öğretim sürecini zorlama bir şekilde teoriyle meşrulaştırılmaya çalışmak yerine normal zamanlarda sümenaltı edilen ve önemsenmeyen ancak salgın nedeniyle artık su yüzüne çıkan bazı eğitimsel gerçeklerin tartışılması bu yazının konusunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda yapılan tartışmalar krizlerin fırsata çevrilmesine yönelik köprüden önceki son çıkışlardan biri olarak da değerlendirilebilir.

İnsanlık tarihinde hayatın olağan akışını derinden etkileyen ve yönünü değiştiren bazı dönüm noktaları vardır. Keşif, icat, toplumsal olay, savaş, saldırı, afet, salgın gibi faktörler olağan etki alanlarını aşarak insanlığı yeni bir maceraya sürüklemiş ve o zamana kadarki alışkanlıkları ters yüz etmiştir. İstanbul'un fethi savaş stratejisi ve ordu düzeni açısından Osmanlıların bir dünya gücü olduğunu tescilleyerek Batı-Hristiyan-Haçlı dünyası açısından bir çağın kapanmasına neden olmuştur. Amerika kıtasının keşfi ile başlayan süreçte suçlu, kaçak, maceraperest gibi insanların akın etmesiyle ve 19. yüzyılda kolonilerin birleşmesiyle ABD'nin ortaya çıkması önce Avrupa kıtasında sonra da dünyada dengeleri değiştirmiştir. Buharlı makinelerin icadı ve kömürün enerji kaynağı olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte kol gücüne dayalı bir hayat makineler yardımıyla hızlı, seri ve mekanik bir üretime geçiş yaparak sanayi devriminin temellerini oluşturmuştur. Batı dünyasında ortaçağ olarak adlandırılan dönemde İngiltere ve Fransa'daki düşünürlerin öncülüğünde insanların kilise ve krallığın baskı, sömürü, istismar ve zulmüne isyan etmesi Aydınlanma olarak adlandırılan bir dönemi başlatmış;

dinin sekülerleşmesi, dünyevileşmesi ve vicdanlara bırakılmasıyla sonuçlanan laisizm akımı ile Hristiyan mezheplerini ortaya çıkarmış, nihayetinde insan aklını esas alan rasyonel ve pozitivist akımı dünya üzerinde yaygınlaştırmıştır. Coğrafi keşiflerle Avrupa dışındaki toprakları işgal ederek oradaki insan ve doğal kaynakları sömürgeleştiren Batılıların yeni bir siyasal düzen oluşturmak için başlattıkları **Birinci Dünya Savaşı çok milletli imparatorluk düzeni yerine yeni dünya düzeni için daha kolay yönetilebilir çok sayıda ulus devlet ortaya çıkmıştır**. Bir zamanların popüler ve kullanışlı politikası olan ulus devlet söylemi, 1929'daki Büyük Buhran adı verilen ekonomik krizin de tetiklemesiyle içe kapanmacı, militarist ve tek adam yönetimindeki faşist devletlerin ortaya çıkmasına ve nihayetinde İkinci Dünya Savaşı gibi insanlık tarihinin en kanlı savaşlarından birine sebep olmuş, savaş sonrası bir zamanların popüler ve kullanışlı politikası olan ulus devlet söyleminin terkedilerek uluslararası birliktelikleri ve ittifakları teşvik eden politikaların yaygınlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Hayatın olağan akışını değiştiren, insan ve toplum hayatında dönüm noktası olarak değerlendirilen, bir çeşit paradigma değişikliği anlamına gelen İstanbul'un Fethi, Aydınlanma Devrimi, Sanayi Çağı, Birinci Dünya Savaşı gibi dönüm noktalarına 2020 yılının dünyasında Koronavirüs salgını da eklemek abartılı olmayacaktır. Milyonlarca insanın ölümüne, dünya ekonomisinin üçte bir küçülmesine ve toplumsal ilişkilerin durmasına neden olan bu salgın hastalığın en büyük kitlesel etkinlik olan okullardaki eğitime etki etmemesi mümkün değildi. Salgını kontrol altına almak, biranda çok sayıda insana bulaşmasını önleyerek yönetebilir düzeyde tutabilmek için okullarda gerçekleştirilen yüzyüze eğitim Mart 2020' de önce üç hafta süre ile daha sonra da dönem sonuna kadar tatil edilmiştir. Yüzyüze eğitimi telafi etme adına uzaktan öğretime geçilerek öğretim süreci devam ettirilmeye çalışılmıştır. Dünya genelinde bütün ülkeleri eş zamanlı olarak etkileyen ve toplumsal hayatı kesintiye uğratan böyle bir olayın

savaş dönemlerinde bile yaşanmadığı söylenebilir. Koronavirüs salgını nedeniyle okullarda yüzyüze eğitimin durdurulması ve bunun telafi edilmesi adına uzaktan öğretime geçilmesi eğitim-öğretim hayatında da yeni bir dönemin başladığı anlamına gelmektedir. Geleneksel uygulamalar, sınıf ortamı, yüzyüze iletişim, göz teması, sosyal öğrenme, grup çalışması gibi birçok noktada değişim zorunlu hale gelmiş ve geleneksel uygulamalar terkedilmiştir. Eğitim öğretimin şekli ve yöntemi tamamen değişmiş, teknoloji karşısında öğretmen adeta boşa çıkmış, öğretim programlarının acilen yeniden yapılandırılması ve teferruatlardan arındırılması gündeme gelmiş ve eğitim politikalarının gözden geçirilmesi ihtiyacı hasıl olmuştur.

Bu yeni durumun ne zaman kadar süreceği veya hayatın normale döneceği zaman henüz belli değildir; hatta **belirli bir normalleşme düzeyi sağlansa bile önceki eğitim ortamlarına tekrar dönülebilmesi ve toplumsal ilişkilerin kaldığı yerden devam edebilmesi** şüpheli görülmektedir. Bu tam anlamıyla bir paradigma değişikliğidir. Olağanüstü değişimlerin eşliğinde bulunmak, farklı çözüm arayışlarına girmek, kısaca yeni bir şeyler üretmek ve söylemek durumunda kalmak bir anlamda paradigma değişikliği zamanının geldiğini göstermektedir. O halde nedir bu paradigma değişikliği? Koronavirüs nedeniyle karşı karşıya kalınan eğitimsel zorunluluklar nelerdir? Normal şartlarda yapılamayan ancak bu olağanüstü dönemde gerçekleştirilmesi gereken dönüşümler nelerdir? Kısaca koronavirüs salgının açığa çıkardığı çıplak gerçek nedir? Bu sorulara bütün boyutlarıyla cevaplar verilebildiği takdirde karşı karşıya kalınan paradigma değişikliği anlaşılabilir olacaktır.

Yönetimsel boyutta bir paradigma değişiminin parametreleri kamu yönetimine yönelik bir anlayış ve bakış açısı değişikliğini gerektirmektedir. Aslında bu paradigma değişikliğine duyulan ihtiyaç uzun süreden beri hissedilmekte ancak yöneticiler tarafından görmezden gelinmekte ve statüko devam ettirilmekteydi. Koronavirüs krizi paradigma değişikliğinin artık zorunlu bir hal aldığı göstermektedir. Krizlerin fırsatlara çevrilmesi ve iyice su yüzüne çıkan sorunlara çözüm üretilmesi gerekmektedir. Normal koşullarda bile etkili olamayan ve öğrencilere hitap edemeyen bir sistemin kriz dönemlerinde çok daha fazla soruna sebep olabileceğinden zorunlu bir değişim süreci kaçınılmazdır. Normal şartlar altında her türlü insan kaynağı ile fiziki ve teknolojik olanaklar mevcut iken bile etkili bir şekilde gerçekleştirilemeyen eğitim

öğretimin uzaktan öğretim ile sağlanması mümkün değildir. Öğretmenlerden canlı olarak yüzyüze dinlediği dersi anlayamayan veya öğrenemeyen bir öğrencinin bilgisayar karşısında birşeyler öğrenebilmesi hayalcilikten öte bir şey değildir; eşyanın tabiatına aykırıdır. Salgın sürecinde normal zamanlardaki imkan ve olanakların ne kadar kıymetli ve önemli olduğunun bilincine varılması bile önemli bir dönüşümdür. Bu süreçte ortaya çıkan önemli bir değişim alanı eğitim sisteminin yönetimi ile ilgilidir. **Koronavirüs salgını süreci ilk günden itibaren ülkemizde iyi yönetilmektedir. Bütün kesimlerin son zamanlarda üzerinde ittifak ettiği ender konulardan biri olarak salgın sürecinin yönetimi uzmanlardan oluşan bir heyetin önerileri doğrultusunda hükümetin son kararı vermesi şeklinde gerçekleşmektedir.** Yürütme sorumluluğu taşıyan ve halktan aldığı yetkiyi bir sonraki seçim dönemine kadar kullanma hakkına sahip bir iktidarın son kararı vermesine kadar doğru ve yasal ise uzmanlardan oluşan bir heyetin önerileri doğrultusunda hareket etmesi de o kadar liyakat ve ehliyet önem verildiğinin bir göstergesidir. Koronavirüs Bilim Kurulu yaklaşık 30 kadar alanında uzman akademisyen ile sağlık bakanlığı yöneticilerinden oluşmaktadır. Salgın hastalık ve bunun toplumsal boyutları ile doğrudan ilgili göğüs, enfeksiyon, mikrobiyoloji, halk sağlığı gibi alanlarda uzman bilim insanları belirli aralıklarla toplantılar yaparak salgının gidişatı ile ilgili görüş alışverişinde bulunmakta, mevcut durumu analiz etmekte, olası riskleri masaya yatırmakta, dünyadaki salgınla ilgili yeni durumu ve gelişmeleri izlemekte ve hükümete önerilerde bulunmaktadır. Kurulun başkanı olarak sağlık bakanı hükümet ile kurul arasında iletişimi sağlayarak eğitim, ulaştırma, turizm gibi alanlarda atılacak adımlarla ilgili bilgi ve öneri akışını sağlayan bir köprü görevi görmektedir. Bilim kurulu herhangi bir baskı altında kalmadan uzmanlık bilgilerinin ışığında insan ve toplum sağlığını koruma ve bu salgını en az hasarla atlatabilme iradesinin bir sonucu olarak teşekkül ettirilmiş görünmektedir. Görüş ve önerileri tamamıyla bilimsel bilgi, deneyim ve istatistikler doğrultusunda şekillendiği için ciddi görüş ayrılıkları ortaya çıkmamakta veya kamuoyuna yansımamaktadır. Salgının ortaya çıktığı günden itibaren altı ay geçmesine karşın hükümet ve kamuoyu ile paylaştıkları bilgi, görüş ve önerilerin çok büyük oranda isabetli çıktığı, insanlarca kabul edilerek uygulandığı ve her kesimce takdir edildiği ifade edilebilir. Bu haliyle Bilim Kurulu'nun, Türk Tabipler Birliği'nin istatistiklerle ilgili birkaç eleştirisi dışında bütün halk, devlet, muhalefet ve sivil toplum

tarafından ciddiye alınan, meşru kabul edilen, takdir edilen ve saygı duyulan bir kurul olduğu söylenebilir. Milyonları ilgilendiren görüş ve önerilerin tartışıldığı bir kurulun daha fazla tartışılması ve eleştirilmesi de mümkündür, normal karşılanabilir.

Eğitim sisteminin sorunları da koronavirüs salgınından daha basit ve hafif değildir. En temel fark biyolojik ölümlere tanık olunmamasıdır. Etkisiz, verimsiz ve kötü bir eğitim sisteminin neden olduğu toplumsal, bireysel ve ekonomik sorunlar uzun vadede çok daha büyük hasarlara yol açabilmektedir. Türkiye'de altı ay içerisinde altı bin kişi koronavirüs salgınından dolayı hayatını kaybetmiştir; bu üzücü bir sonuçtur, devleti ve toplumu derinden etkileyen önemli ve büyük bir olaydır. İyi tasarlanmamış eğitim sistemlerinin insan ve toplum hayatında bıraktığı hasar bundan daha hafif değildir. **Etkisiz, verimsiz ve insanların ihtiyaçlarına karşılık veremeyen bir eğitim sistemi uzun vadede milyonlarca insanın hayatını olumsuz etkilemektedir.** İnsanların gerçek potansiyelleri ve yetenekleri ortaya çıkarılmadığı için geleceğe yönelik hayalleri gerçekleşmemektedir. Beklentilerine ulaşamayan veya potansiyelini doğru yönde kullanamayan bireyler devlete ve topluma karşı tepki geliştirmektedir. Benzer şekilde insanlar eğitim sistemi aracılığı ile toplumsal kuralları, örf ve adetleri, kültürel birikimi kısaca bir toplumu var eden değerleri öğrenemediği takdirde o toplumun, devletin ve milletin geleceği açısından büyük bir tehdiye dönüşebilmektedir.

Kendi toplumuna yabancılaşan, kültürel değerlerini küçümseyen, ailesini ve davranış kalıplarını beğenmeyen bir neslin uzun vadede topluma vereceği zarar

koronavirüs nedeniyle vefat eden binlerce insandan daha kalıcı ve vahim olacaktır. Sağlık sistemi elbette önemlidir, tedbirlere uyulmalıdır, bir insanın dahi hayatını kaybetmesi toplumun ölümü derecesinde önemlidir; ancak yanlış eğitim sistemi aracılığıyla dejenere olan, heba edilen, hayalleri kırılan, yanlış yönlendirilen, yetenekleri ortaya çıkarılmayan bir gençliğin neden olabileceği toplumsal ve kişisel tahribat uzun yıllar içerisinde milyonlarca insan üzerinde kalıcı etkiler bırakacaktır. Bugün için yirmi milyon öğrenci doğrudan eğitim sisteminden etkilenmekte, öğretmen ve aileler de dahil edildiğinde 80 milyonluk nüfusun yarısından fazlası eğitim sistemiyle ilgili konumda bulunmaktadır. Bir sistemdeki sorunlara çözüm üretmenin ilk adımı yönetim kademesinden başlamaktır. Sorunları üreten zihniyetlerle çözüm üretilemeyeceği için ilk adım popüler bir ifade ile bürokratik oligarşi olarak tanımlanan yönetim kademesinden başlamaktır. Sorunların kaynağı olan, çözüm üretmeyen, sistemi tıkayan, yönetici eğitimine ve projesine sahip olmayan üst düzey oligarşik bürokrasiden başlamaktır. Koronavirüs salgını ile mücadelede uygulanan iyi bir örnek olarak eğitim bilim kurulunun oluşturulması ve ülkenin eğitim politikaları ile ilgili bakanlığa ve hükümete görüş ve önerilerde bulunması atılacak ilk adım olmalıdır. Cumhurbaşkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu gibi üst düzey birimlerde Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu, Talim Terbiye Kurulu, Üniversitelerarası Kurul gibi çok sayıda birim olmasına karşın bunları hepsi uzmanlık yerine bürokratik bir mekanizma olarak ön plana çıkmakta ve kendilerini o kurula atayan makamın kararlarını tasdik etmekten ve meşrulaştırmaktan öteye geçememektedir.

Bu gibi kurullarda kararların nasıl alındığı bilinmemekte, kamuoyuna bilgilendirme yapılmamakta ve şeffaf uygulamalar gözlenmemektedir; daha çok üst düzey yöneticilerin verdiği kararlara meşruiyet kazandırmaya ve gerekçeler oluşturmaya çalışan kurul izlenimi verdikleri için toplum nezdinde pek güvenilir bulunmamaktadır. Bu kurullarda ülkenin eğitim sorunları yerine üst yönetimin belirlediği ikincil derecede öneme sahip konular gündeme gelmektedir. Bunun yerine, hükümete ve eğitim bakanına danışmanlık yapacak, ülkedeki eğitim öğretim konularında uzman, güncel eğitim sorunlarını dile getirebilecek, ülkenin

uzun dönemli eğitim politikalarını şekillendirebilmek için görüş ve önerileri olan vizyon sahibi bir kurula acilen ihtiyaç duyulmaktadır. Somut olarak ilkokul, ortaokul, lise, üniversite, sınav sistemi, teftiş sistemi, öğretmen yetiştirme sistemi gibi konulardan başlamak üzere ülkenin acil cevap bekleyen ve her geçen gün kronikleşerek koronavirüs halini alan sorunlarının masaya yatırılması gerekmektedir. Rutin olarak belirli aralıklarla toplanan, toplantı gündem ve sonuçlarının şeffaf olarak kamuoyu ile paylaşıldığı bir uzmanlar heyetinin yönlendirmesine ve rehberliğine acilen ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Uzmanlardan oluşan bilim kurulunun teşekkülü ciddi ve önemli bir irade ile gerçekleştirileceği için bu kurulda alınan kararların uzun vadede uygulamaya aktarılması da aynı şekilde güçlü bir irade eliyle mümkün olabilecektir. Bugün itibarıyla Türkiye'de böyle bir iradeyi sergileyebilecek tek kurum Cumhurbaşkanlığı'dır. Hâlihazırdaki eğitim sorunlarını masaya yatırabilecek ve çözüm üretebilecek bir irade eğitim bakanlığını aşmaktadır. Eğitimle ilgili alınacak bir karar ve atılacak bir adım öğrenci, öğretmen ve aileler düşünüldüğünde on milyonlarca insanı doğrudan etkileyeceği için bakanlığın böyle bir tepkiyi göğüsleyebilmesi mümkün değildir; haddi zatında bakanlık bürokrasisinin böyle bir değişimi planlayabilecek vizyona sahip olduğu şüphelidir. Yılların bürokratik ve oligarşik bir alışkanlığı ve hastalığı olarak daha çok teferruata dair palyatif değişim ve yeniliklerle zaman geçirilmekte ve kamuoyuna bir şeyler yapılıyor izlenimi verilmeye çalışılmaktadır. Maalesef ilk zamanlarda lider tarafından dile getirilen bürokratik oligarşi eleştirisi bir ümit oluşturmuş iken gelinen nokta itibarıyla yeni bir oligarşik bürokrasinin tam gaz yoluna devam ettiği görülmektedir. Eğitim sisteminde keyfiyetin önlenmesi ciddiyet, liyakat ve ehliyetin hayat bulabilmesi için en üst irade olarak cumhurbaşkanının girişimiyle şeffaf bir eğitim bilim kurulunun oluşturulması, eğitim sorunlarının tartışılması, önceliklerin belirlenmesi ve politika oluşturulması sürecinde yine en üst irade tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Böyle bir kurul üst düzey yöneticiler ile politikacıların elini rahatlatarak, çevreden gelebilecek keyfi istek ve beklentilerin önüne geçecektir. Böylece milyonlarca insanı ilgilendiren radikal kararlar alınsa bile netice itibarıyla bilim insanlarından oluşan bir kurulun iradesi söz konusu olduğu için kamuoyu tarafından kabullenilmesi ve hazmedilmesi daha kolay olacaktır. Zaten istişare ile verilen kararların doğruluğu en yüksek düzeyde olacağı ve gerekçeleri kamuoyu ile şeffaf bir şekilde paylaşılacağı için yönetime olan

güven de artacaktır. Bugün itibarıyla atılacak bundan daha rasyonel bir adım ve yöntem bulunmamaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren tek parti, çok parti, askeri yönetim, olağanüstü hal yönetimi, azınlık hükümeti, koalisyon hükümeti, demokratik yönetim gibi çok çeşitli hükümet türleri iş başına gelmiş bürokrat bakan, siyasetçi bakan, eğitimci bakan, akademisyen bakan, öğretmen dostu bakan gibi çok çeşitli nitelikteki insanlar eğitim bakanlığı yapmıştır. Öğretmen yetiştirme, lise ve üniversite giriş, yönetici atama, program geliştirme, okul kademeleri, denetim yöntemi gibi alanlarda (sadece beş altı değişiklik son yirmi yıl içerisinde olmak üzere) onlarca kez düzenleme yapılmış, neredeyse tamamı isim ve şekil değişikliğinin ötesine geçmemiş, kamuoyu oyalanmış, sorunlara çözümler bulunamamış ve nihayetinde sorunlar katlanarak günümüze kadar ulaşmıştır. Okullarda "öğretimin gerçekleşmemesi" gerçeği ile yüzleşme cesaretini neredeyse hiçbir yönetim gösterememiştir. PISA, TIMSS gibi uluslararası sınavlar ile üniversite ve ortaöğretim giriş sınavları gibi ulusal merkezi sınav sonuçları "öğrencilerin öğrenemediğini" göstermesine karşın bu sorun eğitim politikalarını belirleyen üst yönetimin acil gündemi haline hiçbir zaman gelmemiştir. 2020 ortaöğretim giriş sınavında koronavirüs salgınından dolayı sadece 8. Sınıf birinci dönem konularından soru hazırlanmasına karşın 20 matematik sorusundan ortalama başarı oranı 4,89 soru düzeyinde gerçekleşmiştir. Yani ortalama olarak öğrenciler sınıflarda öğretilen matematik konularının ancak yüzde 25'ini öğrenebilmişlerdir. Geriye kalan yüzde 75'lik kısım boşa gitmiş, öğrenilememiş, öğrenci ve öğretmenler boşa kürek çekmişlerdir. Üniversite giriş sınavında TYT fen bilimlerinde 20 sorudan ortalama 2,6; AYT fizik 14/1, kimya 13/1, biyoloji 13/1 ortalama yapan öğrenciler bu derslerde neredeyse hiçbir şey öğrenemediklerini itiraf etmektedir. Yüzlerce üst düzey eğitim yöneticisi, binlerce okul yöneticisi, on binlerce öğretmen ve milyonlarca öğrenci etkisiz ve verimsiz bir eğitim sisteminde "mış" gibi yaparak tribünlere oynamaya devam etmektedir. Bu gruba üniversite hocaları da dahil edilebilir. Sonuç olarak "balık baştan kokar" veya "baş nereye giderse ayaklar da oraya gider" atasözlerinde altı çizilen gerçek ile yüzleşmek ve gereğini yapmak adına ülkedeki eğitim politikalarını tasarlayacak, öncelikli sorunları tespit edecek, uzun vadeli çözüm önerileri sunacak bir eğitim bilim kurulu ile böyle bir kurulun oluşumuna öncülük edecek ve önerilerini ülkenin geleceği adına uygulama cesaretini gösterecek siyasi bir iradeye ihtiyaç bulunmaktadır.

ALTERNATİF BİR EĞİTİM METODU OLARAK İZCİLİK

▲ MÜCAHİT SÜLEYMAN AYDEMİR

Günümüzde eğitim dört duvar arasında, ekran karşısında, teorik anlatımlar ile yapılan bir uğraş halini almış durumda. Sıralarda, ekran karşısında, uygulamadan uzak yapılan, bu öğretim ağırlıklı eğitimden öğrenciler ne kazanıyorlar diye sordüğümüzde, cevap çokta olumlu olamamakta. Kazandıkları en önemli özellik çok iyi bir teknoloji kullanıcısı olmak, çok iyi bilgisayar kullanmak, bilgisayar oyunları oynamak, sonuç olarak teknoloji bağımlısı olmak. Koronavirüsten dolayı yapılmaya çalışılan uzaktan eğitim uygulamaları da bunu tam olarak perçinlemekte. Koronadan dolayı şu an uzaktan eğitim (öğretim) elzem durumda, ancak bu günlerde elbet geçecek. İşte bu günler bittiğinde bu tehlikenin (teknoloji bağımlı eğitim) farkında olmak ve alternatif eğitim anlayışlarına yönelmek gerekmektedir. Bu alternatif eğitim anlayışlarından en önemlisinin İZCİLİK olduğu inancındayız.

İzciliğin temel metotlarından olan yaparak yaşayarak öğrenme ile açık hava faaliyetleri bu

günkü eğitim sistemimizin en önemli eksiğidir. Öğrenciler (talebeler) öğrendiklerini uygulama alanı ve imkânı bulamamaktadırlar. İşte izcilik çalışmaları gençlere bu imkânı sağlamaktadır. Bedenen ve ruhen doğa ile uyum sağlayan gençlerin sağlıklı, zeki, cesur, vatansever bireyler olarak yetişmesi izciliğin temel felsefesidir. **İzcilikle oyun ve eğlence arasında çocuklarımız hayatı öğrenirler.** Oba, hayata hazırlanmanın en küçük yapı taşıdır. İzcilik tüm bu yönleri ile gençlere ulaşma ve onlara dokunabilmek için çok önemli bir araçtır.

Asıl cevaplamaya çalışmamız gereken soru ise niçin ve nasıl izcilik sorusudur. Amaca (niçin) ulaşmak için nasıl iyi tanınmalı, uygulanabilir bir nasıl ortaya çıkarmalıyız. İzciliğin temel prensiplerinden olan yaparak yaşayarak öğrenme metodu nasıldaki temel dayanağımızdır. Nasılın temel cevabı açık havada, yaparak yaşayarak, oba sistemi ile yetişkin desteği olarak yapılacak çalışmalardır.

İzcilik bireylerin hayatına dokunarak, onları kendi kendilerine yetecek birer birey yapmak, onları hayata hazırlamak için çok elverişli bir eğitim ortamı ve materyalleri sunmaktadır

Eğitim sabır gerektiren bir iştir. Davranış değişikliği istiyorsak aşamalı bir planla bıkmadan usanmadan çalışmalıyız. Engellerini aşmada gençlere yardımcı olmak istiyorsak korumacı değil onlara fırsat eşitliği tanıyan bir düşünce ile hareket etmeliyiz. Bu eşitliği sağlamanın en uygun ortamı, doğada yapılacak olan faaliyetlerdir.

Bilindiği gibi çocukların gelişimi için onları olduğu gibi kabul edip ona göre davranmalıdır. Bunun tam tersini yapmak onları baskılamak, kendilerini ifade etmelerini engellemek sağlıklı gelişimlerini engelleyecektir. İşte doğa aktiviteleri baskılanmadan kendilerini ifade edebilecekleri en uygun ortamları sağlayacaktır.

Doğa hem fiziksel, hem de psikolojik olarak insanı doyurma gücüne sahiptir. Doğada yapılacak olan aktiviteler ile alınacak enerji, birlikte üretim, paylaşım ve eğlence mutlu bir yorgunluk sağlayacaktır.

Doğada doğal bir sevgi alışverişi gerçekleşmektedir. Doğa ile buluşma, doğadaki canlılar ve hayvanlar ile sevgi bağı kurma, sevgi alışverişini sağlama bireylerin topluma kazandırılmasında önemli bir adımdır.

Çocuklar binalardan, sanal iyileştirme araçlarından kurtulup, doğal ortamlarda doğadaki doğallık ile doğal birer birey olma yoluna çıkacaklardır.

Doğada buluşma, doğada paylaşma, doğal olmayı sağlayacaktır.

Doğada yapılacak olan grup çalışmaları ile çocuklar birbirleriyle daha kolay iletişim ve etkileşim kurma olanağına sahip olmaktadır. Bir guruba ait olma, kabul görme bireylerin en büyük beklentisidir. Doğadaki aktiviteler ile bu beklentiler çok daha rahat bir şekilde karşılığını bulmaktadır.

Her şeyi ayağına hazır gelen çocuklar, izcilik faaliyetleri ile bundan kurtularak, kendilerini kendileri görmenin hazzına varmaktadır. Birçok ihtiyaçları ebeveynleri tarafından karşılanan bireyler, ihtiyaçlarını kendilerinin gördüğü bir ortamda (kampta, doğadaki faaliyetlerde) ailelerinden bağımsız, kendilerine güvenen, yaşam becerileri gelişmiş, sosyal, özgüvenli ve mutlu birer birey olmaktadır.

Kısaca özetlersek; bireyler, doğada ailelerinin korumacılığından kurtulup

- ✓ Günlük yaşam becerisi kazanıyorlar. Sosyalleşiyorlar.
- ✓ Bir guruba ait olma ve kabul görmenin zevkini tadıyorlar.
- ✓ Paylaşmanın ve biz olmanın zevkine varıyorlar.
- ✓ Yaratıcılık ve özgüvenleri gelişiyor.
- ✓ Oyun oynayarak, eğlenerek mutlu oluyorlar.

İzcilik bireylerin doğa ile bütünleşmelerini sağlayan, önemli bir eğitim sistemidir. Eğer bireylerin doğa ile bilinçli bir şekilde buluşmalarını istiyorsak bunun yolu izcilik faaliyetlerinden geçmektedir. Zira izciliğin temelinde yaparak, yaşayarak yapılması gereken, doğa faaliyetleri vardır. Yukarıda saydığımız tüm özellikleri bireyler doğada yapacakları kamp ortamlarında kazanmaktadır. **Ancak kamp bittiğinde izcilik bitmez izcilik şehirde de devam eder. Kazanılan bu özellikler şehirde de yapılan eğitimler ile ömür boyu devam eder. İşte tüm bu yönleri ile izcilik bireyler için çok faydalı bir eğitim olanağı sağlamaktadır.**

İZCİLİĞE GENEL BAKIŞ

İzcilik Nedir

Din, dil, ırk ve milliyet ayrımı olmaksızın herkese açık olan, politik olmayan, üniformalı, eğitimsel bir gençlik hareketidir.

Çocuğu tabiat içinde yetiştiren bir okuldur. Oyun ve eğlence arasında hayatı öğretir. Çalışmalar hem öğrencinin, hem de öğreticinin hoşuna gidecek şekilde kamp ve doğa çalışmaları olarak yapılır. Öğreticiler bu çalışmalara lider olarak katılır, çocukların kendi kendilerini yetiştirmelerini izler. Öğretim liderin çocuklara örnek olması ile yürütülür.

İzcilik, örgün eğitim sisteminde akademik başarıyı yakalayamayan, kafası daha az çalışan diye hitap edilen, çocuklara da gelişmeleri için imkânlar sunar.

Zira yapılan aktivitelerde tüm izciler aynı imkânlarla sahiptir. Hiç ummadığımız bir izci obasının da desteği ile ummadığımız bir beceri ve başarı gösterebilir. İşte izcilik bu gibi çocukların mutlu olmalarına, başarının zevkine varmalarına, kendilerinin tanımalarına imkân sunar. Bu yönleriyle de tüm bireylerde faydalı olacak bir eğitim sistemidir.

İzciliğin Amacı.

Bedenen ve ruhen doğa ile uyumlu, sağlıklı, zeki, cesur, vatansever bireyler yetiştirmektir.

Hayatın nasıl kazanılacağını, nasıl yaşanılacağını öğretmektir.

Gençleri sadece kendini düşünen bir varlık değil, başkalarına hizmet etmeyi bilen, topluma hizmet için ruhen ve bedenen gelişim içinde olan bireyler olarak yetiştirmektir. Bu amaçla dünyada tüm izciler, izci sözü ve türesi altında birleşmiş olarak çalışmakta, birbirlerini kardeş saymaktadırlar.

İzci türesi ve andını okuduğumuzda izciliğin ne olduğunu, amacını, metodunu anlamış oluruz. **Ant ve türe izciliğin yol haritasını bizlere sunmaktadır.**

İZCİ TÜRESİ

- 1- İzci, sözünün eridir. Şeref ve haysiyetini her şeyin üstünde tutar.
- 2- İzci, yurduna, milletine, ailesine ve izci liderlerine sadıktır.
- 3- İzci, başkalarına yardımcı ve yararlı olur.
- 4- İzci, herkesin arkadaşı ve bütün izcilerin kardeşidir.
- 5- İzci, herkese karşı naziktir.
- 6- İzci, bitki ve hayvanları sever ve korur.

7- İzci, büyüklerinin sözünü dinler, küçüklerini sever ve korur.

8- İzci, cesurdur, her türlü şartlar altında neşeli ve güler yüzlüdür.

9- İzci, tutumludur.

10- İzci, fikir, söz ve hareketlerinde açık ve dürüsttür.

İZCİ ANDI

Allaha ve vatanıma karşı vazifelerimi yerine getireceğime, izcilik türesine uyacağıma, başkalarına her zaman yardımda bulunacağıma, kendimi bedence sağlam, fikirce uyanık ve ahlâkça dürüst tutmak için elimden geleni yapacağıma şerefim üzerine ant içerim.

İşte bu ant ve türe kapsamında, çocuk ve gençlere eğlendirici ve öğretici oyunlar ile öğretilen izcilik;

- ✓ Çocukların macera heveslerini tatmin eder.
- ✓ Gençleri en tabii bir şekilde bir biri ile kaynaştırır.
- ✓ Beceriklilikler kazandırır.
- ✓ Disiplinli, cesur, vatansever yapar
- ✓ Kendi kendine yetmeyi teşvik eder.

Bunları yaparken çocukları 7 yaşında alır 18 yaşına kadar aşamalı olarak eğitir.

Yavrukurt(7-11);Bedenen ve ruhen geliştirmeye teşvik eder.

İzci (11-15);Gençlerin karakter ve hizmet duygularını geliştirir.

Ergin İzci(15-18);İzcilikteki hizmet ideallerinin vatandaşlık alanında uygulanmasını sağlar.

Özetleyecek olursak, izcilik eğitimini şu 4 başlık altında toplayabiliriz

1-Karakter Eğitimi: Becerikli, güvenilir, ahlaklı olmalarını sağlamak.

2-Beceri Eğitimi: Hayatta işlerine yarayacak bilgi ve beceriler kazandırmak.

3-Sağlık Eğitimi: Bedenine bakmayı öğretmek.

4:Hizmet Eğitimi: Toplumdaki hizmetlere talip olmalarını sağlamak. Her türlü afette neler yapacaklarını öğretmek.

İzciliği daha iyi tanımak için aşağıda belirteceğimiz temel prensip ve metotlarını

da bilmemiz faydalı olacaktır. Zira izcilik hedefleri olan, prensipleri olan, metodu olan sistemli bir eğitimidir. İzcilik eğitimi yapan liderler bu prensip ve metotlar çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedirler.

İzciliğin Temel Prensipleri

İzciliğin üç temel prensibi vardır. Bunlar; İzci Andında da belirtildiği üzere Allah'a karşı vazifeler, Başkalarına karşı vazifeler, Kendine karşı vazifelerdir. Tüm izciler bu prensiplere bağlı kalarak çalışmalarını yürütürler.

1)Allah'a Karşı Vazifeler;

İzcilik izciden Allah'a karşı olan vazifelerini yerine getirmesini talep eder. İzcilerin dini inançlarını kuvvetlendirmelerine hizmet eder. Ant ve Türe bir izcinin dinine hakiki ve samimi bir bağlılık göstermesini ve icaplarını yerine getirmesini emrettiği gibi, çeşitli dinlere mensup izcilerin toplantılarında, tek bir din inancının propagandasını meneder. İzcilik evrensel bir hareket olduğu için kim hangi dine mensup ise o izciden dininin gereğini yerine getirmesini istemektedir. Mensup olduğu dinin gereklerini yapan izciler elbette ki en önemli sorumluluklarını da yerine getirmiş olacaklardır.

2)Baskalarına Karşı Vazifeler;

Baden Powell; Her çocuk yurduna hizmet etmek ister bu hizmeti kolayca yapmanın bir yolu da izci olmaktır der. Evet, izci her gün bir iyilik yapmak zorundadır. Ergin izci topluma hizmet eder. İzci kendinden önce başkalarına, çevresine karşı sorumludur.

3)Kendine Karşı Vazifeler:

Kamp hayatı izcileri dumanlı ve kasvetli şehrin tuğla evlerinden hiçbir zaman bulamayacağınız bir sağlık ve saadete kavuşturur der izciliğin kurucusu. İşte izcinin kendine karşı en öncelikli vazifesi aklını ve bedenini sağlıklı tutmaktır. Bunun en öncelikli yolu da kamp yapmaktan geçer. İZCİ KAMP YAPTIKÇA YAŞAR

İzciliğin Metotları

İzcilik çalışmaları yapılırken, Türkiye İzcilik Federasyonunda üyesi olduğu WOSM ve WAGGGS tarafından belirlenen yedi madde şu şekildedir.

1-Ant ve Türe: İzci Türesi dünyadaki bütün izciler için geçerli bir anayasadır. İzci andı da aynı şekilde tüm dünya izcileri için ortak bir anttır. İzci andı verilen

bir sözdür. İzci sözünü tutmak kolay değildir. Onu tutmak için elinden geleni yapmak izcinin en önemli vazifesidir. Ant ve türeden anlaşılacağı üzere izcilik sadece eğlence temin etmekle kalmaz aynı zamanda gençlere birçok vazife yükler.

2-Oba sistemi: Oba dünyanın en küçük demokratik topluluğudur. Obabaşı ülkenin başbakanı, yardımcı başbakan yardımcısı, üyeler vatandaşlar, flama bayrağı, oba ismi ülkenin ismi, oba bağırsışı ülkenin marşı, gibi birçok benzetme yapabiliriz. İşte oba sisteminin başlıca gayesi bu şekilde mümkün olduğu kadar izciye sorumluluk vererek yaşama hazırlamaktır.

3-Aşama sistemi: İzcilik 7-18 arası aşamalı bir şekilde çocukları ele almakta. Yavrukurt, izci, ergin izci basamaklarının her birinin içinde de, aşamalı olarak eğitimler verilmektedir. Böylece izciler bir önceki aşamadan diğerine geçebilmek için gayret sarf etmekte hem de yaşlarına uygun beceriler kazanmaktadırlar. Aşama ile kendilerine hedef belirlemekteler. Hedeflerine ulaşmak için daha istekle ve zevkli çalışmalar yapmaktalar.

4-Açık hava faaliyetleri: Açık havada yapılan her türlü faaliyet hem zevkle hem de isteyerek yapılır. Ancak açık hava faaliyetleri son derece disiplinli yapılması gereken faaliyetler olduğu için örgün eğitim sistemimizin en eksik olduğu kısımdır. İzcilik ise tam aksine mümkün olduğunca tüm faaliyetlerini açık havada yapmayı öngören bir sistemdir. Açık havada son derece tehlikeli olan birçok faaliyet, kamplar gibi, izcilik disiplini içinde yapıldığında bütün bu tehlikelerden bertaraf edilmiş olur.

5-Yaparak yaşayarak öğrenme: Öğrencilere öğrendiklerini uygulama imkânı ve ortamı vermediğinizde öğrenme kalıcı olamamakta, davranışa dönüşmemektedir. İzcilikte öğrenciler açık havada, yürüyüşlerde, kamplarda öğrendiklerini uygulama imkânı ve ortamı elde etmektedirler

6-Sembolik çerçeve: İzcilikte kıyafet, teftiş, teknil, bayrak töreni, bayrak devir teslim, ant içme gibi olmazsa olmaz unsurlar dediğimiz sembolik çerçeve vardır. Sembolik çerçevenin amacı hem iç hem dış disiplini sağlamaktır. Zira disiplin olmadan izcilik olmaz.

7-Yetişkin desteği: Yetişkin desteği dediğimizde öncelikle liderler daha sonrada aileler, öğretmenler, uzmanlar, kısaca destek alınabilecek tüm yetişkinler kastedilmektedir. İzciler etkinliklerini yaparken, bir yetişkin desteğine ihtiyaç duyabilirler. Ama bu yetişkin izcilerin gözünde yeterliliğini ispatlamış olması ve güvenlerini kazanmış olması gerekir. Bu yüzden iyi bir lider kendini her konuda en iyi şekilde yetiştirmeye ve bilgilerinin güncelleştirmeye özen göstermelidir.

NİÇİN İZCİLİK?

Niçin izciliğin cevabı izciliğin metotlarında mevcuttur. Örgün eğitim sisteminde mevcut olmayan, kalıcı bir eğitim için elzem olan, yaparak yaşayarak öğrenme, aşama sistemi, oba sistemi, açık hava faaliyetleri ile bireylerin gelişimlerini, becerilerini, özgüvenlerini artırmaya uygun imkân ve ortamları izcilik sunmaktadır.

Bireylerin davranış değişikliği kazanabilmeleri için aşamalı bir eğitime, sosyalleşebilmeleri için bir gruba, özgüven kazanmak için aileden uzaklaşmaya ihtiyaçları

vardır. Tüm bunları sağlayacak olan izcilik faaliyetleridir. Ant da belirttiği gibi izciler önce Allah'a ve Vatanına karşı vazifelerini yerine getireceklerine daha sonra başkalarına yardım edeceklerine son olarak kendilerini hem bedence hem de fikirce uyanık tutacaklarına dair söz vermektedirler. Bu söz çerçevesinde, öncelikle Allah ve Vatanları için, sonra içinde yaşadıkları toplum sonrada kendileri için yaşamları gerektiğinin bilincine varmaktadır.

Çalışmaların Bireylere Faydas

✓ **Ant ve Türeyi** öğrenen bireyler, en başta kendilerine verilen sorumluluk ve vazife bilinci ile hayatlarına bir anlam yüklemektedirler. Zira zamanımız gençlerinin en büyük açmazları, teknoloji bağımlısı olup içlerine kapanıp hayatlarını anlamsızlaştırmaları ve bir hedeflerinin eksikliğidir. İşte Ant ve Türe belirtilen bu eksikliği gidermektedir.

✓ **Oba sisteminde** gerçekleşen işbölümü ve görev dağılımı ile bireylerde sorumluluk ve görev bilinci gelişmektedir. Ailede sorumluluk verilmeyen veya sorumluluk almaktan uzak duran çocuklar, oba sisteminin içerisinde başarmanın mutluluğunu varıyorlar. Ayrıca başarısızlığın sonucu, umutsuzluğa kapılmadan azimle tekrar denemenin gerekliliğini öğreniyorlar. Ebeveynlerin korumacılığından kurtulup birey olmanın anlamını kavriyorlar. Kendilerini keşfederek. Kendi kendine yetme çabalarıyla özgüvenlerini geliştiriyorlar.

✓ **Aşamalı bir eğitimle** bireylerin, yaşlarına uygun, zevkli, istekli, daha kolay ve anlaşılır bir eğitim almaları sağlanıyor. Ayrıca bir sonraki aşamaya geçme çabaları, ileriye dönük bir hedef oluyor, buda onlar için bir yaşam enerjisi ve sevinci sağlıyor.

✓ **Açık hava faaliyetleri** bireyleri dört duvar arasından, sanal ortamlardan kurtarıp, doğada, doğal olanlar ile bir arada, doğal birer birey olma imkânı sunuyor. Dört duvar arasında yapılması mümkün olmayan birçok imkânlar, bireylere kamplarda, yürüyüşlerde, açık hava faaliyetlerinde sunuluyor.

✓ **Yaparak yaşayarak öğrenme** sistemi ile bireyler hep pasif oldukları, dinleyen oldukları, eğitim sisteminden, aktif oldukları, öğrendiklerini uygulayabildikleri, bir sisteme geçmiş oluyorlar.

✓ **Sembolik çerçeve** kapsamında yapılan izcilik

faaliyetleri. Bireylere bir disiplin kazandıracaktır. İzcilik faaliyetlerinde aldıkları bu disiplin elbette ki hayatlarının diğer kısımlarında da disiplinli olmalarını sağlayacaktır. Hayatlarında disiplinli olmanın gerekliliğini ve faydasını kamplarda, izcilik faaliyetlerinde uygulayarak öğrenecekler. Kampta teftişte birinci olmak istiyorlarsa, oba ruhlarının tam olması gerektiğini bilecekler. Bunun içinde öncelikle kıyafetlerinin eksiksiz olmasını, çevrelerinin ve çadırlarının temiz olmasını sağlayacaklar. Tekmillerini tam verecekler. Bunlara uymadıklarında birinci olamayacaklarını öğrenecekler. Birinci olmak içinde disiplini elden bırakmadan çalışmalarını gerektiğinin farkına varacaklar.

Çalışmaların Topluma Faydası

Z kuşağı dediğimiz bu nesil teknolojiden dolayı toplum içerisinde olmaktan kaçınılmaktalar, bireyselleşmekte, toplumdaki kendilerini soyutlamaktalar. Oba sistemi ile bu ortamdaki kurtulup, sosyalleşmenin toplum içerisinde olmanın hazzını yaşama imkânları oluyor. Bu bireyleri topluma kazanmış oluyoruz.

✓ Günümüz toplumunda kendilerini ifade edecek ortam bulmakta zorlanan gençlerin, eğitimlerini kolaylaştırarak, ebeveynlere ve eğitmenlere yardımcı olunuyor.

✓ Bu bireylere ulaşmak onlara yardımcı olmak isteyen her türlü kurum ve kuruluşa bu anlamda destek olarak işlerini kolaylaştırmış oluyor.

✓ Allaha ve Vatanıma karşı vazifelerimi yerine getireceğime diyerek, bireylerde milli ve manevi bilincin oluşması sağlanıyor.

✓ Başkalarına her zaman yardımda bulunacağıma, izcilik türesine uyacağıma diyerek topluma hizmet etme bilinçlerinin oluşması sağlanıyor

İzcilikle Engelleri Aşma (Yapılan hatalar, yanlış işler)

Ergenlik çağındaki yani ortaokul ve lise yaşlarında bireylerin en önemli ihtiyaçları; engelli bir koşu yarışmasında olduğu gibi, öncelikle önlerindeki engelleri kabullenmeleridir. Daha sonra bu engelleri aşmak için yarışmaya karar vermeleri ve yarışmaya başlamaları gerekmektedir. Bunu yaptıktan, yarışmaya başladıktan sonrada, devirdikleri engeller olsa da, yılmadan yarışmaya devam etmeleri ve

yarışmayı sonlandırmaları, onların aldıkları eğitimle ilgilidir. Kabiliyetli bir çalıştırıcının eğitimi ile pes eden değil, yılmadan yarışmayı sonlandıran ve bu tecrübeyle diğer yarışmalara katılıp, en sonunda şampiyon olan, engellerini sonlandıran birer birey olabilirler. İşte bu çalıştırıcı izci lideri, verilecek eğitimde izcilik eğitimidir. Bireyler alacakları izcilik eğitimleri ile engellerini(yaptıkları hataları) aşmayı başaracaklar. Öncelikle kendine güvenen, azimli, başkalarına yardım etmeye istekli, vatanına ve milletine bağlı birer birey olacaklardır.

Rehabilitasyon

Rehabilitasyon sözlükte; bir kimsenin iş yapmaya engel olan sakatlığını yâda hastalığını gidermek. Onu iş yapabilecek, çalışabilecek duruma getirmek olarak tanımlanmaktadır.

İşte bu yaşlardaki bireylerimizin bu anlamda tecrübesizliklerinden dolayı yapamayacaklarını düşündükleri, yâda çevresindeki kişilerin özellikle ebeveynlerin bu bireylerin yapamayacağını düşündüğü, birçok iş, vereceğimiz izcilik eğitimleri ile ortadan kalkacaktır. Zira engellerin aşılmasında en büyük engel, bireylerin kendileri ve ebeveynleridir. İşte bu engellerden yani kendilerinden ve ailelerinden kurtulmanın en öncelikli yolu, aileden bir nebze uzaklaşmak, bir gurubun içerisine girmek ve kendi işini kendisinin yapması böylece başarmanın hazzını yaşayarak, kendine güvenmesi ile olacaktır. İşte saydığımız tüm bunların yapıldığı yer kamplar ve obalardır. Kampa gelen bireyler ailelerinin korumacılığından uzak, oba içerisinde sorumluluk alarak, kendi işini kendileri görerek, kendilerine güven kazanacaklar. Tabi ki

bu bir tek kamp ile olacak bir iş değildir. Bu bireyler kamplara gelip gittikçe, izcilik faaliyetlerine devam ettikçe farkında olmadan engellerini aşmış olacaklardır.

Kendine Güven Kazanma

Kendine güven kazanan birey hayatını devam ettirme anlamında en önemli engeli aşmış demektir. Tüm çocuklar için kendine güven kazanmanın yolu sorumluluk alarak bunun sonucuna katlanmaktan geçer. Sorumluluk alacak, aldığı sorumluluğu yerine getirirken çaba sarf edecek, belki yardım isteyecek, önce başaramayacak, sonra tekrar deneyecek, tekrar deneyecek, yılmayacak en sonunda başaracak. Başarısızlığı da, başarıyı da tadacak, bende yapabiliyorum diyecek ve kendine güvenerek hayatına devam edebilecek. Kendine güven kazanma bu anlamda bu yaştaki bireyler için çok daha önemlidir. Zira bireylerin tecrübesizlikten dolayı kendilerine güvenme dereceleri çok düşüktür. Yapacağımız izci faaliyetleri ile bireylere bende bir bireyim bende yapabilirim duygusunu ve bilinci verdiğimizde bu onların tüm yaşantılarını etkileyecektir.

Kampa geldiğinde obabaşı olacak veya bir oba üyesi olacak böylece en başta sorumlulukla işe başlayacak. Obabaşı olduğunda da, oba üyesi olduğunda da birçok sorumlulukları olacak. Oba da kendi işini kendi görecek, gün içerisinde obaca yapmaları gerekenleri öğrenecek ve yapacak böylece en sonunda obaca oymak birincisi olacaklar veya olamayacaklar. O gün birinci olamadıysalar ertesi gün birinci olmak için daha dikkatli ve istekli çalışacaklar. Oba içerisinde yeteneğine uygun görevler alacak, becerilerini geliştirecek, belki daha

önce farkında olmadığı yeni becerilerin keşfedecek. Üzülecek, sevinecek, düşecek, kalkacak, hastalanacak, iyileşecek, kavga edecek, barışacak, kendine güvenerek hayata hazırlanacak. Kendi ayakları üzerinde duran toplumun bir bireyi olacak.

Sosyalleşme

Her insan bir grubun topluluğun içerisinde olmak durumundadır. Yemek, içmek gibi, bir grubun üyesi olmakta doğal bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç doğru yollar ile giderilmediğinde, gençler ya teknoloji bağımlısı asosyal bireyler olmakta, yâda topluma zarar veren gruplar içerisinde yer almaktalar. Bireylerde içinde buldukları psikolojiden dolayı bu tehlikeye diğer bireylere göre daha çabuk kapılabilmektedirler. Bu nedenle yapacağımız izcilik çalışmaları bu bireyler için çok daha önemlidir. Yapacağımız izcilik çalışmaları ile bu ihtiyaçlarını doğru yollar ve ellerden alacaklar. Oba içerisinde yer alarak bu ihtiyaçlarını giderecekler ve topluma doğru yolla adapte olacaklar yani sosyalleşecekler.

Oba dünyanın en küçük demokratik topluluğudur. Obabaşı seçimle gelir, oba üyeleri seçmeyi öğrenir. Obada herkesin bir görevi vardır işbölümü öğrenilir. Obanın bir bayrağı vardır onu korumak öğrenilir. Obanın sınırları vardır, sınırları korumak ve düzenli tutmak öğrenilir. Oba sandığı ve malzemeleri vardır, onları korumak öğrenilir. Gün içerisinde oba üyeleri ile uyumlu bir şekilde beraberce çalışmanın gerekliliği, ben değil biz olma başarıldığında oymak birincisi olunacağı, biz olunmadığında beraber çalışılmadığında bunun başarılamayacağı öğrenilir. Gençler kampta, obada hayatı öğrenir.

NASIL İZCİLİK?

Yaparak, Yaşayarak, Açık Havada

Duyduğumu unuttur, gördüğümü hatırlar, yaptığımı anlarım der Konfüçyüs. Anlamak, anlamlandırmak ve öğrenilenlerin davranış haline gelebilmesi için uygulamak gereklidir. Yoksa öğrenilenler ya unutulur, yâda hatırlansa bile yapılmaz. İşte bireyler için elzem olan, yaparak yaşayarak bizzat aktif olunan eğitim tarzı, izciliğin tarzıdır. İzciler kamplarda içinde buldukları obalar ile bizzat aktif oldukları oyunlara, yarışmalara, yürüyüşlere etkinliklere katılırlar. Kamplarda yaparak, yaşayarak hayata hazırlanırlar.

KAMPLAR

İzcilerin olmazsa olmazı kamptır. İzci kamp yaptıkça yaşar. Kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilecekleri, ailelerin korumacılığından uzak, görsel algılamının yoğun olduğu bir ortam olması sebebiyle kamplar gençler için çok uygun birer eğitim yuvası olmaktadır. Kamplar tüm gençler için bir hayat okuludur. Ancak kamplar iyi planlanmalı, yer seçiminden, yapılacak istasyonlar ve oynanacak oyunlara varana kadar her şey gençlere uygun olmalıdır

Oyunlar, Yarışmalar, Alkışlar, Bağırışlar, Marşlar, Kamp Ateşleri

Oyun deyip geçmemelidir çocuklar oyunlar ile hayata hazırlanırlar. Oyunlar çocuklar için en önemli eğitim olanağıdır. Çocuklar iyi planlanan oyunlar ile çok şeyler kazanırlar. Çocuklar oyunlara severek ve isteyerek katıldıkları için bu yolla verilen eğitim hem daha eğlenceli hem de daha kalıcı olmaktadır. Örneğin normalde bir çöpü şuradan şuraya koymayan bir çocuk, kampta yapılan çöp toplama yarışmasında çöp bulmak için dört bir yana koşmaktadır. Ayakkabı bağcığını kendi bağlayamayan çocuk bağcık bağlama yarışmasında birinci olmak için canla başla çalışmaktadır. Böylece çocuk oyunla çöp toplamayı, ayakkabı bağcığını bağlamayı davranış haline dönüştürmektedir.

Akşam olduğunda kamp ateşinde tüm izcilerin önünde sahneye çıkacağı etkinliklerini obaca hazırlamaktalar. Bazen şarkıları izciliğe uyarlamaktalar, bazen fıkraları. Bazen kampı Kızılderili'ler basmakta, bazen ormandaki hayvanlar. Kamp ateşi programları ile izciler toplum önünde olmak ve sahnede olmak deneyimi yaşamaktalar.

Gün boyunca söylenen izci şarkıları ve bağırışları ile kendilerini motive etmekte. Bazen kendileri de şarkı ve bağırış uydurarak üreticiliklerini geliştirmektedirler.

İZCİLERİM OLDU MU ?

İzcilerim oldu mu?	İpleri beline	Çadırları yamalı
Çadırlara doldu mu?	Çantaları eline	Liderleri armalı
Verdiğimiz bilgiler	Lider bizi yolladı	İzcilik güzel ama
Kafalara doldu mu? Kamp yerine	Onu hep korumalı

İstasyonlar, Tekmil, Teftiş, Bayrak Töreni, Tesisler

✓ Giydikleri izci üniformaları, her sabah yapılan bayrak töreni, alınan tekmiller, yapılan sabah teftişleri ile her zaman hazır olmayı ve disiplini öğrenmekte.

✓ Yapılan istasyonlarla hem eğlenip hem öğrenmekte. İlk defa ata binen, ok atan, oryantring yapan, ağaca tırmanan, dağcılık yapan, saz çalan, kanoya binen öğrenciler buradaki etkinliklerde gösterdikleri performansla bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirmekte ve kendilerini keşfetmekte.

✓ Yaptıkları tesisler ile el becerilerini geliştirmekte. Üretmenin mutluluğunu yaşamaktalar. Kendileri yeni tesisler tasarlayarak ve yaparak beraber bir ürün çıkarmanın, ekip olmanın önemini kavramaktalar. İyi bir planlama ile iyi bir kamp geçirmelerini sağladığımız gençler, tüm Dünya izcilerinin kardeşi olamaya karar vermekte. Aday izcilik dönemini tamamlayan izciler yeminlerini edip tüm dünya izcilerinin kardeşi olmaktadır.

ÜNİTE ÇALIŞMALARI

İzciliğin olmazsa olmazlarından biride haftalık ünite çalışmalarıdır. İzci kamp yaptıkça yaşar ancak izcilik sadece kampta yapılan bir faaliyet değildir yıl içinde de üniteler ile faaliyetler şehirde izci kulüplerinde devam etmektedir

İZCİLER İLE YAPILACAK ÇALIŞMALARDA DESTEK ALINACAKLAR

Lider Desteği

Yapılacak çalışmalarda en büyük destek liderlerden alınacak destektir. Öncelikle liderler bu konuda gönüllü olmalıdır. Herhangi bir zorlama bu işin sekteye uğramasına neden olur. Zira bu çalışma devamlılığı olması gereken bir çalışmadır. Aşama ile gidilmesi gereken uzun bir süreçtir, buda ancak gönüllü olan, istekli kişilerle yapılabılır. Liderler yapacakları çalışmaların verimli olmasını istiyorlarsa şu konulara dikkat etmelidir.

✓ Liderler izcilerin yaşayabilecekleri zorlukları önceden düşünüp çalışmalarını ona göre planlamalı.

✓ Aileleri ziyaret ederek veya iletişim kurarak izcinin yetenekleri, tercihleri ve özel ihtiyaçları hakkında bilgi edinmeli.

✓ Her izcinin aşamasıyla ilgili bir kayıt tutmalı.

✓ İziciler farklılıklar gösterir. Bazılarına diğerlerinden daha fazla dikkat ve özen göstermek gerekebilir. Tecrübeli lider bu bireysel farklılıkları bilmeli ve onu göre izcileri desteklemeye hazır olmalı.

✓ Onları daha iyi anlamak çocuk ve gençlerin gelişim aşamalarını bilmeli.

✓ Onlar için fedakârlık yapmaktan çekinmemeli. (Liderin yapacağı tüm fedakârlıklar izcilerin ona daha sıkı bağlanmasına ve özverili bir şekilde çalışmalara katılmasına vesile olacaktır.)

Ebeveyn Desteği

Anne ve babalarında gençlere yapacakları izcilik çalışmalarında destek olmalarını istiyor sak öncelikle onlara izciliğin önemi ve gerekliliği anlatılmalıdır. İzcilik çalışmalarının gerekliliğine inanan ebeveynler her ne kadar baştan tedirgin olsalar da çocuklarındaki olumlu gelişimleri gördükçe bu tedirginlikleri sona erecek ve gönülden destek olacaklardır. Ailelere de bu konu ile ilgili şu tavsiyelerde bulunabiliriz.

İzciler ile çalışırken onlarla yapacağımız bütün etkinliklerde bizzat uyguladıkları, aktif oldukları etkinlikler seçilmekte.

Yapılan her türlü faaliyet, Örneğin bir toplum hizmeti, dikkat çekme faaliyeti vb. onlara artı değerler katmakta. Özellikle toplum hizmeti demiş olduğumuz çalışmalara da, faydalı olduklarını hissetmek çok çok önemlidir. Örneğin zaman zaman yapmış olduğumuz bir cami ve mescit temizliğinde eline bir süpürge verip çalışmaya onları da kattığımızda bu onlar için hem bir gurur hem bir mutluluk kaynağı olmaktadır.

Yapılan günübirlik doğa yürüyüşleri şehirdeki keşmekeşten uzaklaşıp hem beden hem de zihnen deşarj olmalarını sağlamakta

Yapılan ünite toplantıları ile izciler yıl içinde yapmak istedikleri faaliyetleri kendileri belirlemekteler. Böylece kendilerine uygun ve yapabilecekleri faaliyetler ortaya çıkmakta. Bu faaliyetlerin uygulanmasında kulüp ve oymakbaşı, izcilere destek olmaktadır. Şehir dışında yapılacak olan faaliyetlerde izcilik federasyonu destek olmaktadır. Örneğin Federasyonumuz Çanakkale'de Milli Bilinç Kampı düzenlemekte isteyen kulüpler izcileri ile bu kampa katılabilmekte. Yarıyıl tatilinde Bolu'da kış kampı düzenlemekte. İziciler il dışında da bu tür faaliyetlere katılıp hem diğer illerden arkadaş edinmekteler hem de ülkemizi tanımış geçmiş olmaktadır.

✓ İzcilik çalışmalarına katılması için çocuğunuzu zihinsel olarak önden hazırlayın ve onu motive edin.

✓ Çalışmaya başlamadan önce liderle görüşün ve çocuğunuzun ön görüşme yapmasını sağlayın.

✓ Yaşayabileceği olumlu ve olumsuzlukları anlatın ama buradaki dengeyi çok iyi kurun, olumsuzlukları başarabileceği düşüncesiyle birlikte verin.

✓ Çocuğunuzun fiziksel ve zihinsel artı ve eksilerini liderinize ayrıntılı bir şekilde anlatın. Çocuğun kullanması gereken ilaçlar varsa liderini bilgilendirin. Çocuk işitme cihazı kullanıyorsa her çalışma öncesi mutlaka takın.

✓ Yaşadığı olumsuzluklarda hemen çalışmadan uzaklaşmak yerine sürekli teşvik edin, her şeyin daha iyi olacağı yönünde öğüt verin.

✓ Liderinizle sıkı iletişim halinde olun ve süreç hakkında bilgi alın ve verin. Çocuğunuzun size iletmediği özel memnuniyet veya şikâyet durumlarını liderinize iletin.

✓ Çocukta ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yönleri iyi bir şekilde gözlemleyerek liderine aktarın.

Hepsinden önemlisi aşırı korumacı olmayın. Çocuğunuza ve liderinize güvenin birazda sabredin bakın görün çocuğunuz neler başaracak sizlerde inanamayacaksınız çocuğunuzu tanıyamayacaksınız.

Kulüplerin Desteği

Yapacağımız çalışmalar da diğer izci kulüplerinden destek almamız. Yaşadığımız olumlu veya olumsuz durumları onlarla paylaşmalıyız. Diğer kulüpleri de bu konuda teşvik etmeliyiz. Zira bu çalışmayı ne kadar çok kulüp yaparsa o kadar çok bireye ulaşmış oluruz. Farklı kulüplerin farklı imkânlarını bir araya getirdiğimizde daha verimli bir çalışma gerçekleşecektir. Zaman zaman ortak çalışmalar yapmalıyız. Yapacağımız ortak faaliyetler hem kulüpler arasında hem de izciler arasında kaynaşma sağlayacaktır. Kulüpler sadece mahalli kamplarda değil hafta sonu kamplarında, günübirlik yürüyüşlerde, ünite çalışmalarında, toplum hizmeti çalışmalarında vb. da birbirine destek olup çalışmalar yürütebilirlerse daha verimli çalışmalar ortaya çıkacaktır.

İzcilik Federasyonunun Desteği

Türkiye'de izcilik; Türkiye İzcilik Federasyonu çatısı altında yapılmaktadır. Bu nedenle tüm izcilik çalışmalarında İzcilik Federasyonumuzun çizdiği sınırlar korunmalı bu sınırlara göre izcilik yapılmalıdır.

Federasyonumuz yaptığı kurslarla (Liderlik kursları: Küme başı, Oymak Başı, Ocak Başı), (Kampçılık Kursları: Yaz kampçılığı, Kış kampçılığı) kulüplere eğitim desteği vermekte. Bu kurslara katılan başarılı olanlar kulüplerde izci liderliği yapabilmekte. Ülkemizin farklı yerlerinde kamp imkânlarını sunmakta. Yurt dışında kamp imkânları sunmakta.

SON SÖZ

Bu çalışmamıza alternatif bir eğitim metodu olarak izcilik diyerek başladık, daha sonra niçin ve nasıl izciliğin cevabını aradık, umarım bir nebze olsun bu sorulara cevap vermişizdir. Biz kapıyı araladık, içeriye girip dolaşmak izciliği daha ayrıntılı öğrenmek istiyorsanız, kamplarımıza, kulüplerimize bekleriz. **Temennimiz sizlerin de birer izcilik sevdalısı olmanız. İçinizdeki izcilik ateşinin yanması ve bu ateşi etrafınıza yaymanız.**

Sefer bizden zafer Allah'tandır.

KAYNAKLAR

1. Sevinç, Ş., Aslan, F. ve Özkan, B., 2015. İşitme Engelliler İçin Öğretmen Kılavuz Kitabı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
2. Powell Of Gilwell Baden, Erkek Çocuklar İçin İzcilik (Çev. A. Uysal, N. Erkol) Milli Eğitim Basımevi., İstanbul 1964
3. Oymak Başının El Kitabı, Türkiye İzcilik Federasyonu, 2016
4. Subaşı, D., Obabaşı-Ekip başı El Kitabı, Türkiye İzcilik Federasyonu
5. <http://www.pioneeringmadeeasy.co.uk>

HÜMANİZM TUTMADI(!) POST-HÜMANİZM VERELİM(!)

▲ KAMİL ERGENÇ

İnsanı tanı(mla)ma çabasına dair anlatılar sesin yazıya dönüşmesinden itibaren yazılıp çizilmiştir. Hakkında filozofların, ediplerin, şairlerin, alimlerin en fazla mürekkep akıttığı mesele herhalde insanın bu dünyadaki varlığının anlamı ve gayesi olsa gerek. Bilinen insanlık tarihinin her safhasında insanın nereden gelip nereye gittiği, varoluşunun amacının ne olduğu, potansiyeli, karakteri, zaafı v.b hususlar hakkında dile getirilen kanaatlere rastlamak mümkündür. Düşünce tarihi, insanın anlam arayışının tarihidir dersek herhalde abartmış olmayız. Bu arayış materyalizm, pozitivizm, sicientisizm, hedonizm, hümanizm, sosyalizm, egzistansiyalizm v.b farklı ideolojik kampların inşasında etkili olmuştur. Ancak tüm bu kamplar hakikatin sadece bir cüzüyle temas kurabilmiş fakat insana dair bütüncül ve kamil bir öğretinin mümessili olmayı başaramamışlardır.

Bilinen insanlık tarihinin yaklaşık olarak son üç asrı modern paradigmanın egemenliğinde şekillendi. Modernite, seküler bilgiyi ve araçsal akli referans olarak yola koyuldu. Vahiy ve nübüvvet bilgisinin yerine bilimsel bilgiyi ikame etti. Hakikatin verili olmadığını iddia etti ve onun(hakikatin) doğadan bilim yoluyla elde edileceğini vehmetti. Matematik'in dilini merkezileştirdi. Evrendeki düzeni, nizamı ve ölçüyü anlamının aracı olan matematik, tanrıyı yer yüzünden kovmak amacıyla araçsallaştırıldı. Mekanik insan ve evren tasavvurunun inşasında matematik'in rolü hayatiydi. Mesih'i bekleyen ve yoksulluğu övünç olarak kabul eden Hıristiyan toplumunu, cennetin bu dünyada inşa edilebileceğine ikna eden söylem matematikten ilham alıyordu. Sadece bu da değil... Üç uknum (baba-oğul-kutsal ruh) teorisine sığınan Hıristiyan teolojisini de mağlup etti matematik. Kiliseye karşı verilen bağımsızlık mücadelesinde matematiksel düşünme biçiminin etkisi yadsınamazdı. Dünyanın büyüğü bozulmuştu bir kere. Büyü bozulunca dünya-ahiret ilişkisi de tek taraflı olarak yeniden düzenlendi. Kadim geleneğin canlı evren/tabiat algısı tersyüz edildi. Tabiatın sırlarına ulaşmak için ona işkence etmeyi meşru gören hastalıklı bir akıl ortaya çıktı. Araçsal akıldan ve seküler bilgiden ilham alan modern bilim, benzerine insanlık tarihinde daha önce

rastlanmayan bir yıkımın ve tahribatın öncüsü oldu.

Modern bilimin rehberliğinde ihdas edilen sosyal ve siyasal bilimlerin bilgiyi tahakküm kurma amacıyla araçsallaştırmayı tercih etti. Tabiat ve insan hakkında edinilen bilgiler, hakikatle ünsiyet kurmak için değil bilakis hakikatin üstünü örtmek, onu eğri ve dolambaçlı göstermek ve böylece yeni tiranlıklar inşa etmek için kullanıldı/kullanılıyor. Modern tıp ve psikoloji aracılığıyla bedensel (anatomik) ve ruhsal varlığı adeta bir makine gibi incelenen insan, yeni iktidar odaklarının elinde oyun hamuruna dönüştürüldü. Başından itibaren ruh-beden, dünya-ahiret, fizik-metafizik, madde-mana, kamusal-özel gibi birbirinden bağımsız alanlar oluşturma amacına matuf olarak işlev gören modern düşünme biçimi, bu amacına büyük oranda ulaşmış görünmektedir. Hayata, tarihe ve bilgiye tevhide perspektiften bakmayı emreden İslam'ın ruhuna yabancı olan bu düşünme biçiminin "şirk" le olan yakınlığı görmezden gelinemez. **Tevhidin zıddı olarak şirk; birleştirmeyi değil ayırmayı, bütünü değil parçayı, küllî olanı değil cüz'î olanı öne çıkararak hayatı parçalara ayırır ve her parça için ayrı bir değer sisteminin(paradigmanın) egemen olmasını salık verir.**

Hıristiyanlık içi mücadelenin sonucu olan modern paradigma, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, dinin belirleyici ve tayin edici olduğu bir dünyadan rasyonalitenin egemen olduğu bir dünyaya iltica edildiği görülebilir. Buradaki dinin muharref Hıristiyanlık olduğunu söylemek mümkündür. Roma'nın müstehcen, ırkçı, materyalist ve kapitalist dünyasına dahil olmayı reddeden İsevilik, İsa'nın ölümünden birkaç asır sonra Roma müesses nizamının kodlarına teslim oldu. Hıristiyanlık resmi din olarak kabul edildi. Fakat devlet dini olan Hıristiyanlık farkında olmadan Roma devletinin ruhunu da özümsemi. Romaluların, pagan Grek/Yunan kültür ikliminden tevarüs ettikleri Zeusvari tanrı tasavvurunu miras aldı. Merhamet, tevazu, sadelik örnekliğiyle tebarüz eden İsa'nın yerini Roma kayserlerinin gaddar, bencil, görkemli dünyası aldı. Din kurumsallaştı. Kilise, tanrının temsilcileri olduğunu iddia edenlerin sığınağı olarak öne çıktı. Roma'nın pagan karakteri İsevi öğretilere nüfuz etti. Dindarlık adına şehri terk eden ruhaniler(clericus),

halkı örgütleyerek siyasi/politik figürler üzerinde nüfuz sahibi oldu. Din dili kalabalıkların dikkatini çekmek için ruhaniler eliyle vulgarize edildi(bayağılaştırıldı) ve İsa'nın öğretisi hurafe yığınına döndü. Ortaçağ olarak adlandırılan dönemde kilisenin temsil ettiği skolastik çizgi, hem yorum tekeline elinde tuttu hem de İncil'in Latince dışında herhangi bir dile çevrilmesini engelledi. Sanat ve edebiyat sadece Hıristiyanlığın propagandası için yapılabilirdi. Kilise, insanların günahlarını affetme yetkisini kamusal ve siyasal alan üzerinde mutlak denetim ve kontrol amacıyla kullandı. Bu yetkisinin elinden gitmesine sebep olacak her türlü girişimi hoyratça bastırdı.

Ortaçağ Avrupa'sı bu karanlık süreçten çıkış için, Grek/Yunan kültür iklimine dönmeyi tercih etti. 1492'de hem Müslümanlardan hem de Yahudilerden arındırıldığı kıtada Batılı bir Hıristiyanlık icat etmek için canla başla mücadele etti ve bunu başardı. Artık Kudüs değil Roma vardı. İsa ve Meryem Batılı formda tasavvur edilmeye başlandı. Doğulu kökenlerinden arınmak için Kudüs'e sırtını çevirdi Hıristiyan Avrupa. Endülüs Medeniyeti'nin ilmi entelektüel mirasını Toledo(Tuleytula) ve Sicilya üzerinden inceleme fırsatı buldu. Bu incelemeler ona Yunanlı kökleriyle irtibat kurma imkanı verdi. Hümanizm böyle bir sürecin neticesinde ortaya çıktı. İnsanın asaletine inanmayı öğütüyordu ve Onun tanrıların gazabından ve kıskançlığından kurtulması gerektiğine işaret ediyordu. Hümanizmin şekillenmesinde Sofist düşünce geleneğinin etkisi büyüktü. İnsanı her şeyin ölçüsü olarak kabul eden Sofistleri, antikçağın post-modern düşünürleri olarak görmek mümkün. Yunan/Grek kültürünün tanrılarla insanları kavgalı gösteren mitolojik perspektifi, Hümanizmde de belirgin olacaktır. Tanrıların prangalarından/zincirlerinden kurtulmak için verilen mücadele ve akabinde gelen özgürlük, Ortaçağ Hıristiyanlığı için oldukça cazipti.

Prometeus algısından beslenen Hümanizm bir yandan muhatabını dinin sınırlarından kurtulmaya zorlarken diğer yandan sanat/edebiyat alanlarında da insanı ve onun özelliklerini öne çıkaran yeni bir ekolün gelişmesine sebep oldu. Öncesinde sadece Hıristiyanlığın kutsal figürleriyle sınırlı olan sanat/edebiyat hayatı, şimdi tanrısal olmayan insanın bedensel ve duygusal özelliklerini öne çıkarıyordu. Yunan düşün dünyasında oldukça önemli olan bedeni hazlar, Ortaçağ'ın haz karşıtı dünyasında iştahla sahiplenildi. Vaaz ve ilahilerin yerini zevk/şehvet/güzellik/aşk/komedi gibi insana ait lezzetler almaya başladı. Artık hayatın her alanında dinin etkisi azalmaya başlıyor ve seküler hayat tarzı ve dünya

görüşü kendisine ifade zemini buluyordu. Hümanizmin bu yükseliş trendi insanın asaletine kavuştuğu algısının güçlenmesine de yardım etti. Alameti farikası öfke, kin ve gazap olan muharref Hıristiyanlığın Zeusvari tanrısından bizar olmuş toplumlar, hızla pagan Yunan/Grek kültürüne intibak etti. Artık yeni bir insan tipi vardır karşımızda. Tanrıyla savaşmış ve onu mağlup etmiş bu yeni insanın en önemli özelliği Protestan ve burjuva olmasıdır. Kendisini dünyanın merkezi olarak görmektedir. Bilimsel bilginin kilise karşısında sağladığı galibiyete şahit olduğu için bütün yatırımını bu alana teksif etmektedir. Tanrının temsilcisi olduğunu iddia edenleri kamusal alanın dışına itmiştir. Yeni bir dünya kurmuş ve bu dünyayı da modern bilimin ilke ve prensiplerine göre dizayn etmiştir. Maddi zenginliğe adeta tapmaktadır. Kapitalizm bu perspektiften ilham alacaktır. Ortaçağ'ın kavramsal ve kurumsal çerçevesi yapı bozuma uğramıştır. Katolik ümmetçiliği yerine ulus-devlet, cemaatin yerine toplum, müminin yerine birey, papazın yerine bilim adamı, vaizlerin yerine gazeteciler, kilisenin yerine üniversite, dinin yerine ise ideolojiyi geçmiştir. Irk, parti, lonca, kavim, aile ve en önemlisi de din bağlarından kurtulmuştur Avrupalı...Kendi kendisinin tanrısıdır artık. Osmanlıcada hümanizm için kullanılan terkinin "beşeriyete ibadet" olması manidardır. (1)

Felsefe literatürünün hümanizm tanımı yukarıda işaret etmeye çalıştığımız tarihsel arka plana ilişkin önemli veriler sunar. Ahmet Cevizci' deki tanım şöyledir: "insanı, değerlerin yegane kaynağı olarak gören anlayış... Bununla birlikte hümanizmin ilk anlamı eğitimde insanı insan yaptığna, onu gerçekten ve pozitif bir anlam içinde şekillendirdiğine inanılan klasik dil, şiir, tarih ve felsefe benzeri disiplinlere yapılan vurgudan meydana gelir. O özellikle Rönesans döneminde öğrencileri şekillendirmek amacı doğrultusunda edebiyatı, beşeri bilimleri kullanan eğitim yaklaşımını ifade eder. Hümanizm doğası gereği sekülerdir. Ahlakın temeli olarak doğaüstü olanı ve dini dogmaları reddedip akli, bilimi ve adaleti benimser."(2) Orhan Hançerlioğlu'nun Felsefe Ansiklopedisi'nde ise hümanizm "antikçağ yapıtları üzerine çalışma, onları meydana çıkarma, değer ölçüsü olarak insanı koyma olarak tanımlanıyor ve üçe ayrılıyor. Birincisi Sokrat, Protagoras gibi ilkçağ filozoflarının öncülüğünde şekillenen ve insanı insan etme amacına matuf olan eğitim merkezli hümanizm. İkincisi burjuva hümanizmi ki Rönesans İtalya'sında ortaya çıkıp Katolik/skolastik geleneğin insanı rüzgarın önünde yaprak gibi gören katı/dogmatik anlayışına reddiye olarak doğmuş ve Aydınlanmaya giden yolun açılmasına imkan tanımıştır. Bunu yaparken de ilham aldığı yer antikçağdır. Üçüncü

olarak ise Marksist hümanizme temas edilir. Bilimin desteğiyle yol alan bu hümanist çizgi insanın insan olma serüvenine tarihin nesnel yasaları çerçevesinde işaret eder. Amacı insanın insanı sömürmesine engel olmaktır. Marks'ın deyimiyle "insanı aşağılanmış, uşaklaşmış, hor görülmüş bir varlık olarak tutan tüm ilişkileri reddeder."(3)

Süleyman Hayri Bolay da benzer noktalara temas eder. "13. asırda başlayıp rönesansta daha çok aydınlar arasında revaç bulan bir harekettir hümanizm. Ortaçağ Hıristiyanlığının skolastik karakterine karşı görkemli bir protesto. Antikçağ eserleri karşısında büyülenmiş bir aydın sınıfı eliyle terviç edilmiştir. Kilise karşıtlığının eşlik ettiği bu hayranlık seküler bilincin inşasında hayati rol oynar. Amaç insanı her türlü dini tesirden kurtarmaktır. Bu amaç doğrultusunda hümanizm hem ateizmle hem de naturalizm ve materyalizmle işbirliği yapar. Batı'da gelişen bu hümanist perspektif Osmanlı modernleşmesine de etki edecektir. Yurt dışı eğitimine gönderilen öğrencilerin büyük çoğunluğu hümanist değerlerle büyülenmiş olarak dönenecektir ülkesine. Tevfik Fikret ve Ziya Gökalp gibi aydınlar hümanizmi şekillendiren Grek/Yunan kültür ikliminden istifade etmek ve hatta kendi bünyemize uydurmak gerektiğini söyleyecektir.(4)

Tarihin seyri hakkında değerlendirme yaparken "post" ve "pre" öneklerine duyulan ihtiyaç esasında lineerci çizginin meşruiyetine olan inancın sonucu. Bu hataya hepimiz bir şekilde düşüyoruz. Örneğin modern paradigmayı teşrih masasına yatırdığımızda, modernlik öncesi dönemin kodlarına işaret etmek istediğimizde "pre-modern"; modernlik sonrasına dair değerlendirme yapacağımız zaman da "post-modern" ifadesini kullanıyoruz. Tarihin çağlara ayrılması sonrasında literatüre giren "pre-historic(tarih öncesi) dönem" adlandırması da bu yaklaşımın sonucu. İnsanlık tarihini doğrusal bir çizgi üzerinde akan olaylar silsilesi olarak değerlendiren yaklaşımın böyle bir sonuca varması kaçınılmaz. Bugünü dünden daha iyi ve ileride; geleceği de bugünden daha iyi ve daha ileride olarak kodlayan lineerci tarih algısının zihinlerimiz üzerindeki baskısından kurtulmak gerekiyor. Bu bağlamda "post" ve "pre" öneklerini kullanarak yapılacak değerlendirmelerin ciddi analiz hatalarıyla malül olması kaçınılmazdır diye düşünüyorum. Bu hatalara düşmemek için bilgiye, tarihe ve hayata tevhibi bir perspektiften bakmanın elzem olduğuna inanıyorum. Ayağımızı sağlam bir noktaya sabitlemeden ya da sırtımızı kavi bir istinatgaha

dayamadan yapacağımız her türlü değerlendirmenin, aktüel-politik gündemin anaforunda kaybolup gitmesi mukadder. Sabitemizin veya istinatgahımızın ne olduğu sorusuna, Müslüman olmamız münasebetiyle, vahiy ve nübüvvet bilgisi cevabını verebiliriz.

Hümanizm geleneğinin post-hümanizme evrilen şekline işaret ederken aslında sadece tarihsel bir sürekliliğe değil (aynı zamanda) her iki ideolojik yaklaşımın da insanın anlam arayışının sonucu olduğunu bilmemiz gerekiyor. "Post" önekinin eklendiği sözcüğe kazandırdığı meşruiyet dikkate alınır, post-hümanizm dendiğinde aslında hümanist geleneğin bize bıraktığı mirası kabul etmek gerekiyor(muş) gibi bir algıyla karşılaşabiliriz. Hatta karşılaşıyoruz... Nasıl ki post-modernlik dediğimizde modernliği; post-kemalizm dediğimizde ise kemalizmi merkeze alarak bir değerlendirme yapmak zorunda kalıyorsak, post-hümanizm dediğimizde de hümanizmi merkeze alarak değerlendirme yapmak zorundayız. Sözümlü ettiğim "merkeze alma" meselesi bu ideolojinin tarihsel süreç içerisinde kazandığı muhtevayı ve bu muhtevaya referans olan kültür iklimini yakından tanımayı gerektiriyor. Ancak şunu peşinen söyleyelim ki hiçbir ideoloji önüne "post" önekinin aldığı köklü bir değişime uğramaz. Belki kozmetik(şekli) bazı değişikliklerden bahsedilebilir. Bu noktada ben, insanın anlam arayışında yeni bir evreyi temsil ediyormuş gibi görünen post-hümanizmin, tıpkı hümanizmin kendisi gibi, insana hadsizliği/hudutsuzluğu veya aziz Kur'an'ın sözcükleriyle söyleyecek olursak tuğyanı ve müstebirliği önerdiğini söyleyebilirim. Bilimin ve tekniğin bugün için ulaştığı nokta itibarıyla hümanist geleneğin asil/saygın ve özne (erkek) insan iktidarının yerinden edildiğini savlayan post-hümanist çizgi, özellikle feminist havzalar tarafından iştahla sahipleniliyor. Antikçağ Yunan/Grek geleneğinden esinlenen hümanizmin içkin olduğu "eril" dil, uzun zamandır feminist toplulukları rahatsız ediyordu zaten. Hümanizm her ne kadar Katolik geleneğin dogmatik ve edilgenleştirici doğasıyla yüzleşmişse de, Roma üzerinden Hıristiyanlığa nüfuz eden ataerkil Yunan/Grek kültürünün eril dilini olduğu gibi miras almıştı. Bu miras öylesine etkiliydi ki, tepki olarak feminizmi doğurdu. Dolayısıyla feminist çizgi, sadece kadının kamusal görünürlüğüne erkekle eşit koşullarda olmasını savunmakla kalmamış, aynı zamanda muharref Hıristiyanlığın Yunan/Grek kültüründen miras aldığı ve modern dönemde de taşımaktan gocunmadığı ataerkil söylemin mağlup edilmesini de amaç edinmiştir. Bu bağlamda Post-Hümanizm, dinden ve gelenekten ve hatta modern paradigmadan ilham alan insan tasavvurunu(yani

hümanizmi) revize ederek yola devam etme niyetindedir. Yani bütünüyle hümanist perspektifi red söz konusu değildir. Hümanizmin tanrıyla kavga ederek özgürleşen insan tasavvuru yine caridir. Dinden ilham alan insan tasavvuru (yine) gayr-ı meşrudur. Dogmaların yerine bilimin aydınlığı(!) tercih edilmeye devam etmektedir. Sanat ve edebiyatta insana dair lezzetlerin (ama bu sefer kadın merkezli olarak) gündemleştirilmesi aynen sürdürülmektedir. Modern paradigmanın sınırları belli ve katı kuralları artık esnetilmiştir. Marks'ın "katı olan her şey buharlaşıyor" sözünde karşılık bulan ideolojik aidiyetler ve sınırlar ortadan kalkmıştır. Bu sınırsızlık hali hem geleneğin hem de modernitenin kabul ettiği erillik ve dişlilik rollerini de yerinden etmiştir. Kesinlik ve mutlaklık söz konusu olmadığı için, dinden ilham alan ahlaki ilke ve prensipler kabule şayan değildir. Özgürlük, "dilediğimi yapmaktan beni kimse alıkoyamaz" klişesiyle ifade edilir olmuştur.

Post-Hümanizm küresel bir kardeşlik ağının peşindedir aynı zamanda ve bu yönüyle de oldukça cazip görünmektedir. Hümanizmin Avrupa'ya özgülüğünü eleştiri konusu yapmaktadır ve (bir anlamda) Avrupa merkezci insan algısına itiraz etmektedir. Küreselleşme realitesinin de yardımıyla "beyaz adam" mottosuna karşı sarsıcı bir dil kullanmaktadır. Avrupalı, beyaz ve erkek kategorisinden beslenen hümanizmin; Avrupalı olmayan, siyah ve kadını dışladığını bu nedenle de kuşatıcı olmadığını iddia etmektedir. Avrupa merkezci insan tasavvuruna yapılan bu itiraz ilk bakışta oldukça etkileyicidir. Mazlum, mağdur ve madun halkların ilgisini çekmeye muktedir gibi görünmektedir. Beyaz adamın "uygarlık misyonu" adı altında işlediği cürümlerin deşifre edilmesine imkan sağlıyor izlenimi vermektedir. Özellikle Doğu toplumlarının yaklaşık iki asırdır maruz kaldığı kolonyalist dilin üstesinden gelmeyi vaad ediyormuş gibi görünmektedir. Fakat burada oldukça sinsi ve ayartıcı bir tutumun, tavrın ve tarzın içkin olduğunu söyleyebiliriz. Post-Hümanizm, Avrupa merkezci insan algısını eleştiri konusu yaparken, bu algıyı besleyen referanslara doğrudan cephe almayı değil, bu referansların eril karakterini sorunsallaştırmayı yeğlemektedir. İnsanın tanrıyla olan bağı göz ardı etmeye devam etmektedir. Muharref Hıristiyanlık özelinde bütün dinleri dogmatik/ataerkil ve ilkel bağlama hapsederek insanın anlam arayışını tanrıdan bağımsızlaşma üzerine kurmaktadır. Toplumlarn geleneksel birikimini, dinin egemenliği altında şekillendiği ve dinlerin de eril karakter merkezli söylem inşa ettikleri için reddedilmesi gerektiği tezini savunmaya devam etmektedir. Hakikatin verili değil doğada gizli olduğunu, bilim yardımıyla çekilip çıkartılacağını hatta

doğanın denetim altına alınarak değişime zorlanması gerektiği tezini işlemektedir. Avrupalı olmayan ulusları ilkel/arkaik ve özbilinç yoksunu olarak gören ve bu nedenle müdahaleyi meşrulaştıran kolonyalist perspektife muhalefet ediyormuş gibi görünen post-hümanizm, esasında, post-kolonyal dilin ve söylemin inşasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır. 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren "demokrasi" ve "insan hakları" klişelerine yaslanarak Doğulu/Müslüman toplumlara nüfuz ve müdahale eden Batı aklı; 21.yüzyılda "cinsel özgürlükler" ve "kadın özgürlüğü" klişeleri aracılığıyla müdahil olmayı deneyecektir. Bu bağlamda Post-Hümanizm bulunmaz Hint kumaşı gibidir.

Dolayısıyla post-hümanizmle post-kolonyalizm arasında var olan ünsiyeti gözden ırak tutamayız. Erillğin, türçülüğün, cinsiyetçiliğin, insan merkezliliğin ve Avrupa merkezliliğin yerilmesi, aşılması veya yapıbozuma uğratılması amacıyla sığınılan güvenli bir liman gibi görünen post-hümanizmin yeni bir sömürgecilik biçimi olduğunu söylemek mümkündür. Zeno-feminist kuramcı Laboria Cuboniks'in "doğa adil değilse doğayı değiştir"(5) sloganında makes bulan bu yeni sömürgecilik biçimi, insanı ekolojik bir varlık olarak kodlayıp, ürettiklerinin kölesi durumuna düşürme arayışındadır. Doğalcılığa (aslında fitratta diyebiliriz. Özellikle feminist havzalarda fitrat sözcüğüne karşı yükselen alerjinin arka planında Cubonicks ve benzeri kuramcıların etkisi görülebilir) karşıtıdır. Çünkü doğalcılığa "teoloji" nin bulaştığı kanısındadır. Doğa yasalarının eril-dişil söyleme katkı yaptığını, dinlerin de bu yasalardan ilham alarak konuştuğunu iddia eder ve bu nedenle doğalcılığın mümkün olduğu kadar dışarıda tutulması gerektiğine inanır. Teknolojiyi ilerici cinsiyet politikalarını hayata geçirmek ve dünyayı yeniden düzenlemek için kullanmayı önerir. İnsan ürünü olan makinelerin de bireyselliği olduğu iddiasındadır. İnsan olmayan makine ve hayvanlara karşı duyarlılık ve etik ilişki çağrısı yapar. Rasyonalizmin efdaliyetine kanidir. Kutsal ve aşkın olanı tanımaz. Bilimsel olarak incelenemeyecek ve teknolojik olarak işlenemeyecek hiçbir şey yoktur. Ev, gelenek tarafından içi doldurulmuş bir hapishane olarak görülür ve evin normları kabul edilemezdir.(6)

Halkı Müslüman olan ülkelerde post-hümanizmin özgürlükçü söyleminin karşılık bulmasına şaşırılmıyız? Bence hayır. Çünkü bu ülkeler gerek geleneksel kodlarında içkin İslam'a muğayir unsurlarla gerekse modern/post-modern paradigmanın seküler/kapitalist/neo-liberal doğasıyla İslam'ın ilke ve prensiplerine

yaslanarak gerçek bir yüzleşmenin mümessili olma liyakatine henüz sahip değiller. Bu ülkelerde ilmi/entelektüel bağımsızlık ve ferdiyet/şahsiyet bilinci henüz inşa edilemediği için, toplumlar oldukça kolay sevk ve idare edilebilmektedir. Özellikle genç kuşaklar enformasyon araçları aracılığıyla kendilerine ulaş/tırıl/an bilginin(!) manipülatif ve spekülasyon karakterine dair farkındalık bilincine sahip olmadıkları için, kolaylıkla tesir altında kalabilmektedir. İlmi/entelektüel bağımsızlığın olmadığı yerlerde **hamasi, popülist ve vulgarize edilmiş ve söylem hakim olur. Bu söylemin taşıyıcılarına da "trol" ya da "aparatchik"(*) denir.** Halkı Müslüman toplumların siyasi önderliğini deruhte eden figürler, büyük ölçüde kendi politik ikballerini teminat altına almanın peşindedirler. Yürüttükleri siyasal mücadele, toplumlarını edilgenleştiren ve apolitik kılan bir mahiyette tezahür etmektedir. İslam'ın siyasal alana ilişkin ilke ve prensipleri göz ardı edilmekte ve din yalnızca manevi tatmin vasıtası olarak işlev görmektedir. Türkiye özelinde de açıkça görüleceği üzere, İslam kamusal alanın şekillendirilmesinde rol al(a)mamakta sadece kapitalist/neo-liberal hayat tarzının bunaltıcı ikliminde yaşamaya mecbur ve mahkum olan Müslümanları belirli aralıklarla rahatlatan ve geçici olarak içsel huzuru temin eden bir pozisyona mahkum edilmiştir. İlmi/entelektüel bağımsızlığa sahip kadrolarımızın azlığı ya da yokluğu nedeniyle, kamuoyu dışarıdan gelen ideolojik tsunamilerden kendisini koruyamamaktadır.

Üçüncü Dünyalı/Doğulu/Müslüman toplumları özgürlük, çoğulculuk, rasyonalizm, anti-erillik, anti-fitratçılık, anti-devletçilik, anti-normculuk, anti-gelenekçilik klişeleri adı altında doğrudan ve dolaylı olarak sömürgeleştirip tekno-endüstriyel uygarlığın ultra-kapitalist ve ultra-liberal doğasına mahkum ederek hem zihinsel hem de duygusal olarak kadavralaştıran post-hümanist perspektifin mağlup edilmesinin ve sömürülen halkların gerçek anlamda hür ve bağımsız olabilmelerinin yolu (kanaatimce) aziz ve mübarek İslam'ın "İnsan-ı Kamil" modelini inşa etmekten geçiyor. İnsanı Allah'ın kulu olarak konumlandıran ve bütün bir hayatı boyunca "kulluk vazifesini" yerine getirmeye çağıran, bu vazifenin ifası sürecinde insanın kemal mertebelerini tırmanmasına imkan veren ilahi meşiyete duyarlılık, varoluşun anlamlı olmasını temin edecektir. **"Kulluk" modern/post-modern veya hümanist/post-hümanist yaklaşımların kulaklarını tırmalayan bir sözcük,** biliyorum. Yukarıda da izah etmeye çalıştığımız üzere bu yaklaşımlar, özgürlüğü tanrıyla kavga ederek kazanmanın mümkün olduğuna inandıkları için O'na kul olmayı içine sindirmesi zor görünüyor. Onlar, pagan

Yunan kültür ikliminin kiskanç, gaddar, ceberut Zeus'uyla; kullarının hidayeti için insanlar arasından seçtiği elçilere hakikatin bilgisini veren ve böylece onları şirkin/zulmün/tuğyanın karanlıklarından tevhidin/adaletin ve ihsanın aydınlığına çıkararak alemlerin Rabbi'ni bir tutma cahilliğiyle malüldürler. İnsan-ı Kamil modeli, ilahi hitabın mücesssem örneği olan elçinin(rasul) rehberliğine kayıtsız ve şartsız olarak teslim olan insanın ulaşabileceği bir merteye olarak öne çıkar. Nebevi rehberlik, mutlak hakikat olan vahiy bilgisinin insan düzleminde nasıl anlaşılıp yaşanacağına dair örneklik sunarak, zaman ve zemin değişse de değişmeyen bir ahlaki duruşun mümessili olmayı öğütler.

Nebevi çizginin ilk ve en kesin öğüdü Allah(c.c)'tan başkasına "kulluk" etmemektir. Bu beyan müstesnadır. İnsana hayatı boyunca rehberlik edecek ana ilkedir. Kulluk, bütün bir varlığımızın ve hayatımızın yegane sahibi olarak Allah(c.c)'ı tanımak ve ölüm bize ulaşınca kadar bu duyarlılıkla yaşamaktır. Hayat tarzımız ve dünya görüşümüz kulluğumuzun işaretlerini taşımaktadır. O'na karşı duyduğumuz saygı ve sevgi başka hiçbir şeyle kıyas kabul etmez. Kulluk bilinci, mülkün gerçek sahibi olarak Allah'ı tanımayı gerektirir. İnsan emanetçidir. Bedeni, malı, mülkü, evlatları, ailesi, sağlığı, hayatı, aklı, içinde yaşadığı evren/tabiat (kendisine ait olduğunu zannettiği her ne varsa) emanettir. Emanete ihanet etmemesi icap eder. Bunun için de nebevi rehberliğin izinden gitmekle mükelleftir.

Nebevi çizgi insan-insan ilişkisini emniyet/güven üzerine tesis etmemizi öğütler. Kendisini İslam'a nispet eden birinin alamet-i farikası emniyet olmak durumundadır. Bu özellik toplumsal bünyenin sağlıklı olmasını temin eder. Emniyet vasfına sahip olmayan fertlerin bir arada yaşadığı toplumlar Hobbes'un "insan insanın kurdudur" söyleminde karşılık bulan durumun tezahür etmesine sebep olur. Aldatmanın terviç edildiği, yalanın sistematik olarak üretildiği, manipülasyonun kurumsallaştığı toplumlar ortak hedef ve ülkü sahibi olmaktan uzaklaşarak "yığın" haline gelirler. Kapitalist/Neo-liberal hayat tarzının ve dünya görüşünün arzulan insan tipi tam da budur. Başarı, ilerleme, büyüme putlarının karşısında saygıyla eğilmemizi öğütleyen kapitalizm, bu yoldaki yürüyüşümüze engel olacak her türlü ahlaki ilke ve prensiplerden sarfı nazar etmemizi ister. Kazanmak/kar etmek için hiçbir ahlaki ilke tanımayan bu yaklaşımın toplumlarımızı "zihinsiz bedenler" haline getirdiğini söyleyebiliriz. Kendisini İslam'a nispet eden bir toplumda, güven duygusunda meydana gelen aşınmanın kabul edilebilir ve anlaşılabilir bir tarafı yoktur. Güven duygusu

zedelenen ve düşüncelerin/fikirlerin herhangi bir endişe taşımadan ve kınayıcının kınamasından korkmadan ifade edilmesine mani olunan toplumlarda, Ortadoğu-Türkistan-Çin-Rusya v.b gibi devletlerde görüleceği üzere, muhaberat rejimleri egemen olur. İnsanların birbirlerine karşı güven duygusunu arttırmanın yolu iknaya dayalı ilişki biçimine değer vermektir ve adalete olan sadakatten geçer.

Nebevi çizgi insan-tabiat ilişkisinin mahiyeti ve keyfiyetiyle ilgili emanet ve merhamet olgularına dikkat çeker. Tabiatın var edicisi ve sahibi Allah(c.c)'tır. O'nun tabiata koyduğu yasalar ve düzen, insan tarafından keşfedilerek kulluk bilincinin tahkimatına mesnet yapılabilir. Allah'ın esması tabiatı tecelli eder. İnsan, bu tecelliyi idrak etmekle ve idrakin neticesi olarak ta şükürle mükelleftir. Tabiat üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunma hakkına sahip değildir. Tabiatı insan olmayan canlılarla paylaştığını unutmamalıdır. Yaratılış başıboş, gelişigüzel değil bir hikmete mebnidir. Havanın, suyun, toprağın, kuşun, börtü böceğin hakkını gözetmek gerekir. Tabiata düşmanlık beslemek, onda içkin yasaları tahakküm kurmak amacıyla ifsad etmek en başta insanın yıkımı demektir. Uhut mağlubiyeti sonrasında kimi Müslüman savaşçıların "Uhut Dağı'nın uğursuzluğuna" öfkelenildiğini ve ağızlarından nahoş cümleler döküldüğünü gören Allah Rasülü(s.a.v) "biz Uhut'u severiz Uhut ta bizi" diyerek insan-tabiat ilişkisine dair oldukça önemli bir ders vermiştir. Benzer bir dersi "nehir kenarından abdest alsanız dahi israf etmeyiniz" beyanında görmek mümkündür. Kapitalist değer sisteminin anaforunda debelenen ve sanki tabiat kendi mülküymüş gibi davranan insanın anlamakta güçlük çekeceği bu ders(ler)e kulak kabartmakta fayda var.

Nebevi çizgi insana Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmayı öğütler. İlk bakışta imkansız gibi görünen bu öğütün önerdiği insan modeli bizzat Allah'ın elçisidir. "Beni rabbim terbiye etti" beyanı elçi(s.a.v)'nin dikkatle takip edilmesini (ittiba) gerektirir. O, hem teslimiyetin zirvesini hem de insan-insan ilişkisinin emniyet-güven bağlamında en güzel örneğini temsil eder. "İçimizden biri" olması onun örneğini kolaylaştırır. Aziz Kur'an'ın "Allah'ın boyasıyla boyanın" beyanı da bu bağlamdan bağımsız değildir. İnsanlık ailesini bir bütün olarak görmek, renklerin/ırkların/dillerin farklılığını tearüf/muarefe vesilesi saymak bu bağlamın tabi sonucudur. Hümanizmin siyahları, kadınları ve Avrupalı olmayan ulusları kuşatmadığı gerekçesiyle revize edilmesi gerektiğini iddia ederek ortaya çıkan post-hümanizm, aziz İslam'ın muarefe/tearüf eksenli öğretisinin

yanına bile yaklaşamaz. Fakat kendisini İslam'a nispet edenlerin bile bu öğretinin hikemi, irfani, edebi ve felsefi boyutlarından bihaber oluşu, müfsit ve müstağni ideolojik yaklaşımların Müslüman muhayyilesini işgal etmesine sebep oluyor. Oysa ki her öğreti insanla buluştuğunda ve hayata dahil olduğunda anlamlıdır. Yüce Kur'an'ın soylu kavramlarından olan takva, adalet ve ihsan kamusal alanın tam göbeğinde tecessüm etmiyorsa; insan-insan/insan-tabiat ve insan-Allah ilişkisine yön ve istikamet vermiyorsa o zaman teorik mülahazaların konusu olmaktan öteye gidemez. Hayatı boyunca mustazafların yareni, müstekbirlerin korkulu rüyası olan aziz peygamberimizin(s.a.v) rehberliği hayata temas etmeyecek ve sadece özel gün ve gecelerin dokunaklı atmosferine konu olacaksa ya da mabetlerin soğuk duvarları arasında kalacaksa, kültürel tsunamiler karşısında yaşadığımız altüst oluşlardan dolayı hayıflanmaya hakkımız yok.

(*)Aparatchik kavramını tarihçi Halil Berktaş'tan aldım. Stalin döneminde Sovyet politbürosunun yapıp-ettiklerini kamuoyuna güzel göstermek amacıyla, fakir halk arasından seçilen maaşlı görevliler anlamında kullanılıyor. Doğan Gürpınar "kültür savaşları" isimli kitabında Atatürk'ün dindarlığını kanıtlamak için 12 Eylül sonrasında çalışmalar yapan ilahiyatçıları tanımlamak için de bu kavramı kullanıyor.

KAYNAKÇA

- 1- Orhan Hançerlioğlu/Felsefe Ansiklopedisi(Kavramlar ve Akımlar)/Remzi Kitabevi
- 2- Ahmet Cevizci/Felsefe Sözlüğü/Say Yay./6.Baskı/İstanbul-2017
- 3- Orhan Hançerlioğlu/Felsefe Ansiklopedisi(Kavramlar ve Akımlar)/Remzi Kitabevi
- 4-Süleyman Hayri Bolay/Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü/Nobel Yay./11.Baskı/Ankara-2013
- 5-Laboria Cuboniks/Zenofemizm Bir Yabancılaşma Politikası/Çev.Şeyda Öztürk/Cogito Dergisi/İnsan Sonrası/YKY/Sayı 95-96/Kış-2019
- 6- Laboria Cuboniks/Zenofemizm Bir Yabancılaşma Politikası/Çev.Şeyda Öztürk/Cogito Dergisi/İnsan Sonrası/YKY/Sayı 95-96/Kış-2019
- 7-Alexis Carrel/İnsan Denen Meçhul/Çev. Refik Özdek/Timaş Yay./İst-1998
- 8-Fazlurrahman/Ana Konularıyla Kur'an/Çev. Alparslan Açıkgenç/Ankara Okulu Yay./6.Baskı/Ankara-2000
- 9-Murtaza Mutahhari/İnsan-ı Kamil/Çev.Şeyhmus Okur/Akademi Yay./İstanbul-1989
- 10-Ali Şeriatî/İnsan/Çev.Şamil Öcal/Fecr Yay./3.Baskı/Ankara-1997
- 11-Seyyid Hüseyin Nasr/Bilgi ve Kutsal/Çev.Yusuf Yazar/İz Yay./2.Baskı/İst-2001
- 12-Alliya İzzetbegoviç/Doğu-Batı Arasında İslam/Çev.Salih Şaban/Yarın Yay./İst-2011
- 13-Edward Said/Şarkiyatçılık/Çev.Berna Ülner/Metis Yay./İst-2013

KUTSAL İNSAN VE TOPLUM

▲ ALPASLAN ARSLAN

"Kutsal Mekân", "Kutsal Zaman" yazılarımızdan sonra üçüncü olarak kutsal insan ve toplum hakkında yapacağımız değerlendirmede, "Allah dışında kutsal canlı var mıdır?" sorusuna cevap arayacağız.

Önceki yazılarımızda Kur'an'da kutsal mekânlar olarak belli mekânları ele almış, kutsal zaman olarak da Kadir gecesi başta olmak üzere diğer zaman dilimleri üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştuk. Fakat iş kutsal insan, kutsal toplum ya da kutsal canlı kavramına gelince işimizin daha zor olacağını bilmemiz gerekir. Çünkü **kutsal mekân ve zaman kavramında zaman ile mekân edilgen ve iradesiz iken; kutsal canlı kavramında bir etkenlik ve irade sözkonusu olduğunu görüyoruz.** Hem kutsal olup hem de varlığın canlı olması Allah'tan imkan ve meşruiyet transferi yada tam tersi olarak Allahtan gayri bir güç ve otorite anlamına gelebileceği için, işin içine şirk unsurlarının girip girmediği, konuyu tartışmalı hale getiriyor. Dolayısıyla da daha özenli bir anlama ve ifadelendirme uğraşı gerektiriyor.

Bu konuyu ele almamızdaki başlıca sebep Hıristiyanlar

hakkında bahsedilen "Allah için üçüncüsüdür, diyenlerin kâfir olacağı" hakkındaki ayettir. Teslis anlayışının sadece hristiyanlarda mı olduğu, müslümanlara da Hz. İsa benzeri bir kutsal varlığın geçip geçmediği sorusuna cevap aramak gerektiği, en azından tasavvurlarda ve bazı pratiklerde tesniye (ikileme) olup olmadığı, bizleri bu konuda çalışmaya zorladı. Ayrıca Türklere öteden beri süregelen kut'almışlık anlayışı, el verme ritüeli, ocak kültürü, silsile-i sâdât anlayışı, seyyid ve şeriflere olan bakış açılarımız bize **konu üzerinde daha geniş bir çalışmanın yapılması gerektiğini** düşündürdü. Ayrıca İsrailoğullarının kendilerini seçilmiş kabul etmeleri, Hz. İbrahim'in kendisi gibi nesli için de önderlik niyazında bulunması, Allah'ın "zalimlere ahdinin ulaşmayacağı" cevabı, çalışma alanımızın çerçevesini genişletti.

Bu konuyu ele almaya başladığımız andan itibaren ilk karşımıza çıkan sorunun "Allah kendi dışında ilahî güçlere sahip, olağanüstü varlık yaratıp yaratmadığı?" sorusu oldu. Kur'an'da canlı olarak tek kutsal varlık olarak Cebrail as'ın olduğunu gördük. Bunun dışında **insanüstü varlığın olmadığı ama üstün insanın var olduğunu** gördük.

Konunun merkezine Cebrail'in yerleşmesi üzerine Cebrail as ile ilgili araştırma yapmadan konuya giremeyeceğini farkettilik. Peki Cebrail kimdir?

Cebrâil Kur'ân-ı Kerim'de Cibrîl, Rûhulkudûs, Rûhulemîn, Rûh ve Resul şeklinde beş değişik isimle ifade edilir. İlgili âyetlerde belirtildiğine göre Cebrâil karşı konulamayan müthiş bir güce, üstün bir akla ve kesin bilgilere sahiptir; "arşın sahibi" nezdinde çok itibarlıdır ve meleklerin kendisine mutlaka itaat ettiği şerefli bir elçidir. Hz. Meryem'e normal bir insan şeklinde görünerek rabbinin elçisi olduğunu ve ona temiz bir erkek çocuğu bağışlamak için geldiğini söylemiş, Hz. İsa doğduktan sonra Allah'ın emriyle ona destek olmuş, Hz. Peygamber'e Kur'ân-ı Kerim'i vahyedip öğretmiştir. Hz. Peygamber onu bir kere "açık ufuk"ta, bir kere de "sidretü'l-müntehâ"da asli hüviyetiyle görmüştür. İnkârcılara karşı Hz. Peygamber'in dostu, müminlerin destekleyicisidir. Kadir gecesinde meleklerle birlikte yeryüzüne iner, âhirette insanlar hesaba çekilirken mahşerde saf saf dizilen meleklerin yanında bulunur.

Hadislerde Cebrâil, Hz. Peygamber'e yardımcı olmuş insan şekline girip müslümanlarla birlikte bazı savaşlara katılmış, kâfirleri hicveden şair Hassân b. Sâbit'e şiirlerinde ilham vermiştir. Hz. Peygamber, Cebrâil'in Allah nezdindeki üstün mertebesini dikkate alarak dualarında "Cibrîl'in rabbi" ifadesini kullanmış ve bir anlamda onunla tevessülde bulunmuştur.

Cebrâil'in mahiyeti ve sahip olduğu niteliklerin yorumuyla ilgili spekülasyonlar tam bir skolastik görünüm arz etmektedir. Meselâ kelâmcılar başta olmak üzere birçok İslâm bilgini, Cebrâil'in Kur'ân-ı Kerim'de Hz. İbrâhim'le Hz. Meryem'e normal insan şeklinde, pek çok hadiste de Hz. Peygamber'e ashaptan Dihye b. Halife veya tanınmayan güzel bir "A'râbî" sûretinde görünmesini (temessül) dikkate alarak onun çeşitli şekillere girebilen ve peygamberler dışındaki insanlarca da görülebilen "latif cisim" türünde bir varlık olduğunu kabul etmişlerdir.

Sûfilere göre Cebrâil, Dihye şeklinde görünmesi "sûret-i vücûdiyye" değil bir "sûret-i misâliyye"dir. İsmail Fenni Ertuğrul'un, tasavvuftaki "**nûr-ı Muhammedi**" veya "**hakikat-i Muhammediyye**" telakkisine dayanan ve kısmen Fazlurrahman'ın görüşünü hatırlatan açıklamasına göre Cebrâil Hz. Muhammed'in hakikati olan "rûh-i a'zam"ın temessülünden başka bir şey değildir.

İslâm filozoflarından Fârâbî ve İbn Sînâ, Cebrâil'in, kozmik akıllar dizisinin onuncusu olan ve kuvve

halindeki insan aklının fil haline gelerek bilgi üretmesini sağlayan faal akıl olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre kemal mertebesinde bulunan peygamberin "kuvve-i mütehayyile"si, uyanıklık halinde bile faal akıl ile ittisâl kurarak ondan aldığı sûretleri duyular âlemindeki örneklerle açıklar.

Rûhulkudûs'ün Cebrâil olduğunu destekleyen bir başka delil Hz. Peygamber'in Hassân b. Sâbit'e bir defasında, "Kureys'i hicvet, Rûhulkudûs seninlemdir", bir başka zaman da, "Ve Cebrâil seninlemdir" demesidir. Nitekim Hassân b. Sâbit bir beytinde, "Allah'ın elçisi Cibrîl bizdedir, Rûhulkudûs'ün eşi, benzeri yoktur" diyerek Cibrîl ve Rûhulkudûs ile aynı varlığı kastetmiştir.

İncil'e göre **Tanrı ruhtur** ve İsa yeryüzündeki faaliyeti boyunca hep kutsal ruhla desteklenmiştir. Kutsal ruh Meryem'i İsa'nın doğumuna hazırlamış, Meryem'de Tanrı'nın takdirini gerçekleştirmiştir. Meleğin müjdesinden sonra kutsal ruh vasıtasıyla Meryem bâkire olduğu halde İsa'ya hamile kalmış ve onu doğurmuştur. İlâhî kelâmın bedenlenmesi sürecinde kutsal ruhun meshetmesiyle Tanrı oğlu Mesih olmuştur.

Hıristiyan âmentüsüne göre **kutsal ruh teslis inancının üçüncü unsuru olması dolayısıyla Tanrı'dır**, çünkü Katolik inancına göre baba ve oğuldan çıkmış olup; baba ve oğul ile aynı cevhere sahip ve bu sebeple aynı tâzim ve tapınmaya lâyıktır. Kutsal ruh hayat verir, Tanrı'nın sözünü insana duyurur, fakat insan onu duyamaz. Peygamberler aracılığıyla konuşmuş, kutsal metinleri ilham etmiştir.

İslamda **Cebrail, Allah ile insan arasındaki tek aracıdır. Allah'la muhatap olan tek varlıktır.** Bu anlamda Allah'ın iradesinin insan katmanında yansımasıdır. Görevi son peygamber Hz. Muhammed'e vahiy getirmekle bitmiş midir, şu an hiç bir şey yapmamakta mıdır? Yukarıdaki Hassan b. Sâbit ile ilgili hadiste de bahsedildiği üzere peygamberimiz dışındaki insanlara da gelmektedir. İbn Sina ve Farabi gibi filozoflara göre de Faal Akıl olarak insanların ulaşabileceği bir konumdadır fakat gayret ve çaba neticesinde bu akla ulaşılabilir.

Cebrail ile ilgili bu veri ve bilgilerden sonra insanın kutsal olup olamayacağı konusuna girebiliriz.

Öncelikle Yahudilik ve Hıristiyanlıkta cemaate dahil edilme ve kutsiyet kazanabilmenin vesileleri vardır. Yahudilikte yer alan ve inananın kutsallığının vazgeçilmez enstrümanı konumundaki **sünnet olmanın** Hıristiyan kültürdeki karşılığı **vaftizdir**. Bu bağlamda sembolik öneme sahip olan ve kendisi sayesinde Yahudilerin

Tanrı'nın ahbine bağlılıklarının ifadesi sünnet olma, kutsallığa ulaşma yolunda ilk adımdır. O, Hz. İbrahim'in Tanrı ile gerçekleştirdiği ahdin sembolüdür. Uygulanmadığı takdirde bir Yahudi'nin yapmış olduğu tüm iyiliklerin silinerek onun kutsallıktan çıkmasına yol açabilir. Yahudi geleneğinin aksine Hıristiyanlıkta sünnet olmak, Tanrı ile olan bağın bir sembolü olarak kabul edilmez. O yüzden sünnet kutsallığa ulaşmanın bir sembolü değildir. O yüzden Pavlus, sadece sünnet olduğu takdirde Mesih'in hiçbir faydasının olmayacağını, önemli olanın Kutsal Yasa'nın gereklerini yerine getirmek olduğunu ısrarla söyler.

Kutsallığa aracı mahiyetinde Yahudilikteki sünnet olma geleneğine muhalif şekilde gelişen Hıristiyan geleneği, diğer taraftan ona benzer dogmatik bir uygulamayı kutsallık için gerekli görmüştür. Bu uygulamalarının adı vaftizdir. Vaftiz, farklı şekillerde izah edilmeye çalışılsa da, neticede sünnet olma gibi itirazsız kabul edilmesi gereken bir uygulama olarak gelişmiştir. Kutsiyetin yolunun, aynen Hz. İsa'da olduğu gibi, vaftizden geçtiği vurgulanarak bu uygulama, Hıristiyanlığa kabulün en temel esası yapılmıştır. Grekçe suya daldırmak anlamına gelen vaftiz, her Hıristiyan bebeğin ya da dine girmek isteyen her bireyin ya tamamen suya daldırılmak ya da üzerine su serpilme suretiyle kutsanmasıdır. Hıristiyanlığa kabulün temel şartı olan vaftiz, bütünüyle günahlardan kurtulmanın ifadesidir. Katolik geleneğe göre bu sakrament / dini ayin, İsa'nın dirilmesinden sonraki, İsa yanlarına gelip kendilerine şunları söylemesidir: 'Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin. Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin. Vaftizin Tanrı krallığıyla ilişkisine dikkat çekilir ve tövbenin temel sağlayıcısı olduğu vurgulanır.

Katolik Kilisesi, İsa Mesih'in ezeli varlığının tarih içerisindeki somutlaşmış halidir. Bu otorite öncelikle papalıkla temsil edilmekte daha sonra ise ruhbanlar yoluyla tüm cemaate dağılmaktadır. Hıristiyanlığın en kadim kurumlarından papalık, Katolik Hıristiyanlığın merkezi bir statüye kavuşmasını sağlamıştır. Bu yönüyle tanrısal kelam ve geleneğin devamını sağlar. Bunların izahında birinci derecede rol, ruhban sınıfına aittir. İsa ve Petrus'a aracılık yaparak dini öğretme yetkisine sahip olan ruhban sınıfı, papanın kutsiyetinin halka bakan yönünün temsilcileri kabul edilebilirler. İsa'nın vekili iddiasıyla hareket eden Roma Katolik Kilisesi, bunu diğer kiliseler üzerinde de hâkimiyet kurmaya çalışarak daha belirgin hale getirmiştir.

Teolojik olarak Yahudilerin m.ö 586 yılında başlarına gelen felaket sonrası Babil İmparatorluğu tarafından Yahuda devletinin yıkılması, Kudüs'ün ele geçirilmesi ve Süleyman Mabedinin yıkılması, onların Yahve'ye olan sadakatlerini bozmalarının doğal bir sonucu olarak yorumlanmıştır.

Kutsal gün Şabat, Yahudilerin inisiyatiflerine bırakılmayacak kadar önemlidir ve tanrı ile onlar arasında Musa peygamber aracılığıyla yapılan ahdin bir sembolüdür. Yahudi geleneğinde Şabatın böylesi bir öneme sahip olmasına karşın Hz. İsa o gün kötürüm ve işlerini kendi başına göremeyen bir kişinin yürümesini sağlayarak onu hastalığından kurtarır. Kötürümün yürüdüğü gün Cumartesi olduğu için Yahudiler, buna itiraz ederler ve bunu kimin yaptığını araştırırlar. Sonunda hastalığı iyileşen kimsenin söylemesiyle Hz. İsa'nın buna sebep olduğunu öğrenirler ve ona zulmetmeye başlayınca O, "**Babam/Rabbim hala çalışmaktadır, ben de çalışıyorum**" cevabını verir. Bunun üzerine Yahudiler Hz. İsa'yı Şabat'ı ihlal ediyor ve kendisini

Tanrı yerine koyuyor suçlamasıyla kendilerine düşman kabul edip öldürmeye çalışırlar.

Hz. İsa'nın haftanın bir gününün bu şekilde diğerlerinden ayrılmasına bir tepki olarak özellikle mi bu günde hastalara yardımcı olduğu net olmamakla birlikte yerleşik bir geleneği yıkmaya çalıştığı bellidir. Farklı olaylar karşısında verdiği cevapların ortak noktası haftanın hiçbir gününün insanın günlük faaliyetleri için kısıtlanamayacağı, Tanrının her zaman bir işle meşgul olduğu ve sünnet olmak gibi bir ritüel için ihlal edilen bu yasağın diğer durumlar için de rahatlıkla çiğnenebileceği mesajıdır.

Bu çerçeveden olmak üzere İsa, başta Yahudilerin Tanrı tasavvurlarını eleştiren bir yaklaşım ortaya koymuştur. Rabb'in dinlenme günü inancı üzerine kurulu Yahudiliğin on emrinden birisi olan Şabat ritüelini kökten reddederek Yahudi din anlayışına meydan okumuştur. **Yahudilikteki seçilmiş ve kutsal millet anlayışının doğru olmadığını, gerçek kutsallığın bahsedilen değil hak edilen bir şeref olduğunu vurgulamıştır.** Diğer yandan mabedin kurban merkezli ve toplumda katmanlara yol açan anlayışına karşı çıkarak **bireysel bir kurtuluş modeli önermiştir. Kurumsal yapının halka beraberinde getirmiş olduğu yükün ancak bu şekilde ortadan kaldırılacağını ileri sürmüştür.**

İsa sonrası başta onun çarmıha gerilmesi ve dirilmesi üzerine kurulan Hıristiyanlık'taki kutsallık anlayışının evrildiği görülür. Buna göre Yahudilikteki kutsallık anlayışındaki merkezi unsur Tanrı'nın yerini bir bakıma İsa almış gözükmektedir. Bütün kutsiyetin onunla bir şekilde ilişkilendirildiği dikkat çeker. Kutsal şahıslardan kutsal mekân, kutsal zaman ve kutsal nesne anlayışına kadar bütün alanlarda ortak unsur İsa Mesih'tir.

Öncelikle İsa'nın bütünüyle karşı olduğu kutsiyetin varisi din adamları geleneği, başta havarilere yüklenen misyon olmak üzere diğer kilise görevlileriyle devam ettirilmiştir. Bu şekilde onların kutsalın temsilcisi oldukları, İsa'ya ve Tanrı'ya ulaşmada en önemli aracı oldukları inancı Hıristiyan geleneğe yer etmiştir. Sonrasında papalık kurumunun ortaya çıkmasıyla kutsiyet, papalıkla sembolize edilmiştir. Papaların Petrus'un halefi olarak kutsallıktaki rolleri pekiştirilmiştir. Bu sayede onların yanılmaz oldukları ve mutlak doğruya ulaştıracakları inancı kök salmıştır. İsa'nın yaşamında savaş açarak sadece belirli bir zümrenin amacına hizmet ettiğini ve asli fonksiyonundan uzaklaştığını iddia ettiği mabet düşüncesinin inananlar üzerindeki mutlak hâkimiyeti, kilise kurumu ile yaşatılmıştır. Kilisenin yaşayan İsa olduğu anlayışı zihinlere kazınarak ona itiraz İsa'ya karşı gelmek olarak nitelendirilmiştir. "**Kilise haricinde kutsiyet de kurtuluş da yoktur.**" mottosu belleklere yerleştirilmiştir. Bir taraftan Yahudi mabet geleneğinin izleri silinmeye çalışılırken diğer taraftan ona benzer başka bir kurum oluşturulmuştur. Yahudilikte Yahve'nin dinlenme günü inancı sebebiyle çalışmanın yasaklanarak günün ibadete ayrıldığı Şabat'a karşı çıkmış, ancak diğer yandan İsa'nın dirilmesi anısına yeni bir kutsal gün icat edilmiştir. Kutsal şabat inancına mukabil kutsal pazar günü alternatif olarak takdim edilmiştir. Kutsiyetin kendisinde tecelli ettiği İsa'nın dirildiği güne denk gelen yılın o pazar günü, yılın en kutsal zamanı ilan edilmiştir. Ayrıca diğer bütün Hıristiyan ritüelleri de pazara göre ayarlanmıştır.

Hıristiyanlıkta kutsallık anlayışı, İsa'nın yaşamı ve sonrası şeklinde ikiye ayrılarak incelenmiştir. O tebliğ hayatı boyunca toplumda yerleşik Yahudi uygulamalarına net bir tavır takınmıştır. **Mesajını yeni bir kutsal şahsiyet, kutsal mekân ya da zaman inşa etme üzerine kurmamıştır.** İçinde yetiştiği kültürün kutsallık anlayışını eleştirerek kişisel ve sade bir anlayış yerleştirmeyi vazife edinmiştir. Ancak ikinci dönem şeklinde nitelendirilebilecek olan İsa sonrası dönemde kendisinin yıkmaya çalıştığı kutsallık anlayışı farklı formlarda devam ettirilmiştir.

Fakat Yahudilerdeki kendilerini üstün seçilmiş kutsal ırk olarak görme anlayışları halen devam etmektedir. Halbuki Allah Kur'an'da bu özelliklerinin bittiğini belirtmektedir. "**İşte onlar** (böylece Hakk'tan) eğrilip-sapınca Allah da onların kalplerini eğriltilip saptırmış idi. Allah, fasık bir kavmi hidayete erdirmeyecektir."

Allah bir kişi ya da topluma hak etmeden nimet verir mi, ilânihaye verdiği nimeti devam ettirir mi? Bu konuda Hz. İbrahim sınıdığı imtihanı geçince Allah'tan niyazda bulunmuş, kendisini ve neslini insanlara imam/önder yapmasını istemiş, Allah ise zalimler için söz vermeyeceğini belirtmiştir.

Allah bir topluma verdiği nimetini o toplum kendisini bozmadıkça kesmeyeceğini belirtir. İlk nimet de hak ederek başlar. Allah bir toplumu kendi nefislerindeki değiştirmeye başlamadıkça değiştirmez. Bu anlamda Hz. İbrahim'in duası devam etmektedir. İster seyyit, ister şerif olsun Allah zalim kimseleri önder yapmayacaktır. Nitekim kendi ana babası için bile sözü geçmemiştir. Peygamberimizin Ebu Talip için hidayet etme gayreti sonuçsuz kalmış, "Sen, sevdiğini doğru yola sevk edemezsin ve fakat Allah, dilediğini doğru yola sevk eder ve O'dur hidayete erecekleri daha iyi bilen." şeklinde uyarılmıştır.

Bu konuda tartışmalı olan bir husus vardır ki o da **Bedir Ashabının** durumudur. Bu seçkin sahabeler, ilerideki yaşamlarında masumiyet zırhını üzerlerine geçirmişler midir? Bu konuda en belirgin iki olay vardır. Birisi Tebuk Seferinden geri kalıp yalan söylemek istemeyip, "bilerek geri kaldık" diyen üç sahabeye elli gün selam vermeyip ilişki kesme cezası verilerek herhangi bir kutsiyet atfedilmeyiştir. Diğeri ise sahabeden **Hatıbin Ebi Balta** Mekke'nin fethi için müslümanların harekete geçeceğini Mekke'de yalnız yaşayan ailesini kurtarabilmek için Mekke yöneticilerine mektupla gizlice bildirmeye kalkışmış,

yakalanınca da Bedir ashabı olduğu için affedilmiştir. Çünkü peygamberimizin Bedir ashabını affetme sözü vardır. Peki bu söz Bedir Ashabının kutsandığı anlamına gelir mi? Bu konu Vakıa suresindeki **sabıklar/önde gidenler** diye bahsedilen islami hareketi ilk önce kabul edip, riski göze alan, ortada hiç bir menfaat olmadığı gibi sıkıntılar söz konusu olabileceği durumları bile göğüsleyen insanların çoğunun ilk nesillerden, azının ise sonraki nesillerden olduğu ve bunların en üst cennetlerle ödüllendirileceğinden, bu cenneti de amelleriyle elde ettiklerinden bahsedilir. Yani kimsenin olmadığı, herkesin kaçtığı bir dönemde iman edip bir de peygamberimize güvenerek islamın ilk savaşına katılmış olmak, bir rüşt ispatıdır. Bu aşamadan sonra daha üst bir imtihan olmaz. Bu kadar çok merhaleleri aşabilen bir insanın bundan sonraki karşılaşacağı imtihanlar daha kolay olacaktır, kaybetse bile ilk imtihanı kazandığı için affedilecektir.

Bir diğer konu da **Aşere-i Mübeşşere'nin** durumudur. Bu on sahabe neden cennetle müjdelenmiştir. Ortak özelliklerine baktığımız zaman hepsinin ilk müslümanlardan olduğu, Bedir Savaşına katıldığı ve Rıdvan Biatında Peygamberimize biat ettiklerini görürüz. Yine bu sahabeleri de yukarıda bahsettiğimiz Vakıa suresindeki sâbıklar/öncüler kapsamında değerlendirmemiz gerekmektedir. Yani bu işe emek vermiş insanlardır. Kızı Hz. Fatıma'ya "Ey kızım Fatıma sen de kendini Allah'tan satın almaya çalış; zira senin için de bir şey yapamam" buyurarak Fatıma gibi bizlerin de kurtarılmış, kurtulmuş insan modundan çıkmamız istenmiştir.

Fakat İsrailoğullarında böyle bir zorlu aşama göremiyoruz. Savaş emri gelince "siz ikiniz Allah'la savaşa gidin ey Musa" diyerek Allah'ın hiddetini üzerlerine çekmişler ve kırk yıl çölde sürgün cezası yemişlerdir. Allah bu toplumu insanların önüne örnek toplum olarak çıkarmak üzere sizi seçtim demesine rağmen bunlar kendilerini seçkin toplum sanmış, sorumluluktan kaçınmak istemişlerdir. Seçilmişliklerini bir görev değil bir lütuf görmüşler ve yanıılmışlardır. Bu durumları da uzun sürmemiş, hata üstüne hata yaparak tarihleri boyunca sürgün hayatı yaşamışlardır. En sonunda sözlerinde durmayınca da lanetlenmişlerdir.

Bu durum müslümanlar için de geçerlidir. **Son nefesimize kadar hiç bir şeyin garantisi yoktur.** Peygamberler bile "Ya Rabbi, bizi doğru yola erdirdikten sonra kalplerimizi eğiltme," **şeklinde dua** etmişlerdir. Ya da Peygamberimizin «Ey kalpleri çeviren Allahım! Kalbimi dinin üzerine sabit kıl" niyaz ettiği şekilde olduğu gibi kimse kendinden emin olmamalıdır. Kimsenin Ahiretteki durumu kesin değildir. Umut ve korku arasındaki duruşumuzu muhafaza edebilmeliyiz.

Bir de **tasavvufta el verme** olayı vardır ki, bu durumda el alacak kişi icazet alacak seviyeye geldiği düşünülen kişidir. Bu kişi tasavvufun sülûk kriterlerini yerine getirmiş kişi olarak kabul edilir. Mevcut şeyhin ölümünden sonra başa geçecek ayar da irfanî seviyesinin olduğu düşünülür. Bu konuda Gazzâlî, kulun kutsiyetten nasip almasının zihnini maddî ve dünyevî her şeyden, iradesini bedenî arzularından temizlemesi gerektiğini söyler. Hakîm et-Tirmizî âbid, zâhid ve takvâ sahiplerini arzî, nebî ve velîleri arşî olarak nitelemiş, bunların kutsiler olduğunu belirtmiştir. Tâhir el-Makdisî sūfinin önce üns ve kuds mertebesine ulaşması, ardından bunları da geçip zihnini sadece Allah'la meşgul etmesi gerektiğini söyler. Temiz ruhları ve nefesleri kutsiler diye niteleyen sūfiler bu ruhların bulunduğu âleme de âlem-i kuds adını verirler. Kutsî olan melekler de bu âlemde bulunur.

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye göre kutsiyet biri zâtî, diğeri arazî olmak üzere iki türdür. Allah'ın kuddûs ismiyle O'nun zâtının kutsiyeti dile getirilir. Arazî kutsiyette eksiklik söz konusu olur. İnsan nefsinin riyâzete, ahlâkını mücâhedeyle, aklını mükâşefeyeyle, organlarını yasaklardan uzak tutmak ve emirlere uymakla takdis edebilir, yani günahattan ve kusurdan temizleyip olgunlaştırabilir. İşte ilk dönem tasavvuf ehlindeki kriterler bu kadar hassas iken günümüzde akrabalık ilişkileri ya da basit kriterler üzerine üzerine bina edilmeye başlanmıştır.

SONUÇ OLARAK:

Peygamber Efendimizin Allah tarafından seçilmiş ve risalet sorumluluğunun verilmiş olması Efendimizin söz ve davranışlarının bizler için kutsal ve referans haline getirir. Ayrıca İstisna da olsa Allah Resulünün bazı tercihlerinin (bir yemeği yemeyeceğine dair sözü, Bedir savaş esirleri konusundaki tercihi, Abdullah ibn-i Mektum –abese- olayı) vahiyyle düzeltilmiş olması da vahyin müdahale etmediği söz ve fiillerin Allah (c.c) tarafından onaylandığı anlamına gelir. Bu konu daha çok müstakil ve geniş bir inceleme konusu olup ayrı bir yazı konusudur. Ayrıca bilgi kaynağına yakınlık, uzmanlık meşruiyeti ve liyakat konusu da ayrıca değerlendirilmelidir.

Bizler bu yazı sınırları içerisinde özellikle kitlelerin yaşadıkları dönemlerde belli bazı insanlara kutsallık atfetmelerinin neden ve nasılına irdelemeye ve dikkat çekmeye çalıştık. Bu yaklaşımın ürettiği tasavvurların risk potansiyeline değinmek istedik.

Kutsal insan anlayışının temelinde yatan problem, **kişi merkezli din anlayışının** meydana getirdiği sıkıntılardan kaynaklanıyor olduğudur. Bu problemin sadece müslümanlarda yok, diğer din mensuplarında da var olduğunu incelemiş olduk. Hristiyanlarda Katoliklik kişi merkezli bir mezhep iken, Ortodokslar **ilke/değer/sistem merkezli** bir mezheptir. Müslümanlarda da Şiiler ve mutasavvıflar kişi merkezli bir anlayışa sahipken, tasavvuf anlayışına sahip olmayan bir kısım sünniler ilke merkezli bir anlayışa sahiptir.

Kişi merkezli demekteki kastımız, dinî yaşamında yol haritasını direkt Allah'tan aldığı işaretlerle belirleyen sistemden bahsediyoruz. Bu işaretler bir rüya, bir sezgi/ilham olabilir. Bu metodu Katolikler, şiiler ve mutasavvıflar yoğun olarak kullanmaktadırlar. Liderleri de çok belirgindir. Hristiyan dünyasında Katoliklerin lideri Papa çok meşhurken, Ortodoksların liderini pek bilen olmaz. Müslümanlarda da şiilerin lideri ya da mutasavvıfların şeyhi çok belirgin iken, mutasavvıf olmayan sünnilerin liderinin ismi pek bilinmez. Çünkü gerek ortodokslar, gerekse sünniler olaylara kaynak merkezli, delil merkezli bakarlar. Eğer Ortodokssa ortada İncil'den bir delil, sünniyse de Kur'an ya da sünnetten bir delil getirilmediği takdirde muhatabın kişiliği pek önemsenmez, hatırı güdülmez.

Bu konuyla ilgili de bir hikâye anlatılır: Günlerden bir gün Şems-i Tebrizî bir ilim meclisine uğrar. İnsanların ayet ve hadisler üzerinden bir meseleyi müzakere ettiklerini görünce, "Niye böyle delaleti zannî konular

üzerinden ayet hadislerle meseleyi çözümlenmeye çalışıyorsunuz? Bu sabah Allah'tan taze bilgi alan yok mu, onu anlatsa da dinlesek." der.

Kişi merkezli din anlayışlarının en problemlisi tarafı, liderin yanlış yola saptığı takdirde bütün cemaati yanlış sürüklemek riskini barındırıyor olmasıdır. Düşmanlar için kolay lokma olacak lider takımı, en kolay tuzağa düşürülme imkânına yol açarlar, tabanla kimse uğraşma gereği hissetmez. Fakat tabanı sorgulayıcı olan, delilsiz adım atmayan hareketler kolay kolay tuzağa çekilemezler. Fakat bu tür hareketlerin handikapı da, birlikte hareket edebilme kabiliyetlerinin sınırlı oluşudur. Çünkü yönetici ekibin her konuya delil getirme gayreti ya da tabanı her zaman ikna edebilme kabiliyetlerinin yetersiz oluşu, birlikteliklerini zedeler. Çok çabuk bölünürler. Birlikte hareket edebilme kabiliyeti yüksek hareketlerin ise itaat kültürü yüksektir. Bu hareketlerin üyelerinin düşünme vekaletini liderlerine teslim etmeleri sebebiyle, bölünme özellikleri daha azdır. Gerek hristiyan dünyasında haçlı seferlerini sadece Katolikler düzenleyebilme kabiliyetine sahipken ve Ortodoks tarihinde hiçbir haçlı seferi bulunmazken; Şii dünyasında da İran'ın şii dünyasını kolayca konsolide edebilmesinin altında yatan bu refleksleridir. Sünniler bu açıklarını halifelik üzerinden telafi etmeye çalışmakla beraber, sünnilik üzerinden bir liderlik değil daha çok Araplık/Türklük üzerinden bir öncülük yapabilme imkânı yakalayabilmişlerdir. Sünni dünya halen de bu kolay bölünebilme özelliklerini korumaktadırlar. Çünkü herkes kendi yanındaki kaynaklarla yol bulabilme potansiyeline sahip olduklarını düşünürler.

Bütün bu sebeplerden dolayı Türkiye'de de kişi merkezli cemaatlerin taşıdıkları potansiyel tehlike, üzerinde düşünmemizi gerektirmektedir. Bazı tarikatların yönetici kadrosunun şantaj ve tehditle teslim alındığı iddiaları, bu güne kadar gelinen süreçte sağlaması yapıldığı takdirde doğruluk payının yüksek olduğu görülür. Bazı cemaatler de, Hükümetin zaman zaman kendilerine göre ters icthadlarda bulunmaları durumunda oy tehdidinde bulunabilmişlerdir. Hükümet oy kaygısı sebebiyle bu cemaatlerin din anlayışlarına ses çıkaramamaktadır. Hükümet bu cemaatlerle ters düştüğü takdirde potansiyel bir tehdit oluşturacaklarını bilmektedir. Bu hareketlerin ters duruşlarındaki temel duruş, ne kadar nasırlarına basıldıysa doğru orantılıdır. Nitekim Mısır'da Nur Partisi tek tipçi lider yapısıyla Mursi'ye darbe yapılmasında etkin rol oynamış, Sisi gibi bir zalimi iktidara taşıyabilmişlerdir. Mursi'nin bu hareketin yönetici kadrosunu memnun edemeyişi, koltuğundan edilmesine sebep olmuştur. Ülkemizde 28 Şubat döneminde iktidardaki partinin tehdit olarak görülmesi, bir cemaat liderinin 28 Şubatçı paşalarla iş tutması, bu noktada ibret alınması gereken önemli bir tecrübedir.

Bütün bu tecrübelerden yola çıkarak bir cemaat liderinin menfaatleri ile çeliştiği zaman darbe yapacak, kan dökecek kadar şirretleşmesi bu konunun şakaya gelmeyecek kadar ciddi bir konu olduğunu bize göstermiştir.

Bu yazımızdan maksadımız bu hareketlerin kutsal lider figürü altında yanlış dalma risklerine dikkat çekmektir. Salt itaat kültüründen beslenen bir hareket

olmakla yetinmeyip, bu birlikteliğin Kur'an ve sünnet temelli, ilimle dizayn edilecek; cemaatin yönetici kadrosunun hatalı kararlar aldığı zaman onları yönlendirebilecek bir tabanın oluşturulması sağlanmalıdır. Bu konuda İlahiyat fakültelerine ve Diyanet İşleri Başkanlığına ve sivil inisiyatiflere önemli görevler düşmektedir. Bütün bu hareketler ilim temelli bir yapıya dönüştürülerek, toplumun önünü aydınlatacak hale getirilmelidir. Merdiven altı hareketler, halkın manevi değerlerini suistimal edecek kişiler bu şekilde meydanı boş bulamayacak, her aldıkları kararlarda tabanları tarafından delilleri sorulacak ve sorgulanacaklardır. Bu da cemaatlere ilmi bir kalite katacak, devlet ve millet olarak bir birlerini olumlu bir şekilde etkileyerek yönlendirebileceklerdir. Önerilen makul olan yöntem de bu olsa gerektir.

NUMÛNE-İ İMTİSÂL BAŞKA KİM OLUR Kİ DERDİM HEP: AKİF BABALI'NIN İZİNDE

▲ PROF. DR. MEHMET ALİ BÜYÜKKARA

Şuâlar'da Bediüzzaman, " .. bu kadar tehâcûme karşı kuvve-i mâneviyesi kırılmayan, ehl-i hakikât ve nesl-i âtînin alkışladığı gibi melâike ve ruhânilerin dahi alkışladığı" kanaatinde olduğu bir takım zâtlardan bahseder. Etrafındaki talebeden gördüğü bu tür kişiler, yine onun ifadeleriyle " .. birbirlerine birer tesellici, ahlakta ve sabırda birer numûne-i imtisâl, tesânüd ve taltifde birer şefkatli kardeş, ders müzâkeresinde birer zeki muhatap, mucip ve güzel şeciyelerin in'ikasında birer âyine" olma vasıflarını taşımaktadırlar. Bu sıfatlarıyla olsa gerek ki, yaşadıkları envai maddi sıkıntı karşısında böyle insanların varlığının kendisi için büyük teselli kaynağı olduğunu söylemektedir Bediüzzaman.

Benim için Akif ağabey, yaşça benden büyük bir arkadaşım olmasının yanısıra tam bir numûne-i imtisâl olmuştu hep. Arkadaş dedim. Bir "cemaat abisi" gibi davranmadığı gibi, böyle muamele görmeyi de hiç beklemedi. Tabii haliyle bir ağabey olduğu besbelliydi. O Akif Âbi'ydi. Ama kol kola girebildiğimiz, şakamızı çekinmeden yapabildiğimiz, gerektiğinde yüzüne ne düşünüyorsak söyleyebildiğimiz bir arkadaşımız olması onun numûne vasfını azaltmak bir tarafa, çoğaltıyordu. 70'li yılların anarşi vasatının tehdit ve tehlikelerine, 12 Eylül'ün tehâcûmüne karşı sebat ve cesaretini Yıldız'dan arkadaşlarından ve Erenköy Akıncılarından dinlemiştik. Ben ise 80'lerin ortalarında, ortalık nispeten yatıştırdığında tanıdım onu.

Konu İslami mücadele olduğunda Akif ağabeyin kendi yaşlılarından farkını hemen farkederdiniz. Mahalle kavgalarından, üniversite arbedelerinden, karakol hatıralarından bahsetmekten pek hazzetmezdi. Belli ki nostaljinin biz küçüklere çok da faydası olmadığını düşünmekteydi. Zira hâl, muhit ve vakit değişmişti. Öyleyse yeni vaziyete göre tavır alınmalıydı. Zamanın

ruhuna muvafık düşmeyen lüzumsuz heyecanları bize boca etmek istemezdi. Ölçsüz coşkunluklarla hareket edenleri tasvip etmez, bizleri imkan dahilinde böyle çevrelerden uzak tutmaya gayret ederdi. Bu nedenle Akif Babalı'nın numûne-i imtisâlinin ilk akla gelen hususiyetinin itidal olduğunu söyleyebilirim.

Mevzu bahis itidalin asla pasiflik, hareketsizlik, edilgenlik olmadığını da sanırım belirtmem gerek yok. Yıllar sonra, Afganistan'da Ruslar'dan ele geçmiş bir tankın üzerinde çekilmiş nadir bir fotoğrafa bakma fırsatı bulduğumda, resimde Akif ağabeyin kendi yüzünü karalayarak tanınmaz hale getirdiğini görmüştüm. Resimdeki diğerleri "bu da Akif'tir" demeselerdi onu o eski fotoğraftan çıkarmam mümkün değildi. Bu fotoğraf tasarrufunu o zamanın Türkiye'sinde sadece bir emniyet tedbiri olarak değerlendirmek doğru olmaz. Allah rızası için çıktığı bir yolu aşkar etmek

istemediğinden adım gibi eminim. Eğer aksi olsaydı, misalleriyle karşılaştığımız üzere ondan bu konuyla alakalı sık sık heyecan verici kıssalar dinleme şansı yakalayabilirdik. Fakat böyle olmadı ve sadece bir fotoğrafta onu görmüş olduk. Bu hal şüphesiz ki bir edebî tezahürüydü aynı zamanda.

Akif Babalı'nın edep timsali olduğu bahsine buradan intikal edebiliriz. Dersli olup olmadığını bilmemekle beraber, bir dergah terbiyesi altında yetiştiği aleni idi. Ailesinin güçlü irtibatı bir tarafa, Erenköy'ün tasavvufi havasının onun şahsiyetine dokunmaması zaten muhaldî. Beyaz yüzü hızla kızardığında o edep ve hayânın baskın gücünü anlardınız. Nâmahremleriyle yüzgöz olmaktan dikkatle kaçınır, eğer İslami çalışmaların icap ettirdiği bir görüşme mecburiyeti ortaya çıkmışsa en kısa ve mesafeli şekilde bunu gerçekleştirirdi. Büyükleri ve hürmet ettiği insanlar karşısındaki duruşu ve konuşmaları da yine aynı edep dairesinde cereyan ederdi. Etrafındaki bizler, bu halleri birçok defa müşahade ettiğimiz için onun gibi davranmaya, onu taklit etmeye gayret sarfederdik.

Akif ağabeyin diğer bir hususiyeti olan fedakarlık ve diğergâmlık onu tam manasıyla bir "vakıf insanı" haline getirmişti. Mimarlık Fakültesi'nden mezuniyeti üzerinden yıllar geçmiş, fakat üstlendiği ve öncülüğünü yaptığı İslami faaliyetlerle yoğun meşguliyeti nedeniyle maişetini temin için bir iş tutamamış ve hâla evlenememişti. Onu birgün Rami toptancılarından kahvaltılık toplarken, ertesi gün Sultanhamam manifaturacılarından tül perde ve battaniye temin ederken görürdünüz. Anadolu yakasındaki öğrenci evleri onun eline bakardı. Gerçekten yokluk zamanlarıydı. Müstakbeldeki Fikirtepe Eğitim'in öğretmenleri, Bağlarbaşı'nın ilahiyatçıları, Anadoluhisarı Akademi'nin sporcuları, Haydarpaşa'nın hukukçu ve tıpçıları başka türlü nasıl barınacaklardı bu büyük metropolde?

Anadolu yakası ondan sorulurdu. Bu ciddi bir sorumluluktuktu. Bayramda toplanacak kurban derileri yıllık masrafların önemli kısmını karşıladığı için, bizler için bu günlerin uğraşı gezme ve dinlenme olmaktan çıkar, Akif ağabeyin organizatörlüğünde fazlasıyla yorucu bir maratona, yok hayır bir pentatlona dönüşürdü. Dolaşıp derileri vatandaştan almak, sonra kuytuda bir depoda toplamak, ardından sabahlara kadar onları tuzlayıp saklamak, en sonunda da kamyonlara yükleyip toptancılara satmak bizim işimizdi. Tabi bunları polise yakalanmadan yapmanız gerekirdi. Bir aksilik olmuş ise, en olmadık kararı almaktan çekinmezdi. Erenköy'ün göbeğinde Ziraat apartmanının bir dairesi depoya (!)

tahvil edilir, tuzlama işlemi banyo küvetinde icra edilirdi. Risk almadan ve yorulmadan bereket ve kazancın gelmeyeceğini Akif ağabey ile yaşayarak öğrenmiştik. Emek vermez isek işlerimiz hiç rast gitmezdi.

O ümmetin adamıydı. Milletler, gruplar, cemaatler üstü bir adam. İrkçılıktan nefret eder, cemaatçiliğe asla prim vermezdi. Çatısı altında gayet memnun olduğu ve orada bulunmaktan gurur duyduğu harekete olan mensubiyeti, onun görüşlerini, temaslarını, diyaloglarını asla kısıtlamadı. Farz-ı muhâl cemaatinden bir müdahale olsa, buna izin vermezdi ki zaten. Onun için İslam kardeşliği ve müslümanların işbirliği her şeyden öncelikliydi. İstanbul'da değişik çevreler ve farklı mecralardaki önemli isimlerle olan tanışıklığım genellikle onun aracılığıyla gerçekleşmiştir. Birgün elimden tutup rahmetli Şeyhanzâde'nin Çağaloğlu'ndaki kitapçı dükkanına beni sokmuş, diğer gün koluma girmiş, Böcekli Camii'nde Cevat Akşit'in veya Çarşamba'da Abdülmetin hocanın vaazlarına götürmüştü. Bunlar gibi onlarca isim, mekan, muhit. Nereye gidersek güleriyle karşılanırdık. Onun samimiyeti ve hasbîliğini önemsememeleri mümkün değildi. Farklı mezhep ve meşreplerden olsalar bile. Şu ince söz ona aitti: "Bizler bütün yaptıklarımızla büyük ümmet havuzuna akan ara yollar gibiyiz".

Belli bir kesimin devlet hizmetlerinden bana göre anlamsız bir "dini" hassasiyetle uzak durduğu günlerde, Akif ağabey tam aksine gençleri daima vazife almaya teşvik etmiştir. Bugün onun tezgahından geçen bürokrat, siyasetçi, akademisyen, öğretmen, uzman, yönetici yüzlerce kimse aktif vazifedeler. Kalkıp görse, mutluluktan uçacağı çoklukta hem de. Fakat onun örnekliğinde mi devam ediyoruz, ona hatırasına hakkıyla uyuyor muyuz? Bunun cevabını verecek makamda değiliz elbette. "Çalışın! Yaptıklarınızı hem Allah görecek, hem Resulü, hem de müminler görecektir. Sonra da gizliyi ve açığı bilen Allah'ın huzuruna iletileceksiniz" (et-Tevbe: 105) buyuruyor Cenâb-ı Allah. Değerlendirme kurulunu böyle oluşturmuş. Bizler onun iyiliğine, güzelliğine şahidiz, eğer şahitliğimiz kabul olursa. Kuvvetle ümit ediyoruz ki Allah ve Resulü de ondan razı olacak. On dört yıl önce 21 Ağustos'ta çok genç yaşta ebedi aleme göçüp bizleri ağabeysiz bıraktığında, bizlerin omuzuna ağır bir mesuliyet de bıraktı aslında. Kendisinin numune vasıfları kaldı hafızalarda. Bunlara imtisal bize bir görev oldu. Bilmeyen, tanımayanlara anlatmak da bu görevin parçası oldu. Bu yazı böyle bir neticeyi bir nebze de olsa gerçekleştirirse ne mutlu bana. Rahmetler olsun.

AKİF BABALI'NIN VEFATININ 14. YILI ANISINA SARI SALTUK BABANIN İZİNDE YILDIZLI BİR DAVETÇİ; AKİF BABALI

▲ HASAN UYAR

Sarı Saltuk Baba; Balkanların Osmanlılar tarafından fethedilmesinden önce bu bölgelere seyahat ederek insanlara İslâm'ı tebliğ eden mücahit bir dervişti. Sarı Saltuk gibi mutasavvıf davetçilerin tebliğ faaliyetleriyle Balkanlar, fetihten önce İslâm'ı kabul edecek hale gelmiştir.

12 Eylül ihtilalinin izlerinin devam ettiği 1982 yılında bir İmam Hatip Lisesi'nde 11. sınıf öğrencisiyken tanıştığım örnek Müslüman genç abilerden biriydi rahmetli Akif BABALI. Yakışıklılığı, zarafeti, nezaketi, güler yüzlülüğü ve sempatikliğiyle dikkatimi çekmişti. Sonraki yıllarda gerek öğrenci evi ziyaretlerinde, gerek kamp yolculuklarında, gerekse sohbet meclislerinde Akif Abi ile muhabbetimiz ve hukukumuz bir hayli gelişti.

1984 yılının yaz tatilinde Fatih'te bulunan öğrenci evimizde yaz Kur'an kurslarında görev yapacak olan İmam Hatipli öğrenci kardeşlerimizle istişare etmek üzere toplandık. Bu toplantıda Akif Abide vardı. Konuşma sırası Akif Abiye geldiğinde gayet yumuşak ve nezaket yüklü bir tonlamayla;

"Arkadaşlar! Kur'an bilen bir komünist yetiştirmektense, Kur'an bilmeyen bir Müslüman yetiştirin. Çocuklara öncelikle İslâm'ı, Kur'an'ı ve Peygamberini sevdiren. Onlar ilerde ihtiyaç duyduklarında Kur'an okumayı öğreneceklerdir" dedi.

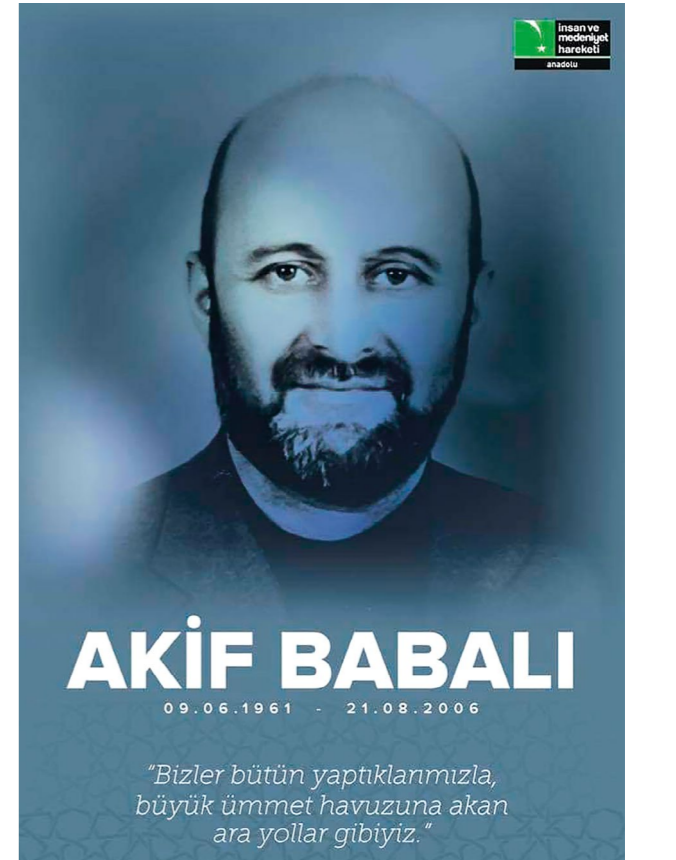
Akif Abinin bu çarpıcı öğütü bütün arkadaşlarımın dikkatini çekmişti. Bu öğüt, gerek kurs çalışmalarımızda gerekse gençlik faaliyetlerimizde şiarımız olmuştu artık.

1 Mayıs 1984 yılında gerçekleşen olaylarda ölen gençlerden biri, Bakırköy İmam Hatip Lisesi'nden terk bir delikanlıydı. Bu haberi okuyunca, bir müddet bile olsa İmam Hatip Lisesinde okuyan bir gencin 1 Mayıs eylemlerinde ne işi olabilirdi, diye düşünmekten kendimi alamamıştım. Acaba Akif Abinin bizlere verdiği bu öğüt ile kardeşimize yaklaşıp elinden tutulsaydı yine de 1 Mayıs etkinliklerine katılır mıydı?

Hamdolsun ki, biz o gün Akif abinin vermek istediği mesajı çok iyi anlamıştık. Zira sonraki yıllarda arkadaşlarımız

ile birlikte gerek eğitim faaliyetlerinde, gerek din hizmetlerinde, gerekse diğer çalışmalarda Akif Abinin işaret ettiği hassasiyete riâyet ederek birçok genç gönüllü İslâm'a ısındırılmasına vesile olmuştu.

1990 yılında bir kamp ziyareti yolculuğu esnasında Akif Abi bana dijital bir notebook hediye ederek, "Bunu al, arkadaşlarının bilgilerini kaydedersin. Bu, onlarla irtibatını hayat boyu devam ettirmene vesile olur. Beni de hatırlarsın" dedi. Ben teşekkür ederek hediyesini aldım, fakat daha sonra maalesef kaybettim. Ancak ne o günü, ne de o öğütünü asla unutmadım. Arkadaşlarımla irtibatımı koparmamaya daima özen gösterdim.

Akif Abinin o günkü öğütlerinden bir diğeri de; "Kamp ziyaretlerine yalnız gitme. Mutlaka yanında bir iki arkadaş bulunsun. Bu şekilde dostluklar pekişir, ekip olunur" idi. O, bu şekilde ekip çalışmasının önemine dikkat çekmek istemişti.

Akif Abi bize sadece öğüt vermez; bazen de kitap almak ve irşad faaliyetlerinde kullanmak üzere cebimize harçlık koyardı. Ayrıca seyahate, ziyaretleşmeye önem verirdi. Zaman zaman düşünürdüm, bu adam işine, ailesine nasıl zaman ayırıyor, diye. Sonradan fark ettim ki; Akif abi bu özelliğini ömrünü adadığı İslamî çalışmalardan almıştı. Yıldız'daki çalışmalardan, örnek aldığı hocaları ve abilerinden, okuduğu kitaplardan, katıldığı sohbet ve ders ortamlarından...

Akif Abi şehir dışına her çıktığında mutlaka yol üzerinde bulunan evimize uğrar, çayımızı içip sohbette bulunurdu. Ardından güzergah üzerindeki bir çok arkadaşımıza da uğrayarak yolculuğuna devam ederdi.

Bazen istişare toplantılarımız Müslümanların yaşadığı zorluklar ve çalışmalarda görülen zafiyetler sebebiyle gergin geçerdi. Akif Abi bu ortamdan çok müteessir olur, hüznülenir fakat sakin ve mülayim duruşunu muhafaza ederek ortamın yumuşaması için gayret ederdi.

Akif Abi tebliğ ve davet çalışmalarının marjinalleşmesine çok üzülürdü. Bu durumun İslamî hareketin geleceği açısından büyük bir tehlike olduğuna dikkat çekerti. Aile bağlarımızın kopmamasına, dostluklarımızın yara almamasına, toplumla ilişkilerimizin zedelenmemesine ehemmiyet göstermemizi isterdi. Akif Abi, bu hassasiyetlere hayatı boyunca önem verdiği için toplumun her kesimi ile ilişkisi vardı. O, ticaret, bürokrasi, akademi ve kültür

ortamlarındaki bu ilişkilerini tebliğ ve irşad faaliyetleri için değerlendirirdi.

Akif abi sabırlıydı. Şikayet etmezdi. Hayatının son dönemlerinde şikayet ettiği tek konu, arkadaşlarımızın İslamî çalışmalardaki üslup ve usul hatalarıydı. Başına gelen her türlü zorluk ve sıkıntıya karşı sabır ve tevekkül gösterdi.

Akif Abi insanlara ve bilhassa gençlere hizmet etmekten büyük keyif alırdı. Vefatından bir süre önce camiamızın düzenlediği bir piknikte karşılaşmıştık. Son derece halsiz ve bitkin görünmesine karşın mütevazı ve mütebessim bir tavırla bizlere su ikram etmeye çalışıyordu. Biz her ne kadar mahcub bir şekilde kendisini engellemeye çalışsak da o, bu durumdan şikayetçi olmadığını dile getiriyor ve yardım tekliflerimizi geri çeviriyordu. Nihayet, zor da olsa onu dinlenmeye ikna edebilmiş ve ellerinde bulunan suları alabilmiştik.

Akif Abiyle tanıştığım ilk günden vefatına kadar onu hep vatan ve ümmet derdiyle dertlenen davetçi birmümin olarak gördüm. Rabbim onun ve tüm ahiret yurduna göç eden kardeşlerimizin hatalarını örtsün, günahlarını bağışlasın. Hayatta olanlara hayırlı bereketli ömürler ihسان etsin.

Bize düşen görev, Akif Abinin ve dostlarının emanetlerine sahip çıkmak, hak davalarını sürdürmek, onları yeni nesillere tanıtmaktır. Balkanlar'ın İslamlaşmasına zemin hazırlayan Sarı Saltuk'ları unutmamız gibi AKİF BABALI ağabeyi ve arkadaşlarını da unutmayacak, ruhlarını şad edecek ameller ve eylemlerle bu mübarek mücadeleyi sürdüreceğiz.

